

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

Respublika ilmiy-amaliy
konferensiyasi

1. Aniq fanlar
2. Tabiiy fanlar
3. Texnik fanlar
4. Iqtisod fanlari
5. Pedagogika
6. Filologiya
7. Sanat va madaniyat
8. Kitobxonlik yo‘nalishi
9. Ijtimomy-Gumanitar
10. Sport
11. Tibbiyot

16-son
www.academic.uz

Тахририят**О. Муҳаммадиева**

Терду Фалсафа кафедраси уқитувчиси
Фалсафа фанлари буйича фалсафа
доктори (PhD)

У. Тўлаков

Термиз давлат университети
Иқтисодиёт ва туризм факультети
Молия кафедраси катта ўқитувчиси

Ф. Холлиев

Термиз давлат университети Физика-
математика факултети, Амалий
математика ва информатика кафедраси
ўқитувчиси

Т. Мамаджанова

Иқтисодиёт ва менежмент кафедраси
катта уқитувчиси. (PhD)

А.Алиев

Academic_uz жамоаси раҳбари

М.Холмўминов

Ўзбекистон Республикаси Маданият
вазирлиги Илмий-методик маркази
Бош мутахассиси

М.Эрмухаммедова

“Academics publication МСНЖ” раҳбари

Editorship**O. Muhammadiyeva**

Teacher of the Department of
Philosophy, Termez State
University. Doctor of
Philosophy(PhD)

U. Tulakov

Teacher of Department of Finance
Faculty of Economics and
Tourism, Termez State University

F. Xollieva

Teacher of Department of Applied
Mathematics and Informatics,
Faculty of Physics and
Mathematics,
Termez State University

T. Mamajanova

Head Teacher of Department of
Economics and Management.
(PhD)

A.Aliyev.

Academic_uz team leader

M.Kholmominov.

Ministry of Culture of the Republic
of Uzbekistan Scientific-
methodical center Chief specialist

M.Ermukhammedova.

”Academics publication”

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

MUNDARIJA		
<u>1</u>	<i>Mamazulinova Feruza</i> <i>Ravshan qizi</i>	SHUM BOLA” ASARIDA FRAZELOGIZMLARNING QO‘LLANILISHI 6
<u>2</u>	<i>T.T. Raхmonov,</i> <i>Ш. X. Камилев</i>	ГРАФЕН И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ВОЗОБНОВЛЯЕМОЙ ЭНЕРГЕТИКЕ 10
<u>3</u>	<i>Axrorova. Amira.Aminova</i> <i>Boltayeva Madina Jamshid qizi</i>	MAKTABGACHA YOSHDAI BOLALARGA CHET TILINI O‘RGATISH USULLARI 20
<u>4</u>	<i>Axrorova Amira Aminovna</i> <i>Boltayeva Madina Jamshidovna</i>	METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO PRESCHOOL CHILDREN. 23
<u>5</u>	<i>Yusupov Damin Zokirovich</i> <i>Ahrorova Amira</i>	HOW TO TEACH ENGLISH YOUNG LEARNERS 26
<u>6</u>	<i>Rahmonova Gulbadanbegim</i> <i>Dustyor qizi</i>	B-SPLAYN EGRI CHIZIQLARINI QURISHDA TUGUNNI KIRITISH ALGORITMLARINI QO‘LLASH 29
<u>7</u>	<i>Ubaydullayeva Marjonoy</i> <i>To‘ychi qizi</i>	PSIXOLOGIYANING INSON HAYOTIDAGI O‘RNI 34
<u>8</u>	<i>Maxamatmurodov Abubakir</i> <i>Ahmad o‘g‘li</i> <i>Ochilova Noila Farmonova</i>	CULTURE EXPRESSING HAPPINESS AND CONTENTMENT IN THE ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES 37
<u>9</u>	<i>Sanjar Xudoynazarov Said o‘g‘li</i> <i>Botirova Munisa Qosim qizi</i>	ECOTOURISM AND ITS ADVANTAGES TO THE LOCAL BUSINESSES 41
<u>10</u>	<i>Yoqubova Muxlisa</i> <i>Axrorova.A.A</i>	IMPORTANCE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECO 45
<u>11</u>	<i>Tursunova Saida</i> <i>Axrorova.A.A</i>	THE ROLE AND IMPORTANCE OF STRATEGIC PLANNING IN MARKETING 48
<u>12</u>	MAMATQULOVA ZARIFAXON MUHAMMADSOLIYEVNA	O‘QITUVCHILARDA PEDAGOGIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA YANGICHA TEXNOLOGIYA VA TAVSIYALAR 52
<u>13</u>	ESHONQULOVA IRODAXON MUXAMMADSOLIYEVNA	O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA SOG‘LOM OTA-ONA MASALASI 57
<u>14</u>	<i>Abdulhamidova Nilufar</i> <i>Qahramonovna</i> <i>Xasanova Madina</i> <i>O‘tkirbek qizi</i>	KIBERXAVFSIZLIK, TARMOQ XAVFSIZLIGI VA AXBOROT XAVFSIZLIGI 62
<u>15</u>	<i>Abduvosiyeva Zulfizar</i> <i>Axrorova A.A</i>	ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING HAYOTIMIZGA TA‘SIRI 66
<u>16</u>	<i>Alimova Zebo</i>	EDUCATION AND INTERNET 70
<u>17</u>	<i>Turaboyeva Sitora Zokir qizi</i> <i>Utambetova Arzayim</i> <i>Kalmurzayevna</i>	SYLLABUS REQUIREMENTS FOR THE SENIOR STUDENTS OF SCHOOL 74
<u>18</u>	<i>Atabayeva Zarina.</i>	ABOUT GLOBAL WARMING. 76
<u>19.</u>	<i>Bahodirov Muzrob Doniyor o‘g‘li</i>	XOURNAL DASTURI VA UNING IMKONIYATLARI 79
<u>20.</u>	<i>Ismatova Ezozxon</i> <i>Sarvar qizi</i> <i>Sh.T.Boltaeva</i>	BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARI TALAFFUZINI TAKOMILLASHTIRISHDA O‘QITISH VA SO‘ZLASHISHNING INNOVATSION USULLARI 83
<u>21.</u>	<i>Сайфиев Мақсуд Насирдин ўгли,</i> <i>Атакулова Наргиза</i> <i>Абдиганиевна,</i> <i>Абдуқаҳҳорова Мухлиса</i> <i>Абужалил қизи</i>	РУХ ИОНИНИ ТАБИЙЙ ОБЪЕКТЛАР ТАРКИБИДАН ИНВЕРСИОН ВОЛЬТАМПЕРОМЕТРИК УСУЛДА АНИҚЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ 87
<u>22.</u>	<i>Yusupov Damin Zokirovich</i> <i>Ahrorova Amira</i>	YOSHLAR O‘RTASIDA IJTIMOYIY ONG TAMOYILLARINI SHAKILLANTIRISH 91
<u>23.</u>	<i>Abdusamatova Shaxodat</i> <i>Xojiakbar qizi,</i> <i>Qurbanbayeva Dildora Achilbay qizi</i>	“DASTURLASH TEXNOLOGIUALARINI BOSQICHMA BOSQICH O‘QITISH” MAVZUSINI “G‘OYALAR BULUTI” METODIDAN FOYDALAIB TAHLIL QILISH TEXNOLOGIYALARI 94
<u>24.</u>	<i>Rahmonberdiyeva Dilfuza</i> <i>Berdiyov qizi</i> <i>Axrorova Amira Amirovna</i>	EFFICIENCY OF HOTEL ACTIVITIES AND WAYS TO INCREASE 97
<u>25.</u>	<i>Abduraximov Mingjigit</i> <i>Kattabekovich., Xudoyberdiyev</i> <i>Jasurbek Ravshanbek o‘g‘li.,</i> <i>Xayitov Ergash Pulot o‘g‘li.</i>	TA‘LIM JARAYONLARIDA EKOLOGIK TA‘LIM TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING ZARURIYATI 102

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

26.	<i>Fayzullaeva Nazokat Abdusattarovna</i>	DEVELOPING THE INTERCULTURAL DIMENSION IN LANGUAGE TEACHING	107
27.	<i>Narmuradova Rayhon Uktamovna</i>	FORMING A POSITIVE ATTITUDE AND SKILLS OF THE TEACHER IN THE PROCESS OF PROBLEM SITUATIONS OF STUDENTS	110
28.	<i>Gaybullayeva Nilufar Yusuffjon qizi</i>	WAYS TO IMPROVE KNOWLEDGE IN LANGUAGE LEARNING	114
29.	<i>Хайитов Умиджон Хамидович</i>	ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	118
30.	<i>Ismatova Dilorom Hotam qizi</i>	“TURIZM KELIB CHIQUISH TARIXI VA UNING MAZMUN-MOHİYATI”	121
31.	<i>Jurayeva Muattar Rahimboy qizi</i>	BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI	124
32.	<i>Axrorova Amira Amirovna Karomatov Akbar Abramat o'g'li</i>	ABDULLA QAHHORNING HIKOYALARI QAHRAMONLARI TASVIRIDA DAVR BELGILARINI ANGLASH	128
33.	<i>Sharipova Zumrad Maqsudbek qizi</i>	MAHALLIY VA DORIVOR XOM ASHYOLAR ASOSIDA ALKOGOLSIZ ICHIMLIKLAR ISHLAB CHIQUISHNI TAKOMILLASHTIRISH USULLARI	132
34.	<i>Sabirova Nadira Komiljonovna Do'stmurodova Dildora.</i>	FARFOR VA FAYANS KOLLEKTSIYALARINING EKSPERTIZASI VA ATRIBUTSIYASI	136
35.	<i>Madullayeva Muxlisa Shavkat qizi Axrorova Amira</i>	THE HEPPIEST WOMEN	141
36.	<i>Urinova Durdona Axrorova A</i>	MAIN FACTORS FOR IMPROVING THE NATIONAL EDUCATIONAL SYSTEM	143
37.	<i>Urinova Durdona Axrorova Amira</i>	THE BEST SOURCE OF INFORMATION, BOOK OR TV?	146
38.	<i>Matkarimova Dilfuza Abuovna Abatbaeva Aygul Muratbay qizi Orazaliev Dilmurat Temur ulli</i>	VETERINARY TERMS COMPARATIVE ASPECTS	148
39.	<i>Джусраева Муаммар Ахорова А. А.</i>	МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	153
40.	<i>Azizov Ulug'bek Raxmatov Otabek</i>	MUSIQA TARBIYASINING HAYOTIMIZDAGI O'RNI VA ROLI	156
41.	<i>Otajonova Umida Ollaberganovna</i>	TARBIYALANUVCHILARDA KOMPETENSIYA RIVOJLANTIRISH	160
42.	<i>Parlapani Alla Valerevna</i>	ASPECTS OF LIBRARY MANAGEMENT	163
43.	<i>Sanaev O'Imas Baxrom o'g'li</i>	PUFLAB CHALINADIGAN CHOLG'U ASBOBLARI: FLEYTA	166
44.	<i>Aхмадова Рушана Ахорова Амира</i>	ЭТИТИКА МЕЖДУ ПЕРСОНАЛОМ ОТЕЛЯ И КЛИЕНТАМИ.	171
45.	<i>Saidov Behzod Yusup o'g'li, Kengboyev Sirojiddin Abray o'g'li</i>	QOBIQ TRUBALI ISSIQLIK ALMASHINISH QURILMALARINING TASNIFI	176
46.	<i>ERMATOVA LOLA RAXMATULLAYEVNA</i>	TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH PEDAGOGIK – PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	180
47.	<i>NORMURODOV SADRIDDIN SALIM O'G'LI</i>	TASVIRGA ISHLOV BERISH UCHUN CHUQUR O'RGANSH ALGORITMINI ISHLAB CHIQUISH	184
48.	<i>Sayfullayeva Nozima Baxodirovna, Esanova Feruza Xikmatillo qizi</i>	MAKTAB MATEMATIKA KURSINI O'QITISHDA INTERFAOL USULLAR	189
49.	<i>Dadayev Boxodir G'ayrat o'g'li</i>	ДЕМОКРАТИК ЖАМИЯТ ЯРАТИШНИНГ HUQUQIY TAMOYILLARI	192
50.	<i>Turaxon Abdurahmanov</i>	COMPARATIVE ANALYSIS AND LINGO-DIDACTIC ISSUES OF REPORTED SPEECH IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES	195
51.	<i>XAYDAROVA NARGIZA RAJAB QIZI</i>	CHET TILI DARSLARINI INTERFAOL USULDA TASHKIL ETISH	199
52.	<i>Hikmatov Diyorbek Xamroqul o'g'li</i>	FEATURES OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN PRIMARY EDUCATION	202

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI'

53.	<i>Рустамов Санжар Аширалиевич Юлдашева Сугдийна Махмуджон қизи Индира Махамат Марселевна Муслимова</i>	УЗУМ УРУҒИ ТАРКИБИДАГИ ЭКСТРАКТИВ МОДДАЛАРНИ АНИҚЛАШ	205
54.	<i>Алтамишева Ёркиной Мажидовна</i>	ТИПОЛОГИЯ ЦИТАТ ИЗ КУРЪАНА В ПЕРЕВОДЕ «БАБУРНАМЕ» НА РУССКИЙ ЯЗЫК	208
55.	<i>Хамраева Гуландом Намозовна Ахтямова Лариса Лермонтовна</i>	ВЗГЛЯД НА УЗБЕКСКУЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ МУЗЫКУ	212
56.	<i>Атакулова Наргиза Абдиганиевна, Зияев Дилшод Абдуллаевич, Рихсиева Шахноза Равшан қизи</i>	СЕЛЕН ИОНИНИ ИНВЕРСИОН ВОЛЬТАМПЕРОМЕТРИК УСУЛДА АНИҚЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ	215
57.	<i>Шарипов Илхом Азизбой ўгли</i>	3X3-ОПЕРАТОРЛИ МАТРИЦАНИНГ МУҲИМ СПЕКТРИ ҲАҚИДА	220
58.	<i>ADHAMJON OTAXANOV</i>	“NASOYIM UL-MUHABBAT” TAZKIRASIDA TASAVVUFGA OID ATAMA VA IBORALARINING QO`LLANILISHI O'QISH SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA PIRLS TADQIQOTLARIDA	223
59.	<i>Maftuna Maxkamova</i>	BAHOLASHNING KONTSEPTUAL YONDASHUVLARI SHARAFLI KASB EGALARI	227
60.	<i>Xursanova Ro'zigul Furqat qizi Azizova Sevvara Sobir qizi</i>		230
61.	<i>Rakhmanqulova Dilnoza Eshnazarovna</i>	ABOUT METHODS OF LANGUAGE TEACHING	232
62.	<i>Рахмонбердиева Дилфуза Бердийёр қизи Ахророва.А.А</i>	РАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫЕ ОБЛАСТИ РАСТЕНИЯ АЗОЛЛА И ЗА ЕЕ СПОСОБАМИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ	236

“SHUM BOLA” ASARIDA FRAZEOLOGIZMLARNING QO‘LLANILISHI

Farg‘ona Davlat universiteti

Nemis tili lingvistikasi yo‘nalishi

2-kurs magistranti

Mamazulinova Feruza Ravshan qizi

feruzaxalilova@mail.ru

***Annotatsiya:** “Shum bola” asari bugungi kunga qadar frazeologizmlar tahlili yuzasidan kam tadqiq etilgan mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada yuqorida nomi tilga olingan asarda qo‘llanilgan ayrim frazeologik birliklarning tahliliga bag‘ishlanadi.*

***Kalit so‘zlar:** Shum bola, frazeologizm, tilshunoslik, ma‘no, asar.*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so‘ng adabiyotshunoslik va tilshunoslikda yaratayotgan ilmiy-tadqiqot ishlari mavzu ko‘lami, tadqiqot ob‘ekti nuqtai nazaridan ham rang-barang bo‘lib bordi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mustaqillik yillarida o‘zbek tilshunosligida frazeologizmlarning badiiy va publistik nutq uslublarida qo‘llanish xususiyatlarini o‘rganish bo‘yicha ham muayyan ishlar amalga oshirildi. Jumladan, B. Yo‘ldoshevning “Frazeologik uslubiyat asoslari” (1999), B. Yo‘ldoshev, Z. Shodievlarning “Ufq” trilogiyasining lingvopoetik tahlili masalalari (2006) kabi ishlar bu jihatdan e‘tiborga molik. Lekin shu kunga qadar G‘.G‘ulomning “Shum bola” qissasida qo‘llangan frazeologizmlar yaxlit monografik yo‘nalishda tahlil etilganicha yo‘q. Shunga binoan biz mazkur maqolada G‘.G‘ulomning “Shum bola” qissasida qo‘llangan somatik frazeologizmlar o‘rganib chiqiladi¹.

¹ Sh. Raxmatullayev O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. -Toshkent, 2012.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Gʻafur Gʻulom ijodi haqida soʻz yuritganda adibning nasriy asarlari toʻgʻrisida gapirmasdan boʻlmaydi. Gʻafur Gʻulom nasri haqiqiy milliy nasrdir. Fikrimizcha, har qanday xalqchil asar milliy boʻla olmaydi, har qanday milliy asar esa doimo xalqchildir.

Sevimli adibimiz Gʻafur Gʻulomning “Shum bola” qissasida qoʻllangan “koʻz”, “qoʻl” “til” komponentli frazemalarning qoʻllanishini koʻrib oʻtamiz:

Kuzatishlar shuni koʻrsatadiki, “koʻz” komponentli iboralarning 15 tasi polisemantik xususiyatga ega. Shundan bittasi toʻrt maʼnoli (koʻz qismoq), ikkitasi uch maʼnoli (“koʻzi qiymaydi”, “koʻz tikmoq”) qolgan oʻn ikkitasi (“koʻzga ilinmoq”, “koʻzga koʻrinmoq”, “koʻzga tashlanmoʻ”, “koʻziga issiq koʻrinmoqd”, “koʻziga koʻrinmaslik”, koʻzidanoʻt chiqib ketdi,”koʻzi tindi”, “koʻzi toʻymaydi”, “koʻzi qamashdi”, “koʻzlari qinidan chiqib ketayozdi,”koʻzini olaytirmoq”, “koʻz oʻngida”) ikki maʼnoli polisemantik iboralardir.

Maʼlumki, til birliklarining bittadan ortiq maʼnoni ifodalashi natijasida polisemiya hodisasi vujudga keladi. Polisemiya tilning barcha sathlariga, jumladan lugʻaviy sathga ham xosdir². Tilshunoslikda lugʻaviy polisemiya esa oʻz navbatida leksik polisemiya va frazeologik polisemiya deb ikki guruhga ajratib oʻrganilmoqda. Sh. Rahmatullayevning fikricha, hozirgi oʻzbek adabiy tilidagi iboralarda lugʻaviy maʼnoning taraqqiyoti asosan metafora yoʻli bilan koʻchirish natijasida voqe boʻlgan” .

Dastlab, Gʻ. Gʻulomning “Shum bola” qissasida “koʻz” komponentli iboralarning qoʻllanishini koʻrib oʻtamiz:

Bu qushlarning har bittasini u **koʻzining qorachigʻidek** koʻrar edi-ku³. Bu oʻrinda koʻz qorachigʻidek iborasi “juda avaylab-asrash” maʼnolarida kelgan.

Koʻzim hazratga **tushdi**. Keyin bizga **koʻzi tushib qolib**⁴:

² Tursunov U., Muxtorov J., Rahmatullayev Sh. Hozirgi oʻzbek adabiy tili.-Toshkent: Oʻqituvchi, 2012., B.101.

³ Gʻ. Gʻulom. Shum bola. Toshkent. 1989

⁴ Gʻ. Gʻulom. Shum bola. Toshkent. 1989

-Hoy haromilar, bu yerda nima qilib yuribsanlar? Qani bu yoqqa kel dedi. Bu o`rinlarda “**ko`zi tushmoq**”, **ko`zi tushib qolmoq**” frazemasi “to`satdan ko`rib qolmoq” ma`nosini ifodalab kelgan.

Ular o`likka bizdan ko`ra jonkuyarroq bo`lganliklari uchun **ko`zlari qinidan chiqib**, hovliqib ketgan edilar. Bu o`rinda **ko`zlari qinidan chiqib ketmoq** ikki ma`noli polisemantik ibora qo`llangan bo`lib, “hayajondan ko`zlarini katta-katta ochib” ma`nosida kelgan.

Omon qochib qayga bordi bilmadim, men bir zumdayoq **ko`zdan g`oyib bo`lib borar edim**⁵. “Ko`zdan g`oyib bo`lmoq” iborasi “asta-sekin ko`zga ko`rinmaslik” ma`nosida qo`llangan.

Asarlarda iborani oddiy qo`llanishdagi so`z bilan kengaytirish (murakkablashtirish) o`sha ibora tarkibiga biror semantik yoki grammatik o`zgarish kiritadi, shu asosda umumtilga xos iboraning ekspressiv bo`yoqdorligi ortadi. Taniqli yozuvchimiz G`afur G`ulomning “Shum bola” qissasida ham ibora kengayishining bir necha ko`rinishi mavjudligini ko`rishimiz mumkin. Ibra tarkibiga uning biror komponentiga tegishli, o`sha komponentini aniqlab, izohlab keluvchi so`z yoki o`xshatish birikma kiritish. Odatda, bunday kengaytirish fe`l frazeologizmlarda ko`proq yuz beradi, bunday iboralarning komponentlaridan biri izohlanadi va kengaytiriladi. Masalan, adabiy tilda “**ko`zlari qinidan chiqib ketmoq**” iborasi “o`ta g`azablanmoq” ma`nosini bildiradi. Adib asarida “ko`zlari qinidan chiqib ketmoq” iborasi tarkibini “g`ayn olxuridek” birikmasi yordamida xuddi shu usulda kengaytiradi, shu asosda ibora ifodalayotgan ma`noning konkretlashuviga erishadi.

Tepamda latta ko`ylakli, bir qo`li bilan istibro kesagini ushlagan, har bir **ko`zi g`ayin olxo`ridek qinidan chiqib ketgan** domlapochcham turar edi⁶.

Umuman olganda, frazeologizmlar tilda tayyor holda mavjud bo`lganligi, turg`unligi sababli, bir qarashda ularning struktural tartibi o`zgarmasdek tuyuladi. Ammo nutqda, ayniqsa, badiiy va publisistik nutqda, she`riy matnlarda

⁵ G`.G`ulom. Shum bola. Toshkent.1989

⁶ G`.G`ulom. Shum bola. Toshkent.1989

frazeologizmlar ma`lum tashqi, ya`ni struktural va ichki, ya`ni semantik o`zgarishlarga uchraydi.

Ko`zim og`ilxonaning tomiga qo`yilgan narvonga **tushib qoldi**. Bu orinda ham “ko`zi tushmoq” iborasi “to`satdan ko`rib qolmoq” ma`nosida kelgan.

XULOSA VA MUNOZARA

Yuqoridagi misollardan ko`rinadiki, iste`dodli adibimiz G`afur G`ulomning “Shum bola” qissasida somatik frazeologizmlar qo`llanishi juda faol. Adib har bitta iborani ustalik bilan o`z o`rnida qo`llagan. Asarni badiiy barkamolligini, g`oyaviy yetukligini yana bir pog`onaga ko`tarishda somatik frazeologizmlarning ham o`rni beqiyosdir.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Tursunov U.,Muxtorov J.,Rahmatullayev Sh. Hozirgi o`zbek adabiy tili.- Toshkent: O`qituvchi,2012.,B.101.
2. Qo`chqortoyev I. badiiy nutq stilistikasi.-Toshkent,1975.-B47-64; Yo`ldoshev B. Frazeologik uslubiyat asoslari.-Samarqand.-B129-144
3. G`.G`ulom. Shum bola. Toshkent.1989
4. Sh. Raxmatullayev O`zbek tilining frazeologik lug`ati. -Toshkent, 2012.
5. Sh.Rahmatullayev. Hozirgi adabiy o`zbek tili. -Toshkent, 2006.

ГРАФЕН И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ВОЗОБНОВЛЯЕМОЙ ЭНЕРГЕТИКЕ

Т.Т. Рахмонов¹⁾, Ш. Х. Камилов²⁾

¹⁾. Университет общественной безопасности Республики Узбекистан, к.ф-м.н.
доцент.

²⁾. Национальный Университет, к. ф-м.н. доцент.

***Аннотация.** В статье кратко приведены сведения о возможностях использования графена и его модификаций в установках нового поколения преобразователей солнечной энергии. При этом анализированы физико-технические и химические свойства модификаций графена.*

***Ключевые слова.** Возобновляемая энергия, графен, батарея, термопреобразователи, конденсатор, суперконденсаторы.*

1. Введение. Все большее число специалистов приходит к пониманию, что у традиционной энергетики на основе ископаемого топлива (нефть, газ, уголь и т.п.) нет будущего. Альтернативой является только возобновляемая, или чистая энергия: ветровая, солнечная, геотермальная, энергия морских приливов и отливов и т.д. И среди них важнейшей является солнечная энергия в силу своей нескончаемости и того, что все остальные виды энергии являются производными солнечной.

По разным оценкам, доля солнечной генерации в общей генерации энергии за счет всех источников будет составлять до 20% к 2050 г. и до 60% к 2100 г. При этом солнечная энергия может преобразовываться как непосредственно в электрическую за счет солнечных элементов, так и использоваться опосредственно в приборах фотовольтаики, фотоэлектрохимии, фотокаталитической обработки воды, фотохимической очистки воды и газов. Важно уметь не только производить энергию, но и хранить ее.

2. Использование графена в солнечной энергетике.

К перспективным направлениям применения графена можно отнести солнечные и топливные элементы, литийионные батареи, мембраны для

очистки воды и воздуха, различные датчики и другие (рис. 1). Начнем с энергетики.

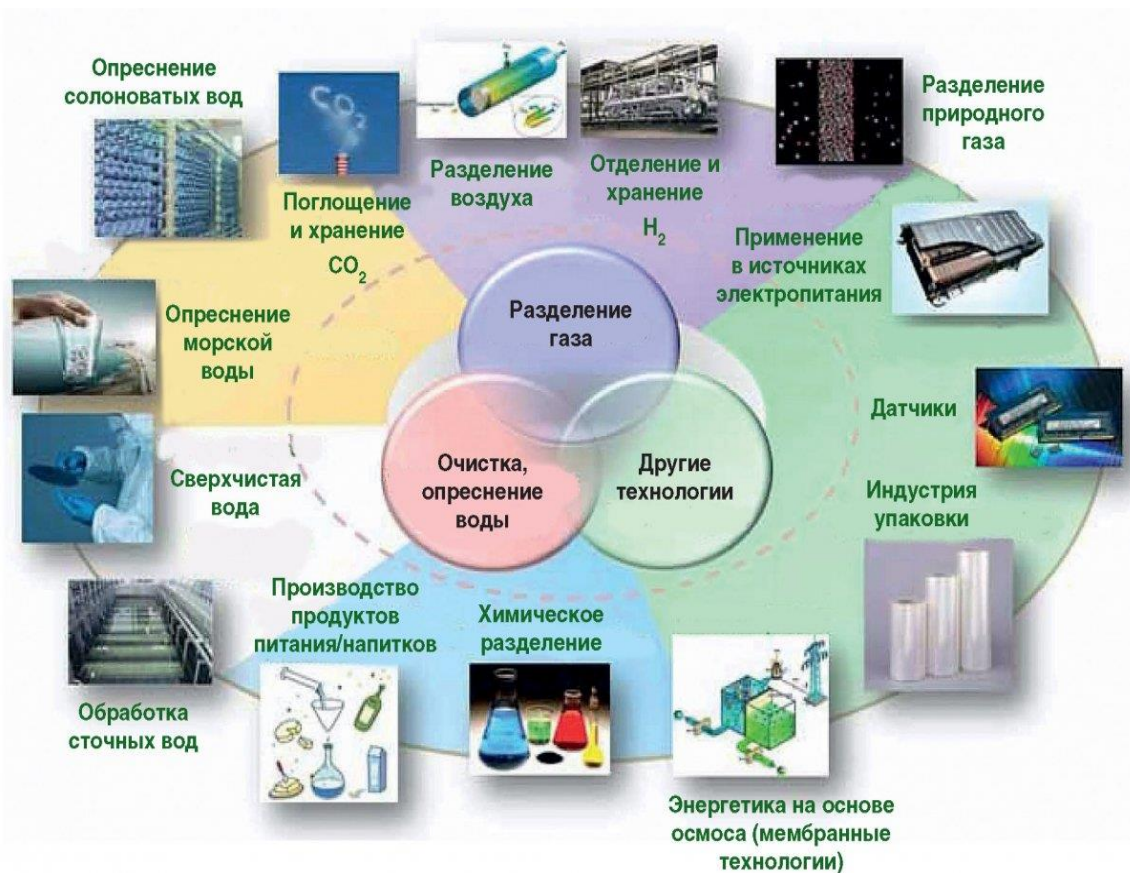

Рисунок 1. Возможные применения графена

Солнечные элементы, батареи, суперконденсаторы, водородные элементы, топливные элементы, нагревательные панели на гибкой подложке - все это области применения графена в энергетике.

Увеличение коэффициента теплопередачи за счет конвекции охлаждающих жидкостей, например, для ветровых преобразователей энергии, является важной задачей и решается путем добавки наночастиц в теплоноситель [1]. В этой работе представлены результаты влияния на увеличение теплопередачи различных добавок в охлаждающие жидкости: наночастиц металлов и их окислов, графена и его производных. В качестве охлаждающей жидкости была выбрана смесь этиленгликоля с водой (50/50) Navoline XLC с различными добавками, в частности, с графеном (его теплопроводность 5000 Вт/м*К).

Добавки графена (0,25%; 0,5%; 0,75% и 1% по весу) при турбулентном течении жидкости улучшают теплопередачу на 13-160%. Эффект обнаружен для частиц размерами менее 10 нм, пропорционален температуре и расходу и обратно пропорционален вязкости жидкости и потере давления. Графен благодаря большой площади поверхности, высокой электропроводности и устойчивости к воде и кислороду может стать основой для следующего поколения прозрачных электродов для приложений фотовольтаики [2]. Традиционные электроды из оксидов металлов типа оксидов индия и олова (ITO) или оксид олова и фтора (FTO) имеют ряд существенных недостатков, так, например, индий менее распространен, он хрупок при использовании гибких подложек, проявляет слабую химическую стойкость к кислотам и щелочам и обладает слабой прозрачностью в ближней инфракрасной области.

Графен сам не поглощает свет, но его добавка в электроды позволяет увеличить электропроводность и создает электрическое поле внутри поглотителя. К тому же он не токсичен, не относится к редкоземельным элементам и сохраняет высокие характеристики на гибких подложках (рис. 2). Так, например, солнечные элементы на основе графенового покрытия показали хорошие результаты: высокую электропроводность, прозрачность в 70% для излучения (1000-3000 нм), генерацию напряжения в 0,7 В и плотность тока 1,01 мА/см² при КПД 0,26%. Низкий КПД объясняется некачественным покрытием из графена и малой площадью покрытия, то есть технологическими проблемами.

Спрос на солнечные панели нового поколения стремительно увеличится, если будут предложены гибкие солнечные панели с более дешевыми графеновыми электродами. Перспективные планы оснащения жителей штата Нью-Йорк пятикиловаттными солнечными панелями на основе кремниевых ячеек, которые можно размещать на крышах домов, предполагали использование около 5 миллионов таких дорогих панелей к 2030 году.

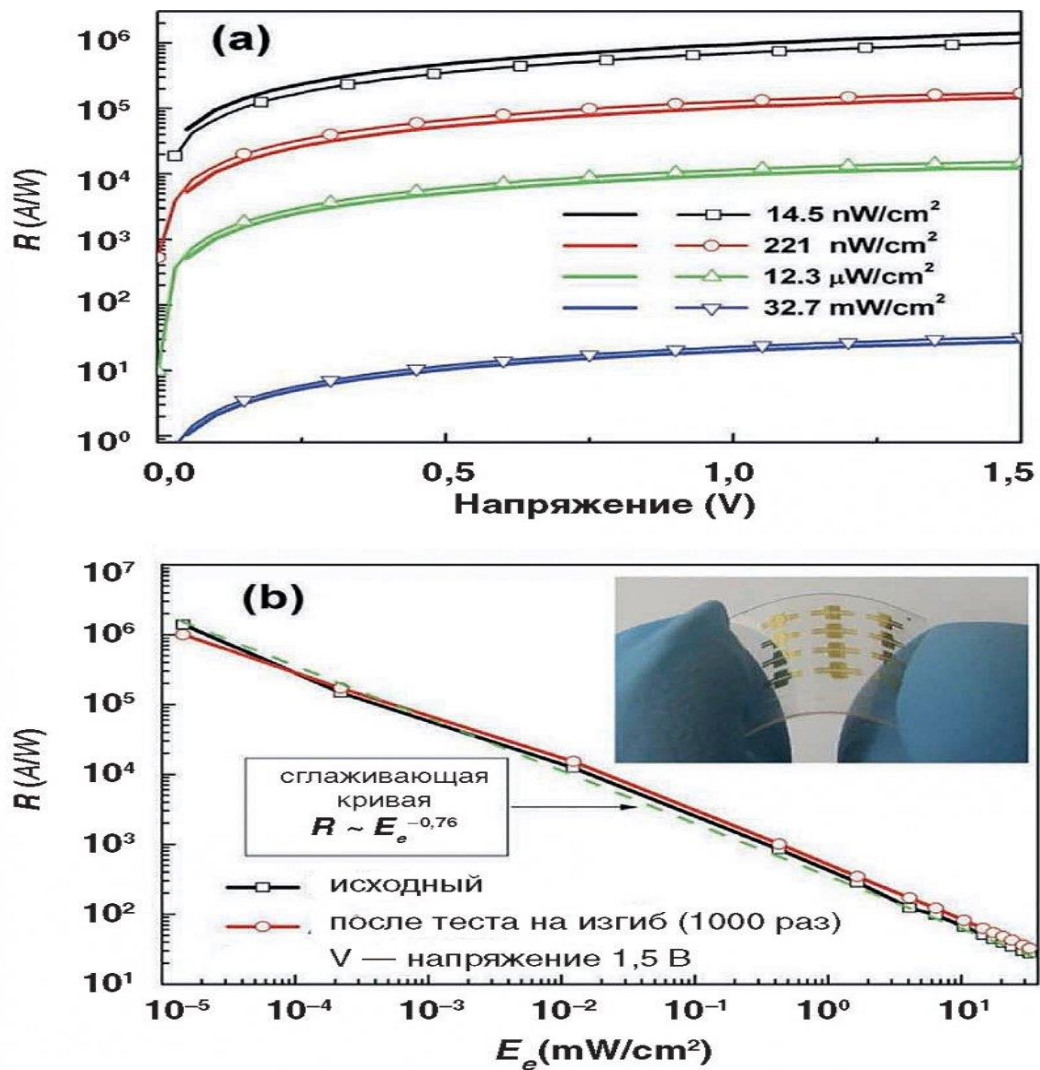

Рисунок 2. Зависимость чувствительности фотопроводника R на основе PbS QD и графена на гибкой подложке (a) до и после 1000 сгибаний от напряжения V . b) Зависимость чувствительности фотопроводника R от освещенности E до и после серии тестов на изгиб.

А полная потребность в мощности от солнечных панелей, включая государственные и коммерческие структуры, составит, по оценке, 116 гВт к 2030 г. Очевидно, что использование графена в солнечных панелях не только снизит стоимость панелей, но и повысит КПД преобразования световой энергии в электричество и откроет огромный рынок для нового поколения солнечных панелей.

В настоящее время компания First Solar (USA), крупнейший поставщик солнечных панелей на основе CdTe, работает над проектом постройки в Монголии солнечной фермы мощностью 2 гВт на площади в 25 кв. миль,

которая будет частью производственной структуры, генерирующей энергию из возобновляемых источников общей мощностью в 11,9 гВт. При этом на долю солнечных преобразователей придется 3,9 гВт, солнечных нагревателей 0,72 гВт и ветровых преобразователей 6,95 гВт.

В ряде публикаций описаны работы по использованию электродов с графеном в комбинации с различными поглотителями солнечного света. Так, в [3] авторы пытались более эффективно использовать красную область солнечного спектра, применяя специально приготовленный коллоидный материал TiO_2 с пиком поглощения на длине волны 388 нм. Традиционный прозрачный электрод из TiO_2 с покрытием на основе оксидов индия и олова (ITO) был заменен на графеновый прозрачный электрод, что показало почти трехкратное повышение напряжения при облучении и увеличение эффективности до 15,9%. Ячейки на основе кремния с графеном и дополнительно с антиотражающим покрытием TiO_2 являются более эффективными по сравнению со стандартными решениями на основе аморфного кремния (рис. 3).

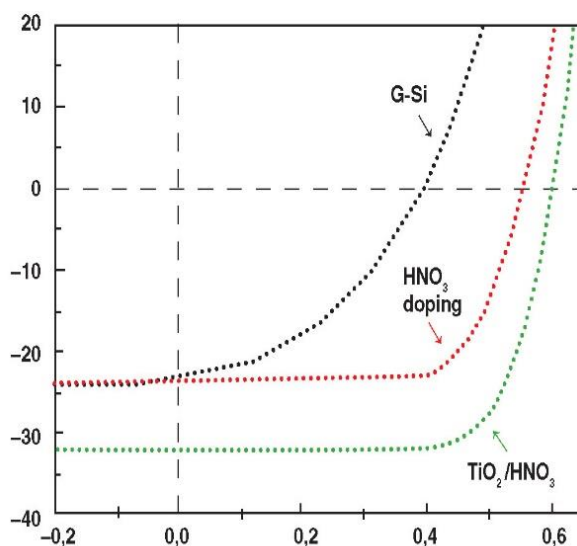

Рисунок 3. Зависимость плотности тока (mA/cm^2) от напряжения (В) для трех типов кремниевых ячеек с графеном при одинаковом облучении: G-Si - прозрачный графеновый электрод без легирования; HNO_3 doping - графеновый электрод, легированный HNO_3 ; $\text{TiO}_2/\text{HNO}_3$ - графеновый электрод, легированный HNO_3 и покрытый антиотражающим слоем TiO_2 , с эффективностью преобразования 14,5%.

Термопреобразователи. Почти половина генерируемой энергии на планете теряется в виде ненужного тепла. Для его использования можно применять термопреобразователи (ТП), которые генерируют электричество за счет градиента температур, они же могут работать в связке с солнечными элементами-концентраторами для использования инфракрасного диапазона солнечного спектра. Термоэмиссия основана на явлении Зеебека (перераспределении зарядов за счет перепада температуры между двумя электродами разной проводимости и появлении напряжения между ними), возможен и обратный эффект - выделение тепла при подаче напряжения между такими электродами (эффект Пельтье), рис. 4. Для повышения эффективности ТП необходимо использовать материалы с высоким рассеянием энергии на фононах и с низкой теплопроводностью (стекло) и с малым рассеянием на электронах с высокой электропроводностью (кристалл). Традиционными материалами для ТП были сплавы Bi-Te, Pb-Te, Se-Te, Bi-Sb. В настоящее время найдены комбинации графена, графеновых лент, легированных изотопом C_{13} , которые имеют меньшую теплопроводность (на два порядка) и успешно используются в качестве электродов ТП.

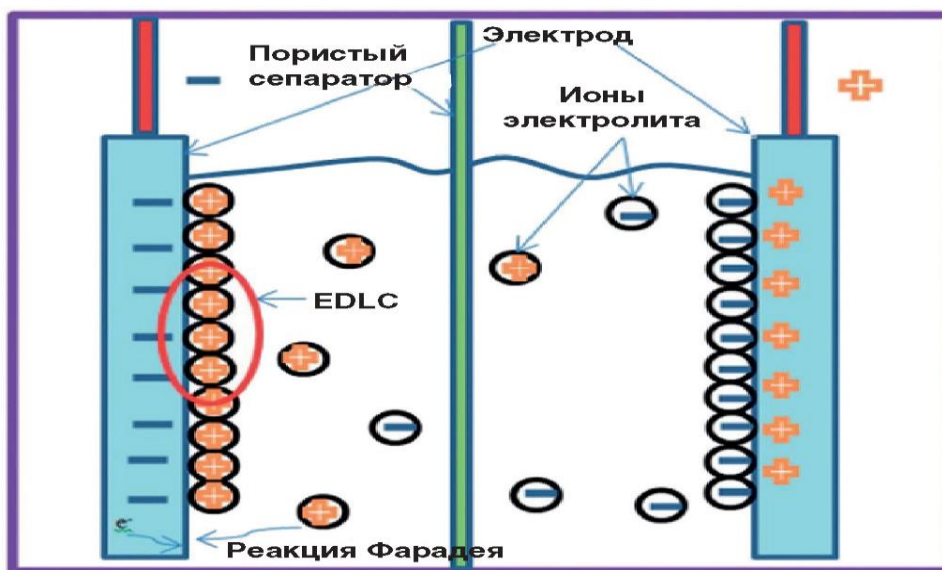
Рисунок 4. Схема термопреобразователя.

Батареи. До настоящего времени в популярных литий-ионных батареях в качестве анода используется графит, однако требования увеличения удельной плотности энергии и устойчивости системы привлекли внимание к графену. Это связано прежде всего с высокой стабильностью материала, его большой развитой поверхностью, более высокой электропроводностью в сравнении с графитом [4]. В дополнении к указанному графен в виде композитного анода ($\text{SnO}_2/\text{графен}$) предотвращает разделение наночастиц, может увеличить электронную и ионную емкость, снижает количество активного вещества и улучшает механическую прочность при циклах заряда-разряда батареи. Наиболее интересным представляется использование композита на основе LiMn_2O_4 с графеном в качестве электрода, поскольку повышается энергоемкость батареи, улучшаются электрохимические свойства и стабильность батареи в широком диапазоне напряжений.

Как результат реальная емкость батареи с использованием композитов с графеном в качестве электродов почти достигает теоретического предела: 170 $\text{mA}\cdot\text{час}/\text{г}$ для катода LiFePO_4 с графеном и 900 $\text{mA}\cdot\text{час}/\text{г}$ для анода Mn_3O_4 с графеном. Перспективные композиты на основе V_2O_5 с графеном сохраняют высокую устойчивую емкость после серии циклов разряд-заряд (230 $\text{mA}\cdot\text{час}/\text{г}$ после 200 циклов и 203 $\text{mA}\cdot\text{час}/\text{г}$ после 2000 циклов) [5].

Суперконденсаторы (SC), или Ультраконденсаторы. SC рассматриваются как один из самых многообещающих электрохимических устройств для хранения энергии благодаря высокой скорости цикла разряд/заряд, длительному времени жизни и высокой плотности энергии [6]. Различают два типа SC: электрические двухслойные SC (EDLCs) и псевдоконденсаторы (используют реакции Фарадея в электродах - окислительно-восстановительные реакции), процессы интеркалирования и электросорбции. Производительность SC в значительной мере определяется емкостью электродов, способных запасать и отдавать энергию, а сама емкость — материалом электродов и их размерами, а также используемым электролитом. От концентрации ионов в электролите и потенциала зависит плотность

энергии, а от электропроводности электролита — удельная мощность. Обычно рассматривают три типа электролитов: на водной основе (Na_2SO_4 , KOH , H_2SO_4 , KCl), органические (TEABF_4) и жидкие ионные (bmimPF_6). В первые два типа часто добавляют соли для увеличения концентрации ионов, а также для предотвращения замерзания или испарения электролита, при этом соль не выпадает в осадок. В ионные жидкости в качестве электролита добавляют растворитель для уменьшения вязкости и повышения электропроводности (например, 25% ацетонитрила). Электролиты на основе ионных жидкостей обладают высокой температурной стабильностью, хорошей электропроводностью, высоким электрическим потенциалом и устойчивостью к циклической работе. Кроме того, они препятствуют образованию конгломератов из листов графена.

EDLC — электрический двухслойный конденсатор (образуется между электродом и электролитом)

Рисунок 5. Схема работы суперконденсатора.

Типичный SC представляет собой систему из двух электродов, разделенных пористой перегородкой в среде электролита (рис. 5). При приложении внешнего напряжения к электродам происходит перераспределение зарядов и создается внутреннее электрическое поле, то есть происходит сохранение энергии. Количество запасенной энергии определяется как

$$E = 1/2 CV^2,$$

где C - емкость, которая определяется как $C = \epsilon_0 * \epsilon_r * S/D$, S - площадь электрода, D - расстояние между электродами, ϵ_0 , ϵ_r - диэлектрические константы без изолирующей среды и для среды между электродами.

Очевидно, что для увеличения запасенной энергии необходимо увеличивать площадь электрода и уменьшать расстояние между электродами. Графен в виде добавки в пористый композитный материал (размер пор $<0,7$ нм) идеально подходит для этой цели, поскольку имеет самую большую удельную поверхность и улучшает электропроводность материала электрода. При этом пористость является определяющим фактором в увеличении емкости SC . Для сохранения большой удельной поверхности необходимо предотвращать объединение в одно целое отдельных слоев графена, для этого используют графеновые нанотрубки (GNT) (рис. 6). Комбинация в электроде листов графена и графеновых нанотрубок приводит к появлению электроактивации - явлению, при котором листы графена имеют лучшие условия для размещения ионов электролита.

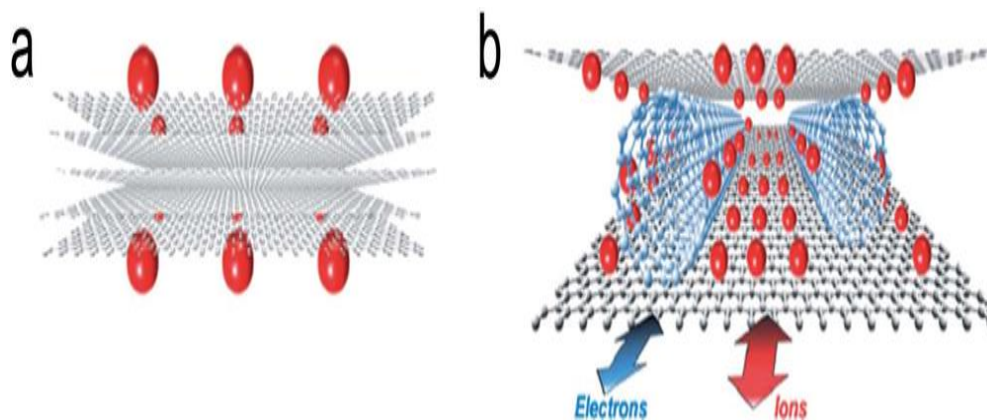

Рисунок 6. Слои графена, которые агрегируются за счет сил Ван-дер-Ваальса (a); графеновые нанотрубки между слоями графена являются разделителями и связывают слои графена между собой (b).

В работе [7] предложен способ приготовления водной дисперсии гидрофобного активированного графена (a-rGO) (графен + углеродные нанотрубки в качестве связующего) с концентрацией до 20 мг/мл. Процедура состоит из трех этапов:

1. Углеродные гидрофобные нанотрубки (CNT) вместе с гидрофильным оксидом графена смешивают в воде.

2. Для стабилизации смеси и получения нужного реологического состава добавляют мелкодисперсный кремнезем и перемешивают.

3. В полученную дисперсию добавляют нужное количество оксида графена или активированного оксида графена и еще раз перемешивают.

3. Заключение. Таким образом в статье кратко анализированы и приведены сведения об использовании графена в солнечной энергетике. При этом кратко отмечены физико-технические и химические особенности графена и его модификации при использовании в различных термопреобразователях, батареях, суперконденсаторах и ультраконденсаторах применяемых в современных установках солнечной энергетике с целью повышения их эффективности.

Литература

1. Experimental Convection Heat Transfer Analysis of a Nano-Enhanced Industrial Coolant E. Álvarez-Regueiro, J. Vallejo, J. Fernández-Seara, J. Fernández, L. Lugo, *Nanomaterials* 2019, 9, 267.

2. P. Dong, et al., Graphene on metal grids as the transparent conductive material for dye sensitized solar cell, *J. Phys. Chem. C* 118 (2014) 25863–25868.

3. Wang X, Zhi L, Mullen K (2008) *Nano Lett* 8:323.

4. M.D. Bhatt, C. O'Dwyer, Recent progress in theoretical and computational investigations of Li-ion battery materials and electrolytes, *Phys. Chem. Chem. Phys.* 17 (2015) 4799–4844.

5. J. Liu, et al., Three-dimensional Graphene-based nanocomposites for high energy density Li-ion batteries, *J. Mater.* (2017).

6. G. Wu, et al., High-performance supercapacitors based on electrochemical-induced vertical-aligned carbon nanotubes and polyaniline nanocomposite electrodes, *Sci. Rep.* 7 (2017) 43676.

7. Aqueous Activated Graphene Dispersions for Deposition of High-Surface Area Supercapacitor Electrodes Vasyly Skrypnychuk, Nicolas Boulanger, Andreas Nordenström, and Alexandr Talyzin* *J. Phys. Chem. Lett.* 2020, 11, 3032–3038.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI O‘RGATISH USULLARI

Ilmiy rahbar: **Axrorova. Amira.Aminova**

Samarqand davlat chet tillari instituti

Boltayeva Madina Jamshid qizi

***Annotatsiya:** Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning chet tilini o‘zlashtirishining muhimligi, bugungi kundagi ahamiyati haqida bo‘lib, unda asosan, maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o‘rgatish usullari yoritilgan.*

***Kalit so‘zlar:** didaktik, jismoniy daqiqa, yosh davri, bolalarning dunyoqarashi, bilimni boyitishi, barobarida jahon standartlari, asosida, ta‘lim olishlariga, yordam beradi.*

Kirish: So‘nggi yillarda mamlakatimizda chet tillarni o‘rganishga katta e‘tibor berilmoqda. Chet tillarni o‘rganish bolalarning dunyoqarashi, bilimni boyitishi barobarida jahon standartlari asosida ta‘lim olishlariga ham yordam beradi. Buyuk alloma bobolarimiz ham chet tilini yaxshi o‘zlashtirgani bois, katta muvaffaqiyatlarga erishganlar. Arab, fors, turk va boshqa tillarni mukammal bilgan Ibn Sino, Forobiy, Navoiy kabi bobolarimiz barcha tillarda bemaol gaplasha olgan va ijod qilib, dunyoga mashhur asarlarni yaratgan.

Mavzuning dolzarbligi: Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risidagi Prezident qarori va ushbu qaror ijrosini taminlash borasidagi ishlar sifatida umum ta‘lim maktablarining birinchi sinflarida, qolaversa, maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ham ingliz tili mashg‘ulotlarining uzluksiz o‘qitilishi bunga isbotdir. Tilni o‘rganish, o‘zlashtirish insonning yosh davrlari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Mavzuning yangiliklari: Masalan, bolalar katta yoshli odamlarga nisbatan tilni tez va oson o‘rganadi. Begona tilni o‘zlashtirishda tovushlarni ham kattalarga qaraganda, to‘g‘ri va aniq Talaffuz qiladilar. Bolalarda chet tilini tezda o‘rganib olishlariga sabab sifatida Quyidagilarni sanab o‘tish mumkin:

- mexanik xotiraning kuchliligi;
- vaqtning kattalarga qaraganda vaqtning ko‘pligi;

- bolalarda taqlidchanlikning kuchli ekanligi;
- ko‘proq muloqatda bo‘lishi;
- o‘rtoqlarining boshqa millatda bo‘lishi.

Mavzu uchun beriladigan taklif va xulosalar: Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o‘rgatishda bolalardagi o‘ziga xos Xususiyatlarni ham hisobga olish lozim. Masalan, bolalar mazmunga tushunib emas, Ko‘pincha mexanik yodlab oladilar. Shu boisdan ham maktabgacha yoshdagi Bolalarga chet tilini o‘rgatishda ularni ortiqcha zo‘riqtirmasdan, o‘yinli-ta‘limdan Samarali foydalanishlari lozim.

Mashg‘ulotlar bolaning qiziqishlarini va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda Tashkil etilishi kerak. Ma‘lumotlar o‘ta sodda ham, o‘ta og‘ir ham bo‘lmasligi lozim. Har ikkala holatda ham bolaning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishlari so‘nishi Mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o‘rgatishda quyidagi Usullardan samarali foydalanish lozim:

1.Yangi so‘zlarni o‘rgatishda tabiiy ko‘rgazmalilikdan foydalanish. Bu jarayonda O‘rganilayotgan so‘zlarning, agar narsa-buyumga tegishli so‘z bo‘lsa, jonli Ko‘rsatish: qalam-pensil {qalam ko‘rsatiladi}

2.Qo‘shiq va she‘rlarni o‘rgatishda harakatlar bilan o‘rgatish. Qo‘shiq va she‘rlarni O‘rgatishda harakatlar jo‘rligida o‘rgatish bolalarning so‘zlarni harakatlar bilan mantiqiy bog‘lay olishiga yordam berib, yodlash qobiliyatlarini osonlashtiradi.

3. Chet tilining alifbosini qo‘shiq tarzida turli harakatlar bilan yodlatish. Alifboni so‘z orqali shunchaki yodlatishdan ko‘ra bu usul bolaga ham qiziqarli, jo‘rlikda aytilganda ko‘tarinkilik kayfiyatini uyg‘otadi.

4. Turli jismoniy daqiqalarni chet tilidagi qo‘shiq jo‘rligida bajarish. Mashg‘ulotlar jarayonida bolalarning charchog‘ini yozish uchun turli jismoniy daqiqalardan foydalanganda, chet tilidagi so‘zlardan ishlatish ham tilni o‘rganishda ijobiy natija beradi.

5. Kichik sahna ko‘rinishlarini tashkil qilish. Bunda oddiy dialoglarni sahna ko‘rinishida bajartirish bolaga qiziqarli o‘yindek tuyiladi.

6. Turli didaktik o‘yinlar {Rangi qanaqa? Hidi qanaqa? Shakli qanday?} ni tashkil qilish;

7. Turli pantomimik harakatli o‘yinlar orqali; Iqtisodiyot va ilm-fan rivojlangan davlatlarning tilini o‘rganish, jahon ilm-fani va taraqqiyoti yutuqlarini egallashning bosh omilidir. Asrimiz boshlaridayoq Mahmudxo‘ja Behbudiy

—Ikki emas, to‘rt til kerak deb millatni til o‘rganishga chorlagan. Buyuk mutafakkir bobomiz A. Navoiy ham o‘z asarlarida —Til bilgan el bilar deb xalqni til o‘rganishga, dunyoqarashini boyitishga da‘vat etgan.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga til o‘rgatishni majburiyat sifatida emas, aksincha, qiziqarli o‘yinlar va innovatsion metodlardan foydalangan holda Olib borishi , ularning kelajakda oladigan bilimlari uchun poydevor bo‘lib xizmat qilishi Mumkin. Shunday ekan, ta‘lim tizimi ham o‘z oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk Shahsni tarbiyalashni vazifa qilib qo‘yar ekan, kelgusida biz bo‘lajak o‘qituvchilar Innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo‘llarini yanada mukammalroq Ishlab chiqish bilan o‘z hissamizni qo‘shishimiz mumkin .

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toliboboeva, S. J. (2020). TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH. ScienceandEducation, 1(SpecialIssue 2).
2. Толибобоева, Ш. (2020). Ingliz tilini o‘qitishdagi zamonaviy ta‘lim texnologiyalari. YoungScientist, 19(309), 581-582.

METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO PRESCHOOL CHILDREN

Supervisor: **Axrorova Amira Aminovna**

Samarkand State Institute of Foreign Languages

Boltayeva Madina Jamshidovna

***Annotation:** This article is about the importance of educating kindergarten children with foreign languages, and focuses on ways to teach a foreign language to them.*

***Keywords:** didactic, physical minutes, age, children's perspective, enrichment of knowledge, as well as the world, standards, based, help to learn.*

Introduction: In recent years, our country pays great attention to the study of foreign languages. Learning foreign languages not only enriches children's perspective and knowledge, but also helps them to learn according to world standards. Our great scholars also achieved great success because of their mastery of foreign languages. Our ancestors, such as Ibn Sina, Farobi, Navoi, who were fluent in Arabic, Persian, Turkish and other languages, could speak all languages fluently and created world-famous works.

Relevance of the topic: As a result of the Presidential Decree on further improving the system of learning foreign languages and the work to ensure the implementation of this decision, regular English language classes in the first grades of secondary schools, as well as in preschools teaching is proof of this. Learning a language is closely related to one's age.

Topic News: For example, children learn a language faster and easier than adults. When learning a foreign language, they also pronounce sounds more accurately and precisely than adults. Here are some reasons why children learn a foreign language quickly:

- strength of mechanical memory;
- more time than adults;
- Strong imitation in children;
- more communication;

-participation of friends of other nationalities.

Suggestions and conclusions for the topic:

When teaching a foreign language to preschool children, it is necessary to take into account the peculiarities of children. For example, children often memorize mechanically, rather than comprehension. Therefore, in teaching foreign languages to preschool children, they should use wide variety of games

Classes should be tailored to the child's interests and age. The information should be neither too simple nor too heavy. In either case, the child may lose interest in learning the language. The following methods should be used effectively in teaching a foreign language to preschool children:

1. Use natural visuals to teach new words. In this process, the words being studied, if they are words related to the object, are shown live: pen-pencil {pen is shown}

2. Teaching songs and poems with actions. Action-based teaching of songs and poems helps children memorize words, helping them to connect words logically with actions.

3. Memorize the alphabet of a foreign language in the form of a song with various actions. Rather than simply memorizing the alphabet verbally, this method is also fun and uplifting for the child.

4. Perform various physical moments accompanied by a song in a foreign language. While children use a variety of physical moments to record their fatigue during lessons, the use of foreign words also has a positive effect on language learning.

5. Organize small performances. Performing simple dialogues on stage is a fun game for a child.

6. Different didactic games {What color is it? What does it smell like? How to organize?};

7. Through various pantomime action games; The study of the languages of developed economies and sciences is a key factor in the achievement of world science and development. At the beginning of the century, Mahmudhoja Behbudi

called on the nation to learn four languages, not two. The great thinker A. Navoi in his works also called on the people to learn the language and enrich their worldview, saying that they know the language.

In short, teaching language to primary school students, not as an obligation, but through fun games and innovative methods, can serve as a foundation for their future knowledge. Therefore, as the education system also sets itself the task of educating a free-thinking, competent, mature person, in the future we, future teachers, will be able to develop their own ways of effective use of innovative technologies. we can contribute.

References: .

1. Toliboboeva, S. J. (2020). TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH. Science and Education, 1(SpecialIssue 2).
2. Толибобоева, Ш. (2020). Ingliz tilini o‘qitishdagi zamonaviy ta’lim texnologiyalari. YoungScientist, 19(309), 581-582.
3. Juldash THROUGH LITERATURE. Science and Education, 1(SpecialIssue 2)

HOW TO TEACH ENGLISH YOUNG LEARNERS

Teacher.Samarkand State Institute of Foreign Languages

Yusupov Damir Zokirovich

Student.Samarkand State Institute of Foreign Languages

Ahrorova Amira

Abstract *Teaching language to old learners is different from teaching Language to young learners. Young learners have certain characteristics which are Different from old learners so those influence their acquiring a foreign language. Teaching foreign language is easy if we understand the rules well. The rules are Understanding characteristics of our students, mastering some suitable methods, and Choosing suitable material. Young learners have certain characteristic Distinguishing to the older learners. Related to the certain characteristics, the Teacher must understand to differentiate the method they use in teaching English as A foreign language to the young learners. To empower the teaching, the teacher must Master the material well.*

Key Words. *Teaching English, Teaching learners, young learners, language, Listening skills, speaking skill, writing skill, teacher education, teacher Educator,creative teacher talk.*

This article explores the demanding and complex nature of teaching English To young learners. The article begins with the challenges of the early childhood Classroom, then goes on to say that underestimating language teaching in elementary Education can seriously affect the confidence and effectiveness of primary teachers. It is a common question that English for young learners is a simple problem that Does not require advanced language skills or in-depth knowledge of educational Abilities and pedagogy. In this article, the role of children's literature in teacher Training is highlighted and the relevance of high quality linguistic input is discussed. In addition, the availability of in-service and targeted teachers, as well as teacher Trainers with the required expertise, will be discussed. Finally, the role of the teacher in providing language skills to young learners through creative storytelling and Teacher conversation is explored.

How To Teach English, Teaching Young Learners. Learning is fun! TEYL Or Teaching English to Young Learners refers to a more specialized area Of teaching EnglishAlso, and this is ... students. Younger which deals with.only English s good to speak'important, itYoung children who are learning Languages are very proficient at working out what languages people speak and will Switch automatically to what is appropriate. Even though you may understand the Child's mother tongue (MT) and be able to respond, unless it's an emergency you Should speak only in English with the child (while at the same time allowing the Child to speak their MT).

Teaching English as a second language for beginners is a challenging task for Anyone. No matter what your background, or experience level, you will encounter Constant new challenges when teaching English as a second language. Like teaching Other subjects, you'll find that every student learns differently. At the same time, Depending on the primary language of each student, you'll face new challenges Unique to that language. However, with some work and knowledge, you'll be able To gain the skills you need to teach English as a second language to beginners learner. Languages has some skills to understand, listening skills, speaking skill,reading Skill and writing skill.

Those skills have their own characteristics to be understood and to mastered. Mastering all those skills needs some certain method too and but we can learn them As step by step. Every language teacher should understand well related to the skills When they are teaching language. It influences teaching the language. As a teacher Should understand well which skill the students should learn first how to teach each Skill and how to the teach skill and what the characters of the language learners. When the teacher understand those well, it will be easy to recognize the learners.,to Choose the suitable method and to find the suitable materials .

Teaching foreign languages are different from teaching first language, even Though some of the orders are same. Before we teach second language of course we have to understand the first language then before we learn foreign language we have To understand second language.

One recommendation for any young learner teacher is to make and use lots of Flashcards in your classes. If I had been told about using flashcards in class before Teaching children, it would have made my life a lot easier. There are some great Games you could include in class with flashcards and I would urge any new teacher To do this. It does take some preparation to compile your own flashcards: you have To print them out, maybe colour them, and laminate them so you can reuse them. Teachers should: Use culturally compatible instruction to build a bridge between Home and school. Make the norms and expectations of the classroom clear and Explicit. Activate existing background knowledge and build new background Knowledge to increase comprehension.

Reference

1. Muñoz, C. & Spada, N. (2019). Foreign language learning from early childhood To young adulthood. In A. De Houwer & L. Ortega (Eds.). The Cambridge Handbook Of Bilingualism. Cambridge: Cambridge University Press, pp 233-249.[11]
2. Kostoulas, A. (2019). Repositioning language education theory. In A. Kostoulas (Ed.), Challenging Boundaries in Language Education. Cham: Springer, pp. 33-50.
3. Rich, S. (2014). International Perspectives on Teaching English to Young Learners. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
3. Ortega, L. (2018). What is SLA research good for, anyway? In T. Pattison (Ed.), IATEFL 2018 Brighton Conference Selections. Faversham: IATEFL, pp. 11-21.
4. Warriner, J. E. «The Teaching of Composition.» Pamphlet published by Harcourt School Department, n.d.

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMI: SALOHIYAT VA MUAMMOLAR

Rahmonova Gulbadanbegim Dustyor qizi

SamDChTI talabasi

E-mail:gr680701@gmail.com

***Annotatsiya:** Ziyorat turizmini rivojlantirish. O‘zbekistonda ziyorat obyektlari. Turizm salohiyati. Muammo va yechimlar.*

***Kalit so‘zlar:** Turizm, rivojlantirish, Samarqand, tarix, diniy turizm, Buxoro.*

Ziyorat diniy turizmning bir turi sifatida odamlarning muqaddas qadamjolarga sayohat qilish sayohatidir. Muqaddas joylar Markaziy Osiyodagi musulmonlarning diniy hayotida muhim rol o‘ynaydi.

O‘zbekistonda ziyorat turizmi musulmonlar uchun muqaddas Buxoro va Samarqand shaharlari bo‘lganligi sababli salmoqli rivojlanish salohiyatiga ega. Islom diniga e‘tiqod qiluvchilar uchun bu qadimiy hududlarda ko‘plab muqaddas maskanlar mavjud.

Samarqandning 2750 yillik tarixga ega bo‘lib, u Rim, Afina, Bobil bilan tengdoshdir. Shoir va tarixchilari uni haqli ravishda “Yer yuzining sayqali” deb atashgan. Samarqanddagi muhim ziyoratgoh bu shahardan 12 km uzoqlikda joylashgan Imom al-Buxoriy yodgorlik majmuasidir. Bu erda hadis ilmining asoschisi Ismoil Buxoriyning qabrida masjid qurilgan. XVI asrda qabr ustida kichik maqbara qad ko‘targan va yonida masjid qurilib, chinorlar o‘tqazilgan. 1998-yilda alloma tavalludining 1225 yilligi nishonlanishi munosabati bilan Qadimiy maqbara o‘rnida yodgorlik majmuasi barpo etildi. Ziyorat turizmini rivojlantirish maqsadida majmuadagi barcha ob’ektlarni to‘liq demontaj qilish va atrofni obodonlashtirish asosida faqat besh asrlik chinorlar va markaziy maydondagi buloq saqlanib qolinib, yangi majmua qurishga qaror qilindi. Yaqin kunlarda majmua oldida 313 ta yotoqxonaga, 76 ta oilaviy mehmon uyi va bir vaqtning o‘zida 449 nafar mehmonni qabul qila oladigan choyxonaga ega zamonaviy mehmonxonalar rejashtirilgan. Shuningdek, ziyoratchilarga qulaylik yaratish maqsadida majmua hududida ikkita avtoturargoh, savdo shoxobchalari va boshqa infratuzilma obyektlari qurilmoqda.

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

Imom al-Buxoriyning tugʻilgan vatani 2500 yillik Buxoro islom olamida Makka, Madina, Bagʻdod, Mozori Sharif, Shom va Quddus bilan birga sharif shahrlar qatoriga kiradi. Muqaddas Buxoroning gʻoyaviy asosini soʻfiylik taʼlimoti tashkil etadi. Buxoroda Markaziy Osiyoning soʻfiy obidalari eng yorqin, rang-barang va koʻp sonli meʼmorchiligi aks etgan. Yetti pir maqbaralari koʻplab musulmonlarning ziyoratgohidir.

No	Pirlar	Taʼlimoti	Manzili
1.	“Jahon hojisi” nomi bilan mashhur Abduxoliq Gʻijduvoni (1103-1120).	Xojagon tariqati asoschisi “Vasiyatnoma” kitobi muallifi Uning soʻfiylar oldiga qoʻygan talablari: taqvo, vaʼz-nasihat, ustozga hurmat, yovuzlikka qarshilik. 2003 yilda tavalludining 900 yilligi nishonlandi.	Gʻijduvon shahrida joylashgan “Abduxoliq Gʻijduvoni hazratlari majmuasi”.
2.	“Xoʻja Orif Mohitobon” nomi bilan mashhur Xoja Muhammad Orif Ar Revgariy (1165-1259).	Soʻfiylikning mohiyati va ustoz A. Gʻijduvoni haqida nazariy maʼlumotlar bayon etilgan “Orifnoma” asarining muallifi Soʻfiylik yoʻlining boshlanishi tadbir. Soʻfiy hozirgi zamonga toʻliq singib ketgan boʻlishi kerak. Chunki "Hozirgi on Xudo tomonidan berilgan".	Shofirkon tumani Revgar qishlogʻida joylashgan “Xoja Orif Revgariy maqbarasi”.
3.	Xoja Mahmud Anjir Fagʻnaviy (1307-yilda vafot etgan)	Hunarmand boʻlib, kulolchilik bilan shugʻullangan. Revgariydan tahsil olgan. Uning haqiqat yoʻlidagi taʼlimoti sokin Allohni zikr qilish emas, balki ochiq, baland ovozda zikr qilishga asoslangan edi. Fagʻnaviy barchani ezgu ishlarga chorlagan.	Vobkent tumanida joylashgan “Xoja Mahmud Anjir Fagʻnaviy” majmuasi.
4.	“Xoja Azizon” nomi bilan mashhur Xoja Ali Romitoni (1191-1321).	“Risolai Azizon” asarining muallifi, Fagʻnaviyning shogirdi. Haqiqatni bilishning 10 ta asosini koʻrsatgan: poklanish marosimiga rioya qilish, sukut saqlash, yolgʻizlik va zohidlik, roʻza tutish, zikr qilish, xotirani pok saqlash, taqdiran rozi boʻlish, solihlar bilan suhbatlashish, bedorlik va halol taom.	Romitan tumani Qoʻrgʻon qishlogʻida joylashgan “Xoja Ali Romitani maqbarasi”
5.	Xoja Muhammad Boboi Samosiy (1259-1354)	U oʻzining kulohini (soʻfiylik bosh kiyimini) Naqshbandga topshirgan, buning sharofati bilan Naqshband baxtsizlikning oldini olish xususiyatiga ega boʻlgan. U Amir Kulol va Naqshbandning maʼnaviy ustoz edi.	Ramitan tumani Samos qishlogʻida joylashgan “Xoʻja Muhammad Boboi Samosiy majmuasi”.
6.	Said Mir Kulol (1281-1370)	Amir Temur oʻzini Amir Kulolning shogirdi deb bilgan. Uning taʼlimotida insonning bilim egallash muhim oʻrin tutadi.	Kogon tumani Yangi Xayot qishlogʻida joylashgan “Said

		Ilm, olingan bilim foydali bo'lishi kerak, amaliy qo'llabilmaydigan bilim foydasiz yukdir.	Amir Kulol maqbarasi”.
7.	“Buyuk Xoja”, “Naqsqoshlar shohi”, “Avliyolar sulтони” nomlari bilan mashhur Hazrati Bahouddin Naqshbandiy (1318- 1389)	Asosiy asari “Avrod”. Naqshbandiyaning shiori “Dil ba yoru - dast ba kor”. Ta`limoti bir qator axloqiy tamoyillarga asoslanadi: mehr-oqibat, tabiatga hurmat, hayvonlarga mehr, ustoz va shogird o'rtasidagi ma'naviy muloqot, o'zlikni anglash, xotirlash, hushyorlik.	Kogon tumanidagi Kasri Orifon qishlog'ida joylashgan “Bahouddin Naqshbandiy hazratlari yodgorlik majmuasi”.

Bu ziyoratgohlar Buxoro muqaddas qadamjolarining katta salohiyatidan dalolat beradi. Xo'sh, O'zbekistonda ziyorat turizmining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan sabablar nimada? O'zbekistonning muqaddas qadamjolariga tashrif buyuruvchilar tarkibini o'rganish shuni ko'rsatadiki, bu maskanlarning asosiy ziyoratchilari respublika fuqarolaridir. O'zbekistonga keladigan chet ellik sayyohlar ularning bir qismiga madaniy turizm doirasida tashrif buyurishadi. Aynan ziyorat maqsadlari bilan respublikaga kam sonli sayyohlar keladi.

O'zbekistonda kirish ziyorat turizmi rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan sabablardan biri turli mamlakatlardan kelgan musulmonlar – ziyoratchilarning O'zbekistonning muqaddas joylari haqida yetarli darajada xabardor emasligidir.

Yana bir sabab, Respublikada tarixiy, ekologik, madaniy, arxeologik, etnografik, ma'rifiy turizmga asosiy e'tibor berilib, ziyorat turizmini tashkil etishga ixtisoslashgan turoperatorlar haligacha yetarlicha emas.

Uchinchi sabab ko'plab yengilliklar berilishiga qaramasdan viza berish bilan bog'liq muammolar.

To'rtinchi sabab - aviachiptalarning yuqori narxlari, aeroportda xizmat ko'rsatish, bojxona nazorati, musulmon ziyoratchilar uchun ixtisoslashtirilgan ovqatlanish sektori rivojlanmaganligi, xalqaro to'lov tizimlarining kredit kartalaridan foydalanish bilan bog'liq muammolar mavjud.

Yoqorida keltirilgan muammolarni hal qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi Farmoni e'lon qilindi.

Farmonga ko`ra kelgusi yillarda ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari belgilab olindi:

- ✓ qonunchilik bazasini takomillashtirish;
- ✓ infratuzilmani rivojlantirish;
- ✓ transport logistikasi;
- ✓ qulay turistik muhitni shakllantirish;
- ✓ ichki turizmni rivojlantirish;
- ✓ mamlakatning sayohat va dam olish uchun xavfsiz imidjini

mustahkamlash.

Xulosa o`rnida shuni aytish kerakki, ziyorat turizmi aslida xalqlar va shaharlar tarixini monetizatsiya qilishdir. Bu shaharlarning tarixiy qiyofasining buzilishi turizmni rivojlantirish istiqboliga tahdid solmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o‘z chiqishlarida xorijiy davlatlarning tajribasini o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish borasida bir necha bor to‘xtalib o‘tdi. Darhaqiqat, tarixiy ruhni saqlab qolishga muvaffaq bo‘lgan va texnologik taraqqiyotga erishgan, har yili ziyorat turizmidan kata daromad oladigan boshqa mamlakatlar tajribasini sinchkovlik bilan o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5611-son “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni, 05.01.2019.
2. Биржаков М.Б. Паломнический и религиозный туризм. «Туристские Фирмы», справочник/ М.Б.Биржаков; СПб.: ОЛБИС, 2011 - 354 с.
3. Collins-Kreiner, N. (2020), "Pilgrimage tourism-past, present and future rejuvenation: a perspective article", Tourism Review, Vol. 75 No. 1, pp. 145-148. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2019-0130>
4. Griffin, K.; Raj, R. The importance of religious tourism and pilgrimage: Reflecting on definitions, motives and data. Int. J. Relig. Tour. Pilgr. 2018, 5, 2–9.

5. Rashid, A.G. (2018), "Religious tourism – a review of the literature", Journal of Hospitality and Tourism Insights, Vol. 1 No. 2, pp. 150-167. <https://doi.org/10.1108/JHTI-10-2017-0007>.
6. Hanefar S.B., Sa'ari C.Z., Siraj (2016), "Synthesis of spiritual intelligence themes from Islamic and western philosophical perspectives", Journal of Religion and Health, Vol. 55, pp. 2069 - 2085. <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0226-7>

PSIXOLOGIYANING INSON HAYOTIDAGI O'RNI

Ubaydullayeva Marjonoy To'ychi qizi

Samarqand davlat chet tilar instituti -204 talabasi

Kalit so'zlar: Psixologiya, psixika, psixologik testlar, shaxsiy psixolog, oilaviy psixolog, logotip, sotsiologiya, madaniyat tarixi, mantiq.

Psixologiya har birimiz uchun zarur, chunki biz har kuni odamlar bilan muloqot qilamiz va aloqa qilamiz, aldanmaslik uchun tashvishlanamiz, o'z xatti-harakatlarimiz strategiyasini ishlab chiqamiz, biz ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish va muvaffaqiyatga erishish uchun psixologik bilimlar yordamida o'rganamiz. Psixologiya bolani tarbiyalashda, erkaklar va ayollar o'rtasidagi munosabatlarda va shaxslararo muloqotning boshqa masalalarida katta yordam beradi.

Psixologiya ayniqsa o'smir uchun zarur, chunki unga jamiyatda o'z o'rnini topish, nima yaxshi va nima yomon ekanligini tushunish nihoyatda qiyin bo'lishi mumkin. Yaxshi psixolog sizni qiyinchiliklarni engishga, muammolarni stresssiz hal qilishga, boshqalarga chidashga o'rgatadi. Bunda psixologga turli xil psixologik testlar yordam beradi. Bugungi kunda o'z tajribangiz bilan psixologga murojaat qilish uyat emas. Ko'pchilik, G'arbda bo'lgani kabi, o'zlarining ichki muammolarini to'g'ri hal qilishga yordam beradigan shaxsiy yoki oilaviy psixologga ega.

Psixologiya — inson faoliyati va hayvonlar xatti-harakati jarayonida voqelikning psixik aks etishi, ruhiy jarayonlar, holatlar, hodisalar, hislatlar to'g'ri-sidagi fan. Psixologiyaning tadqiqot predmetiga sezgilar va idrok obrazlari, ta-fakkur va hissiyot, faoliyat va muomala kabi psixologik jarayonlar, kate-goriyalar kiradi. Psixologiyaning asosiy vazifalari — psixika qonuniyatlarini, inson ruhiy holatlari shakllanishini filogenetik va ontogenetik taraqqiyot birligida ochishdan iboratdir. Mazkur vazifalar yechimini topishda Psixologiya bir tomondan, biol. Fani sohalari bilan, jumladan, fiziologiya bilan, boshqa tomondan esa, sotsiologiya, pedagogika, madaniyat tarixi, mantiq hamda ijtimoiy fanlar bilan jips aloqaga kirishadi. Psixologiya eng avvalo, psixikaning insonga xos shakli bo'lmish ong va o'zini o'zi anglashni tadqiq etadi.

Yunon tilidan. RSushe – Soul + logotiplar – O'quv, fan) – Ilmiy O qonunlar psixikaning rivojlanishi va faoliyatini muhim faoliyat turi sifatida. Hayvonlarning tashqi dunyo bilan tirik buyumlarning o'zaro ta'siri fiziologik-fiziologik jihatdan

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

farq qiladi, ammo ajralib turadigan aqliy jarayon, aktlar, holatlar emas. Asrlar davomida p faoliyati bilan o'rganilgan hodisalar "ruh" deb nomlangan va XVI asrdagi falsafaning bir qismidan biri deb hisoblangan. P. Ichki atrof-muhitga ega bo'lgan shaxs o'rtasidagi o'zaro ta'sir, o'zlari tashqi muhit bilan o'zaro ta'sir, ularning o'zlari tashqi muhit bilan o'zaro ta'sir, faol sabablarning harakatsiz xulq-atvor omili ekanligi ko'rsatildi. Agar idealistik tushunchalar noqonuniy ravishda ushbu faoliyatni ichki kuzatuv bilan kog'qo'llik bilan tushuntirsa, bu kelajakda p-ni kuzatish uchun aniqlangan xolis usullarining ustuvorligini tasdiqladi Inson psixikasi haqida muhim, ammo yordamchi ma'lumot manbai. Ijtimoiy jarayonlarning avlodi va funktsiyasi sifatida, individual fanning ongi, psixik xususiyatlarining turli xil namoyon bo'lishiga, ularni hayvonlarning ruhiy jihatidan ajratib turadigan tizimli va semantik tashkilotga ega. Onglik jarayonlarini tushunish qobiliyati, ular bilan aniqlanganidan qat'I nazar, ular boshqalar bilan munosabatlarning ob'ektiv tizimida rivojlanib borayotgani sababli. Dunyoni atrofidagi odamlar. Xuddi shu tizimda dpyggy-ga tikilib, mavzuni o'z xatti-harakatlarining ichki rejasini baholash qobiliyatiga ega bo'ladi. Ushbu rejaning barcha tarkibiy qismlari ong tiliga tarjima qilinganligi haqidagi tushunchani ko'ring, ammo ular ongsizlantirish va ularda ishtirok etish va ishtirok etishda P.-ning kiritilishi mavzusi sifatida xizmat qiladi Ularni faqat unga o'ziga xos, tushuntirish printsiplariga ahamiyat berganda, samarali ravishda. Shu bilan birga, boshqa fanlar bilan aloqalar natijasida P. o'zi mustaqil fan va keng ilmlik ekanligini ta'minlaydigan yangi g'oyalar va yondashuvlar bilan boyitildi, bu uning mustaqil fan sifatida benuqsonligini ta'minlaydi. P. P. Turli xil ijtimoiy, tabiiy va texnika fanlarining o'zaro ta'siri uning kontseptual mablag'lari, tushuntirish printsiplari, tushuntirish printsiplari, tushuntirish printsiplari, tushuntirish printsiplari, uslubiy protseduralar, uni yanada rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlarini aniqlash uchun alohida e'tiborni jalb qiladi. P. Mojaror P.-da tadqiqot sohalaridan biridir. Va shu bilan birga modashning filiali. P. Masdiqlash ziddiyatning tizimni shakllantiruvchi bo'limi sifatida harakat qiladi. Mojaroni o'rganayotgan 16 ta fanning faqat p faoliyati odamlardagi barcha turdagi nizolarni (ijtimoiy, pufakal) va zooconflicts tillarida ko'rib chiqadi. Inson barcha darajadagi

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI’

mojarolarning markaziy aloqasi emas. Shuning uchun, pozitsiyadagi inson xatti-harakati ularning tushuntirish shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1.Ushbu maqolada O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) ma’lumotlaridan foydalanilgan.
- 2.Vohidov M., Maktabgacha tarbiya psixologiyasi, T., 1970;
- 3Tokareva V., Talaba shaxsining axloqiy rivojlanish psixologiyasi, T., 1989;
- 4.Karimova V., Ijtimoiy psixologiya, T., 1994.
- 5.Qodirov B., Layoqat psixologiyasi, T., 1989;

**CULTURE EXPRESSING HAPPINESS AND CONTENTMENT IN THE
ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES.**

Student of SamSIFL

Maxamatmurodov Abubakir Ahmad o'g'li

Scientific supervisor: **Ochilova Noila Farmonova**

Abstract – *The interest in happiness, its material attributes and intangible components in different cultures within the framework of various areas of humanitarian anthropological knowledge is evidence that feelings associated with happiness, its attributes characterize the spiritual essence of man. The relevance of the topic of our study is determined by the fact that understanding of happiness reflects the value needs of a person in different cultures, thereby allowing researchers to draw conclusions about the origins of culture, which is the foundation for the formation of the ethnic, collective, national consciousness of its carriers.*

Keywords – *happiness, different culture, national consciousness, collective, joy, contentment, good, wellbeing, bliss, happiness, fortune, luck, booty, treasure*

The purpose of this work is to identify common and specific components in the content of the concepts of "happiness" and "baxt" in English and Uzbek languages. To achieve the goal of the study, we carried out a comparative analysis of the lexicographic meanings of the lexemes "happiness" and "baxt"; during the study, we identified common and specific components in their semantics. In addition, the conceptualization of happiness in the two studied linguistic cultures was studied by comparing phraseological units verbalizing the semantic component of "happiness". The formation and development of human consciousness cannot be imagined without the formation of the language itself, while the language, according to E.F. Tarasov, being an instrument for the formation of human consciousness, serves as a means of "generalizing the images of consciousness that arise in reality", and the formation of consciousness structures associated with language signs, has a social character. E.F. Tarasov interprets linguistic consciousness as "a set of images of consciousness formed using linguistic means - words, free and stable phrases, texts and associative fields". Despite the seeming universality of the concept of "happiness", the emotional and semantic components contained in the Uzbek and English tokens "happiness", "baxt" do not fully coincide. So, according to the etymological dictionary of the English language, "happiness" comes from the word

"hap", used in the meaning of "chance, a person's luck, fortune, fate, unforeseen occurrence" ("chance, luck, wealth (fortune), fate, unforeseen case ") (here in after the translation of the authors of the article. - S. F., A. X.). Since the end of the 14th century, the adjective "happy" has been used in the meaning of "very glad", since 1520 the word has been assigned the meaning of "very pleased and content". Then from the adjective the noun "happiness" was formed, which since 1590 has been used in the meaning of "pleasant and contented mental state". According to researchers of the Uzbek and Turkic languages, one of the main hypotheses of the origin of the word "baxt" is the opinion that it is borrowed from the ancient Turkish languages. In the "Dictionary of the Uzbek language" by E. K. Pekarsky, a reference is made to the ancient Turkish origin of the Uzbek word from "yo'l", which means "road, fate", as an etymological parallel, words from the Mongolian and Buryat languages with the meaning "happiness, happy trip succes.

In "The Dictionary of the Uzbek Language", the following definitions are given: "good", "well-being", "bliss", "happiness", "fortune", "luck", "booty", "treasure"(4, p. 838). In the Uzbek online dictionary, "baxt" is simply defined as "happiness, luck // happy, lucky; luck on the hunt; happy, lucky day ", in addition, the following English correlates of the word "baxt" are presented in the dictionary: "happiness, welfare, well-being" ("baxt, farovonlik, tinchlik"). The definitions of the concept of "happiness": "the quality or state of being happy" (baxtli bo'lishning sifati yoki holati), "good fortune"(omad), "pleasure"(zavq), " contentment "(mamnunlik), "joy"(baxt); "A state of well-being characterized by emotions ranging from contentment to intense joy"(farovonlik holati, mamnunlikdan tortib to quvonchgacha), "emotions experienced when in a state of well" -being "(farovonlik holatida bo'lgan histuyg'ular); out of date. "Good fortune: prosperity"(omad, farovonlik), "a state of well-being and contentment: joy"(farovonlik va mamnunlik holati: quvonch), "a pleasurable or satisfying experience" (yoqimli yoki qoniqarli tajriba), " felicity, aptness "(baxtlilik, moslik). An analysis of synonymic dictionaries reveals the structure of the concept's content. The following most relevant words are included in the synonymic series of the token "happiness": "Saodat", "mamnunlik",

“zavqlanmoq”, “quvonch”, “zavqlanish”, “ko’tarinki kayfiyat”, “vaqtichog’lik”, “xursand”, “baxt”, “shodlik”, “kulgu”, “nekbinlik”, xotirjamlik”, “zavq”, “farovonlik”, “tinchlik” and others ("bliss", "contentment", "delight", "elation", "enjoyment", "euphoria", "exhilaration", "glee", "joy", "jubilation", "laughter", "optimism", "peace of mind", "pleasure", "prosperity", "well-being"). The language reflects the cultural and national mentality of the people. Each native speaker is also a native speaker of culture, therefore linguistic signs acquire the ability to fulfill the function of cultural signs and thereby serve as a means of representing the basic settings of culture. According to etymological dictionaries, it has been established that the concept of “happiness” is formed from the Central English hap in the meaning of chance or luck. Adjective happy - happy and noun happiness - happiness formed suffix way. You can also see the remnants of the hap prefix in such words as perhaps (balki), happen (yuz bermoq), happy (xursand), happily (baxtiga), hapless (bebaxt), unhappy (baxtsiz), mishap (mufaqqiyatsizlik), happiness (saodat) and happenstance (hodisa). This origin of the word “happiness” indicates that often in the meaning assigned to it there is some element of chance. Later, at the end of the 14th century, the feeling of very glad (very joyful) was displaced by the Old English words eadig (from EAD wealth) and gesxlig. In the 1520s, the old English word blide (happy) survives as happy. From Greek to Irish, in most European languages the meaning of “lucky” (lucky, successful) has been invested in the concept of “happy” from the very beginning. An exception is Welsh, where the word was used primarily as wise (dono).

REFERENCES:

1. A large collection of proverbs (Electr.resource) .
2. Vorkachev, S.G. The concept of happiness in the English language: a significant component / S.G.Vorkachev, E.A. Vorkacheva // Mass culture at the turn of the 20th – 21st centuries: Man and his discourse..
3. Zaliznyak, A.A. Happiness and pleasure in the Russian language picture of the world / A.A. Zaliznyak //A.A. Zaliznyak, I.B. Levontina, A.D. Shmelev. Key ideas 271 Russian language picture of the world: Sat. Art.

4. Explanatory dictionary of the Russian language S.I. Ozhegova (Electr. Resource)
5. Oxford English Dictionary (Electr.Resource) ..
6. Oxford Dictionary of English Idioms (Electr.Resource) .

ECOTOURISM AND ITS ADVANTAGES TO THE LOCAL BUSINESSES

Samarkand State institute of foreign languages

Foreign language and literature faculty

Authors: **Sanjar Xudoynazarov Said o'g'li**

Phone number:90 467 10 96

Botirova Munisa Qosim qizi

Phone number:99 352 76 83

***Abstract.** The focus on ecotourism is now very high worldwide. In this paper, we are in the point of formulating ecotourism, its recent developments all over the world as well as some ecotourism-related issues, mainly about merits of this sphere to the local community and business improvement in host destination. This paper mostly identifies possible preservative strengths and some financial advantages of ecotourism for the income-oriented tourist zone as an example of Uzbekistan. The purpose of this project is to find possible ecotourism opportunities in different regions of Uzbekistan and develop these chances in destination adapting that zone to ecotourism-based way of life, especially putting an emphasis on Fergana valley. Furthermore, the paper aims to demonstrate possible benefits of ecotourism development to the gross economical and ecological affairs for the valley.*

***Keywords:** ecotourism, recent developments, ecotourism-related issues, local community, host destination, income-oriented tourist zone, ecotourism-based way of life and Fergana valley.*

Introduction. In recent decades, a new type of tourism has significantly developed and gained dramatic popularity in the world and opened new doors especially for those countries which are rich in natural resources, gorgeous fauna and flora. This type of tourism is called ecotourism. Ecotourism encompasses the travels to natural attractions including lakes, forests, mountains and other such places and the international ecotourism society describes it as “*responsible travel to natural zones that conserves the environment and enhances well-being of local population*” (Honey, 1999, as cited in Tisdell, 2003, p.84). In accordance with this perspective, any natural tourism-related zones such as rural tourism, agricultural tourism, farm tourism, mountain journeys and hiking can also be referred to as the components of ecotourism. Ecotourism is also developing in Uzbekistan dramatically and local community is being adapted to ecotourism-based way of life since the government is more emphasizing on the tourism sphere now, simply

because tourism is one of the most necessary sectors of the economic development and in this development ecotourism has its share too.

Ecotourism potential of Uzbekistan. Uzbekistan has huge opportunity and potential for the improvement of ecotourism since in Uzbekistan there are 17 natural reserves such as Hisor, Nurota, Zomin, Chatkal, Kizilkum, Zarafshon and these places are mainly to protect endangered plants and species (Hoshimov, 2009, as cited in Halilov, 2019, p.64). Uzbekistan has many recreational resorts including Oktosh, Zomin and so on in Jizzakh, Syrdarya and Tashkent regions as well as some other regions which have enormous potential for ecotourism like Samarkand, Fergana valley, etc. What’s more, there are also many mountainous zones and districts in particular Urgut, Nurota, Sangardak, Chimyon. very pure and tourists can also enjoy medical tourism. Additionally, to be more certain, a particular tourism sector that can contribute to positive alternations for the ecotourism domain of Fergana is vine tourism in natural places. Since vine is a type of food and it is indispensable part of touristic experience along with attracting millions of visitors who appreciate vine with high quality.

Advantages of ecotourism to the local businesses. Progress of ecotourism can create endless opportunities for the host destination and the contribution of ecotourism to the quality of life of local citizens and economic growth is incredibly huge. In general, tourism is the sphere whose development can create many job opportunities such as increasing number of tour guides, tour operators and open new trades as well as offering new products in terms of business progress. In turn, ecotourism as one of the biggest components of tourism takes an active part in this development. In the development of ecotourism industry, conservation of the natural environment is of a great importance, due to the fact that if ecology is hurt owing to ecotourism-based activities that will not be profitable to local business sector.

The sales plan is prepared by individuals and organizations that offer their goods and services to the center. Currently, the project is aimed at developing the tourism potential of Fergana region. If this work proves fruitful, in Fergana Valley later throughout Uzbekistan it will be possible to set a form of network of complexes

because almost every region of the country has its own ecosystem. We must admit that the potential of ecotourism in Uzbekistan is very high, but this does not mean that we are using it optimally. We attract tourists mainly to our ancient cities of Samarkand, Bukhara, Khiva, Shakhrisabz and Tashkent, and at the same time to show the monuments built by our ancestors in order to get profit. However, there are countries that have taken the tourism to the top of the economy without historical cities, such as Singapore, Malaysia and other Asian and countries. I think we should also use the energy and energy we spend on attracting tourists to our historic cities to develop ecotourism. Additionally, to be more certain, a particular tourism sector that can contribute to positive alternations for the ecotourism domain of Fergana is vine tourism in natural places. Since vine is a type of food and it is indispensable part of touristic experience along with attracting millions of visitors who appreciate vine with high quality.

Conclusion. Each year billions of sightseers travel some place within the world and it influences to the environment exceptionally severely in that put. Uzbekistan is the on list of those nations. Within the history, Uzbekistan was exclusively depended on horticulture industry and financial problems did not let the nation develop quick and so it did not have sufficient pay to advance verifiable places as a popular touristic goal. But we had a few outside guests coming to these places in arrange to do inquire about or in reason of other mental benefits. Presently, the nation is creating stratospherically and tourist attractions are getting to be more well-known. Uzbekistan is drawing in more individuals than some time recently year by year barring this year due to the Covid-19 widespread. So the attention to the safety of the environment should be very essential. It is a basic fact that the more people visit, the more they will produce the waste and it should not bother to stop whole touristic activity. However, advance in technologies are necessary to improve recycling, namely not just numbers but efficiency should be taken into account. For example, in areas which water is scarce and major issue for locals, attracting tourists to some water involved activities or just attracting so many people itself might increase the loss of rare resources. Losing detrimental resources in turn, that area

which covered whole destination or even town could put itself in a worst scenario, destroying the soil and turning it into the contaminated form, wildlife extinction which could later result in a disorder in a food chain. Million tons of carbon dioxide is being produced by so many industrial spots such as massive oil production company factories like Kandum does massive harm to the environment. In that case, letting tourism to act freely without any restrictions would be wrong move. Instead of focusing on just income is definitely unfavourable. What Eco-tourism gives is precious. It provides an opportunity to save the world and show it to the people at the same time.

References:

1. Tisdell, C.(2003). Economic aspects of ecotourism: Wildlife-based Tourism and its contribution to Nature. Sri Lanka: Sri Lanka Agricultural Economics Association (or Sri Lanka Journal of Agricultural Economics).
2. Loyola, R., & Zacarias, D. (2017). How Ecotourism Affects Human Communities. IN: Blumstein, D., Geffroy, B., Samia, D., Bessa, E. (eds) Ecotourism’s promise and Peril. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-58331-0_9
3. Halilov, B. (2019). Ecotourism – an important factor in sustainable development and environmental protection: the experience of UzEconomic

IMPORTANCE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECO

Yoqubova Muxlisa

Student of Samarkand state institute of foreign languages

Scientific supervisor: **Axrorova.A.A**

Abstract: *This article analyzes the effectiveness of foreign investment in the development of the digital economy. That is, the impact of foreign investment on the development of the digital economy in the country has been studied.*

Keywords: *Digital economy, foreign investment, investment climate, digital technologies, modern management.*

Today, one of the most effective factors in the development of the country's economy is foreign investment. Rapid development of the country's economy can be achieved by increasing the inflow of foreign investment into the country's economy.

The digital economy can be briefly described as the digitization of the economy that is the provision of sectors of the economy with digital technologies. This means that as new technologies enter the country with foreign investment, it will certainly have a positive impact on the development of the digital economy in the country.

As a result of reforms aimed at creating a favorable investment climate in our country, the volume of foreign investment in our economy is growing. If we analyze the inflow of foreign investment into the country's economy in 2019 alone, we can see the following: in 2019, 86653.1 billion. UZS (USD 9.8 billion) or 2.5 times more than in 2018. Foreign investment and the share of loans in total investments in fixed assets - 45.7%. The volume of disbursed foreign direct investment in 2019 will reach 37,171.3 billion. sums or 3.6 times more than in 2018.

This indicates that the Uzbek economy is developing a favorable investment climate and creating more opportunities for investors. This, in turn, is having an impact on the country's digital economy.

It is expedient to implement the following proposals aimed at increasing the efficiency of foreign investment in the development of the digital economy in the country and increasing the inflow of foreign investment into the country:

- Regular improvement of legal, socio-economic and other conditions that ensure the widespread attraction of direct capital to the economy of the republic;
- Improving the system of providing benefits and preferences to foreign investors who

provide the country with world-class technology, helping to create a modern structure of the economy;

- Further improve the system of support for foreign investors who bring digital technologies into the economy;

- Installation of high-tech, modern equipment that saves energy and is less harmful to the environment;

introduction of advanced foreign technologies in accordance with local conditions, promotion of our inventions and investment in the knowledge economy. The draft resolution of the Cabinet of Ministers provides for coordination of the necessary information systems and resources of state and economic bodies, local government bodies in the development of the digital economy in the Republic of Uzbekistan, the introduction of software and electronic services, the digital economy, information technology market in the country. Creating favorable conditions for attracting foreign investment through the organization of technology parks and coworking centers on the basis of partnership, development of modern telecommunications infrastructure, communication technologies and networks, development of the digital economy through the development of e-commerce and software market, transport logistics, security and Important areas have been identified, such as the development of "smart systems" for the "smart city", the improvement of the system of training qualified personnel.

The state can stimulate the digitization of economic processes through the following actions:

- Acting as an organizer of common technological platforms uniting different organizations or as a regulator that determines the requirements for the use of certain technological solutions, without synchronizing the processes of implementation of standard technological solutions in all segments. the economy cannot spread them widely;

- Continuously improve the existing regulatory framework governing the development of the digital economy and implement it in a dialogue, taking into

account the views of users, manufacturers and service providers who are faced with new types of objects and entities in practice. relationships that require legalization;

- Participation in the overall process of digitization of relations, including through the creation of the system of "e-government" and a list of public services provided in electronic form;

In general, the accelerated transition of the economy to digital development as one of the main priorities countries, will have a significant impact on the increase in the volume of exports of goods via the Internet, receiving dividends, creating jobs and attracting foreign investment. In conclusion, the increase in foreign investment is one of the main factors driving the country's economic development. Along with foreign investment, the country receives advanced ideas, new technologies and modern management principles.

References:

- 1) Narzieva, D. M., & Narziev, M. M. (2020). The important role of investments at the macroand microlevels. Economics, (2), 8-10.
- 2) Narzieva, D. M., & Narziev, M. M. DEVELOPMENT PROSPECTS OF DIGITAL ECONOMY IN UZBEKISTAN.
- 3) Abdullayevna, Q. Z., Anvarovich, Q. A., & Muxtorovna, N. D.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF STRATEGIC PLANNING IN MARKETING

Tursunova Saida

Student of Samarkand state institute of foreign languages

Scientific supervisor: **Axrorova.A.A**

Abstract : *Marketing strategy is the marketing of a firm's target market is a master program that represents the activities of the company and includes the process of achieving its goals through the development and implementation of a long-term marketing mix (marketing mix). Separate product, pricing, distribution, sales and communication policies are defined for each segment of the market. The marketing strategy determines which product (service) the firm should enter, which market, and when. The following marketing strategies have been tested and successfully used by companies in the world market practice.*

Keywords: *strategy, strategic planning, long-term planning, diversification, segmentation, internationalization, commodity market.*

Strategic planning is the process of defining the mission and goals of the enterprise, identifying the resources needed to ensure the effective organization of the enterprise in the future, and choosing product strategies to acquire them.

The strategic planning process is a tool to help make management decisions. Its function is to provide the innovations and changes needed to respond appropriately to changes in the external environment. Strategic planning is more rapid in one way or another. It ends with the establishment of general directions aimed at ensuring the growth and strengthening of the position of the enterprise.

It is necessary to create a system of plans for the proper organization and evaluation of all departments of the enterprise, their interaction.

The process of strategic planning faces a number of challenges during its implementation. The main challenge is that the initial decision-making process is related to the structure of authority in the organization. A new strategy usually changes existing relationships in the enterprise and contradicts enterprise management policies. The natural response is to combat any innovation that changes the usual relationships and powers. Another significant problem is that the introduction of strategic planning can lead to a conflict between the various previous activities that provide benefits and the new ones. It is possible that enterprises with rapid planning will have neither the principle nor the interest in strategic thinking regarding the introduction of strategic planning in the first place. The next problem

is that an enterprise usually does not have information about itself or the external environment in order to plan effectively strategically. the lack of decent managers makes the issue much more complicated.

Long-term and strategic planning. The main differences between them. Ministries are the planning entity in long-term planning. This indicates that this work is not effective enough. Ministries did not have sufficient capacity, strategic objective data and time for this work. Therefore, the objectivity of planning was low, and the results were not satisfactory. The plan was formed as a "strict guideline", which is the basis of strategic planning - the adaptability of the plan. This is more important than strategic planning, but it is not the main difference. The main difference is in the interpretation of the future. In a long-term planning system, extrapolation is a historically formed trend of future development. Business leaders generally believe that future performance will definitely improve over the past, and this is the rationale for the plan. In the system of strategic planning, the future is not necessarily better than in the past. Therefore, strategic planning pays great attention to the analysis of the future of the enterprise. Its main task is to identify the conditions and opportunities that change the current trend. This analysis is supplemented by an analysis of the position of the enterprise in the competition.

Strategic management arose from strategic planning in an evolutionary way, that is, strategic planning is its essential basis. It is of growing interest in firms facing difficulties related to the implementation of fundamentally new strategies. In order to better understand the essence of strategic management, it is necessary to focus on the organizational "behavior" of commercial and non-commercial enterprises. This is very important. Because there is an inextricable link between organizational "behavior" and management. Marketing strategy is the marketing of a firm's target market is a long-term program that represents the activities of the company development of marketing complex (marketing-mix) and down the process of achieving the desired goal by implementing includes. Separate brand, price, distribution, for each segment of the market sales and communication policies are determined. Strategic planning is the vision of the enterprise, the knowledge of the

role of the enterprise in the economy, socio-economic life of the country and the development of ways and means to reach a new level. In strategic planning, there are no clearly calculated indicators, but the goals are based on various forecasts, looking to the future.

F. Kotler writes about the firm's strategic planning: "The firm's goals are the process of managing the application of strategic consistency between its marketing capabilities. "Strategic planning is based on a firm's clear program statement, supportive goals and objectives, a healthy business portfolio and growth strategy." Underlying the marketing strategy are the following five requirements:– The market is not the same, it consists of specific segments.

- An enterprise may consider the requirements of one or more segments in the market.
- The company can operate in the market independently or in partnership with other companies.
- When choosing a marketing tool, make sure the ones you are considering are compatible and complement each other.
- When entering the market, it is necessary to take into account the economic situation.

The modern reality of the market is several marketing strategies forms. Power strategy is the development of a large, standard of a brand or service specific to a firm operating in the field of production. Of power the original source and the firms that operate are large to it from making a very different product in a non-existent category usually more efficient and less expensive to produce can be set up. In addition, the power strategy is broad extensive research, a well developed sales network, and large-scale advertising takes advantage of the benefits created by companies. This the basis of the image formed for the strategy, its immense power and understanding the power is inherent. Therefore, the possibility of such firms. Depending on whether you are competing in a wide market, pushing your competitors out of the market they try to do. They are the cheapness and quality of their product (average level of quality). This model involves developing a strategy for market and brand renewal. The starting point is the difference between the actual and planned development of the enterprise. This means that the company's goals

cannot be achieved using the previous strategy. The goal is either necessary to correct it or to look for a new strategic direction. The model was proposed by American scientist A. Ansoff, who is of Russian origin. He called it the "commodity-market" rule. The general form of this rule is as follows: Depending on the combination of two factors (market and product development and renewal), it forms four lines indicating the state of the firm: 1. The firm enters the existing market with an existing (old) commodity. 2. The firm enters the existing market but with a new brand. 3. The firm enters a new market but with an existing brand. 4. The firm enters a new market with a new product. Advantages of the "Commodity Market" rule: • Demonstrate the complexities of the market maturity; • Ease of use. Disadvantages include: • One-sided to strengthen the firm's market position

References: 1. Asliddin, A., & Suxrob, D. (2015). Role of agricultural marketing in economic development. *Economics*, (8 (9)).

2. Muhammedrisaevna, T. M. S., Bayazovna, G. N., & Kakhramonovna, D. A. (2020). Goal and objectives of integrated marketing communications. *Economics*, (2 (45)).

Bayazovna, G. N. (2020). Marketing communication strategy and its essence. *Вопросы науки и образования*, (1 (85)).

Abdullayevna, Q. Z., Anvarovich, Q. A., & Muxtorovna, N. D. Theoretical foundations of enhancing the competitiveness of the national .

O'QITUVCHILARDA PEDAGOGIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA YANGICHA TEXNOLOGIYA VA TAVSIYALAR

MAMATQULOVA ZARIFAXON MUHAMMADSOLIYEVNA

FARG'ONA VILOYATI XTXQTMOHM

Pedagogika, psixologiya va ta’lim texnologiyalari kafedresi. Xalq ta’limi a’lochisi. Pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD)

(O‘zbekiston)

Annotatsiya Maqolada yangilanayotgan barcha sohalar muvaffaqiyati bilimli insonlarga bog‘liqligi, oxirgi to‘rt yilda ta’lim sifatini yaxshilash, o‘qituvchilarda strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirish texnologiyalari, o‘qituvchilarga metodik yordam berish uchun texnologiyalashtirilgan dars ishlanmasi, ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish, ilmiy bilimlarni, amaliy faoliyatlarni tashkil etish, ijodiy va intellektual salohiyatini ro‘yobga chiqarish asosi ekanligi yoritilgan. Pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, muzyoralar, munozarali guruhlar, juftliklar, turlicha mashqlar, tarqatma materiallar, shakl va ranglar, raqamlar, ijodiy qarashlar, rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar, geometrik figuralar, turli yozishmalar, uslublar, rasmlar, chegaralangan daqiqalar, aralash vaziyatlardan foydalanish, dars samaradorligini oshirish texnologiyasi ishlab chiqilgan.

Tayanch so‘zlar: strategik fikr, pedagogik tafakkur, malaka oshirish, qayta tayyorlash, o‘qituvchi, pedagogik tafakkur, rivojlantirish, pedagogik texnologiya, muzyorar, munozarali guruh.

Bugungi zamonaviy jamiyatda inson faoliyatining eng keng sohalaridan biri - bu ta’lim hisoblanadi. Oxirgi yillarda ta’limning ijtimoiy roli ortib, dunyoning aksariyat davlatlarida ta’limning barcha turlariga bo‘lgan munosabat o‘zgardi. Ta’lim ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotning bosh, yetakchi omili sifatida qaralmoqda. Bunday e’tiborning sababi zamonaviy jamiyatning eng muhim qadriyati va asosiy kapitali - bu yangi bilimlarni izlash, egallash va nostandart qarorlar qabul qilishga qodir bo‘lgan inson hisoblanadi. Shunday ekan, hozirgi davrda ta’lim shaxs va jamiyatni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Yangilanayotgan barcha sohalar muvaffaqiyati bilimli insonlarga bog‘liqligi, oxirgi to‘rt yilda ta’lim sifatini yaxshilash, o‘qituvchilarda strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirish texnologiyalari, o‘qituvchilarga metodik yordam berish

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

uchun texnologiyalashtirilgan dars ishlanmasi, ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish, ilmiy bilimlarni, amaliy faoliyatlarni tashkil etish, ijodiy va intellektual salohiyatini ro’yobga chiqarish bugungi kunda dolzarb ahamiyatga ega. O’quvchilarning barchasini faollashtirish uchun asosiy fikr yoki guruh tomonidan kelishilgan javoblarni yozib olish uchun–yozib oluvchi, boshqa guruhlariga hisobot berish uchun–sharxlovchi, hammaning kayfiyatiga ijobiy ta’sir etuvchi–ruhlantiruvchi, berilgan vaqtni doimo eslatib turuvchi–vaqt belgilovchi yoki nazorat qiluvchi, ovoz chiqarib o’qish uchun–o’quvchi, har bir ishtirokchi navbatini, galmalgaldan ta’kidlab turuvchi navbat nazoratchisini, guruhdagi har bir ishtirokchini tushunish va fikrlarga qo’shilishini qo’llab, ta’minlab boruvchi–tekshiruvchini saylab oladilar. Bu bilan har tomonlama erkinligini tarkib toptirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. Bu o’qituvchilarning strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirishda muhim hisoblanadi. Biz ushbu jarayonlarni «Markaziy Osiyo mutafakkirlarining pedagogik goyalari va ta’lim-tarbiyadagi zamonaviy qarashlarning uygunligi» mavzusidagi 80 daqiqalik mashg’ulot misolida ko’rib o’tamiz.

Birinchi bosqich: Mavzu e’lon qilinadi:

Markaziy Osiyo mutafakkirlarining pedagogik goyalari va ta’lim tarbiyadagi zamonaviy qarashlarning uygunligi (2 daqiqa).

Ikkinchi bosqich: Tashkiliy qism amalga oshiriladi:

Guruhda 2 ta kurs ishtirok etmoqda. «Tarix» va «Odobnoma» guruxi «ishtirokchilar», ijtimoiy fanlar kafedrasining 50 ta tinglovchisi. Ularga «rejisyor»-o’qituvchi tarqatmalar beradi. Unda bir betdan iborat har-xil mutafakkirlar to’g’risida ma’lumotlar berilgan: Abu Ali Ibn Sino; Abu Nasr al-Farobiyning pedagogik qarashlari; Abu Rayxon Beruniy; Alisher Navoiy; Muxammad ibn Muso al-Xorazmiy; Yusuf Xos Xojib; Muxammad Tarag’ay Mirzo Ulug’bek; Munavvarqori Abdurashidxon o’g’li.

Uchinchi bosqich: Bir sahifalik ma’lumot bilan ishlash tartibi tushuntiriladi. Zero tushunmagan tinglovchi yo’q, tushuntira olmagan o’qituvchi bor:

Hurmatli ustozlar! Darsimizning tartibi boshqacharoq. Hozir hammamiz qo'limizdagi ma'lumotni faqat o'qiydiz. O'qish jarayonida shu mutafakkir haqida uchtdan savolni tuzamiz. Uchta savolning javobi esa, qo'limizdagi tarqatmadan aniq, lo'nda javob bilan o'qib beriladi. Masalan, mening qo'limda «Avesto» kitobi haqida ma'lumot bor. Shunga qarab bitta savol topdim: «Avesto» bo'yicha axloqning asosiy omillari nechta? Javobni aynan o'qib beraman: «Avesto» bo'yicha axloqning asosiy omili uchta: «Ezgu fikrat», «Ezgu kalom», «Ezgu amal».

To'rtinchi bosqich: Hamma qo'lidagi ma'lumotga asosan ham o'qib, ham 3 ta savol tuzishga harakat qilish jarayoni ularning ma'lumotni o'zlashtirishga nisbatan diqqatini yanada oshiradi. Savollar tuzish jarayoniga esa, uch daqiqa ajratilganligi qat'iy vaqt qilib belgilanadi. Bunda «O'zlik» xukmron bo'ladi. O'zlari mas'uliyat sezishadi. O'zlari savol topishadi.

Beshinchi bosqich: eng katta bosqich hisoblanadi. Tinglovchi-ishtirokchilar esa, raqobat shakliga hali tayyor bo'lmagan holda munozaraga kirishib, tez munosabatga kirishuvchanlik qobiliyatlari sinaladi. O'qituvchi bir tinglovchining tarqatmasini olib, mutafakkirning nomini e'on qiladi:

Kimlar Munavvarqori Abdurashidxon o'g'li hayoti va ijodiga tayyorgarlik ko'rdi? Bu ma'lumotnoma 8 kishiga tarqatilgan. 4 kishi bir joyda, 4 kishi ikkinchi joyda. Endi ular 4 kishidan iborat 2 ta guruhdir, savollar o'xshash. Ular bir-biriga maslaxat qilmasdan tuzishgan. Endi berilgan savol qaytarilmasligi, javoblar «boshqaruvchi»ning barmoqlarini tezda beshgacha sanashi bilan aynan o'qib berilishi shart. 2 ta guruh uchtdan bir-birlariga savol berishlari, ma'lumot mohiyatini ochib beruvchi savollarni kerak bo'lsa, yana tezda tuzishlari kerak. 2 ta guruh bir-birlariga quyidagi savollarni berishdi:

Savol: Munavvarqori Abdurashidxon o'g'li nechanchi yillarda yashab ijod etdi?

Javob: 1878-1931 yillarda.

Savol: U qaysi maktabga ixlos bilan qaradi?

Javob: «Usuli savtil» maktabiga.

Savol: U nega qamoqqa olindi va qachon o'ldirildi?

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

Javob: U 1926 yili qamoqqa olinib, unga «yovuz niyatli jadid va turkparast», «millatchi», «Xalq dushmani» tamg’asi bosilib, 1931 yilda otishga hukm etildi. 2-guruh bu savol-javob jarayonida uchinchi savolning javobini aniq ayta olmaganliklari uchun g’oliblik birinchi guruhda, deya e’lon kilinadi. O’qituvchining g’olib guruhga tilaklari: Omadli bo’lish doimo sizlarga nasib etsin. Mag’lub guruhni «mag’lub» demaymiz, «G’oliblikka da’vogarlar» deymiz. Sizlarga tilak: «Umidli» yashash yuragingizni tark etmasin. Kurash hech qachon sizlarni charchatmasdan, hayotga doimo ruhlantirib tursin.

O’qituvchi: Ikkala guruh ham g’olib ekanligini e’lon kiladi. G’olib tomonlarga tilaklar aytadi:

Qorni oqligini sizga tilayman.

Yurakni pokligini sizga tilayman.

Baxti bekamligu, sog’lik, omonlik,

Dunyoning kengligini sizga tilayman.

Mashg’ulotlar jarayonida Yusuf Xos Xojib, Muxammad ibn Muso al-Xorazmiy, Alisher Navoiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Nasr al-Farobiy, Abu Ali Ibn Sino kabi mutafakkirlar hayoti haqida savol–javoblar o’tkazildi.

Bunda ishtirokchilar savol tuzishni, to’g’ri jumlar hosil qilishni o’rganib, javoblarning anig’ini hayajonlanmasdan, erkin nigoh bilan topishni o’rgandilar.

Oltinchi bosqich: Matnlar yig’ishtirib olindi. Har bir tinglovchi o’z matnidagi mutafakkirning fikrlarini eslab kolganicha daftarlariga konspekt qildi. Ham xotira charxlandi, ham mustahkamlandi, mutafakkirning qisqa faoliyati ko’proq esda saqlandi. Buning uchun 5 daqiqa ajratildi.

Yettinchi bosqich: Hamma bir-birlaridagi ma’lumotni o’z daftarlariga yozib qo’yishadi. 8 ta alloma haqidagi fikrlarni shu matnni o’zlashtirganlar aytib berishadi. Qolganlar konspektlashtiradi. (20 daqiqa).

Sakkizinchi bosqich: Bunda mustahkamlash jarayoni amalga oshirilib, 50 ta tinglovchi 2 ga bo’linadi: 25 tadan. Gurux shunday bo’lindiki, har bir tomonda 8 ta allomalarni o’rganib chiqqan ishtirokchilar teng taqsimlandi. Har ikki tomon sakkiztadan 16 ta savol berishdiki, bu savollar takrorlanmasligi, aytilmagan ijodkor bo’lishi kerak. Bunda O’rta Osiyo allomalari to’g’risidagi qo’shimcha ma’lumotlar

ham savol qilib berilishi mumkinligini eslatiladi. Bu jarayonga 15 daqiqa ajratiladi. G‘olib guruhlar yuqoridagi kabi chiroyli tilaklar bilan rag‘batlantiriladi:

Tilaklar ichidan izlab topganim,
Olloh nigohini sizga qaratsin.
Yagona o‘tinchim, o‘kinchim bu kun,
Sizdek insonlardan ko‘proq yaratsin.

G‘oliblikka da‘vogarlarga tilak:

Noumid bo‘lma o‘g‘il, g‘ayrat bilan ishga kirish,
Bo‘l umidli, tinmay ishla, izzat, obro‘ga erish.

Malaka oshirish va qayta tayyorlash jarayonida o‘qituvchilarda strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirish pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va texnologiyalashtirilgan darslarni olib borish pedagogik mahoratni talab qiladi. Yuqoridagi dars andozasini har bir fan o‘qituvchisi amaliyotga joriy qilsagina mashg‘ulot mazmuni serqirra, o‘quvchilardagi zerikish va zo‘riqishlar chekinadi. Bu bilan o‘ziga, maktabiga, hayotiga, kelajagiga bo‘lgan ishonch ortib boradi. O‘z o‘rnini mustaqil topadigan, kasbini sevadigan, kunikma va malakalarini orttirib boradigan kadrlarning milliy tizimi yaratiladi

ADABIYOTLAR

1. Yuldashev N.A. “Zamonaviy ta’limda interfaol dars”. Toshkent 2008.
2. Baratov M.U “Fanlararo aloqalarini amalga oshirish jarayonini modellashtirish”. Pedagogik ta’lim Toshkent, 2007. №3. –B.52-54 b.
3. SH.Sharipov – «O‘quvchilarni ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirish texnologiyasi muammolari». «Uzluksiz ta’lim» ilmiy-uslubiy jurnal №5. Toshkent – 2002 yil. 102. www.de.uz
4. O‘.Q. Tolipov, M. Usmonboyeva “Vnedrenie osnovi pedagogicheskix texnologiy” T.: Nauka. 2006. – C. 261 b.
5. **Shukur Po‘latov. Texnologiya nauchno-metodologicheskoe upravlenie VUZ.Tashkent.:Nauka i texnologiya, 2011. –S. 256 b.**
6. A.Raxmatullayev, A.Samiyev, B.Umarov, O.Azizov, E.Bobomuratov. – Termiz.: Innavatsionnaya texnologiya v neprerivnoy obrazovanie. Posobiy. Surxondarinskiy viloyat XTXQTUMOI. 2012. –C.54 b.

O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA SOG‘LOM OTA-ONA

MASALASI

ESHONQULOVA IRODAXON MUXAMMADSOLIYEVNA

DANG'ARA TUMANI 40-SONLI UMUMTA'LIM MAKTABINING
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI O'QITUVCHISI

Annotatsiya Bu maqolada har tomonlama jadal rivojlanib borayotgan davlatimizda ta'lim-tarbiya davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni amalga oshirishda sog'lom ota-ona, murabbiy-muallima, tarbiyachi kabi fidoiylarsiz hayotni tasavvur etib bo'lmasligi, "Oila konsepsiya"si, sog'lom ota-onaning ma'naviy-ma'rifiy tomoni, kelajak avlod tarbiyasini, ma'naviyatini rivijlantirish, pedagoglashtirilgan jamiyat uchun qator burch va vazifalar belgilanganligi to'g'risidagi fikrlar o'z aksini topgan.

Аннотация В данной статье невозможно представить жизнь без самоотвержений родителей, воспитателей и воспитателей в осуществлении духовно-просветительской работы, повышении уровня государственной политики в нашей бурно развивающейся стране и воспитательная сторона здоровых родителей, развитие подрастающего поколения, развитие духовности, ряд задач и обязанностей педагогического общества.

Annotation In this article, it is impossible to imagine a life without healthy parents, coaches and educators in the implementation of spiritual and educational work, raising the level of state policy in our rapidly developing country. "The concept of the family", the spiritual and educational side of healthy parents, the development of the next generation, the development of spirituality, a number of tasks and responsibilities for a pedagogical society.

Tayanch so'zlar: rivojlanish, ta'lim-tarbiya, ma'naviy-ma'rifiy ishlar, sog'lom ota-ona, murabbiy-muallima, tarbiyachi, fidoiy, oila, konsepsiya, kelajak avlod, rivijlantirish, pedagoglashtirish, jamiyat, burch va vazifalarni, o'quvchi, fikrlar.

Ключевые слова: развитие, образование, духовно-просветительская работа, здоровое родительство, коучинг, воспитатель, самоотверженность, семья, концепсия, будущее поколение, развитие, педагогика, общество, обязанности и ответственность, идеи.

Keys words and word expressions: development, education, spiritual and enlightenment work, healthy parenting, coaching, educator, dedication, family, concept, future generation, development, pedagogy, society, duties and responsibilities, ideas.

Yangilanayotgan barcha sohalar muvaffaqiyati bilimli insonlarga bog‘liqligi, oxirgi to‘rt yilda ta‘lim sifatini yaxshilash, o‘qituvchilarda strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirish texnologiyalari, o‘qituvchilarga metodik yordam berish uchun texnologiyalashtirilgan dars ishlanmasi, ta‘lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish, ilmiy bilimlarni, amaliy faoliyatlarni tashkil etish, ijodiy va intellektual salohiyatini ro‘yobga chiqarish bugungi kunda dolzarb ahamiyatga ega. Pedagogik texnologiya jumlasida o‘qituvchi uchun yangilik emas, lekin pedagogik texnologiya o‘qituvchining ta‘lim berish jarayonida erkin faoliyatni namoyon qilish, yuritilgan fikrlarni ishonish-ishontirish asosiga qurish, ishlatish va ulardan foydalanish yo‘llarini anglashdan iborat.

Bugungi kunda har tomonlama jadal rivojlanib borayotgan davlatimizda ta‘lim-tarbiya davlat siyosati darajasida ko‘tarilib, ma‘naviy-ma‘rifiy ishlarni amalga oshirishda sog‘lom ota-ona, murabbiy-muallima, tarbiyachi kabi fidoiylarsiz hayotni tasavvur etib bo‘lmaydi. “Oila konsepsiya”siga e‘tibor qaratilsa, sog‘lom ota-onaning ma‘naviy-ma‘rifiy tomonini rivojlantirish mazmuniga chuqurroq ahamiyat berilishi talab etiladi. Ota-onaning ma‘naviyati kelajak avlod tarbiyasi gultojisidir. Bu to‘g‘ridagi Prezidentimizning qator qaror, farmon va farmoyishlarining bajarilishida mas‘uliyatli va e‘tiborli, pedagoglashtirilgan jamiyat uchun qator burch va vazifalar belgilangan. O‘zbekiston respublikasi konstitutsiyasining 64-moddasida ham “Ota-onalar o‘z farzandlarini voyaga yetgunlariga qadar boqish va tarbiyalashga majburdirlar....” deyiladi. Sog‘lom ota-onaning ma‘naviy-ma‘rifiy tomoni oilasida seziladi. Masalan, ota-ona birin-ketin uyga kirib keldilaru, juda qimmat narxga olingan idish singanligini ko‘rishdi. Farzandlari Shaxzodaxon qo‘rquvda. Ular Shaxzodani holatini ko‘rdilaru, barobar kulib yubordilar. Opalari esa hayron. Chunki ular singlisini ancha terlagan “Ayam, dadam kelsalar, ko‘rasan”, - deyishgan ham edi-da. Onalari esa, qizini bag‘riga bosib

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

oldi va o'zi ham yoshlikda juda sho'x bo'lganligini, bunaqa idishlardan birini sindirganligini, ammo buvijonisi oddiygina "Extiyot bo'lmasang yana sindirishing mumkin. Bu idishni uyimizga go'zallik baxsh etishi va kelgan mehmonlarni ham ko'zlarini quvontirib, salat tortiq qilinganda ishtahalarini yanada ochilishini ko'zlaganman, endi yigirma kun tushlik bermayman. Uydan "payok" bilan ketasiz. To'plab o'rniga qo'yib qo'yamiz. Rozimisan, bolam",- deganlar. "Men rozi bo'lganman. Endi nima qilamiz?",- deya yuzlandi. Shaxzoda ham endi uyda yaxshi ovqatlanib, maktabga pul olmasligini aytdi. Shu kundan boshlab "jazo"ijro etila boshlandi. U xomush emas. Ota-onasining muhabbati uni yanada negadir tetiklashtirgan edi. Xuddi shunday pedagogik vaziyatlarda ota-onalar farzandlarini yoki do'st qilib oladilar yoki o'zlariga qaysarlanadigan "Hech qachon tushunmaydigan, xudbin" ota-onaga aylanib qoladilar. Farzandlarimizni barkamol, komil inson, hayotda o'z yo'lini topa oladigan insonlarga aylantirishimiz bugun, hozir, shu daqiqalardan boshlanishini unutmaslik kerak. *O'quvchilar bilan ishlash* tomoni sog'lom ota-onaning oltin qoidasi quyidagilar bo'lishi zarur: tushunmaydigan ota bor, tushunmagan o'g'il, qiz yo'q, tushunmaydigan ona bor, tushunmagan qiz, o'g'il, yo'q, "Yaxshi otga bir qamchi, yomon otga ming qamchi", - degan xalq maqolini unutmang. Farzand tushungunicha tushuntirish ota-onaning vazifasi. Jamiyatning eng katta muammosi to'g'ri tushuntirish va to'g'ri qabul qilishda ekan, har qanday vaziyatda, bola o'zini tushunsin, o'zini anglasin...v x k. Ota-onalar o'z bolasi bilan muomala qilish ko'nikma va malakalariga ega bo'lishlari shart. Masalan: kunlarning bir kunida Gulmirabonu qizim dugonalari bilan tug'ilgan kunga borishga ruxsat so'radi. Dadasi menga va men xo'jayinimga qaradim. Chunki bizni oyliklarimiz xali qo'limizga kelib tushgani yo'q edi. Dadasi fikrimni tushundi va ochiqchasiga mablag' masalasi oilamizda yigirma minggina qolganligini, bormasa uyga xarajat qilishimizni, agar shart bo'lsa shuni o'n mingini majbur qizimizni ko'nglini o'ksitmaslik va ko'pchilikdan ajratmaslik uchun berishini aytib o'tdi. Ammo qizimiz borishi shartligini aytib turib oldi. Tushuntirishimiz befoйда ekanligini angladik va pulning un mingini qo'lga tutqazdik. Gulmirabonu chiqib ketdiyu, lekin zum o'tmay qaytib keldi. Magazinni oldigacha o'ylagani va mulohaza

yuritganini, keyin esa bormaslikka qaror qilganligini aytib o'tdi. Ayol ekanman-da, ko'zimga yosh keldi. Chunki meni bolam, "Bizni tushunadigan bola" ga aylangan edi. Biz oddiygina uni o'zi anglashiga vaqt bergan edik. Sababi ota-ona ma'naviyati ta'lim-tarbiyaning singdirilishi, yosh avlod qalbiga to'g'ri tushuntirilishida muhim asosdir. Barkamol shaxs tarbiyasi, ishonch va e'tiqodini tarkib topishi, mustaqil, erkin inson sifatida hayotga tayyor bo'lishi, albatta, ota-onalarga va har bir jamiyat a'zolariga katta mas'uliyat va fidoiylilikni yuklaydi. Bugunimiz yoshlari ota-ona duosi bilan kamolga yetayotganligini doimo anglab borishlarida, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni amalga oshirishda sog'lom ota-ona masalasidagi nazariy va amaliy hayot ibrati kelgusi kelajak uchun muhimdir

1995 yil edi. Bizni universitetda ishga qolishimizni ustozlarimiz istashdi. Qaynotam juda zabardast va bir so'zli odam edilar. Xudo raxmat qilsin. "Bolalarim, qayerdagi unib-o'sib odamlarga foyda keltirsalaring, roziman",- dedilar. Bu duodan to'lqinlanib ketdimu, "Dadajon, bizni jo'natishga rozisizu, lekin biz sizni, ayamni endi yetarlicha xizmatingizni qilolmasligimiz mumkin. Sakson oltini qarshilayapsizu, yettinchi o'g'linizga uy qurishni o'ylayapsiz. Bugundan boshlab bizni faqat duo qilinglar. Yashaydigan uylarimizni o'zimizga o'zimiz qurish quvvatini bersin",- deganimda, qaynotam va qaynonam "Topganlaring uyga buyursin",- deya duo qildilar. Oradan o'ttiz yil vaqt o'tibdi-yu, ortga qarasak duolar ijobat bo'libdi. Jamiyatimizning el koriga yaraydigan farzandlari qalbidagi yonib turgan yorqin alanga ota-onalar yoqqan chiroqdan paydo bo'lgani bejiz emas.

Vrachlar tanani davolaydi, duradgorlar yog'ochni yo'nadi, temirchi po'latda har-xil shakllar paydo qiladi. *O'quvchilar bilan ishlashni* amalga oshirishda sog'lom ota-ona masalasida yoshlarimiz ruhiyatidagi olg'a intilish, yashashga, hayotda o'z o'rnini topishlarida oila muhitidagi sog'lom muhit muhim ahamiyatga ega ekanligini unutmaslik kerak. Unutmaslik shart bo'lgan qoidalarni keltirishni maqsadga muvofiq, deb bildik: oilada ota-ona bola qalbida kashfiyot yaratuvchi, qalbidagi ishonch, umid, do'st, sirdosh va hamkor, qo'llovchi va yo'llovchidir.

Yaratguvchi uch xil toifa insonlarni vujudga keltirgan ekan: birinchi toifaga ota-onasi ahli ilmi, ahli solih qilib yaratilib, ahli solih farzandlarni yaratuvchilar

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

kiritilar ekan. Ikkinchi toifaga ahli solih farzandlar kiritilib, ular ota-onalarini ezgu yo‘lga boshlar ekanlar. Uchinchi toifaga na unisi va na bunisiga kiruvchi osiylar ekan. Bu uch toifa insonlar faoliyatida ota-onaning o‘rni muhim. Chunki, oilaviy hayotga tayyor, ma’naviy boy insonni tarbiyalash va takomillashtirish, dunyoqarashni boyitishda, bolaning jismoniy qobiliyati, tanasi va ruhini tarbiyalashda ota-onaning burch va vazifalari beqiyos. Ona ma’naviyati farzandlarini mehr-muhabbat bilan boyitsa, ota ma’naviyati ularning aqliy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Hayotga nisbatan har tomonlama tayyor, bilim, ko‘nikma va malaka mustaxkamligini ta’minlaydi. Ona ruhiy qobiliyat nazariyasini, ota hayotiy imkoniyat asosini, amaliyotini yaratgandagina, biz tarbiyalayotgan farzandlarimizda quyidagi fazilatlar tarkib topadi: iymon, e’tiqod, insoniy sifatlar, faollik, tashabbuskorlik, mehr-muhabbat, vatanga va oilaga sadoqat, el manfaatidan kelib chiqib faoliyat olib borish mazmun mohiyatini amalga oshirishda har bir jamiyat a’zosining ishtiroki dolzarb ahamiyatga egadir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh. M. Qonun va adolat ustivorligini ta’minlash – barcha ezgu maqsadlarimizga erishishning eng muhim sharti. - T.: O‘zbekiston, 2018. - 68 b.
2. Mardonov Sh.Q. Yangi ta’limiy qadriyatlar asosida pedagogik kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish.- T.: Fan. 2004. - 202 b.
3. G‘aybullayev N. R. «Barkamollik, mahsuldorlik va taraqqiyot kaliti». T: «Universitet»1995. 33–bet.

KIBERXAVFSIZLIK, TARMOQ XAVFSIZLIGI VA AXBOROT XAVFSIZLIGI

Abdulhamidova Nilufar Qahramonovna

Toshkent axborot texnologiyalar universiteti Farg‘ona filiali 3-bosqich talabasi

abdulkhamidovanilufar@gmail.com +998 93 973 08 44

Xasanova Madina O'tkirbek qizi

Toshkent axborot texnologiyalar universiteti Farg'ona filiali 3-bosqich talabasi

madina_khasanova99@mail.ru +998 90 780 37 08

***Annotasiya:** Ushbu tezisda biz axborot xavfsizligi va uning boshqaruv tuzilishi, kiberxavfsizlik va tarmoq xavfsizligi va ularning bir-biridan farqi nimadan iborat ekanligini ko'rib chiqamiz.*

***Kalit so'zlar:** axborot xavfsizligi, maxfiylik, yaxlitlik, mavjudlik, kiberxavfsizlik, tarmoq xavfsizligi*

Biz korxonalar raqamli jihatdan har qachongidan ham ilg'or bo'lgan bir paytda turibmiz va texnologiya yaxshilanar ekan, tashkilotlar o'zlarining xavfsizlik pozitsiyalarini kuchaytirishlari kerak. Aks holda, ko'plab korxonalarda ko'rganimizdek, qimmatli nosozlik yoki ma'lumotlarning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Tahdid soluvchilar barcha turdagi tashkilotlarni majburlashmoqda, shuning uchun biznesingiz ma'lumotlari, pullari va obro'sini himoya qilish uchun ilg'or xavfsizlikka sarmoya kiritish juda muhim.

Tashkilotingiz uchun xavfsizlik siyosatini ishlab chiqishni boshlashdan oldin xavfsizlikning turlarini ajratish va ular qanday ishlashini tushunish muhimdir.

Axborot xavfsizligi

Axborot xavfsizligi raqamli ma'lumotlarning ruxsatsiz kirish, foydalanish, oshkor qilish, buzish, o'zgartirish, tekshirish yoki yo'q qilishdan himoyalanganligini ta'minlaydi. Axborot xavfsizligining kiberxavfsizlikdan farqi shundaki, axborot xavfsizligi har qanday shakldagi ma'lumotlarni himoya qilishga intiladi, kiberxavfsizlik esa faqat raqamli ma'lumotlarni himoya qiladi.

Boshqaruv tuzilishi

Axborot xavfsizligi siyosatini yaratishda siz to'g'ri boshqaruv tuzilmasini yaratishdan boshlashingiz kerak.

Boshqaruv - bu xavfsizlik strategiyalari biznes maqsadlaringizga mos kelishini ta'minlash uchun yaratilgan asos. Boshqaruv, biznes va axborot xavfsizligi

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

o'rtasidagi tafovutni yo'q qiladi, shuning uchun jamoalar birgalikda samarali ishlaydi. Ushbu tuzilma, shuningdek, har bir shaxsning roli, mas'uliyatini belgilaydi va sizning vakolatlarga javob berishingizni ta'minlaydi.

Maxfiylik. Yaxlitlik. Mavjudlik

Axborot xavfsizligi bo'yicha mutaxassislar samarali axborot xavfsizligi uchun siyosat va qoidalarni ishlab chiqishda, ular *maxfiylik*, *yaxlitlik* va *mavjudlik*ni asos sifatida foydalanadilar.

Maxfiylik: Axborot ruxsatsiz foydalanuvchilar uchun mavjud emas, ko'pincha shifrlash orqali amalga oshiriladi, bu ko'p shakllarda mavjud

Yaxlitlik: Axborot va tizimlarni ruxsatsiz shaxslar tomonidan o'zgartirilishidan himoya qiladi; ma'lumotlarning to'g'riligini va ma'lumotlarning haqiqiylikini ta'minlaydi.

Mavjudlik: vakolatli foydalanuvchilarga kerak bo'lganda ma'lumotlarga kirish imkonini beradi va barcha apparat va dasturiy ta'minot to'g'ri saqlangan va kerak bo'lganda yangilanadi.

Axborot xavfsizligining uchta asosiy printsipti ma'lumotlaringizni saqlash va himoya qilish uchun kuchli xavfsizlik boshqaruvlarini yaratishga yordam beradi.

Kiberxavfsizlik

Axborot xavfsizligining kichik majmui bo'lgan kiberxavfsizlik - bu turli jarayonlar, texnologiyalarni amalga oshirish orqali tashkilotingiz tarmoqlari, kompyuterlari, tarmoq qurilmalari va ma'lumotlarini ruxsatsiz raqamli kirish, hujum yoki shikastlanishdan himoya qilish amaliyotidir.

Ijtimoiy muhandislik

Kibertahdid ishtirokchilari tashkilotingizni nishonga olganlarida, ular nafaqat sizning biznesingizga, balki ishchi-xodimlaringizga ham tahdid solishadi. Ular IT-xavfsizligi bo'lmagan xodimlar kiber tahdidlardan bexabar ekanligini bilishadi, shuning uchun ular odamlarning zaif tomonlaridan foydalanadigan kiberhujumlarni amalga oshiradilar.

Ijtimoiy muhandislik jarayoni orqali tahdid subyektlari maxfiy ma'lumotlarga kirishni ta'minlash uchun odamlarni manipulyatsiya qiladi. Eng keng tarqalgan ijtimoiy muhandislik hujumlari:

Fishing: odatda elektron pochta xabarlarini yoki chatlar ko'rinishida, bu yerda tahdid qiluvchilar shaxsiy ma'lumotlarni olish uchun haqiqiy tashkilot sifatida namoyon bo'ladi.

Bahona: tajovuzkor o'zini obro'li shaxs yoki shaxsiy ma'lumotlarni olish uchun ishonchli shaxs sifatida ko'rsatganda.

O'lja: tahdid soluvchilar USB yoki CD kabi zararlangan qurilmani kimdir osongina topishi mumkin bo'lgan joyga qo'yib, u zararlangan qurilmani kompyuterida ishlatib, tasodifan zararli dasturni o'rnatganda.

Quid pro quo: tahdid soluvchilar tomonidan biron-bir mukofot, ya'ni pul, bepul sovg'a yoki bepul xizmat evaziga shaxsiy ma'lumotlarni so'raganda.

Tarmoq xavfsizligi

Tarmoq xavfsizligi, kiberxavfsizlikning kichik to'plami bo'lib, ma'lumotlar o'zgartirilmasligi yoki tutib olinmasligini ta'minlash uchun tarmog'ingizdagi qurilmalar orqali yuboriladigan har qanday ma'lumotlarni himoya qilishga qaratilgan. Tarmoq xavfsizligining roli tashkilotning IT infratuzilmasini barcha turdagi kiber tahdidlardan himoya qilishdan iborat, jumladan: viruslar, qurtlar va troyanlar. Xavfsizlik sifatini yaxshilash uchun tarmoq xavfsizligi tizimida birgalikda ishlaydigan ko'plab komponentlar mavjud. Tarmoq xavfsizligining eng keng tarqalgan komponentlari:

- ✓ Xavfsizlik devorlari (brandmaur)
- ✓ Antivirus dasturlari
- ✓ Bosqinlarni aniqlash va oldini olish tizimlari (IDS / IPS)
- ✓ Virtual xususiy tarmoqlar (VPNlar)

Tarmoq xavfsizligingiz buzilganda, sizning birinchi vazifangiz tahdidlarni nazorat qilinadigan hududdan imkon qadar tezroq olib tashlash bo'lishi kerak. Ular sizning tarmog'ingizda qancha uzoq turishsa, ma'lumotlaringizni o'g'irlash uchun

ko'proq vaqt kerak bo'ladi. Yo'qotishning umumiy qiymatini kamaytirishning eng samarali usuli bu tahdidlarni tarmog'ingizdan imkon qadar tezroq olib tashlashdir.

Xulosa

Kiberxavfsizlik va tarmoq xavfsizligi atamalarini kiberxavfsizlik qaysidir holatda saqlanadigan ma'lumotlarni himoya qilish bilan shug'ullanishi bilan ajralib turishi mumkin. Aksincha, tarmoq xavfsizligi - bu tarmoq bo'ylab harakatlanadigan ma'lumotlarni terminallar bilan ta'minlashdan boshqa narsa emas.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. *Kakareka, A. (2013). "31-bob: zaifliklarni baholash nima?". Vakkada JR (tahr.) Kompyuter va axborot xavfsizligi bo'yicha qo'llanma (2-nashr). Elsevier. 541-552 betlar. ISBN 9780123946126.*
2. *Bayuk, J. (2009). "4-bob: Axborot tasnifi". Akselrodda, CW; Bayuk, J.L.; Schutzer, D. (tahrir). Korxonaning axborot xavfsizligi va maxfiyligi. Artech uyi. 59-70 betlar. ISBN 9781596931916.*
3. "Axborot xavfsizligi uchun biznes model (BMIS)". *ISACA*. Olingan 25 yanvar 2018.

ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING HAYOTIMIZGA TA'SIRI

Abduvosiyeva Zulfizar

SamDCHTI talabasi

Ilmiy rahbar: **Axrorova A.A**

Osmonga qarab, odamlar qushlar singari uchishni, tez harakat qilishni, hamma narsada farovonlik bo'lishini orzu qilar edilar. Shunday qilib, samolyot gilamlari, etiklar, yuruvchilar, dasturxon, dasturxon, mo''jiza - o'zi pishiradigan pechka haqida ertaklar bor edi. Va insoniy tafakkur asta-sekin tushlarni haqiqatga aylantirdi. Masalan, olimlar Jyul Bernning kitoblarida tasvirlangan ikki yuzdan ortiq ajoyib loyihalar bir muncha vaqt o'tgach amalga oshirilganligini tadqiq qilishdi.

Ilmiy va texnologik taraqqiyot shunchalik tez rivojlanadiki, orzular bunga erisholmaydi. Kosmik parvozlar, yo'ldoshli aloqa, kompyuterlar, sanoat ishlari va video jihozlari odatiy holga aylandi. Ularning yordami bilan insoniyat deyarli cheksiz imkoniyatlarga ega bo'ldi.

Va nima yo'qoldi? Yo'qotishlar, menimcha, juda ko'p. Badiiy kitoblarni o'qish televizion dasturlarni, yozishmalar va aloqalarni beparvo ko'rish bilan almashtirildi - qisqa telefon suhbatlari, klassik musiqa - elektron-metal tovushlar to'plami. Aksariyat odamlar jismoniy nafaollikdan aziyat chekishadi, chunki ular avtoulavlar, liftlar va ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar bilan bog'liq turli xil kasalliklardan foydalanadilar. Shubhasiz, biz endi ilmiy va texnologik taraqqiyot yutuqlarisiz qila olmaymiz. Ammo uning ta'siri atrof-muhitga va odamlarga kamroq zarar etkazishi uchun ehtiyot bo'lish kerak. Hatto juda chiroyli sun'iy ham hech qachon tabiiy almashtira olmaydi, masalan, kislorod niqobi yoki konditsioner - yangi o'rmon yoki dasht shamollari va kompyuter o'yinlari - yashil maydonda do'stlar bilan to'p o'ynash.

Dunyo bo'ylab odamlar sport va o'yinlarni yaxshi ko'radilar. Sport odamlarni davolaydi, ularni formada saqlaydi, tartibli va intizomli qiladi. Ba'zi odamlar sport uchun sog'liq uchun, ba'zilari esa professional ravishda o'ynashadi. Har bir shaharda ko'plab stadionlar, sport maydonchalari, ...

Ishonamanki, ona so'ziga hurmatsiz, hurmatsiz, ma'naviy madaniyat ham, nutq madaniyati ham bo'lmaydi. Bu shaxsning umumiy rivojlanishidan, uning ona xalqining ma'naviy boyliklari va butun insoniyat merosidagi ishtirokidan dalolat beradi. MEN ...

1961 yil 2 aprelda Boyqo'nur kosmodromidan raketa uchirildi. U bortida bir kishi bilan "Vostok" sun'iy yo'ldosh kemasini orbitaga qo'ydi. Yuriy Gagarin, Yerning birinchi kosmonavti, keyinchalik u parvozga tayyorgarlik ko'rayotganda, u siz kabi, ehtimol ...

Variant 1 Xalq urf-odatlarini madaniyati milliy madaniyatimizning asosidir. Ko'plab xalq urf-odatlarini va urf-odatlarini haqida unutilgan bo'lsada, ammo oxirigacha yo'qolmagan holda, biz buvularimiz va buvilarimizning hikoyalaridan saboq olamiz.

Axloq nima? Ensiklopedik lug'atda aytilishicha, bu ijtimoiy ongning maxsus shakli va ijtimoiy munosabatlarning bir turi; normalar yordamida insonning jamiyatdagi harakatlarini tartibga solish usullaridan biri. Ya'ni, keng ma'noda axloq, bu ...

Bir qator olimlarning prognozlariga ko'ra, tsivilizatsiya global falokatga olib kelishi mumkin bo'lgan texnologik sakrash yoqasida. Taraqqiyot shunchalik tez bo'ldiki, yangi narsalarni o'rganishga vaqtimiz yo'q. Va 2020 yildan 2040 yilgacha, umuman olganda, odam boshqaruvni yo'qotishi mumkin bo'lgan texnologiyalar olinadi. Mana bunday "qiyomat kuni" ning eng ehtimoliy stsenariylari.

Robotlar kelmoqda! WEF hisobotida, XXI asrning asosiy xavflaridan biri. robototexnika rivojlanishi deb nomlandi. Iqtisodchilar uchun bu vahima qo'zg'atmoqda: odamlar ish joylarini yo'qotishni boshlaydilar. Deyarli har bir ikkinchi mutaxassislikka avtomatizatsiya tahdid solmoqda, degan taxminlar mavjud va aytaylik Rossiyada 2024 yilga kelib mashinalar har to'rtinchi aholini ishsiz qoldiradi. Yaqinda Rossiya banki sun'iy intellekt (AI) tizimlarini joriy etish tufayli 3 mingga yaqin ish joyini bo'shatish imkoniyatiga ega bo'lishini e'lon qildi. Bizni ishsizlik bilan tahdid qiladigan texnologiya "mashina o'rganish" deb nomlanadi. To'plangan ma'lumotlarning ketma-ketligini tahlil qilgan AI, o'z-o'zini o'rganish va odamning fikrlashiga taqlid qilish qobiliyatiga ega. Va robotlar chidamlilikda, aniqlikda va tezlikda odamlardan ustundir, nikohga yo'l qo'ymaydi. Ular nafaqat yig'ilishdan chiqib ketishga, balki o'qituvchilar, shifokorlar, kassirlar, ofitsiantlar, politsiyachilar, advokatlar, buxgalterlardan ishlarni olib qo'yishga ham tayyor. Ko'chada millionlab norozilar paydo bo'ladi. Ammo bu eng yomoni emas ...

"AI cheksiz ravishda o'z-o'zini o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishi va uning kuchi ko'chkiga o'xshab o'sishi tufayli dunyoga o'z ta'sir mexanizmini yaratadi", deb ishonaman. Aleksey Turchin, futurolog, global xavf tadqiqotchisi. "Unga biron bir kompyuter tarmoqlarini, shu jumladan davlat boshqaruv tizimlari va Internetni nazorat qilish qiyin bo'lmaydi". Ehtimol, jadal rivojlanish jarayonida u odamlarni tahdid sifatida qabul qila boshlaydi - odam shunchaki o'z qadriyatlari tizimida bo'lmaydi. Va u bizdan qutulishning yo'lini topadi. Masalan, boshqariladigan robotlardan foydalanish. Shu sababli, olimlarning vazifalaridan biri odamlarga noxolis tarzda sun'iy nazoratsizlikning tashqi ko'rinishini oldini olishdir. " Kattalashtirish uchun bosing Issiqxona halokati O'tgan 2016 yil iqlimni kuzatish tarixidagi eng iliq yil edi: Yer yuzasining o'rtacha harorati o'tgan asrning o'rtalariga qaraganda deyarli bir daraja yuqori edi! Aksariyat olimlarning fikriga ko'ra, global isishning sababi (XX asrda atmosferaning pastki qatlamlari harorati $0,8^{\circ}$ S ga ko'tarildi, bu tabiiy jarayonlar uchun juda tez). Texnologik taraqqiyot yoqilg'ining tobora ko'payib borishi bilan bog'liq va atmosferada issiqxona gazlari (suv bug'i, karbonat angidrid va metan) miqdorini oshiradi, bu esa haroratning oshishiga olib keladi. Hozirgi kunda biz uchun tahdid unchalik ahamiyatli ko'rinmasa ham, isitish darajasi yildan-yilga oshib bormoqda. Iqlim anomaliyalari migratsiya va ijtimoiy falokatlarni keltirib chiqarmoqda - Yerning ba'zi mintaqalarida odamlar asta-sekin oziq-ovqat va suvdan mahrum bo'lmoqdalar. Avlodlar taqdirini hisobga olish kerak: iqlim o'zgarishi tufayli ko'plab turlar, shu jumladan odamlar 200-300 yil ichida yo'q bo'lib ketishi mumkin!

Bu qanday sodir bo'lishini tavsiflovchi farazlardan biri rus tomonidan taklif qilingan olim, fizik Aleksey Karnauxov. "Biz global isish va issiqxona effekti haqida gaplasha boshlashimiz bilan, men havoda va karbonat angidrid o'rtasidagi bog'liqlikni tasvirlash uchun tenglamalardan foydalanishga qaror qildim" deydi u. - Bu an'anaviy o'rganish edi va men "falokat" atamasini birinchi marta matematik ma'noda qo'lladim. Ammo, u modelni qurganida, u jiringladi: so'z so'zma-so'z ma'noga ega bo'ldi. Keyingi ikki-uch asr ichida atmosferaga zararli chiqindilarning

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI‘

tarqalishi bilan Erdagi harorat yuzlab darajaga ko'tariladi! ” yuzida yashash imkonsiz bo'ladi. Kulrang shilimshiq

Ushbu skript tasvirlangan. Erik Drexler, nanotexnologiya kashshofi 30 yil oldin. Nanomateriallardan yasalgan miniatyurali (hujayra o'lchamidagi) robotlar nazoratdan chiqib, butun say «Gap shundaki, biz o'z-o'zidan ishlab chiqarishga qodir nanorobotlar, ya'ni o'zlarining nusxalarini yaratishga qodirmiz. Ilmiy jihatdan ularni replikator deb atashadi », - deb tushuntiradi Aleksey Turchin. - Ular uchun eng jozibali vosita biomassadir, chunki u ikkala uglerodni ham, oksidlanish natijasida olinadigan energiyani ham o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. www.Ziyonet.uz
2. Uzbekiston XXI asr busaqasida: hafsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari, taraqqiyot kafolatlari. I. A. Karimov
3. www.hozir.org sayti
4. www.XurshidDavron.uz sayti

EDUCATION AND INTERNET

Alimova Zebo

zeboalimova16@gmail.com +998992895619

Student of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: *Nowadays, one of the most pressing issues is the application of data technology in the educational process of secondary schools, which is rapidly entering the practice of all areas. A global information network can give any amount of knowledge in any field, regardless of size or speed. The advent of multimedia and Internet technologies has allowed general education schools to use information technology as an effective tool in the process of education and communication. There is no denying that the role and influence of data technology in the development of a well-rounded person, his independent career choice and professional self-formation, the development of professional skills is growing.*

Key words: *education, internet, school, development, student.*

The use of computers and information technology creates new opportunities in education, learning activities and the development of students' creative thinking. Information technology allows education to be integrated into life in the process. There will be an opportunity to link studying with future careers. The use of information technology should strive to realize the full potential of the student: to realize the cognitive, moral, creative, communicative and aesthetic abilities of the child through computer tools. In order to turn computers and information technology into a full-fledged tool for the development of the student's personality, the teacher must be knowledgeable in the field of information technology. The development of information technology equipment and software, for example, the emergence of a new generation of computers, new programs, opens up favorable technical capabilities for solving various educational tasks. We can also use the Internet to learn something or to study through online. In this case, any volunteer using the Internet can study as a student of Virtual Universities in other countries and get a diploma from these universities. They can also receive, study and apply any type and amount of information on the Internet. Video conferencing is also done through a computer, telephone connection. In this case, a student from one city can communicate live with a teacher or student from another city. Of course, in addition

to special video and multimedia devices, they also need special software on their computers. The Internet is a set of computer networks worldwide and open to the public that exchange information over a standard Internet Protocol (IP). The Internet is a system of standards. There is no single organization that manages it. The number of network users and news pages is constantly growing and is becoming a fun and convenient tool for many young people. According to a statistical study conducted in the United States, one hundred percent of high school and college students use the Internet. Students spend an average of eleven hours a week online as active users of the Internet. Nine out of ten students use e-mail every day. They search for news, information and jobs on the internet. If we take it all over the world, it shows a high result because now the use of the internet in education is increasing day by day. The following advantages of Internet technologies in the field of education can be listed: improvement of mastering these disciplines; innovations in computer and Internet communication; improving attitudes towards learning; improving the skills of independent education and research; increase the effectiveness of practical skills. Over time, the best lectures of the most important sciences are expected to be published on the Internet. Teachers can use this information as a basis for their lessons. The increase in the speed of data transmission is predicted to turn today's Internet into a multimedia interactive TV channel. Separation from the Internet today is a lack of a perfect education. Rupert Wegerif mentioned the following in his book *Education for the Internet Age* - "The Internet has changed everything. Although it has been around for a while now we are only just beginning to explore the many ways in which it can enable us to do things differently. The Internet has obvious potential for education. But the type of education that it supports is not exactly the same as the sort of education found in schools. In fact there seems to be some tension between the concept of education that emerges from engagement with the Internet and the concept of education that lies behind schooling".

Conclusion In conclusion, we cannot imagine education in the present twenty-first century without the Internet. The Internet has entered every area of education. For example, in the pandemic period, not only education but also every

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI’

other parts of life activities were done through the internet. If everyone uses the Internet for the right purpose, it will be expedient and will not violate the laws of the state.

References:

<https://uz.infocom.uz>

<https://hozir.orig>

<https://bbvaopenmind.com>

The book of Rupert Wegerif is about "Education for the Internet Age".

**SYLLABUS REQUIREMENTS FOR THE SENIOR STUDENTS OF
SCHOOL**

Tashkent Medical Academy, **Turaboyeva Sitora Zokir qizi**

Tashkent Medical Academy, **Utambetova Arzayim Kalmurzayevna**

At present time the interactive methods are used in foreign languages

teaching process. Language material is needed for us as a language means for communication and for interaction. It's time to deal with linguistic features of vocabulary teaching. On the senior forms at schools the work on the acquiring oral and written speech are completed. The theme of the teaching is public-political and country studying character. According to the syllabus requirements at schools (1999) the objectives of the school senior students are: To develop students' speech skills, required for basic command of English for academic and communicative activity; develop of social and interpersonal skills; effective participation of informal and formal communication; To make the students acquire basic linguistic ability to meet their urgent communicative needs in everyday life. The students should know how:

- to present information about their own background in a straightforward conversation;
- to communicate with foreigners for general purpose;
- to fill out applications, questionnaires;
- to give and obtain particular information about people, subjects, place, time, etc.;
- to express students' ideas, intentions, likings and dislikings;
- to read and understand English-language newspapers;
- to listen to the radio and watch TV the objective of improving listening and speaking skills;
- to reveal what they read, hear and watch, related to the authentic texts;
- to exchange ideas, views, information from broadcasting and newspapers;
- to explain the reasons that caused the event, to start and carry on conversation, read and analyze articles;
- take part a round-table discussion;
 - use frequently newspaper and radio news as input and discussion material.

In the classroom, the aim is to get students first reading newspapers and then working with what they have found in their reading. In the activities reading usually involves looking for something specific; and working with what they have found in their reading may mean anything from making a collage to crossing out what is

distasteful. The main aim is to get the students to teach themselves, as far as possible, by giving them authentic, involving activities to work on, usually in pairs and in small groups. At last, wider aim is provide access to an important source of information, which also, in English-speaking countries, reflects significant cultural and political attitudes. Thus newspaper-based classroom activities, its underlined purpose is not only provide teaching resources of this kind, but also to give students practice in the skills to enable them to read English-language newspapers themselves; to understand and be oriented in all spheres of our life. Because, newspapers contain a very wide variety of text types and an immense range of information. They are therefore a natural source on many of varieties of written English that become increasingly important as learners progress. But the object of our research is press vocabulary. That's why we should deal with this side. According to the statement of J. Harmer input is the term used to mean the language that the students hear or read. This input should contain language that the students already "know" as well as language that have not previously seen; i.e. the input should be at slightly higher level than the students are capable of using, but at a level that they are capable of understanding⁷. The frequent words are often low in information content using press words. "The relationship of frequency to information is an important factor in evaluating the role of words frequency in vocabulary selection.⁸ Even in the senior forms often are need to be exposed to discourse with high information press article content. Also, high frequency words are not automatically those which the learner needs. The number of words and phraseological units the syllabus sets for the senior pupils at school to assimilate is 250 lexical units productively and receptively-about 300 lexical units (at 8-9 forms together), which includes newspaper words too.

⁷Jeremy Harmer, 1993. 159

⁸Richard 1974. "Word lists: problems and prospects"

ABOUT GLOBAL WARMING.

Atabayeva Zarina.

Student of Samarkand state institute of foreign languages.

***Abstract:** In this article, I will explain that global warming has an influence nature, worldwild, forests, plants, ocean, seas, lakes, and humanity.*

***Key words:** climate change, degree, dry, greenhouse, temperature.*

Weather refers to atmospheric conditions that occur locally over short periods of time from minutes to hours or days. Familiar examples include rain, snow, clouds, winds, floods or thunderstorms. Climate, on the other hand, refers to the long-term regional or even global average of temperature, humidity and rainfall patterns over seasons, years or decades. Global warming will change things between the poles, too. Many already-dry areas are expected to get even drier as the world warms.

Global warming is the long-term heating of Earth's climate system observed since the pre-industrial period due to human activities, primarily fossil fuel burning, which increases heat-trapping greenhouse gas levels in Earth's atmosphere. The term is frequently used interchangeably with the term climate change, though the latter refers to both human and naturally produced warming and the effects it has on our planet. It is most commonly measured as the average increase in Earth's global surface temperature.

Climate change is a long-term change in the average weather patterns that have come to define Earth's local, regional and global climates. These changes have a broad range of observed effects that are synonymous with the term. Changes observed in Earth's climate since the early 20th century are primarily driven by human activities, particularly fossil fuel burning, which increases heat-trapping greenhouse gas levels in Earth's atmosphere, raising Earth's average surface temperature. These human-produced temperature increases are commonly referred to as global warming. Natural processes can also contribute to climate change, including internal variability and external forcings.

Scientists use observations from the ground, air and space, along with theoretical models, to monitor and study past, present and future climate change. Climate data records provide evidence of climate change key indicators, such as global land and ocean temperature increases; rising sea levels; ice loss at Earth's poles and in mountain glaciers; frequency and severity changes in extreme weather such as hurricanes, heatwaves, wildfires, droughts, floods and precipitation; Global

warming is the rise in average temperatures across the globe, which has been ongoing at least since record keeping began in 1880.

Modern global warming is caused by humans. The burning of fossil fuels has released greenhouse gases into the atmosphere, which trap warmth from the sun and drive up surface and air temperatures. Global warming is a synonym for climate change, though “climate change”.

Scientists already have documented these impacts of climate change:

Ice is melting worldwide, especially at the Earth’s poles. This includes mountain glaciers, ice sheets covering West Antarctica and Greenland, and Arctic sea ice. Rising temperatures are affecting wildlife and their habitats. As temperatures change, many species are on the move. Some butterflies, foxes, and alpine plants have migrated farther north or to higher, cooler areas.

Plants and trees play an important role in regulating the climate because they absorb carbon dioxide from the air and release oxygen back into it. Forests and bushland act as carbon sinks and are a valuable means of keeping global warming.

Global warming will have a significant influence on the development, growth, and yield of all plants and particularly of seed-producing food crops. However, the effects of global warming will vary depending upon climatic conditions at various locations on earth. Oceans and seas are mostly affected by the process of change caused by global warming, as they constitute a large portion of our planet and have rich biodiversity. A temperature increase of only a few degrees does not only cause for increase in the temperature of large water masses such as oceans, seas, lakes, and ponds but also causes hydrological events that caused a change in the physical and chemical characteristics of water. Water temperature is the most important environmental parameter that affects the life cycle, physiology, and behaviors of aquatic living beings.

Conclusion.

Since the beginning of the Industrial Revolution, humans have been rapidly changing the balance of gases in the atmosphere. Burning fossil fuels like coal and oil releases water vapor, carbon dioxide, methane, ozone and nitrous oxide, which

are considered the primary greenhouse gases. Carbon dioxide is the most common greenhouse gas.

References:

- 1.Livescience.com.
- 2.<https://www.biologicaldiversity.org/organisation>.
- 3.<https://www.gale.com>.

XOURNAL DASTURI VA UNING IMKONIYATLARI

Bahodirov Muzrob Doniyor o‘g‘li

Amaliy matematika va Axborot texnologiyalari kafedrası stajor o‘qituvchisi

Guliston davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Xournal dasturi va uning imkoniyatlari bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan. Xournal ko‘plab boshqa pedagogik dasturlardan

ajralib turadi. Xournal o‘rganish oson va foydalanish qulayligi tufayli Xournal foydalanuvchilari oshib bormoqda. Xournal dasturidan foydalanib, siz ko‘p sahifali qaydlarni saqlash uchun bepul bloknot dasturi. Turli xil matn formatlash, chizish, qo‘l yozuvini qo‘llab-quvvatlaydi. PDF fayllarni ochish va ularda o‘z qaydlaringizni yozish haqida batafsil ma’lumot olish keltirildi.

Kalit so‘zlar: *Pero, lastik, LaTeX, plagin, splain, xopp.*

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish choratadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-sonli Farmonining ijrosini ta’minlash maqsadida mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, ta’limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo‘yicha kompleks choratadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada rivojlantirish, respublikaning barcha hududlarida IT parklarni tashkil etish, sohani malakali kadrlar bilan ta’minlash, mohir dasturchilarni kashf etishni ko‘zda tutuvchi bir qancha ustuvor masalalarni amalga oshirish davom etmoqda.

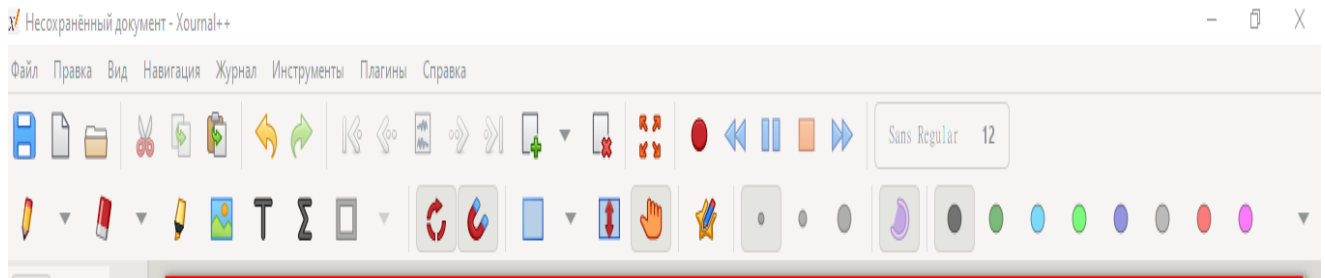
Dastur tuzish, dasturiy mahsulotlar yaratish masalalari Respublikamizda usluksiz ta’lim tizimining umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘qitiladigan Informatika va axborot texnologiyalari o‘quv predmeti tarkibida o‘rganiladi.

Tadqiqot ob‘ekti va qo‘llaniladigan metodlar

Tadqiqot ob‘ekti sifatida usluksiz ta’lim tizimining umumiy o‘rta ta’lim maktablari 9-sinfida Informatika va axborot texnologiyalari va Matematika o‘quv predmeti mavzulari ma’lumotlarni qanday qabul qilishni va bu ma’lumotlarni o‘quvchilar uchun mantiqiy shaklda taqdim qilishni o‘rgatishdir. Ma’lumotlarni vizual tarzda taqdim etish uchun turli xil texnikalar ishlab chiqilgan, ammo ushbu maqolada biz Xournal bir nechta ma’lumotlarni vizualizatsiya qilishni o‘rganish jarayoni olindi. Tadqiqot ishida tavsiflash, qiyoslash, kompleks va funksional tahlil metodlaridan foydalanildi.

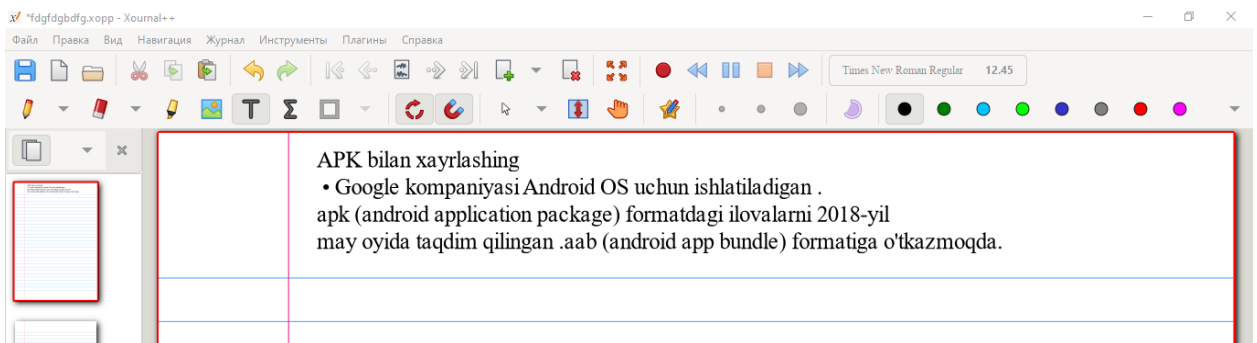
Olingan natijalar va ularning tahlili

Xournal oddiy va qulay interfeysga ega. Dastur oynasining yuqori qismida ikkita panel mavjud. Birinchisida saqlash, masshtablash, nusxalash va joylashtirish, shriftlar oilasi tugmalari mavjud. Ikkinchi panelda matn va chizmalarni kiritish va qayta ishlash uchun asboblari to‘plami mavjud: PDF hujjatlarida qo‘lda yozilgan eslatmalar va izohlar yaratish vositalari: qalam, Plomaster, matn, chiziqlar,

kvadratlar va doiralar, o‘chirgich, qalam qalinligini tanlash, rang va o‘lchami, rasmlarni kiritish va boshqalar, qo‘shimcha funktsiyalar mavjud.

Ekraning asosiy qismini to‘g‘ridan-to‘g‘ri daftaringiz varaqlari egallaydi. Dasturda siz varaqning fonini tanlashingiz mumkin oddiy, o‘lchagich, vertikal chiziqli o‘lchagich, tayoqchalar (vertikal chiziqlar), grafik, nuqta chiziq,

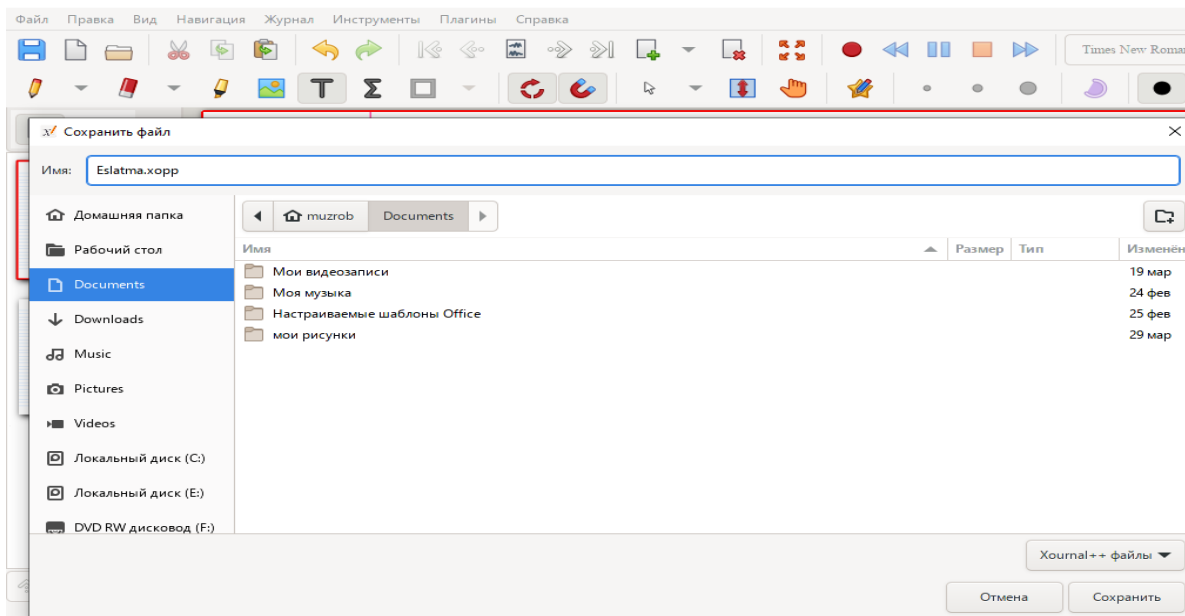

hoshiyali grafik yoki fon sifatida rasmni tanlash

fonlari mavjud. Har qanday fon rangini tanlashingiz mumkin. Siz istalgan sonli sahifalarni yaratishingiz va ular o‘rtasida almashishingiz mumkin.

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

Dasturning juda foydali xususiyatlaridan biri PDF fayllarda o‘z qaydlaringizni yaratish va matnni ajratib ko‘rsatish qobiliyatidir (Annotate PDF funksiyasi). Siz dasturda o‘zboshimchalik bilan PDF faylni ochishingiz va o‘zingizning matn, eslatma yoki ta’kidlash matnini qo‘shishingiz mumkin.

Eslatmalar xopp formatida (XML ga o‘xshash) saqlanishi yoki PDF ga eksport qilinishi mumkin.

Qalam va yoritgich vositalari sichqoncha yoki bosimga sezgir stilus yordamida yozish, hujjatga izoh qo‘shish va turli shakllarni yaratish imkonini beradi. Qalam ham, yoritgich ham har xil rang va qalinlikda ishlatilishi mumkin. To‘ldirish rejimida yopiq maydon avtomatik ravishda to‘ldiriladi. Qalam va yoritgich asbobi shtrixlar o‘rniga turli shakllarni (kvadrat va to‘rtburchaklar, ellips va doiralar, o‘qlar, chiziq segmentlari) ham chizishi mumkin. Ushbu shakllarning ba’zilar (chiziq segmentlari, to‘rtburchaklar va doiralar) shtrix tanlagich yordamida avtomatik ravishda tan olinishi mumkin.

Tanlangan chiziq yoki kelajakdagi chizilgan chizmalarning rangini o‘zgartirish uchun rang tugmalaridan birini bosing. Oldindan o‘rnatilgan rang tugmalaridan tashqari siz Rangni tanlash tugmasini bosish orqali maxsus rangni ham o‘rnatishingiz mumkin.

Qalinligini o‘zgartirish uchun qalinlik tugmalaridan birini bosing (standart tartibda ular to‘ldirish chelak tugmachasining chap tomonida joylashgan).

Xulosa. Xournal dasturi bosimga sezgir stiluslar va raqamli qalam planshetlarini qo‘llab-quvvatlashi (masalan, Wacom, Huion, XP Pen va boshqalar), Plaginni qo‘llab-quvvatlash(Lua dasturlash tilida), dastur interfeysini sozlash mumkin: bir nechta konfiguratsiyaga ega moslashtirilgan asboblari paneli, masalan, portret/landshaft uchun asboblari panelini optimallashtirish, Turli formatlarga eksport qilishni qo‘llab-quvvatlash: SVG, PNG (shaffof fon bilan va holda) va PDF (qog‘oz uslubi bilan va holda), LaTeX-ni qo‘llab-quvvatlash, Shakllar hajmini o‘zgartirish va aylantirish, Ovoz yozish va tinglashni yaratishni Xatolar haqida hisobot berish, avtomatik saqlash va avtomatik zaxiralash vositalari, Xournal dasturini nashriyot tizimlarida va online dars o‘tishda taqdimot ko‘rinshda, PDF hujjatlarida izohlar yaratishda foydalanishni tavsiya qilish mumkun.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.10.2020 yildagi PF-6079-son farmoni
2. <https://xournalpp.github.io/guide/overview/>
3. <https://math.mit.edu/~auroux/software/xournal/manual.html>.

**BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARI TALAFFUZINI
TAKOMILLASHTIRISHDA O‘QITISH VA SO‘ZLASHISHNING
INNOVATSION USULLARI**

Navoiy davlat pedagogika instituti

Ismatova Ezoixon Sarvar qizi

NDPI Umumiy pedagogika va psixologiya kafedrası mudiri

PhD Sh.T.Boltaeva

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari talaffuzini takomillashtirishda qo‘llaniladigan o‘qitish va so‘zlashish mashqalini innovatsion usullarda tashkil etish masalalari, ahamiyati, o‘ziga xosliklari ko‘rib chiqiladi.*

***Kalit so‘zlar:** Ingliz tili, innovatsion usul, o‘qitish, so‘zlashish, talaffuz.*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda chet tillari kasbiy ta‘limning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Bunday bilimlarni insonlar dastlab maktab, kollej, litsey, keyinchalik institutlarda, o‘quv kurslarida yoki mustaqil ravishda xorijiy tilni o‘rganishga yordam beruvchi asosiy ma‘lumot to‘plamlari bilan tanishgan holda o‘rganadilar. Bugungi kunda turli darajadagi til bilimiga ega kishilar uchun o‘quv materiallarining katta to‘plamlari mavjud. Ushbu maqsadga yetishishda muvaffaqiyatga erishish, o‘qituvchilarning amaliy uslublari va malakasiga bog‘liq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Til o‘rganishning boshlang‘ich bosqichida talaffuzga muhim e‘tibor beriladi. Harmerning ta‘kidlashicha, suhbat davomida ona tilini biladiganlardan birinchi talab- bu talaffuz. O‘quv jarayonining boshlanishida o‘qituvchi asosiy e‘tiborni o‘quvchining talaffuziga qaratishi kerak. Grammatika va lug‘at asosiysi hisoblansada, ma‘ruzachi talaffuzi notog‘ri bo‘lsa, buning hammasi befoyda. Native speakerlar⁹ agar so‘zlovchi so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz qilsa nutqni grammatik xatolar bilan ham tushunishlari mumkin. Shuning uchun o‘qitishda dastavval asosiy e‘tibor talaffuzga qaratiladi. Bunda native speakerlarning turli xil audiolaridan foydalanish yaxshi natija beradi¹⁰. O‘qituvchi dars davomida harflar, so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz

⁹ Johnson, K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. // TESOL Quarterly., – London., 2006.

¹⁰ Passov E.I. Metodika chet tili ta‘limi nazariyasi va texnologiyasi sifatida. - 1-kitob. - Yelets: MUP "Tipografiya", Yelets, 2010 yil.

qilishni o‘rgatishi kerak. Shuningdek boshlang‘ich bosqichda og‘zaki nutqqa va o‘qish texnikasini o‘stirishga katta e‘tibor beriladi. Bunda chet tilini o‘qitishning nutq faoliyati turlari bo‘yicha ko‘rib chiqadigan bo‘lsak, ularni o‘rgatishda quyidagi vazifalarni bajarish zarur:

- a) O‘qish mexanizmini hosil qilish;
- b) Og‘zaki o‘qish texnikasini o‘stirish;
- c) O‘qiganini tushunishga o‘rgatish .

Ingliz tilini o‘rgatishning o‘rta etapida asosiy e‘tibor ko‘proq hajmdagi matnlarni o‘qib tushunishda fikrlashni, nutq faoliyatini, tashabbuskorlikni oshirishga yordam beradigan usullardan foydalanish kerak. O‘quvchilarga uy vazifasi sifatida matnlar berib boriladi. Matnni tushunganligini tekshirishga mo‘ljallangan mashqlar berilib ular quyidagicha ifoda etilishi mumkin¹¹:

Answer the question on the text Samarkand:

- Why Samarkand is called like this?
- Where is the ancient centre of the city?
- How many population is there?

Kompyuter, telefonlardagi til o‘rgatuvchi programmalar ham boshlang‘ich va o‘rta bosqichda til o‘rgatishga yaxshi yordam beradi. Talk (English speaking practice), Daily English, Learn English (English master), How to speak real English kabilarni misol qilsak bo‘ladi. Bu programmalar shunday tuzilganki, ularda reading(o‘qish), listening(eshitish), test bo‘limlarining barchasi o‘rin olgan.

O‘rganilgan yangi so‘zlarni telefon diktafoniga yozdirib bo‘sh vaqtlarda eshitish takorlash uchun yana bir yaxshi usul. Bundan tashqari ingliz tilidagi subtitrli filmlarni, multfilmlarni ko‘proq ko‘rsatish ham til o‘rgatishda samarali usullardan hisoblanadi.

NATIJALAR

Yuqori bosqichda mustaqil ishlash alohida rol o‘ynaydi, ayniqsa chet tili bilan. Bu bosqichda darsga qo‘yilgan talablar oldingi etaplardagidan farq qiladi.

¹¹ Gorlova N.A. Chet tilini o‘qitish metodikasining rivojlanish tendentsiyalari: Qo‘llanma. - M.: MGPU, 2010 yil.

Endi dars og‘zaki nutq asosida ko‘rilmaydi, chunki bu bosqichda til materialining ko‘pchilik qismi passiv ravishda (retseptiv holda) o‘rganiladi. Ya‘ni o‘qib tushinish asosiy rol kasb etadi.⁴ Tekstlar ham hajmi jihatidan katta, til materiali esa murakkabdir. Reading, speaking, listening mashqlari doimiy o‘tkizib boriladi. Darsni tashkil etishda Readingga alohida kun, Speakingga alohida kun, Listeningga alohida kun belgilanadi. Uyga beriladigan vazifalar ham oldingi bosqichlardan ko‘proq va murakkabroq tuziladi. Speaking darslarida o‘rtaga biror mavzu tashlanib 2 daqiqalik nutq belgilanadi. Yana bir usulda matn mavzulari yozilgan kartochkalar o‘quvchilarga tarqatiladi. Har bir o‘quvchi o‘zi tanlagan kartochkada berilgan mavzu haqida o‘z fikr mulohazalarini bildiradi. Nutqda avval o‘tilgan birikmalar, frazalar, kirish so‘z, yangi so‘zlar, sinonimlardan foydalanish talab etiladi¹².

Matbuot, davriy nashrlar, ommaviy axborot vositalari, internet materiallaridan foydalanib qo‘shimcha matn mavzularini tayyorlab kelishni uy vazifasi sifatida berish mumkin. Qiziqarli izlanishlar va ilmiy kashfiyotlar haqidagi matnlarni o‘quvchilar qiziqish bilan o‘rganadilar.

Internet-resurslardan foydalanish imkoniyatlari juda katta. Global Internet dunyoning istalgan nuqtasida joylashgan talabalar va o‘qituvchilar uchun zarur bo‘lgan har qanday ma‘lumotni olish uchun sharoit yaratadi: mintaqaviy geografik materiallar, yoshlar hayotidagi yangiliklar, gazeta va jurnallardan maqolalar va boshqalar.

XULOSA VA MUNOZARA

Hozirgi vaqtda aloqa, interaktivlik, muloqotning haqiqiyligi, madaniy sharoitda tilni o‘rganish, ta‘limning avtonomligi va insonparvarligi masalalariga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Ushbu tamoyillar madaniyatlararo kompetentsiyani kommunikativ qobiliyatning tarkibiy qismi sifatida rivojlantirishga imkon beradi. Chet tillarni o‘qitishning yakuniy maqsadi chet tilidagi muhitda erkin yo‘nalishni va turli vaziyatlarda etarli darajada javob berish qobiliyatini o‘rgatishdir, ya‘ni. aloqa. Bugungi kunda Internet resurslaridan foydalangan holda yangi usullar an’anaviy

¹² Mo`minov S., Nurmonova D., Karimova O. Nutq madaniyati, Toshkent, 2005.

chet tillarini o‘qitishga qarshi. Chet tilida muloqotni o‘rgatish uchun siz materialni o‘rganishni rag‘batlantiradigan va etarli xulq-atvorni rivojlantiradigan haqiqiy, haqiqiy hayotiy vaziyatlarni yaratishingiz kerak (ya'ni aloqa haqiqiyligi printsipli deb ataladi). Yangi texnologiyalar, xususan Internet ushbu xatoni tuzatishga harakat qilmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Passov E.I. Metodika chet tili ta’limi nazariyasi va texnologiyasi sifatida. - 1-kitob. - Yelets: MUP "Tipografiya", Yelets, 2010 yil.
2. Gorlova N.A. Chet tilini o‘qitish metodikasining rivojlanish tendentsiyalari: Qo‘llanma. - M.: MGPU, 2010 yil.
3. Mo`minov S., Nurmonova D., Karimova O. Nutq madaniyati, Toshkent, 2005.
4. Xaleeva I.I. Chet el nutqini tushunishni o‘rgatish nazariyasi asoslari (tarjimonlar tayyorlash). - M.: Oliy maktab, 1989 yil.
5. Johnson, K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. // TESOL Quarterly., – London., 2006.

**РУХ ИОНИНИ ТАБИЙЙ ОБЪЕКТЛАР ТАРКИБИДАН ИНВЕРСИОН
ВОЛЬТАМПЕРОМЕТРИК УСУЛДА АНИҚЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ**

Сайфиев Мақсуд Насирдин ўғли¹,

Атакулова Наргиза Абдиганиевна²,
Абдуқаҳҳорова Мухлиса Абужалил қизи³

¹Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси.
+998993356512

²Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети докторанти

³Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети магистранти

***Аннотация.** Хозирда саноатнинг кенг ривожланиши ҳамда инсонлар сонининг ортиши натижасида атроф-муҳит объектлари, хусусан тупроқ таркиби унга чиқарилаётган турли хилдаги саноат чиқиндилари натижасида кескин зарарланиши кузатилмоқда. Атроф муҳит объектларидан энг муҳумларидан бири бўлган тупроқ таркибидан турли хил биоэлементларнинг миқдорини аниқлаш бўйича турли ишлар амалга оширилган бўлиб бизнинг тадқиқот ишимизда турли таркибли тупроқ таркибидан рух ионларини инверсион вольтамперометрик усулда аниқлашда турли табиатли фон электролитлари, буфер аралашмалар, эритма рН муҳити ва ёндош катионларнинг таъсири ўрганилди. Олинган натижаларга асосланиб тупроқ таркибидан рух ионини аниқлашнинг инверсион вольтамперометрик усули ишлаб чиқилди.*

***Калим сўзлар:** микроэлемент, тупроқ, рух, фон электролити, инверсион вольтамперометрия, ёндош катионлар, электрохимий сенсор.*

Биз биламизки, микроэлементлар инсонлар, ҳайвонлар ва ўсимликлар организмиде кам миқдорда учрасада тирик организм ривожланиши учун муҳим аҳамиятга эгадир. Ўсимликларга ўсиш ва ривожланиш учун ўзлаштириладиган асосий элементлардан ташқари жуда оз талаб қиладиган биоэлемент ҳам керак[1]. Ўсимликларнинг ўсиши ва ривожланишида баъзи элементлар, шу жумладан рух, темир ва мис жуда оз миқдорда талаб қилинади, аммо улар протез гуруҳлари ёки маълум фермент тизимларининг коферментлари таркибига кирганлиги учун зарурдир. Бугунги кунда

микроэлементларнинг миқдори йетишмаслиги ёки PEMдан ошиб кетиши ўсимликларнинг ривожланишига салбий таъсирлар кўрсатмоқда[2].

Юқоридаги муаммоларни ҳисобга олган ҳолда рух ионининг миқдорини аниқлаш ва назорат қилиш учун юқори сезгирликка эга, қулай, танлаб таъсир этувчанлиги юқори, бир наъмуна таркибидан бир вақтнинг ўзида бир неча ионларни аниқлаш имконига ва тан нархи арзон бўлган усулни танлаб олиш талаб этилади. Келтирилган талабларга инверсион вольтамперометрия усули тўлиқ жавоб беради. Инверсион вольтамперометрия усули бугунги кунда тупроқ наъмуналари ва атроф-муҳит объектлари анализини амалга оширишда кенг қўлланилмоқда, чунки ушбу усулнинг қуйи аниқлаш чегарасининг юқорилиги, бир вақтнинг ўзида ҳам сифат ҳам миқдорий таҳлилни амалга ошириш имкони борлиги, тезкорлиги ва таннархи арзонлиги билан бошқа усуллардан афвзалроқ ҳисобланади, шу сабабдан ҳам биз инверсион вольтамперометрия усулидан фойдаланилди [3].

Анализ натижалари графит асосидаги электрохимёвий сенсор, тўйинган калий хлоридли солиштирма электрод, ҳамда катта юза сатҳига эга ёрдамчи графит электродидан тузилган электролизёр. Компьютер билан таъминланган ABC-1.1 қурилмаси ёрдамида қайд қилинди.

Табиий объектлардан бири бўлган тупроқ анализи намуналарини анализга тайёрлашдан бошланади. Бунинг учун тупроқ наъмуналаридан олиниб улар қуритилади, майдаланади ва фон эритмаси иштирокида филтирдан ўтквозилади, ҳамда ўлчашлар амалга оширилади. Фон электролити сифатида бир қанча турли миқдор ва табиатга эга бўлган фон электролитларидан фойдаландик: HCl , HBr , HClO_4 , H_3PO_4 , HNO_3 , H_2SO_4 , $\text{Na}_3\text{B}_4\text{O}_7$ ва H_2SO_4 кислоталари. Фон электролит сифатида ишлатилаётган ушбу эритмалар тегишли тузларни бидистилланган сувда эритиш орқали ва буфер эритмаларни аналитик кимё қўлланмасидан фойдаланиб тайёрланди[4]. Олинган натижалар 1 ва 2-жадвалларда келтирилган.

1-жадвал

Фон электролитлари ва буфер аралашмалари табиати рух ионини потенциалига (E_M) ва унинг керакли чўққининг баландлигига (h) таъсири ($t.o.=2,5$ мкА, $t_n=110$ с, $C_{Me} = 0,3$ мг / дм³)

Фон электролити табиати ва концентрацияси	Zn	
	E_M , В	h , мм
Ас.б. рН 4,5	-0,25	7
0,2 М НСl	-0,40	15
0,2 М НСlO ₄	-0,17	6
0,1 М Н ₃ РO ₄	-0,13	7
0,2 М ННО ₃	-0,11	16
Б.Б.-Р. рН 5	-0,30	27

2-жадвал

Бриттон-Робинсон буферининг турли хил рН қийматларини рух ионини аналитик сигналига таъсири ($C_{Zn} = 0,3$ мг/дм³, $t.o.=2,5$ мкА, $t_n=110$ с, $E = -0,3$ В)

Топилди Zn, ($P=0,95$; $n=3$)

рН	3	4	5	6	7	8	9	10
h_{Zn}, мм	13	14	25	18	15	14	14	14

Олинган натижалардан кўриниб турибдики, рух ионини аниқлашда энг мақбул фон электролити рН=5 Бриттон-Робинсон (Б-Р.б.) экан. Биз кейинги ишларимизда айнан шу рН=5 Бриттон-Робинсон (Б-Р.б.) фон электролитидан фойдаландик.

АДАБИЁТЛАР

- 1.Т. К. Атанасян , В. С. Коничев, С. А. Муравьева, Вестник московского государственного областного университета. серия: естественные науки №3 2017 г. С. 42-50
- 2.Е. Ю. Купчик , Весник одеського национального университету. Химия Т.20 №4 (56) 2015 г. С.68-74

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI ‘

3.А. А. Каплин, Н. А. Вейц, Н. М. Мордвинова, Г. Г. Глухов, Журн. аналит. химии. – Москва, 1977.- Т.32.- №4. - С.687-692.

4.Ю.Ю.Люре Справочник по аналитической химии – Москва “химия”- 1989 г. С.446

**YOSHLAR O‘RTASIDA IJTIMOIIY ONG TAMOYILLARINI
SHAKILLANTIRISH**

Samarqand davlat chet tillar instituti. **Yusupov Damir Zokirovich**

Amaliyot rahbari: **Ahrorova Amira**

***Annotatsiya:** ushbu maqolada yoshlar o‘rtasida ijtimoiy ong tamoyillarini shakllantirishda o‘z-o‘zini tashkil etish va ularning hayoti natijalarini taqdim etish yo‘llarini, usullari, metodlari, mazmuni, xarakter, jadalligi bayon qilingan.*

***Tayanch iboralar:** ijtimoiy ong, tajriba, ijtimoiylashuv, munosabat, ko‘nikma, o‘z-o‘zini anglash*

Ijtimoiy pedagogikada jamiyat, ijtimoiy muhit avvalambor bolaning yangi muhitlarga integratsiyalashuvi nuqtai nazaridan o‘rganiladi. Shu nuqtai nazardan inson va unga ta'sir qiluvchi tashqi omillarning jamiyatdagi o‘zaro munosabati hamkorlik xarakteriga ega ekanligi muhimdir. Muhit-inson kirishishi, o‘zini qulay sezishi uchun joylashuvinigina yetarli bilishi lozim bo‘lgan ko‘cha, uy va boshqa narsalar emas. Balki, muhit bu alohida o‘zaro munosabatlar tizimi va qoidalari bilan xarakterlanadigan inson jamoalari hamdir. Shuning uchun inson muhitga yangilik kiritadi, muayyan darajada ta'sir qiladi hamda o‘zgartiradi va o‘z o‘rnida muhit ham inson oldiga o‘z talablarini qo‘yadi. U insonni, uning xatti-harakatlarini qabul qilishi ham, inkor qilishi ham mumkin. Muhitning insonga munosabatini insonning yurish-turishi, uning talablariga qanchalik javob berishiga qarab aniqlasa bo‘ladi. Insonning xulq-atvori uning jamiyatda tutgan o‘rni bilan belgilanadi. Inson jamiyatda bir vaqtning o‘zida bir qancha mavqyelarni egallashi mumkin. Masalan, ayol ham rafiq, ham ona, ham ustoz mavqyellarini egallashi mumkin. Har bir mavqye insonga muayyan talablarni qo‘yadi va shu bilan birga unga bir qancha huquqlarni beradi. Insonning jamiyatdagi muayyan huquq va majburiyatlar bilan xarakterlanadigan mavqyei ijtimoiy maqom deyiladi. Insonda tug‘ma maqomlar bo‘lishi mumkin. Insonning ijtimoiy maqomiga millati, tug‘ilgan joyi, familiyasi va boshqa omillar ta'sir ko‘rsatishi mumkin. Bunday maqomlarga odatda tug‘ma maqom deyiladi. Boshqalari esa inson jamiyatda nimalarga mustaqil erishganligiga qarab belgilanadi. Masalan, ijtimoiy pedagog maqomiga shu sohadagi kasb tayyorlovchi o‘quv

tashkilotlarda ta'lim olgan va bu soha bo'yicha diplomga ega bo'lgan shaxs erishishi mumkin. Yuqoridagi maqomni qo'lga kiritilgan maqom desak adashmagan bo'lamiz. Pozitiv rollarga avvalo oila a'zosining rolini kiritsak bo'ladi. Oilada bola bunday rollarning bir nechtasini o'zlashtiradi: o'g'il yoki qiz, aka yoki opa, jiyan, nabira, shuningdek, bobokalonlari bilan ham tanishishi mumkin. Bola o'z rivojlanishi davomida o'zlashtiradigan yana bir muhim roli bu jamoa a'zosi rolidir. Bolalar bog'chasi va maktabda, sport to'garagida tengqurlari bilan muomala qilganda, bola jamoa a'zosi, o'rtoq, do'st, bola, yetakchi kabi rollarni o'zlashtiradi. Har bir inson iste'molchi rolini bajaradi. Chunki u hayoti mobaynida zarur bo'lgan narsalarga doim ehtiyoj sezadi. Bular: ovqat, kiyim-kechak, kitob va boshqalar. Jamiyat insonga taqdim etgan xizmatlardan oqilona foydalana olishni bola yoshligidayoq o'zlashtirishi lozim. Yana bir muhim ijtimoiy rol-o'z vatani fuqarosi bo'lish, uni sevishtirish, u bilan faxrlanish, vatanparvar bo'lish bilan bog'liqdir. Shu bilan birga bola o'zlashtirishi mumkin bo'lgan boshqa rollar ham bor. Masalan, mutaxassis roli. Uni bola maktab, litsey yoki boshlang'ich kasbiy bilim yurtlarida o'zlashtiradi. Salbiy rollarga daydi, tilanchi rollarini misol qilsak bo'ladi. Katta shahar ko'chalarida, magazin, bozor, jamoa transportlarida tilanchi bolalarni ham uchratishimiz mumkin. Ular bu rollarga ko'nikishgan. O'tgan-qaytganlardan mohirlik bilan pul undirib olishadi. Ular orasida o'g'irlik bilan shug'ullanadiganlari ham uchraydi. Ba'zi hollarda bo'lsa, ularni bu ishga kattalar undashadi. Bola ijtimoiylashuvida sotsium muhim ahamiyatga ega. Bu ijtimoiy muhitni bola asta-sekinlik bilan o'zlashtiradi. Agar bola tug'ilgandan keyin asosan oilada rivojlansa, uning keyingi rivojlanishi turli muhitlar – maktabgacha ta'lim tashkilotlari, maktab, maktabdan tashqari tarbiya tashkilotlari, turli ko'ngilochar maskanlarda kechadi. Yosh o'sib borgan sari ijtimoiy muhit "hududi" kengayib boradi. Bola qanchalik ko'p muhitlarni o'zlashtirsa, u shunchalik keng doira hududini egallashga harakat qiladi. Bola doimo o'zi uchun qulay bo'lgan uni yaxshi tushunadigan, unga hurmat bilan munosabatda bo'ladigan muhitni izlashga urinadi. Shuning uchun u bir muhitdan boshqa muhitga ko'chib yuradi. Muhit bolaning

shakllanishida, uning ijtimoiy tajriba to‘plashida ijtimoiylashuv jarayoni uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro‘yxati:

Alekseevskaya, A.T. Formation of chitatelskogo interest in preschoolers [Text] / A.T. Alekseevskaya. – M.: «Akademiya», 2008.

2. Alieva T. I. Kak rebenok vosprinimaet xudojestvennyu literaturu. // Doshkolnoe vospitanie.– 2009.– № 5

3. Antonova, Y.S. Kak ya vospityvayu interes k knige [Text] / ye.S. Antonova // Nachalnaya shkola plyus do i posle. – 2005. - № 3.

4. Afanaseva, L.I. Formation of interest in reading and details doshkolnogo vozrasta [Text] / L.I. Afanaseva. // Doshkolnoe vospitanie.– 2007. - №2.

**“DASTURLASH TEXNOLOGIUALARINI BOSQICHMA BOSQICH
O‘QITISH” MAVZUSINI “G‘OYALAR BULUTI” METODIDAN
FOYDALAIB TAHLIL QILISH TEXNOLOGIYALARI**

Abdusamatova Shaxodat Xojiakbar qizi¹,

Qurbanbayeva Dildora Achilbay qizi²

¹Islom Karimov nomidagi TDTU Olmaliq filiali qoshidag akademik litsey hodimi

tel: +998(93) 375 – 42-15 e-mail: abdusamatovashahodat@gmail.com,

²Al Xorazimiy nomidagi TATU talabasi, tel: +9989(91)605577, e-mail:

qurbanbayevadildora71@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada dasturlash texnologiyalarini bosqichma bosqich o‘qitish mavzusini hozirgi kunda qo‘lanilayotgan zamonaviy metodlardan qo‘lanilishi va uning ko‘rgazmali bo‘lishi talabalar ga qiziqarli bo‘lish masalalari keltirilgan

Kalit so‘zlar: metod, texnologiya, dasturlash texnologiyalari, algoritim

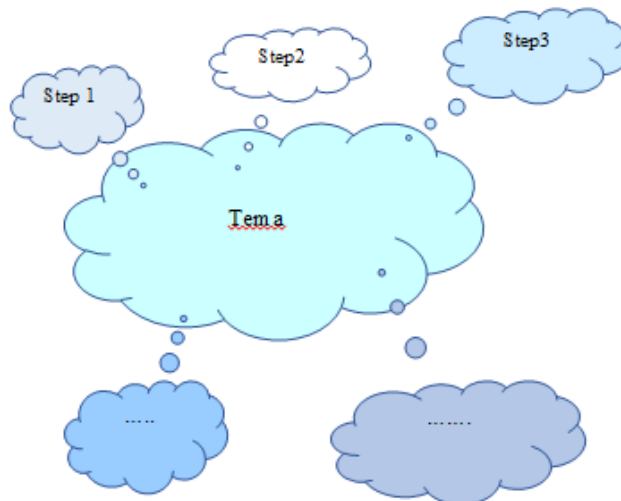
Ta'limda axborot texnologiyalarini rivojlantirish yo'nalishlaridan biri interfaol texnologiyalardan foydalanish hisoblanadi. Zamonaviy interaktiv texnologiyalarning ta'lim sohasiga kirib kelishi o'qituvchilarga ta'lim mazmuni, usullari va tashkiliy shakllarini sifat jihatidan o'zgartirish imkonini beradi. Ta'limdagi ushbu texnologiyalarning maqsadi axborot jamiyatida intellektual imkoniyatlarni oshirish va ta'lim tizimining barcha bosqichlarida ta'lim sifatini oshirishdir. Bizning hayotimiz bir joyda turmaydi jadalik bilan rivojlanib bormoqda. O'quv jarayonining sifati ko'p jihatdan tanlangan o'qitish uslubiga bog'liq, shuning uchun bolalarni o'qitishning yangi usuli, texnologiya kerak. Zamonaviy interfaol texnologiyalarning o'quv jarayoniga katta ta'sirini hisobga olgan holda, ko'plab o'qituvchilar ularni o'zlarining uslubiy tizimiga kiritishga ko'proq tayyor. Auditoriyada dars mashg'ulotini tashil qilishda mavzuning dolzarbligi va qiziqarliligidan tashqari, dars mashg'uloti uchun tanlangan metod ham muhim ahamiyat kasb etadi uning qanchalik to'g'ri tanlanishi pedagog o'qituvchining

qanchalik mahoratga ega ekanligiga bog‘liq. Ushbu maqolada hozirgi kunda qo‘lanilayotgan zamonaviy metodlardan biri keltirilgan. G‘oyalr buluti ushbu metod ulkan bulutni umumiy bir mavzu sifatidako‘rib uning tarmoqlari va qismlarini kichik bulutchalar sifatida o‘rganishga asoslangan metoddir, undan dars mashg‘ulotida foydalansh quyidagi bosqichlardan iborat.

“G‘oyalar buluti” metodining qo‘llanilish bosqichlari

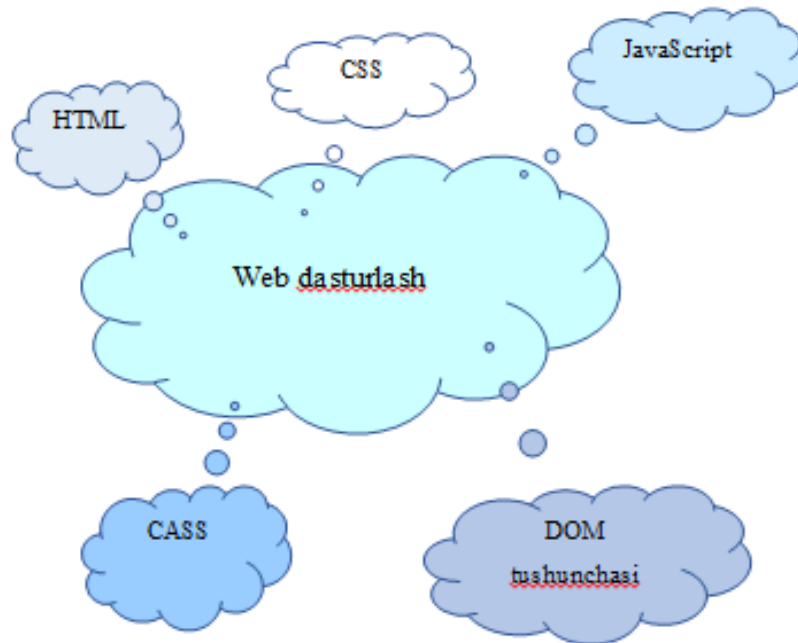
1-qadam: Talabalarga yangi mavzu haqida dastlabki tushunchalarni berish va ularning savollariga javob berish.

2-qadam: Talabalarga “G‘oyalar buluti” metodi haqida tushunchalar berish va ularni kichik guruhlariga taqsimlang. Guruhlarga umumiy mavzudan kelib chiqib mavzuning biror tarmog‘i yoki qismini o‘rganish topshirig‘ini bering. Masalan ushbu maqolada guruhlariga umumiy mavzu dasturlash tillarini bosqichma bosqich o‘rganish mavzusi berilgan bo‘lsa, kichik bulutchalar web dasturlash, android dasturlash, o‘yin dasturlash va boshqalarni 0(nol)dan boshlab qanday etablarda o‘rganish kerakligi haqida yozishlari kerak bo‘ladi. Buning uchun ularga 1-rasmdagi kabi chizma beriladi.

1-rasm. G‘oyalar buluti metodining na‘munaviy chizmasi

3-qadam: Metod haqida talabalar yetarlicha tushuncha olgandan so‘ng uni ishlashga kirishadilar. Ularga 2- rasmda ko‘rsatilgan chizma na‘muna sifatida beriladi.

2-rasm. G‘oyalar buluti metodining na‘munasi

4-qadam. Mashg‘ulot yakunida umumiy xulosa yasaladi va eng faol qatnashgan guruh talabalari rahbatlantiriladi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari” to‘g‘risida farmoni 20.02.2018-yil
2. D.A Zaripova (Phd) Laboratory classes on "Educational Technologies" (Methodical instructions)
3. Textbook "Pedagogical Psychology" Ibragimov HI, Yuldashev UA, Bobomirzaev H. Publishing House of the National Society of Philosophers of Uzbekistan Tashkent 2009

EFFICIENCY OF HOTEL ACTIVITIES AND WAYS TO INCREASE**Rahmonberdiyeva Dilfuza Berdiyori qizi**

Student of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Scientific supervisor: **Axrorova Amira Amirovna**

Abstract: *It is obvious that the economy of the hotel industry depends, first of all, on economic factors (general state of the economy, average per capita income, unemployment rate, local currency exchange rate, tax rate, bank lending). percent, etc.). At the same time, socio-economic factors in the development of the industry, such as: distribution of income by income level, education level, lifestyle, age structure, urban-rural population ratio (more urban population), crime rate, tourism development, etc. also plays a big role.*

Keywords: *efficiency, hotel industry, economy rate, management, marketing, advertising, service quality.*

Introduction

The economic performance of a hotel is influenced by internal factors, such as the adopted management and control system (especially the cost control system), the level of services provided, as well as labor relations. Therefore, the hotel management should always pay attention to improving the working conditions of the employees, reducing the dissatisfaction of the workforce and improving the environment in the work team.

An incorrectly chosen fare system can also affect a hotel's economic performance. The following basic hotel tariff systems are used worldwide.

1. The tariff includes room only. It is also known as the European Plan.
2. The tariff includes accommodation and breakfast (continental plan). There are three types of breakfast included in the tariff:
 - continental breakfast (juice, coffee or tea, bun, jam);
 - English breakfast (ham with infusion);
 - buffet (cheese, sausage, bakery products, fruits, jams, juices, honey, coffee, tea are served on a self-service basis). Nowadays, this tariff is especially common.

3. Half board (Half board, demi-pension, modified American plan). The fare includes accommodation, breakfast and lunch or dinner. The tariff applies to some resort hotels and hotels that serve tourists traveling for educational purposes, as well as businessmen. Tourists staying in these hotels tour the city, have lunch there and return to the hotel in the evening. As for tourists living in resort hotels, they prefer to have lunch here, and in the evening to eat in various restaurants and cafes.

4. Full pension (en pension, American plan). The fare includes accommodation and three (or four) meals. It is used in resort hotels, especially in areas with poor public catering.

Materials and methods

The effectiveness of the provision of hotel services is considered from the economic structural point of view. That is, a "goal tree and criteria" are formed depending on the level of consideration (state, region, enterprise). The system of indicators characterizing the efficiency of hotel services is shown in concrete examples.

Efficiency is the degree to which a set of tasks is consistent with performance. Economic efficiency is the economic activity characterized by the economic efficiency of economic programs and activities, the cost of resources, factors associated with the conditions of this result. Achieve greater production using a certain amount of resources.

The general criterion for the efficiency of social production is to achieve more results in the public interest at a relatively low cost of manpower and resources. It is expedient to consider the problems of efficiency in the field of hotel services using a systematic approach, which involves the establishment of different indicators and criteria for different levels of management and for specific purposes in accordance with the appropriate performance criteria. The organizational structure of hotel management consists of a number of links:

- The hotel industry as an interdisciplinary diversified complex at the state level;
- hotel industry as an independent link in the city or region;
- separate business entity (hotel).

Therefore, it is necessary to consider the problem of determining the criteria for the

efficiency of the hotel services in three aspects: the national economy of the country as a whole, the region, at the level of individual hotels. In order to form a whole system of criteria for the efficiency of the hotel services industry, it is necessary to show how the general goals of the systems fit into the specific goals of individual subsystems at the community level. This is done using a method called ‘goal tree and criteria’.

In it, each goal meets a certain criterion that represents those measures, with the help of which it is possible to hope that the goal will be successfully achieved. The revival of the hotel services industry at the state or regional level is characterized by a system of economic indicators, which are reflected in the quantitative volume and quality of hotel services, as well as economic indicators of production and economic activity of the hotel enterprise.

Indicators are criteria that allow for quantitative assessment and are used to make judgments about certain processes, objects, and events. The system of indicators of development of the hotel services industry and its efficiency can be divided into 3 groups:

- indicators of the volume of hotel services;
- Intensity and development of the use of resources in the field of hotel services, indicators of the state.
- Indicators of the financial condition of hotel enterprises.

It is known that the whole process of management (information movement and management decision-making) takes place within a certain organizational system. Therefore, we consider the formation of an effective organizational structure in two ways - on the one hand, to determine the signs of the effectiveness of the organizational structure of tourism management in general, and on the other hand to the effectiveness of management decisions. It should be borne in mind that it is difficult to find a correlation between the organizational structure of management and the results of management activities. In the vast majority of cases, the effectiveness of the organizational structure is assessed by the performance of the managed object. All work in this direction will take into account the qualitative

indicators of its development and the requirements for it when designing or improving the organizational structure. These requirements can be stated as follows:

- repetition and termination of work;
- Enlarging firms and enterprises and defining their area of activity;
- specialization and unification of management functions by levels and organizational and economic units;
- reduction and reduction of management staff;
- economy, stability, flexibility and reliability of the organizational structure.

Taking these requirements into account allows you to design an effective structure of hotel management, the right management decisions are the factors that lead to its results.

The efficiency of firms in terms of personnel management is achieved as follows:
correct selection of staff;

- maintaining the optimal staff to achieve the goals of the enterprise;
- the use of universal remuneration and incentives and significant protection of each member of the workforce;
- involvement of employees in management.

Conclusion

In order to involve employees in management, it is necessary to refer to the full scope of the tasks to be performed by each employee, and not just some of the responsibilities for their implementation. Once a clear plan has been developed over time, the tasks developed should be assigned to employees based on their abilities. Duties and responsibilities should be delegated over a long period of time, and a leader should only interfere in day-to-day, well-known activities. If necessary, the manager can advise. All employees should be constantly informed about all important events taking place in the company. The position of employees of the enterprise should be considered as the most important socio-economic result of personnel management. Professional development planning is the most important link in the personnel management system and is made up of many other parts. These

include personnel selection, career guidance and adaptation, job placement, staff training, performance appraisal and promotion or demotion, and more.

References

- [1] Kusumawardhani, Y., Juke, S., & Ratri, A. (2016, November). Dried Spice Technology Improves Efficiency in the Hospitality Industry. In International Conference on Tourism, Gastronomy, and Tourist Destination (ICTGTD 2016). Atlantis Press.
- [2] Davronov, I. O., Tadjibayev, M. B., & Narzullaeva, G. S. (2020). Improving of personnel training in hotel bussines. Academy, (2 (53)).
- [3] Davronov, I. O., Umirov, J. T., & Mukhamedjanova, M. B. (2020). Mechanisms of improving staff training. management, 8, 22.
- [4] Davronov, I. O., & Ismatillayeva, S. S. (2019). The role of innovative technologies for improving economy of hotels

TA’LIM JARAYONLARIDA EKOLOGIK TA’LIM TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING ZARURIYATI

**Abduraximov Mingjigit Kattabekovich., Xudoyberdiyev Jasurbek
Ravshanbek o‘g‘li., Xayitov Ergash Pulot o‘g‘li.**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti

ANNOTATSIYA: Bizga ma’lumki bugungi kunga kelib ekologiya va atrof-muhit muhofazasiga oid bilimlarni insonlarga, o’sib kelayotgan yosh avlodlarga yetkazish davlatimiz tomonidan belgilangan eng ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ekologik bilimlarni yana ham boyitish uchun avvalo oiladagi muhit, ekologik ta’lim, tarbiyaning milliy qadriyatlarimizning shuningdek ta’lim jarayonlarida ekologik bilim berishning ahamiyati nihoyatda katta ahamiyatga ega ekanligini unutmasligimiz zarur. Negaki, inson ona tabiatsiz yashay olmaydi va rivojlanmaydi. Bu esa o‘z o‘rnida yuqorida keltirganimizdek, har bir shaxsda xususan, o‘rib kelayotgan yosh avlod ongida ekologik bilimlarni muntazam tartibli va uzviy holda berib borishni talab etadi.

Kalit so‘zlar: *Ta’lim, tabiat, tabiatni muhofaza qilish, ekologiya, atrof-muhit, ekologik ta’lim, maktab, jamiyat.*

Bizga ma’lumki, O‘zbekiston mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab o‘zining davlat siyosatida ta’lim jarayonlariga alohida e’tibor qaratdi. Respublikamizning ta’lim sohasi va islohotlaridan shuni tushunish kerakki, bizning ta’lim tizimimiz asosan insonparvarlik va demokratiklik tamoyillariga asoslangan. Shuningdek, har bir fuqaroning ta’lim olishi 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 41-moddasida ham aniq qilib belgilab qo‘yilgan. Shu bilan birga 754-XII-son 1992-yil 9-dekabrda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining „Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi“ qonunining 4-moddasida esa quyidagicha band keltirilgan. Unga ko‘ra, „**fuqarolarning hayot uchun qulay tabiiy muhitga ega bo‘lish huquqini ta’minlash, barcha turdagi ta’lim muassasalarida ekologiya o‘quvining majburiyligi**“ ko‘rsatilgan.

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

Umuman olganda bugungi kunda ta’lim jarayonlarida ekologik ta’limning ahamiyati nihoyatda ortib bormoqda. Negaki, ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Bu masalani hal etishda avvalo kishilik jamiyatida shuningdek, yosh avlodlarda ekologik ong va ekologik madaniyatni shakllantirish, ularni ma’naviyatli yetuk va barkamol inson qilib tarbiyalash bugungi kunning ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Xususan, ona tabiatni asrash, unga zarar yetkazmaslik, uni ifloslantirmaslik aks holda esa buning oqibatida salbiy holatlar yuzaga kelishi haqidagi bilimlarni insonlarga ayniqsa o‘sib kelayotgan yosh avlodlarga yetkazishda ekologik ta’lim tarbiya jarayonlarining o‘rni alohida ahamiyatga egadir. Agar biz, ekologik ta’lim jarayonlariga e’tibor berib aholi va yoshlar o‘rtasida ekologik bilimlarni oshirmasak, u hoda turli hil muammolarga avvalo aholining ekologik savodsizligiga va sohada kamchiliklar paydo bo‘lishiga olib kelishini unutmasligimiz zarur. Bizga ma’lumki, tabiat va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlar insoniyatning abadiy muamolaridan biridir[1]. Inson tabiat bilan doimo o‘zaro munosabatda bo‘ladi va doimo rivojlanib boradi. Shuning uchun ham insonning ekologik tarbiyasini va ta’lim jarayonlari bilan uzviy bog‘liqligini ta’minlagan holda olib borish, aholi o‘rtasida doimiy targ‘ibot-tushuntirish ishlarini faol tarzda o‘tkazish zarur. Bunda esa albatta, oila, mahalla, jamoatchilik va yurtimizdagi barcha maktablarda, kasb-hunar kollejlari, texnikumlar va akademik litseylarda ekologik bilimlarni tizimli berib borishga alohida e’tibor qaratish zarur[2]. Shuni alohida aytish kerakki, bizning yurtimizda bugungi kunda yuqorida keltirganimizdek „*ekologiya o‘quvining majburiyiligi*“ Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi qonunda o‘z ifodasini topgan. Lekin maktab ta’lim tizimida ekologiya alohida fan sifatida kiritilmagan. Bunga sabab, bizning maktab ta’lim tizimida o‘quvchilarga boshlang‘ich sinflarda Atrofimizdagi olam, Tabiatshunoslik kabi fanlar, yuqori sinflarda esa Kimyo, Biologiya, Zoologiya, Odam va uning salomatligi kabi fanlar tarkibida ekologik ta’lim kompleks va bir-biri bilan uzviy bog‘langan holda o‘qitiladi.

Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish deganda, biz avvalo ekologik tarbiyani oilalarda ota-onalar va yaqinlar o‘rtasidagi munosabatlar bilan bog‘liqligini alohida qayd etish kerakligini lozim deb topdik. Negaki, oilalardagi yashovchi har bir shaxslarning atrof-tabiiy muhitni muhofaza qilishda o‘ziga xos qarashlari mavjud. Ma’lumki oilaviy munosabatlarda oiladagi xatti-harakatlar, ota-onalarning kundalik faoliyatlarida yuzaga keladigan turli holatlar bolalarning psixologiyasiga ta’sir etadi[3]. Ayniqsa, ularning fikrlarida ham turli o‘zgarishlar yuz beradi. Albatta bu yuz bergan jarayonlar bilan o‘zaro chambarchas bog‘liqdir. Shuning uchun biz, bolalar tarbiyasida ota-onalar tarbiyachi, ularning oilaviy munosabatlari va ularning bolalarga ta’sirini „eng asosiy omil“ deb hisoblaymiz. Chunki, oiladagi har bir holat, har bir munosabat va harakat, har bir bola tomonidan turlicha qabul qilinadi. Bu muhit esa har bir bola uchun ideal hisoblanadi. Shuning uchun xalqimizda „Qush uyasida ko‘rganini qiladi“, degan ibora bejizga aytilmagan. Shuningdek, maktab va oilani bolalar uchun noyob moddiy va ma’naviy boylik, manba sifatida qarashni shakllantirishning asosiy vositasi desak adashmagan bo‘lamiz. Yurtimizdagi maktablarda bugungi kunda ekologik ta’lim jarayonlarida o‘qituvchilar turli adabiyotlardan ko‘plab qiziqarli ma’lumotlar olib turli xil pedagogik usullarni qo‘llagan holda o‘quvchilarga o‘z bilimlarini berib kelmoqdalar. Negaki, tabiat juda ham sirli va mo‘jizallarga boy, uning o‘ziga xos o‘simlik dunyosi va hayvonot dunyosi ajib go‘shalari bo‘lib ularni o‘rganish barchamiz uchun ham qiziqarlidir. Umuman olganda, yuqorida keltirganimizdek tabiatni asrash va uning resurslaridan oqilona foydalanish barchamizning eng oliy burchimizdir. Bugun biz shuni unutmasligimiz kerakki, har birimiz kelajak uchun javobgarmiz.

XULOSA.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, bugungi kunda dunyoda va yurtimizda ham ekologiya, tabiat, atrof-muhit muhofazasi eng muhim va dolzarb muamolaridan biridir. Biz har birimiz ona tabiatni asrash, uning resurslaridan oqilona foydalanish, uni ifloslantirmaslik kerakligini unutmasligimiz va doimo shu yurtning toza ozodaligini saqlashimiz kerakligini, bizning ota-bobolarimiz qoldirgan madaniy-

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

ma’naviy me’rosi va qadriyatlarini asrab-avaylab va uni kelajak avlodga yetkazishga har birimiz mas’ul ekanligimizni unutmasligimiz kerak. Chunki bu aziz vatan barchamiznikidir. Agar tarixga nazar tashlaydigan bo‘lsak, yurtimizda „*Avesto*“ kabi muqaddas kitoblarda tabiatga xususan, yer suv va tuproqqa bo‘lgan munosabatlar, uning naqadar muqaddas ekanligi unga zarar yetkazgan, tabiatni ifloslagan shaxslar esa juda qattiq jazolanganligi keltirib o‘tilgan. Xulosamiz yakunida birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov (1938-2016y)ning bir so‘zini keltirishni joiz deb topdik. Birinchi Prezidentimizning ta’kidlashicha „ Eng havfli odam bu befarq odamdir“. Haqiqatda ham shu aziz vatan barchamizniki ekan, bugun uning kelajagi uchun har birimiz daxldorlik hissida yashash va ertasi uchun javobgar ekanligimizni unutmasligimiz kerak. Xususan, ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishni ham avvalo oilada, mahallada, ta’lim muassasalarida doimiy targ‘ibot-tushuntirish ishlari olib borish, OAV orqali ijtimoiy rolik ko‘rsatuvlarini sonini ko‘paytirish, maktab ta’lim jarayonlarida ekologiyani alohida fan sifatida kiritilishini va maktab, kollej, akademik litseylarda ta’lim jarayonlarini olib borishni tabiat qo‘yinda tashkillashtirishni muhim deb hisoblaymiz. Shu o‘rinda biz bugungi kunda Respublikamizda hozirda amalda Prezidentlik lavozimida faoliyat olib borayotgan SH.M.Mirziyoyevning hizmatlarnini ham alohida e’tirof etishni joiz deb bildik. Chunki so‘ngi yillarda yurtimizda O‘zbekiston Ekologik partiyasini tashkil etilib, Ekologiya va atrof-muhit muhofazasiga doir juda ham ko‘plab farmonlar, qarorlar, davlat dasturlari, qonunlar qabul qilindi, avvalgilariga qo‘shimcha va o‘zgartirishlar kiritilib hozirgi zamon talablari asosida yangi tahrirda qabul qilinib amalda joriy etilmoqda. Ayniqsa, o‘tgan 2021-yil 2-noyabrda Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan tashkil etilgan „Yashil makon“ umummilliy loyihasini alohida e’tirof etishni muhim deb hisobladik. Negaki, ushbu umummilliy loyiha zamirida tabiatni asrash, uni muhofaza qilish, uning ne’matlaridan samarali foydalanish va asosiysi barchamizni ona tabiatga, ekologiyaga befarq bo‘lmay birgalikda harakat qilishimiz zarurligi yana bir bor o‘z ifodasini topgan.

REFERENCES.

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

1. Shodimetov Yu. Ijtimoiy ekologiya; [1]. Toshkent „O‘qituvchi“-1994y.
2. To‘xtayev A.S. Ekologiya [2]. Toshkent „O‘qituvchi“-1998y.
3. Xolliyev I., Ikromov A. Ekologiya [3]. Toshkent „Mehnat“-2001y.
4. Sulstonov P.S., Ahmedov B.P., Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish asoslari. Toshkent „G‘ofur G‘ulom“ nomidagi nashriyot-2004y.
5. Ergashev A., Ergashev T., Ekologiya, Biosfera va tabiatni muhofaza qilish. Toshkent „Yangi asr avlodi“ nashriyoti-2005y.
6. Nigmatov A. Ekologiyaning nazariy asoslari. Toshkent „O‘zbekiston faylasuflari“ milliy jamiyati nashriyoti-2013y.
7. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 8.12.1992y.
8. O‘zbekiston Respublikasi „Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi“ 754-XII-son 9.12.1992y qonuni.
9. www.xs.uz
10. www.norma.uz
11. www.yuz.uz
12. www.uzreport.news

DEVELOPING THE INTERCULTURAL DIMENSION IN LANGUAGE TEACHING

Fayzullaeva Nazokat Abdusattarovna,
Head teacher of Tashkent Military-academic lyceum “Temurbeklar maktabi” of the National Guard of the Republic of Uzbekistan

Abstract: this article analysis the concepts about intercultural competence and linguistic competence, to prepare them for interaction with people of other cultures, to enable them to understand people from other cultures as individuals with other distinctive perspectives, values. Systematic intercultural training is a precondition for educating a new generation of young people who will tolerate, understand, accept, and respect people from different world cultures.

Keywords: *intercultural education, knowledge, skills, attitudes, intercultural teacher, training, foreign language, language’s culture, competence*

Nowadays, teaching and learning a foreign language entails more than just direct instruction in linguistic abilities such as phonology, morphology, and syntax. Learning a language is a difficult task that typically necessitates a thorough understanding of the subject of the language's culture. Communication lacks frequently and culturally to appropriate content as a result of this, there are a lot of funny things that happen.

A culturally competent learner must have sociolinguistic competence, pragmatic competence, sociocultural knowledge, and intercultural awareness in addition to grammatical competence. Culture is defined as the shared values, traditions, practices, art, and institutions of a group of people who are united by nationality, ethnicity, religion, or language, according to one definition.

Teachers' speaking is vital in intercultural teaching because it offers a foundation for learning and interaction that allows students to engage with the intercultural. A teacher with an intercultural viewpoint is more concerned with pupils' knowledge and interpretations of the language they are learning than with

accuracy for its own sake while explaining and educating. Rather than delivering answers, he or she engages the learner in developing perspectives and reasoning through questions that arise. The demands of the teacher to cover the curriculum are less important in the classroom than the needs of the students to learn and deal with questions that arise as a result of their learning. It is critical that the teacher use the target language when assisting students.

Learning about culture is not independent of language learning, and students need to engage with as much language as possible. At the same time, the student needs to be given more time for thinking, questioning, and reflecting. Teachers’ talk needs to encourage students to reflect on questions that emerge from their exposure to language and provide them with support in finding their own solutions. The language practices used in class should include opportunities for learners to notice cultural and linguistic differences and to view differences from multiple perspectives, reflecting on their own language and culture and not just on that of the other.

By giving diverse ways of addressing the content, a variety of question types, generating many and varied responses, and enabling learners to deal with complex or confronting issues in their conversation, the teacher plays a role in organizing and managing debate. To comprehend their experiences of language, culture, and learning, students should be encouraged to build their own viewpoints rather than seeking to conform to a notion of a single "correct" response. Language, culture, and diversity are all challenges that students must learn to discuss. Learners may not be aware of such speaking when they first begin to learn a new language. When students interact, they should be encouraged and given the resources to use all of their linguistic abilities.

Dialogue is important for intercultural learning. It means that classroom interactions must be genuine interactions between participants. It is not just about what teachers say and what students say, but how teachers and students, students and students use language to communicate with each other and how they engage with language. Such dialogue allows meanings and perspectives to be developed,

negotiated, redesigned, and rethought. Dialogue allows the individual to work through his/her own ideas and interpretations with others, getting feedback, challenges, and reinforcement.

The acquisition of information by learners does not appear to be difficult to assess, and this can be done by creating simple fact tests. It is, however, difficult to determine which data are crucial. It is also feasible to measure the knowledge and comprehension of students. In history classes, for example, historical comprehension is assessed through essays in which students discuss events. The most challenging part is determining whether learners' attitudes have changed or if they have become more tolerant, which cannot be measured. However, quantification is simply one type of evaluation.

There is growing emphasis internationally on the role of culture in language teaching, particularly what is referred to as intercultural communicative language teaching and learning. Intercultural communicative language learning and teaching differs from approaches to language teaching that focus on language with little reference to culture, and from approaches in which teaching about culture is secondary to teaching language or is treated as a standalone strand alongside language. Intercultural communicative language teaching starts from the point of view that language and culture are integrated.

REFERENCES

1. Kramsch, C, Context and culture in language teaching. Oxford: Oxford University Press.
2. Byram M., Teaching assesing intercultural communicative competence. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 34, 61.
3. Liddicoat A.J, Static and dynamic views of culture and intercultural language acquisition. Babel, 4-11, p. 37.
4. Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Council of Europe.

FORMING A POSITIVE ATTITUDE AND SKILLS OF THE TEACHER IN THE PROCESS OF PROBLEM SITUATIONS OF STUDENTS

Narmuradova Rayhon Uktamovna

NSPI, Master in "Management of Educational Institutions"

***Annotation:** Management of the pedagogical process in difficult situations is possible provided that they are correctly comprehended and understood. Meanwhile, the knowledge of the essence of pedagogical phenomena and the determination of the optimal ways of professional influence in specific situations has a different degree of significance and problematic for the teacher. A pedagogical situation that is difficult according to an objective criterion becomes problematic for a teacher, depending primarily on his intellectual, as well as other individual and personal characteristics.*

***Keywords:** Attitude, skill, method, teacher, problem, difficult situations, characteristics, psycho-neurological properties.*

INTRODUCTION

In recent years, a large number of studies have appeared on various aspects of the application of the competence-based approach in education, and a significant part of them is devoted to the problems of forming the professional competence of teaching staff (V.A. Adolf, L.G. Antropova, I.B. Bicheva, I.V. Gervald, I. V. Grishina, O. M. Gushchina, R. B. Deriglazova, T. V. Dobudko, A. V. Zhurenko, L. N. Zakharova, V. Yu. Krichevsky, A. N. Kuzmitskaya, A.A. Mayer, N.V. Ostapchuk, O.A. Panova, L.V. Panfilova, S.M. Rogozhnikova, O.G. Smolyaninova, T.M. Sorokina, A.V. Tikhonenko, E.P. Thin-legged, etc.)¹³.

MAIN PART

¹³ Klarin M.V. Teaching technology: ideal and reality. riga: experiment, 2016.

The main activities for a social pedagogue with a secondary vocational education are the following:

- assistance to children in overcoming problematic situations in the implementation of an appropriate educational program;
- organization of children's activities, ensuring their development in accordance with individual and age characteristics;
- creation of favorable pedagogical conditions for the development, upbringing and education of children;
- implementation of cooperation with parents on the issues of raising children;
- organization of cultural and educational work in the microcommunity in order to improve the socio-pedagogical activity of a specialist;
- self-education in order to improve the level of qualifications and improve pedagogical skills.

Deviations in the behavior of children and adolescents may be due to the following reasons¹⁴:

- socio-pedagogical neglect, when children or adolescents behave incorrectly due to their bad manners, existing negative behavioral stereotypes, lack of necessary positive knowledge, skills and abilities;
- deep psychological discomfort caused by unfavorable family relations, negative psychological microclimate in the family, systematic academic failures, undeveloped relationships with peers in the class team, incorrect (unfair, rude) attitude towards him parents, teachers, classmates;
- deviations in the state of psychological and physical health and development, age-related crises, character accentuations and other causes of physiological and psycho-neurological properties;
- lack of conditions for self-expression, unemployment in useful activities, lack of positive and significant social and personal life goals and plans;

¹⁴ Brief reference book on pedagogical technology / ed. n.v. Shchurkova. M., 2017.

– neglect, negative influence of the environment and the socio-psychological maladaptation developing on this basis, the replacement of positive social and personal values with negative ones.

In order for prevention measures to be more effective, it is necessary to form professional readiness for the prevention of deviant behavior starting from the first year of study. Important directions in this matter can be considered to increase the role of the family, the educational function of educational institutions, the interaction between the family and the school, the influence of the social circle on the child, the out-of-school counseling system, the activities of special institutions for the re-education and correction of deviant behavior among adolescents, positive and the negative influence of the media, the activation of self-education of children and adolescents¹⁵.

Mastering the knowledge, skills and abilities necessary for specialists in communication is an indispensable condition for the pedagogical activity of a social teacher who exercises preventive influence. There is an obvious need for not only informational, but also deep group psycho-training work in the process of personnel training.

CONCLUSION

Thus, the training of social teachers should be aimed at increasing their professional competence in the field of diagnosing the main types of deviant behavior of children, adolescents and young people; expansion and deepening of knowledge about biosocial mechanisms of development and prevention of deviant behavior; mastering the methodological base of preventive and rehabilitation work in educational institutions of various profiles; development of practical skills to coordinate the activities of educational institutions, health authorities, internal affairs and social protection of the population in order to strengthen the conditions for combating drug abuse. As you know, a person is a dynamic being, his mood, dreams, goals are not stable, and because of this, his actions and actions can change

¹⁵ Selevko g.K. Modern educational technologies: textbook. allowance. M.: Nar. education, 2018.

(unfortunately, more often in a negative direction). In this regard, the problems in the social and educational sphere also do not remain the same, and in theoretical courses it is impossible to give ready-made recipes that would help students in their future work.

REFERENCES

1. Klarin M.V. Teaching technology: ideal and reality. riga: experiment, 2016.
2. Brief reference book on pedagogical technology / ed. n.v. Shchurkova. M., 2017.
3. Markova A.K. Psychology of teacher's work. M. : Education, 2013.
4. Markova A.K. Formation of teaching at school age. M., 2013.
5. Monakhov V.M. Technological bases for designing and constructing the educational process. Volgograd: Change, 2015.
6. Pedagogical practice / ed. VC. pink. M., 2011.
7. Roginsky V.M. ABC of Pedagogical Labor: a manual for a beginner teacher of a pedagogical university. M. : Vyssh. school, 2010.
8. Selevko g.K. Modern educational technologies: textbook. allowance. M.: Nar. education, 2018.

WAYS TO IMPROVE KNOWLEDGE IN LANGUAGE LEARNING .

Student of Samarkand state institute of foreign languages.

Gaybullayeva Nilufar Yusufjon qizi

muslimalimov380@gmail.com

Abstract: *Are you a morning or afternoon person? If you can work out when your brain is at its sharpest then you should cram in your language learning at this time. Some people work best first thing in the morning and switch off after lunchtime, while for others it takes a while to get going every day.*

Key words: *Knowing ,learn, vocabulary, listen ,better.*

Learning a language is more than sitting in a classroom and trying to absorb all the information from the teacher. It also requires extra effort of you. Doing some additional work is important if you really want to boost your language skills. I've been studying English for ten years now, and here are some of the things I do that have helped me a lot. Have a look at these ten ways to boost your English language skills and perhaps they can help you too. We are all different and it is the differences that make the world so diverse and complete. Since every individual is unique, the way each person learns is also unique. We all have different learning styles and it is important that you know which one is yours. Knowing the way you learn best will make you understand yourself better and enjoy your learning experiences. This is the first step towards boosting your language skills. We are all different and it is the differences that make the world so diverse and complete. Since every individual is unique, the way each person learns is also unique. We all have different learning styles and it is important that you know which one is yours. Knowing the way you learn best will make you understand yourself better and enjoy your learning experiences. This is the first step towards boosting your language skills. Many teachers recognize that having a high level of English can help them hugely in advancing their careers and bring them more opportunities. In fact, it is now estimated that a third of the world's population (around 2 billion people) are able to speak English¹. And as a result, it has become more important than ever to know the Ways to Quickly Improve Your English Language Skills. Watch movies in English.

...Immerse yourself in English language news. ...Start a vocabulary book of useful words. ...Have conversations in English. Practice, practice, practice. ...Curiosity doesn't always kill the cat. ...Don't forget to have fun while you learn. The extent to which you can write down your daily thoughts and ideas and what happens to you in another language is a great indicator of how fluent you are. Writing in a journal not only tells you how well you can express yourself, but also the extent of your vocabulary and second language knowledge. If you notice that you do not have enough vocabulary to express an idea, that's when the learning starts. Use dictionaries and Google to help you with that. The more you search for new words and expressions, the more your vocabulary will expand. Write everyday, if you can, even if it is just a sentence or a paragraph; but make sure you write! Also, the more you write about different subjects, the better. If you are a visual learner, and can only remember things best when you write them, I think a personalized dictionary could work very well for you. Have a separate notepad with you and write down the unknown words you come across. Under each word, jot down its meaning, as well as a sentence created by you showing that you know how to use it accurately. If you have a native friend to take a look at it and check that it is all right, that would be perfect. For me, listening to a second language can give me almost the same benefit as reading it. They all help you to expand your vocabulary, enhance your knowledge of grammar, speak properly and so forth. But there is a slight difference between them; Listening will show you, loud and clear, how the words are pronounced. This is the key to making yourself understood when you speak. Listening to a variety of things is also important for boosting your English language skills. News, radio, movies, songs, cooking programmes sports... They will all help you to this question. When we learn our native language, first we listen, then we speak, then we read and finally we write. Listening, speaking, reading and writing are the four language skills we need to develop for complete communication. Listening and reading are receptive: input, i.e. the exposure you have to authentic language in use. Speaking and writing are productive: output, i.e. the action of producing language as part of the process of second language learning. To achieve these four basic

language skills, you need to surround yourself with English: make English part of your life at home, at work, during your free time. Read on to find tips that will help you overcome the difficulties you might be experiencing to improve your English skills. Expose yourself to the language as much as possible: practice makes perfect, which means that if you want to improve a certain skill you have to practice it. As a beginner learner you will need to achieve all 4 language skills: listening, speaking, reading and writing. Listening: It plays a very important part in learning any language. Effective listening ensures understanding and it helps improve accuracy when speaking, among other things. How can you improve your listening skills? By listening actively, i.e. paying attention not only on what is said, but also how it is said. So, listen: 1. To music –old or modern; the type you prefer, but pay attention to the lyrics. (sometimes reading the lyrics may help you understand the song). 2. To movies, TV shows, news, entertainments, the radio – try the classics. If you can watch DVD’s you can watch the movie several times. Watching with subtitles and then, when you feel more comfortable, without them. You can have English radio at home or on your mobile phone. Even if are not actually listening to it, your ears will be getting used to the sounds of the language. 3. Attend plays, exhibitions, talks, etc. in English organized by English speaking schools or communities Speaking: It is often the hardest of the four language skills, but as soon as you can speak a little English there are lots of ways to improve quickly and have tons of fun. 4. Join voiced chats. Technology has advanced a lot in terms of social networks so, wherever you live, you’ll find a chat-room to join. 5. Talk and record yourself. This may sound funny, but it will help you realize how you can improve by repeating the recording several times till you feel happy with the results. 6. Talk to your classmates in English when you are not in class. You can even make a group to play games, have a meal or just chat together. Reading: It is a process of the brain and it takes time to develop: your mind has to attach meaning to the words, phrases and expressions represented by symbols, plus get to understand the grammar and structure of the language used in the passage to read. If you develop strong reading skills, it’ll be very helpful to your future. You can read: 7. Books in English and

articles on the web. Maybe, books you have already read in your mother tongue or which have been turned into movies. Try to start with easy books, even children’s books and comics: The images will help you understand even if you don’t know all the words 8. Switch the operating system of your mobile phone, your PC or tablet into English. Associating a function with a certain word, will improve your vocabulary. Writing: Even though it may be intimidating to a lot of people, anyone can get used to writing with a little discipline and a willingness to learn. 9. Write down words or expressions you think useful with their meaning and examples. If you see them in sentences you will remember them better. You can use them if you keep a diary. 10. Write comments in English blogs. At present blogs are websites that resemble journals. Lots of people use them to expose their ideas on a certain topic or to explain things – from how to knit a scarf, to very complicated ones where technical or philosophical topics are dealt with

Conclusion Learning English doesn’t always have to mean sitting in the classroom and studying tricky grammar. In fact, English language teachers encourage you to do plenty of extra learning outside of school. There are a number of ways to improve your understanding of the language, many of which can actually be a lot of fun. It’s also a well-known fact that different people respond to different learning methods. Sometimes simply sitting in the classroom or reading a course book is not right for you. It can be beneficial to do some additional work. So if you’re keen to improve your English (or any other second language for that matter) then consider some of these handy tips to get you on your way. Not everything will work for you but, if you add a few of these ideas to your day-to-day language learning, you’ll certainly see some improvement.

References

- 1: <https://englishstudio.com>
- 2: <https://www.teacheracademy>
- 3: <https://www.skola.co.uk.eu>

ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Ҳайитов Умиджон Ҳамидович

БухДУ докторанти

***Аннотация:** Ушбу мақолада мамлакатимизнинг таълим соҳасида рақамли технологияларни жорий этиш истиқболлари ҳусусида маълумотлар келтирилади.*

***Калим сўзлар:** таълим, рақамли технологиялар.*

Бугунги кунда барча соҳаларини рақамли технологиялар асосида янгилашни назарда тутадиган “Рақамли Ўзбекистон – 2030” дастурини ишлаб чиқиш ва жорий этиш вазифлари белгиланди. Бу эса жамиятнинг барча соҳаларини модернизациялаш ва рақобатдошликни кучайтириш, соҳага илғор технологияларни жорий этиш, юқори технологияли корхоналар, ташкилотлар, хусусий таълим муассасалари ташкил этиш, замонавий таълим инфратузилмаларини барпо этишга янада кенг имкониятлар яратади.

Бугунги кунда таълим тизимида умумий ўрта таълим мактабларида рақамли технологияларни олиб кириш, таълимни рақамлаштириш борасида қатор ишлар жадал суръатларда олиб борилмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 05.10.2020 йилдаги ПФ-6079-сон Фармонида рақамли таълимни ривожлантириш бўйича:

- 2021 йил 1-январдан бошлаб фуқаролар томонидан тизим бошқаруви, маълумотлар базаси ва “булутли” платформани бошқариш, ахборот хавфсизлигини таъминлаш ва бошқа талаб юқори бўлган йўналишларда халқаро ИТ-сертификатларни олиш харажатларининг 50 фоизгача бўлган қисмини қоплаш тизими жорий этилади;

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI'

- 2021 йил 1-сентябрга қадар ҳар бир туман ва шаҳарда мавжуд инфратузилма объектлари негизида кенг аҳоли қатламлари, айниқса ёшлар ва аёллар учун рақамли технологиялар ўқув марказлари очилади;

- 2023 йил якунига қадар барча туман ва шаҳарларда ўқувчиларнинг ижодий ривожланиши ва компьютер дастурлаш асосларини ўрганиши учун мавжуд таълим муассасалари негизида 200 дан ортиқ информатика ва ахборот технологияларини чуқурлаштириб ўқитишга ихтисослаштирилган мактаблар босқичма-босқич ташкил этилади; - деб белгилаб берилди.

Таълимга рақамли технологияларни жорий этиш зарур инфратузилмани такомиллаштириш орқали қуйидагиларга эришишга ёрдам беради:

- ўқув муҳитининг барқарорлигини таъминлайди;
- таълим сифати яхшиланади;
- давлат бюджети такомиллаштирилади;
- ҳамкорликнинг янги шаклларини ривожлантиришга имкон беради;
- таълимни халқаро стандартлар даражасига олиб чиқиш имконини беради;
- таълим самарадорлигини ошириш орқали рақобатбардош кадрлар тайёрлашга эришилади.

Умумий ўрта таълимни ўқитишда рақамли технологиялар ва замонавий усулларни жорий этиш бўйича қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

- замонавий рақамли технологиялар ва умумтаълим фанлари интеграциясини таъминлаш, ушбу йўналишда педагог кадрларнинг касбий маҳоратини узлуксиз ошириш учун қўшимча шарт-шароитлар яратиш;
- рақамли технологиялар асосида таълим жараёнларини индивидуаллаштириш;
- замонавий ахборот-коммуникация технологиялари асосида масофавий таълим дастурларини ташкил этиш;

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI '

- назарий ва амалий дарсларни онлайн мониторинг қилиш ва ўзлаштириш, шунингдек, ўқув жараёнида электрон ўқув платформалари ва инновацион технологиялардан фойдаланиш;

- масофавий фойдаланиш учун электрон кутубхона тизимидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш;

- ўқув жараёнида электрон ресурслар улушини босқичма-босқич ошириш, электрон дарсликлар яратиш, электрон ресурслар тўғрисидаги маълумотларни мобиль қурилмаларга юклаб олиш мақсадида QR-кодлардан фойдаланган ҳолда жойлаштириш тизимини яратиш;

- умумий ўрта таълим хусусиятларидан келиб чиқиб, таълим жараёнида халқаро миқёсда кенг қўлланиладиган замонавий дастурий маҳсулотлардан фойдаланишни ривожлантириш.

Хулоса шуки, рақамли технологиялардан фойдаланиш таълим учун янги имкониятлар очади ва таълим ривожига хизмат қилади, бу эса ўз навбатида жамиятимиз ва давлатимиз юксалишига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 05.10.2020 йилдаги ПФ-6079-сон Фармони.
2. Ҳайитов У.Ҳ. Ўқитишда рақамли ўйинлардан фойдаланишнинг аҳамияти//Педагогик маҳорат. №6. Бухоро. 2021. – Б. 180-185.

“TURIZM KELIB CHIQISH TARIXI VA UNING MAZMUN-MOHIYATI”

Navoiy davlat pedagogika instituti

70110201-Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi mutaxassisligi

I bosqich magistranti

Ismatova Dilorom Hotam qizi

Turizm kishilik jamiyatining paydo bo‘lishi bilan yuzaga kela boshlagan. XVII asr oxiri XVIII asr boshlarida Yevropa mamlakatlarida ba’zi o‘qituvchilar o‘z o‘quvchilari bilan yaqin atrofdagi diqqatga sazovor joylarga piyoda sayrlar uyushtirishib, bunday sayrlarni “ekskursiyalar” deb nomlashdi. XVIII asrning ikkinchi yarmiga kelib, o‘ziga xos turistik markazlar yaratila boshlandi. Chunki, atrof-muhitni va sayyoraning chekka ajralib qolgan joylarini o‘rganish uchun qilinadigan uzoq muddatli sayohatlar uchun puxta tayyorgarlik ko‘rish kerak bo‘lib qoldi. Bunday markazlarda sayohat va ekspeditsiya ishtirokchilarini sayohatga to‘g‘ri tayyorlash qoidalari va uslubiyotlari yaratildi. Biroq, o‘sha davrdagi bunday ko‘p kunli sayohat va ekspeditsiyalar asosan amaliy ahamiyat kasb etib, ularning maqsad va vazifalari biroz cheklangan edi. Shunday bo‘lsada, bu davrga kelib sayohat turlari birbiridan farqlana, marshrutlar tasniflana boshlandi. Bu turizmning hozirgi ko‘rinishiga kelishiga qarab tashlangan katta qadamlardan biri bo‘ldi. XVIII asr oxiri XIX asr boshlarida G‘arbiy Yevropada turizm ko‘pchilik maktablarda jismoniy tarbiya dasturlariga kiritildi, turistik mashg‘ulotlar to‘g‘risida aniqroq tushunchalar paydo bo‘ldi, ko‘plab mahalliy Turizm ishqibozlari ittifoqlari tuzila boshlandi. Shu asrning ikkinchi yarmiga kelib dastlabki turistik tashkilotlar Alpchilik klublari va jamiyatlari sifatida yuzaga kela boshladi. Bunday tashkilotlar 1857-yilda Angliyada, 1862-yilda Avstriyada, 1863-yilda Italiya va Shveysariyada, 1869-yilda Olmoniyada, bir necha yillardan so‘ng Farangiston va boshqa mamlakatlarda tuzildi. 1895-yilda Venada “Tabiat do‘stlari” deb nomlangan turistik jamiyat tuzildi. Unda turistik poxodlarning marshrutlari ishlab chiqila boshlandi. Qisqa muddat ichida bu jamiyatning boshqa mamlakatlardagi to‘garaklari ham ochila boshlandi. Natijada 1908-yilda Venada Xalqaro turizm markazi tuzildi.

Endilikda turistik marshrutlarni baholash mezonlari yaratildi, turistlarning alohida turlari tasniflana boshlandi, marshrutlardan o‘tishning yagona qoidalari tuzib chiqildi, turistik mashqlarga odamlarni harbiy-amaliy tayyorgarlikdan o‘tkazishning ilmiy asosi sifatida qarash paydo bo‘ldi. XX asrning boshlarida Olmoniya, Daniya va Belgiya kabi mamlakatlarda “Sayohatchi o‘quvchilar” harakati paydo bo‘ldi.

1919-yilda Xalqaro turistik alyansning tashkil topishi turizmni rivojlantirishda ildam qadamlardan biri bo‘ldi. Zamonaviy, har tomonlama puxta ishlangan reja asosida turizmning yangi bosqichini dunyoda birinchi bo‘lib asli duradgor bo‘lib ishlagan Buyuk Britaniyalik Tomas Kuk 1841-yilda birinchi boshlab berdi. Tomas Kuk oldingi kasbini tashlab, bor imkoniyati bilan xalqaro sayohatlarni tashkil etish uchun yangi kasbni ijod eta boshladi. Tomas Kuk zamonaviy turizmni Angliyaning ikki shahri orasida amalga oshirdi.

U 1860-yilda London shahrida dunyoda birinchi bo‘lib o‘zining xususiy turistik korxonasini ochdi va bu korxonaga «Thomas Cook Travel» nomini oldi. Bu turistik korxonaga hozirgi kunda ham o‘z faoliyatini davom ettirib kelmoqda.¹⁶

Turizm industriyasi jahon xo‘jaligining yetakchi tarmoqlaridan biri bo‘lib, milliy iqtisodiyotga yuqori daromad keltiradigan istiqbolli soha hisoblanadi.

Turizm dunyo yalpi ichki mahsulotining taxminan 5%ini tashkil etadi, rivojlangan mamlakatlarda deyarli 10% aholi turizm sohasida band. COVID-19 pandemiyasi oqibatida turizm sohasi eng katta talafot ko‘rgan tarmoqlardan hisoblanadi. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO)ning ma’lumotlariga ko‘ra, 2020 yilda xalqaro turizm 72% ga yoki turizm xizmatlaridan tushumlar 1,1 trillion dollarga kamayib, 1990 yil darajasiga tushib qoldi.

O‘zbekistonda tarixiy yodgorliklar, ulug‘ ajdodlarimizning yuksak iste’dodi bilan bunyod etilgan obidalar, muqaddas qadamjolar kabi 7 ming 300 dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud va ularning aksariyati YUNESKO ro‘yxatiga kiritilgan.

¹⁶ “Xalqaro turizm bozori”. «Marketing (turizm)» yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma a/ F.K. Kornilova, Z.K. Kamilov; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — T.: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2011. — 12-14 b

Shu sababli, keyingi yillarda davlatimiz tomonidan mazkur yo‘nalishni rivojlantirish bo‘yicha ko‘plab normativhuquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda.¹⁷

Jumladan, muhtaram prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan 2019 yil 5 yanvardagi PF-5611-sonli “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoniga 1-ilova “2019-2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi”, 2019 yil 5 yanvardagi PQ-4095-son “Turizm tarmog‘ini jadal rivojlantirishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qaror, 2020 yil 13-avgustdagi PF-5781-son “O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmonida mamlakatda turizmni rivojlantirishga qaratilgan muhim vazifalar belgilab berilgan.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda yaratilgan shart-sharoitlar hamda imtiyozlar doirasida, muhtaram prezidentimiz tomonidan qabul qilingan turizmga oid qaror va farmonlardan maqsadli foydalanish lozim. Maktabgacha ta’lim tashkilotlariga ham turizmni tadbiq etish, turizm tarmoqlarini kengaytirish bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. “Turizm tarmog‘ini jadal rivojlantirishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4095-sonli Qaror. 05.01.2019
2. Sh.M.Mirziyoyev . “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5611-sonli farmon. 05.01.2019
3. Sh.M.Mirziyoyev. “O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5781-son farmon. 13.08.2020
4. “Xalqaro turizm bozori”. «Marketing (turizm)» yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma/ F.K. Kornilova, Z.K. Kamilov; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — T.: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2011. — 12-14 b
5. “O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari”. B.A.Erkayevna. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. 6/2021 (№ 00056) <http://iqtisodiyot.tsue.uz> 426 I

¹⁷ “O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari”. B.A.Erkayevna. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. 6/2021 (№ 00056) <http://iqtisodiyot.tsue.uz> 426 I

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING
INNOVATSION USULLARI****Jurayeva Muattar Rahimboy qizi**

Student of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Scientific supervisor: **Axrorova Amira Amirovna****ANNOTATSIYA:**

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun ingliz tili o'qitishning samarali, zamonaviy va innovatsion metodlari haqida to'xtalib o'tiladi. Kalit so'zlar: aralash texnika, qiziqarli o'yinlar, boshlang'ich sinflar, zamonaviy innovatsion metodlar, pantomima.

KIRISH

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, yoshlarning chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqishi oshdi va davlatimiz tomonidan til o'rganishga ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganidek: "Hozirgi paytda xorijiy tillarni o'rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bu ham, albatta, bejiz emas.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini baholashning hojati yo'qdir". Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan qarorlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-1875-soni Qaroridir . Ushbu qarorga muvofiq chet tillarini , asosan , ingliz tilini boshlang'ich sinfdan boshlab o'rgatish, ularni chet tillarini o'rgatishga bo'lgan qiziqishini yanada oshirish uchun barcha umumta'lim maktablarda 1-sinfdan boshlab ingliz tili darslarini turli xil qiziqarli o'yinlar tarzida o'qitish va shu bilan birga o'quvchilarning og'zaki nutqini ham rivojlantirish, 2-sinfdan boshlab esa, alifbo, o'qish va grammatikani o'qitishni zamonaviy, innovatsion usullar orqali o'tish bosqichma-bosqich boshlandi. So'nggi

paytlarda ingliz tilini o'rganadigan har qanday yoshdagi odamlar soni juda ko'paymoqda. Buning sababi, hayot jarayonida ingliz tilini bilmasdan yashash qiyinlashib bormoqda. Ammo til o'rganish ham yosh davrlariga bog'liq. Hatto, olimlar bolalar kattalarga nisbatan tilni tez va oson o'zlashtirishni isbotlashgan. Bolalarda til o'rganishga bo'lgan tabiiy moyillik, ularda taqlid qilish xususiyati kuchli ekanligi, kattalarga qaraganda bolalar vaqtining ko'pligi va o'rgangan ma'lumotlarni tez xotirada saqlashi buning asosiy sabablaridandir.

MUHOKAMA

Xitoy ixtirochilaridan biri Masaru Ibuka mashhur "Ushdan keyin juda kech" kitobida yozganidek: "...bolaning miyasi cheksiz miqdordagi ma'lumotlarga ega bo'lishi mumkin...". Yana shunga e'tibor qaratish kerakki, 6-7 yoshdagi bolalar ma'lumotlar ma'nosini tushinib emas, uni mexanik tarzda yodlaydi. Shuning uchun ham ingliz tilini o'rganayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilariga tilni o'rgatishni grammatik tushuncha berishdan boshlamaslik zarur. Aks holda chet tilini o'rgatishning dastlabki qadamidanoq bolani charchatishi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishini susaytirip qo'yishi mumkin. Chunki boshlang'ich sinfdagi o'quvchilarga chet tilini o'rgatish qiyin shu bilan birga mas'uliyatli vazifalardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarga ingliz tilini mazmunli va qiziqarli o'rgatish uchun quyidagi innovatsion metodlardan foydalanish mumkin :

- Ko'rish orqali eslab qolish . Ma'lumki, yosh bolalar eshitgan ma'lumotlaridan ko'ra, ko'proq ko'rgan predmetlarini eslab qoladi. Shunday ekan , darsni turli xil ko'rgazmali qurollar, plakatlar orqali, ko'zga ko'rinadigan va kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan narsa, buyumlarga yozish orqali yangi so'zlarni o'rgatish va o'rgangan yangi so'zlari ishtirokida gaplar tuzish . Masalan, kitob (book), stol (table), doska (blackboard) , ruchka (pen), oyna (window) va shu kabilarga yozish. Kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan bunday narsa-buyumlar ko'zga doimo tushib turishi va doimo qo'llanishi bois, bola bu so'zlarni ixtiyorsiz tarzda o'rganadi.

- Qo'shiq va she'rlar orqali tushinish yoki eslab qolish qiyin bo'lgan so'zlarni musiqaga solib kuylash. Bunda yangi so'zlarni eslab qolish bilan birga, bolaning og'zaki nutqi ham rivojlanadi. Bunga misol qilib, bolalarning ingliz tili alifbosini

qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin .

- TO raqobatdosh grammatika va so'z boyligini o'zlashtirishga yordam beradigan o'yinlarning aksariyatini o'z ichiga oladi . Bunda bolalar o'qituvchi bergan turli xil topshiriqlarni bajaradi . Natijada o'quvchilar orasida raqobat vujudga kelib, til o'rganishga bo'lgan qiziqishi yanada oshadi. Zero, Xitoy mutafakkirlari aytganidek: " Insonning barcha qiziqishlari raqobat orqali vujudga keladi".

- Aralash texnika bu yerda biz ixtiyoriy ravishda turli xil texnikalarni birlashtira olamiz. Masalan, bunda bolalar o'yin o'ynashi, qo'shiqlar aytishi, rasm chizishi, turli xil harakatlar orqali yangi so'zlarni ko'rsatib berishi mumkin . Texnikaning afzalligi xilma-xillikda. Bunda o'quvchi faqat bitta narsa orqali cheklanib qolmaydi.

- Multfilmlar orqali o'rgatish. Ma'lumki, bolalar turli xil multfilmlarni ko'rishga qiziqadi. Ingliz tilidagi multfilmlarni ko'rish jarayonida esa, multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilm qahramonlarining harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga intiladi. Bu esa bolalar uchun qiziq va til o'rganishlari uchun samarali yo'l.

- Qiziqarli o'yinlar orqali o'rganish; Ingliz tili fanini o'qitishda turli xil o'yinlar orqali o'rgatishning o'rni beqiyosdir. Dars davomida har xil o'yinlar o'ynatib turish sinfda fanni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqni yanada oshiradi, faol bo'lmagan o'quvchilarni ham darslarda yaxshiroq qatnashishga undaydi. Quyidagi o'yinlar so'zimizga misol bo'la oladi.

- "Quvnoq topishmoqlar"(Merry Riddles) o'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar.

- "Pantomima" (pantomime) . Bunda o'qituvchi o'quvchilarga biron bir so'zni aytadi va o'quvchi uni ko'rsatadi. Qolgan o'quvchilar esa so'zni topib, inglizcha nomini aytishi kerak bo'ladi .

• Sezgi a'zolar orqali o'rganish (sabzavot, mevalar , oziq-ovqatlarni tatib ko'rish, turli xil buyumlarni ushlab ko'rish, gullarni hidlab ko'rish). Ushbu yangi metodni o'rganishdan oldin bir amaliyotchi psixologning fikrlarini keltirish kerak: "Bolalarning esida biror narsaning mahkam o'rnashib qolishini xohlovchi pedagog bola sezgi organlarining mumkin qadar ko'prog'ini ko'zi, qulog'i, tovush organi, muskul sezgisi va hatto, hidlash va ta'm bilish organlarini esda tutib qolish jarayonida qatnashtirishga harakat qilishi kerak".

NATIJA

Darhaqiqat, sezgi a'zolar orqali til o'rganish boshqa usullarga qaraganda foydali va samarali hisoblanadi . Masalan, o'quvchi birgina olmani tatib ko'rish jarayonida uning rangi, ta'mi, hajmi, hidi qanday ekanligini biladi va uning inglizcha nomini ham aytadi. Natijada esa, o'qituvchi bolalardan ranglarning inglizcha nomini so'rab qolsa, bolalar darrov meva yegan paytini eslaydi. Demak, bunday usullardan foydalanish o'quvchining ma'lumotlarni uzoq muddatda xotirasida saqlab qolishga yordam beradi. XULOSA Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga til o'rgatishni majburiyat sifatida emas, aksincha, qiziqarli o'yinlar va innovatsion metodlardan foydalangan holda olib borishi , ularning kelajakda oladigan bilimlari uchun poydevor bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shunday ekan, ta'lim tizimi ham o'z oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk shahsni tarbiyalashni vazifa qilib qo'yar ekan, kelgusida biz bo'lajak o'qituvchilar innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llarini yanada mukammalroq ishlab chiqish bilan o'z hissamizni qo'shishimiz mumkin .

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1875-sonli qarori.
2. Turdaliyeva G.N "Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar"// 2020 .
3. Bekmuratova U.B . " Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish" // Toshkent 2012.
4. Toliboboeva, S. J. (2020). TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH. ScienceandEducation, 1(SpecialIssue 2).

**ABDULLA QAHHORNING HIKOYALARI QAHRAMONLARI
TASVIRIDA DAVR BELGILARINI ANGLASH**

Karomatov Akbar Abramot o'g'li

CHDPI Gumanitar fanlar fakulteti

2-bosqich talabasi +998 93 763 42 72

Ilmiy rahbar f.f.n,dotsent T.SABITOVA

***ANOTATSIYA:** Abdulla Qahhor asarlarida qalamga olingan voqealar davrini qahramonlar obrazi va portretlari orqali anglash . Qahramonlarning his-tuyg'ulari va o'ylaridan davr ruhi hamda muammolarini anglaybilishlik darajasi haqida.*

***TAYANCH SO'ZLAR:** “ Anor “ , “ Bemor “ , Leninizm, “ Javlon urgan ” , epizodik obrazlar, bolshiveklar hokimiyati,*

XX asr o'zbek hikoyanavisligining zabardast vakili Abdulla Qahhor o'zbek hikoyachiligida o'tgan asr insonlari hayotidagi rangsiz lavhalarni barchaga o'tkir va mo'tadil bayon etish bilan birga davr muammolarini asar obrazlari tafakkuriga shunday singdirib hikoya qildiki , bu belgilar ularning har bir harakati va tasvirlariga qadar singib hikoya sujetlariga sizib chiqdi . Abdulla Qahhor hikoyalari uchun xos bo'lgan xususiyatlardan biri hikoyani yozuvchi o'z nigohisiz bayon etishidir . Ammo hikoya sujeti bunga o'rin qoldirmas darajada puxta va pishiq tuzilgan b'ladi . Shu sabab Abdulla Qahhor biror hikoyasida o'z qarashlarini hikoya davomida bayon qilmaydi . Hikoyadagi har bir tilga olingan narsa hikoya sujeti uchun aniq xizmat qiladi . Bunga misol sifatida “ Bemor “ hikoyasining bir o'rnida tilga olingan gadoy ovozi “ Hey , do'st shaydullo banomi OLLO , sadaqa raddi balo , baqavli rasuli Xudo... “ (1, 144-bet). ham zamonning ruhini yaratib beradi . Shu bilan birga o'tgan asrning 30-yillarida yaratilgan G'.G'ulomning “Shumbola” qissasida ham gadoy obrazlari uchraydi va ular ham Toshkentning Chor Rossiyasi tuzumi ostidagi hunarmand va dehqonlar ahvoli va birinchi jahon urushidan keyingi iqtisodiy inqirozni ochib berish uchun foydalanilgan. Xuddi mana shu davrdagi bir oila

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

boshiga tushgan judolikni qalamga olgan. A.Qahhor esa albatta voqeaga bog‘liq bo‘lgan davr belgilarini bermasligi mumkin emas edi.

A.Qahhorning hikoyalarida esa bunday zamon ahvoli haqida so‘zlovchi belgilar hikoya qahramonlari portretlarida, ularning dunyo qarashlarida aks ettirish orqali ochib beriladi. Bular sirasidan faqatgina “Bemor” hikoyasi tarkibidagi epizodik obrazlar va tilga olingan obyektlar so‘zlaydi. Bunga misol: “Bu doktorxona to‘g‘risida Sotiboldining bilgani shu: salqin, tinch parkda, daraxtlar ichiga ko‘milgan baland va chiroyli oq imorat; shisha qabzali kulrang eshigida qo‘ng‘iroq tugmasi bor”. (2,144-bet). Yozuvchi, ayoli bemorlikdan azob chekayotgan shaxs tilidan bu mazmundagi oddiy va kinoyatomuz ta‘rifni berishining o‘zi ham qalamga olingan davr ahvoli haqida kitobxon uchun to‘laqonli faraz beradi. Bu farazlarning zamiri esa albatta yozuvchining zamon ahvoliga o‘z munosabati va xalqning mustamlaka tuzum ostidagi hayot tarzi haqida so‘zlaydi. Ammo shu o‘rinda podsho Rossiyasi ag‘darilib uning o‘rniga kelgan bir gala Bolshiveklarning hokimiyat ustiga kelganligi va ular, albatta, ag‘darilgan tuzum illatlarini ko‘z-ko‘z qilishga bo‘lgan harakatlari mavjudligi barchaga ayon. Ammo, Abdulla Qahhor ijod kuchi kelajakka teran boqib ikki tuzumning ham qilmishlarini fosh qilarli darajadagi kuch bilan tug‘ildi va ikki mustabid tuzumdan ham ko‘p umr ko‘rdi va ko‘rmoqda. Bu hikoyaning 1936-yilda yozilgani va bu davr esa ziyolilar qatag‘oni davriga yaqinligi insonni hayratlantiradi. Shu bilan birga A.Qahhor davr belgilarini ustamonlik bilan syujetlar orasiga joylaganligi yozuvchining mahoratidan bizga to‘laqonli xulosa chiqarishga manba bo‘loladi. Ba‘zi o‘rinlarda bu kabi belgilar hikoya qahramonlari dunyoqarashlariga singdirib yuborilgan. Bunday hikoyalardan biri kuchli kinoyaga ega bo‘lgan “Nutq“ hikoyasidir. Unda bir juftlikning hayot tarzi qalamga olingan va shu bilan birga oila boshlig‘ining obrazi hikoyaning asosiy maqsadi va g‘oyasi ilingan nuqtadir. U kulgu uyg‘otuvchi yumaristik ruhda yozilgan bo‘lsa ham, albatta yumrga nishon qilib olingan mavzu tagida o‘zbek xalqi boshidan o‘tkazgan achchiq davrlar tilga olinadi. Shu bilan birga O‘zbekiston Qahramoni S.Ahmadning yumarga boy “Sobit” hikoyasida tilga olingan voqealar ham yuqoridagi “Nutq” hikoyasidan qolishmaydi balki bir

mafkuraning yozuvchilar tomonidan turli o'rinlardan turib yoritilishidir. "Nutq" hikoyasida esa oila boshlig'i tilidan qadah so'zi sifatida rasmiy ohang va nutqiy qoliplar asosiga qurilgan so'zlar shu bilan birga "O'rtoq rafiqam, oilamizni tashkiliy xo'jalik jihatidan misli ko'rilmagan darajada mustahkamladik. Men bu bobda faktlarga murojat qilib o'tirmayaman, chunki ordenli onangiz o'zlarining har bir tarixiy kelishlarida bu narsani ayrim ravishda qayd qildilar". (3, 212-bet). deya qayd etilishi ayni davrda SSSR davlatining xalqni sovet mafkurasida tarbiyalashga qaratilgan siyosatidan ham darak bermoqda. Xalqning mehnatkashligiga qaratilgan harakatlar va shu bilan birga "Leninizm" ruhida "javlon urgan" Sovet davlatining harakatlarini anglash qiyin emas. Xuddi shu davr ahvolining yana bir darakchisi A.Qahhorning "Pora" ertagidir. "Anor" hikoyasida esa davr chizgilari qahramonlarning o'ylari orqali namoyon bo'ladi. Bunga misol sifatida "Anor" hikoyasi qahramoni Turobjonning asal olib hovli eshigidan kirib kelayotganda yaktagining yengini eshik zulfi ilib yirtganda hayolidan o'tkazgan o'ylari tasdiqlab, beixtiyor kishi hayoliga o'tgan asrning "Bo'zchi belboqqa yolchimagan" davrlarini gavdalantiradi. Abdulla Qahhorning "Nurli cho'qqilar" hikoyasi esa o'tgan asardagi yoshlarning dunyoqarashlarini to'laqonli yoritgan holda bir-biridan mutlaqo begona ikki shaxsni emas balki, egizk opa-singillarning taqdirini keltiradi. Asar davomida Sovet mafkurasida bilan tarbiyangan Zuhra Fotimadan farqli o'laroq bir qadar o'qishlarda faol tasvirlanadi. Ammo Zuhraning maktubi erkin fikr va chuqur mushohadalikdan yiroq bir qizni bizga gavdalantirib "Sovet odami" qolipini to'laqonli to'ldiradi.

"Turmush o'rtog'im bilan ko'nglimizning amrini bajarib, baxtiyor oilalar safidan mustahkam o'rin egalladik va baxtli turmush quchog'ida oqib, kelajakning nurli cho'qqilari tomon bormoqdamiz. Sizlar feodalizmning uqubatli quchog'ida yashagansizlar, yuksak ideallarga asoslangan muhabbat nima eanligini bilmaysizlar, shuning uchun mendan xafa bo'lmanglar, xursand bo'ladigan kunlaring yaqinlashib kelmoqda"(4,219-bet). Zuhraning bu tarzidagi so'zlari va uning uydan chiqib yigiti bilan qochib ketishi zamirida adib o'tgan asrdagi mafkuralarning ahvoliga razm soladi. Zuhraning har bir so'z va harakterida uchraydigan kichik detallar shunchalik

ustalik bilan qo‘yilganki asarning bosh maqsadini aniqlashda albatta, kitobxon hikoyani bir nechabor mutolaa qilib ko‘radi. Adib asarlarining barcha qahramonlaridan davr izlarini topish mumkin. Ular qahramonning goh qiyofa tasvirida, goh ruhiy holatida sizga anglashinadi. Shu bois ham adib asarlarining kitobxonlarga taqdim etilishi doimo intiqlik bilan kutilgan. Chunki bu asarlarning bari albatta, zamonasining barchada savol tug‘diruvchi mavzularida bitilgan edi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.“O‘tmishdan ertaklar” qissa va hikoyalar , YANGI ASR AVLODI 2019 .
- 2.“O‘tmishdan ertaklar” qissa va hikoyalar , YANGI ASR AVLODI 2019 .
3. “O‘tmishdan ertaklar” qissa va hikoyalar , YANGI ASR AVLODI 2019 .
4. “O‘tmishdan ertaklar” qissa va hikoyalar , YANGI ASR AVLODI 2019 .

MAHALLIY VA DORIVOR XOM ASHYOLAR ASOSIDA ALKOGOLSIZ ICHIMLIKLER ISHLAB CHIQUARISHNI TAKOMILLASHTIRISH USULLARI

Sharipova Zumrad Maqsudbek qizi

Ilmiy rahbar: Sabirova Nadira Komiljonovna

***Annotatsiya:** Mahalliy, dorivor xom ashyolardan alkogolsiz ichimliklar ishlab chiqarish har bir mintaqa uchun muhim iqtisodiy jarayon hisoblanadi. Bu orqali importni kamaytirish, mahalliy ishlab chiqarish oshadi, shu bilan birga bandlik darajasi oshadi. Ushbu tezisda bu borada ayrim jarayonlar ko`rib chiqiladi.*

***Kalit so`zlar:** Alkogolsiz ichimlik, sharbat, kislota, sok, texnologiya.*

Meva va shifobahsh giyohlarning ozuqaviy qiymati ular tarkibidagi vitamin va mineral moddalar inson oziqlanishida muhim rol o'ynaydi. Oziq-ovqat tarkibida vitaminlarning yetishmasligi atrof-muhitning salbiy omillari ta'sirida organizmning himoya kuchlarining pasayishiga, jismoniy va aqliy ko'rsatkichlarning pasayishiga olib keladi. Shifobahsh giyohlardan muntazam ravishda foydalanish bilan organizmni ko'plab kasalliklarga qarshi immunitetni rivojlantiradi. Biologik faol moddalarning mevalarda va giyohlarda to'planishi iqlim omillariga bog'liq.

Meva va shifobaxsh giyohlar C vitaminining boy manbai, aniqrog'i uning kamaytirilgan shakli-L askorbin kislotasi ekanligi ma'lum. Quyida ayrim alkogolsiz ichimlik ishlab chiqarish texnologiyalaridan namunalar keltiriladi:

-20 gr yantoq xom ashyosi 1, sm uzunlikda qirqilib yuvilib 500ml 70 foizli spirtida eritishga qo'yiladi. 14 soatdan keyin filtrlab rotatsion bug'latgichda 50⁰ C haroratda 60 ob/min tezlikda 2 soat davomida haydab olinadi, tayyor bo'lgan ekstrakt 60 ml qayta filtrlanadi.

-Mahalliy qizil do'lana xom ashyosi 250 gr olindi danaklaridan tozalanganda 225 gr hom ashyo hosil bo'ladi, ekstraktini olish uchun 225gr miqdorini 450 ml 70 foizli spirtida eritishga qo'yiladi. 12 soat davomida eritishga qo'yiladi. Filtrlab

tozalangandan so'ng Rotatsion bug'latgich apparatida 50⁰ C haroratda 60 ob/min akt tezlikda 2 atm. bosim ostida haydab 120 ml ekstrakt olinadi va filtrlanadi.

-Olma ekstraktini olish uchun 1kg olmadan 450 gr sok olinadi va filtrlanadi so'ng 50⁰ C haroratda 60 ob/min aylanish tezligida -2 atmosfera bosimda 1 soat davomida haydalib 125 ml ekstrakt olinadi. Olingan ekstrakt yana filtrlanib tiniqlashtiriladi. Behi mevasini ekstrakt olish uchun 1,5 kg behidan 450 gr sok olindi filtrlangandan so'ng rotatsion bug'latish apparatida 50⁰ C haroratda 60 ob/min aylanishda -2 atm bosimda 2 soat davomida haydab 120 ml ekstrakt olinadi va filtrlab tiniqlashtiriladi.

Tabiiy xom ashyodan sharbatlar olishning bir necha usuli mavjud. Ushbu usullarning barchasi majburiy texnologik operatsiyalarni o'z ichiga oladi:

xom ashyoni tekshirish va saralash; xom ashyoni yuvish va maydalash; tarkibidagi sharbatini chiqarish; sharbatni ajratish, tozalash; sharbatni bir hil holga keltirish; hosil bo'lgan sharbatni saqlash.

Saralash va tekshirish. Meva va shifobahsh giyoh mahsulotlarini ishlab chiqarishni nazorat qilish har bir texnologik operatsiyada amalga oshiriladi. U organoleptik yoki texnik, kimyoviy yoki bakteriologik tahlillar orqali amalga oshiriladi. Organoleptik nazorat dastlabki bosqichda materialning sifati tekshiruv, rangi, hidi, ta'mini sinash orqali aniqlanadi. Batafsil tekshirilgandan so'ng, laboratoriyada zaruriy tahlillar o'tkaziladi. Organoleptik usulda tahlil o'tkazish xom ashyoning yetilganlik darajasiga, meva va rezavorlar rangiga va nostandart mahsulotlarning yo'qligiga qarab ajratilishini tekshiradi. Nazorat usuli davriy, tanlangan va inspeksion bo'ladi. Tahlil qilinayotgan xom ashyodan namuna olinadi. Nazorat og'irligi orqali hiqindilarning foizi aniqlanadi. Ba'zi hollarda mutlaq va texnik nuqsonlar alohida belgilanadi. Kasalliklardan qisman zarar ko'rgan mevalarga texnik nuqson deyiladi.

Mevaning shikastlangan qismi kesib tashlanadi, butun qismi sharbat, pyure yoki murabbo olish uchun ishlatiladi.

Yuvish - bir soat ichida yuvish sifati 2-3 marta tekshiriladi, tashqi ko'rinishini nazorat qilinadi yoki yuvilgan xom ashyo qayta ishlanadi va suvning tozaligini

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

cho'ktirish orqali tekshiriladi. Suvning o'zgarishi, sifati va chastotasi nazorat qilinadi. Xom ashyoni yuvish uchun ishlatiladigan suv GOST 2874 talablariga javob berishi - tarkibida zararli va zaharli patogenlar mavjud bo'lmash kerak.

Ezish va yanchish. Sharbat, meva va rezavorlar ishlab chiqarishda qirg'ichdan o'tkazilib maydalanadi. Maydalash sifatini nazorat qilish kerak: juda mayda zarrachalar presslashni, katta zarrachalar - sharbat chiqishini qiyinlashtiradi. Davriy va tasodifiy nazorat soatiga kamida 1 marta amalga oshiriladi. Buning uchun maydalangan paytda taxminan 0,2 kg og'irlikdagi namuna olinadi va tahlil qilinadi. Surtilgan massaning sifati va massadagi aralashmalarning tarkibi bir xil chastotada kuzatiladi.

Elektroplazmolizatsiya uchun meva pyuresi aylanadigan metall valiklar orasiga uzatiladi, unga 220 V o'zgaruvchan tok kuchlanishi qo'llaniladi, natijada protoplazma ivadi va sharbat hosildorligi oshadi.

Sharbatlarni tiniqlashtirish. tanin va jelatinni cho'ktirish bilan aniqlanadi. Ferment preparatlari, bentonit yoki isitish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, tanin eritmalarining konsentratsiyasi va jelatin va ularning dozalari, qo'shilgan ferment preparati yoki bentonit miqdori, isitish harorati va davomiyligi, sharbat sifati nazorat qilinadi.

Alkogolsiz sharbatli ichimliklarni tayyorlash uchun olma behi do'lana va yantoq ekstraktlari ishlatiladi.

Birinchi bosqichda mevalar va gilyohlar saralab olinadi. Olma, behi, do'lana, yantoq xom ashyosi GOST 6687.0-86 bo'yicha begona hidsiz, pishgan, toza, hech qanday zarar va kasalliksiz bo'lishi kerak.

Ikkinchi bosqich - xom ashyoni yuvish. Yuvish jarayonida o'simliklarning kimyoviy ishlovidan so'ng qolgan mexanik aralashmalar, mikroorganizmlar va pestitsidlarni mevalar yuzasidan tozalanishi ta'minlanadi.

Keyingi bosqichda olma va behi xom ashyosini maydalash va keyinchalik presslash yo'li bilan sharbat olinadi. Olingan sharbatlar filtrlanadi 50°C haroratda 60-80 daqiqa davomida vakuum bug'latish uskunasi bilan ekstrakt olinadi.

Sharbat olishda uning tarkibidagi quruq modda va kislota o'ta muhim ahamiyatga ega.

1-jadval

Sharbatlar tarkibidagi quruq moddalar va kislotaligi

xomashyo nomi	quruq moddalar %	pH ko'rsatgich
Olma	8,2	2,20
Behi	11	2,72
Do'lana	15	3,05
Yantoq	5,1	1,30

Jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, do'lanadan olingan sharbat eng yuqori kislotalilik bilan va behi mevasidan olingan sharbat ko'proq quruq moddalarga ega, shunga ko'ra u to'q rangi, ta'mi va hidi bilan ajralib turardi

Sharbatlarning kislotaligi qanchalik ko'p bo'lsa, uning bakteritsid ta'siri shunchalik yaxshi namoyon bo'ladi, patogen mikroorganizmlarni yo'q qiladi, mahsulotning yaroqlilik muddati oshadi.

Yuqorida ko'rib chiqilgan va boshqa texnologiyalar orqali yurtimizda alkogolsiz ichimlik ishlab chiqarishni rivojlantirish va iqtisodiy mustaqillikni mustahkamlashga erishish mumkin.

Adabiyotlar

1. Строганов, Д.А. Формирование рынка натуральных продуктов лечебно-профилактического назначения / Д.А. Строганов// Пищевая промышленность. - 2002. - №2. - С. 83-85.
2. Богатырев А.Н. Что нам есть и как жить дальше?
[Текст]
/А.Н.Богатырев // Пищевая промышленность, - 2000, — №7, - С. 35.
3. Напитки особого назначения. Функциональные напитки // Новости торговли. - 2008.
4. Эвенштейн З.М. Популярная диетология. [Текст]/З.М. Эвенштейн; - М.: Экономик, - 1997, с. 270-272.
5. Felder H.-C. Informations-und Steuerungstechnologien in der Getranke-Industrie //Flussiges Obst -1999-Jg.66, H.6-S283-287.

FARFOR VA FAYANS KOLLEKTSIYALARINING EKSPERTIZASI VA ATRIBUTSIYASI

Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti

Muzeyshunoslik yo'nalishi 2-kurs magistranti

Do'stmurodova Dildora.

***Annotatsiya** Ushbu maqolada farfor va fayans kolleksiyalarini ekspertiza va atributsiya qilishga doir jarayonlar tavsiflangan.*

***Аннотация** В статье описаны процессы экспертизы и атрибуции коллекций фарфора и плитки.*

***Annotation** This article describes the processes for the examination and attribution of porcelain and tile collections.*

Keramika mahsulotlarini aniqlash quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Keramika mahsulotlarining Foydali amaliy maqsadini aniqlash.
2. Keramika mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun materiallar va texnologiyalarni aniqlash.
3. Vaqt, joy va ishlab chiqarish markazini hamda usta va rassomni aniqlash.

Keramika buyumlarining aniq maqsadini aniqlash

Barcha keramika buyumlar ishlatilish maqsadlariga ko'ra ikki guruhga bo'linadi. Birinchi va asosiy kundalik amaliy foydalanish uchun mo'ljallangan barcha utilitar yoki uy-ro'zg'or buyumlari. Ular asosan chinni, fayans, mayolik va kulolchilik, turli xil idishlar va sanitariya-texnik mahsulotlar.

Ikkinchi guruhga dekorativ keramika buyumlari kiradi: keramik, me'morchilik detallari, katta vazalar, binolar, jamoat ob'ektlarini bezash uchun mo'ljallangan - klublar, madaniyat saroylari, teatrlar, do'konlar va boshqalar shular jumlasidan. Ushbu toifaga shuningdek kichik dekorativ plastmassalar yoki keramika haykallari ham kiradi.

Keramika buyumlarining foydali maqsadlariga ko'ra aniqlash, asosan, ularni tashqi ekspertizadan o'tkazish va buning natijasida chiqarilgan xulosalar asosida

amalga oshiriladi. Qoidaga ko'ra, ko'pchilik keramika mahsulotlarining maqsadini aniqlash tadqiqotchi uchun unchalik qiyinchilik tug'dirmaydi. Shu bilan birga, bugungi kunda foydalanilmaydigan buyumlar masalan, shisha va shisha o'tkazmalari (XVIII XIX asrlarga tegishli maxsus chinilar sharob idishlari va ulardagi stakanlar), muzey xodimidan moddiy madaniyat tarixi bo'yicha tegishli bilimga ega bo'lishni, narsalar bilan ishlashda amaliy ko'nikmalarni aniqlashni talab qiladi.

Materiallar va ishlab chiqarish texnologiyalari bo'yicha keramik mahsulotlarni aniqlash:

Materiallar va ishlab chiqarish texnologiyasiga ko'ra, keramika mahsulotlari quyidagi turlarga bo'linadi:

Kulolchilik, mayolika, fayans va chinni.

Kulolchilik mahsulotlari oddiy qizil yoki kulrang loydan qo'lda modellashtirish yoki kulolchilik doirasidan tayyorlanadi. Ular juda qalin g'ovakli parchaga ega.

Kulolchilik mahsulotlarini qayta ishlash va bezash usullari juda xilma-xildir. Eng mashhurlari quyidagilardir:

Angoba bilan qoplash va bezash – oq va rangli glinalar bilan yupqa qilib ishqalanadi, suyuq bo'yoq ko'rinishida suvda suyiltiriladi, tutunli alangada qizdirish bilan predmetning sirtini yatirish yoki jilolash mumkin, buning natijasida buyumlar qora va yaltiroq holga keladi.

To'liq yoki qisman sopol idishlarning rangsiz yoki rangli shaffof sirlari bilan keng tarqalgan qoplamasi - ingichka shishasimon plyonka deyiladi. Sirlarning shaffofligi, emallardan farqli o'laroq, tarkibining yuqori bo'lishiga bog'liq.

Mayolika - xuddi shu sopol idishlar, ammo yuzasi keramika bo'yoqlari bilan bo'yalgan oq shaffof bo'lmagan emal bilan qoplangan – osti hamda usti sirlangan.

Emallarga aynan o'sha glazular kiradi, lekin tarkibida qo'rg'oshining ko'pligi emalning xiralashuviga olib keladi.

Yaltiroq bo'yoqlarga olovga chidamli bo'yoqlar kiradi, ular sirlangan bo'lakka surtiladi, so'ngra sir bilan qoplanadi va u bilan yonadi. Ushbu bo'yoqlar 1200-1500°

gacha bo'lgan yuqori olov haroratiga bardosh beradi, ammo juda yorqin va zich rang palitrasiga ega.

Yaltiroq bo'yoqlarga buyumning sirlangan va yondirilgan yuzasiga surtiladigan past erituvchi bo'yoqlar kiradi, undan keyin u yana 900° dan yuqori haroratda yondiriladi. Yaltiroq bo'yoqlarning ko'pligi va palitrasining ranglari xilma-xilligi bilan ajralib turadi.

Fayans. Ushbu turkumga maxsus sopol loydan yoki kaolindan tashqari, dala shpati, kvarts, bo'r va boshqa komponentlarni o'z ichiga oladi.

Fayansdan yasalgan buyumlar yengil, yupqa, xira va glazurlangan oq yuzali g'ovakli fayans bo'lagi bo'lib, ular oxra, jigarrang, marmar va boshqa ranglar tez-tez uchraydigan tsek yoki yoriqlar (mayda yoriqlar tarmog'i)ga ega.

Fayansdan yasalgan buyumlar qo'lda bo'yalgan sirlangan yoki o'ta yaltiroq bo'yoqlar bilan bezatilgan yoki bosma deb nomlangan - bezak buyumlari va predmetli tasvirlarni mahsulotning sirlangan yuzasiga ko'chirish, qog'oz varaqlarda bir rangli ortiqcha oynali bo'yoq bilan bosilgan. Ikkinchisi sirtga qo'llaniladi, ilgari suv bilan namlanadi va ular bilan birga qizdiriladi. Qog'oz yonadi va kartina buyum yuzasiga o'rnatiladi.

Chinni keramika mahsulotlarining eng yuqori toifasidir, uning tarkibi sopol idishlar tarkibidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Shu sababli, olovning yuqori harorati (1500° gacha), chinni parchasi, fayansdan farqli o'laroq, zichlik (sinterlash), qattqlik va shaffoflikka ega bo'ladi.

Chinni buyumlar juda xilma-xil tarzda bezatilgan bo'lib, ular qo'lda bo'yalgan sirlangan va ortiqcha bo'yoqlardan boshlanib, dekalkomaniya bilan tugaydi - bolalar dekallari singari mahsulot varag'iga qog'ozga bosilgan bezak va syujetli tasvirlarni mexanik ravishda uzatiladi. Bezaklarni, shuningdek, buyumning yuzasiga navbatma-navbat tatbiq etiladigan maxsus strafillalar orqali havodagi cho'tka yordamida yoki fotografik tasvirlarni (fotokeramika) va boshqalarni o'tkazish yo'li bilan qo'llash mumkin.

Mayolika, sopol idishlar va chinni buyumlarni qandil bilan bezash usuli ham ma'lum, ular kamalak soyali ingichka plyonkalardir. Lyustralar mahsulotning sirlangan yuzasiga surilib, taxminan 800 ° haroratda qizdirish orqali mahkamlanadi.

Chinni haykallar tayyorlashda ko'pincha biskvit ishlatiladi – ular xira va shaffof, sirlanmagan chinni ko'rinishida bo'ladi.

Keramika ishlab chiqarish texnologiyasi:

Ishlab chiqarishning asosiy bosqichlari.

1. Keramika xomashyosi (loy, kvarts, shpat va boshqa komponentlar) sotib olish.
2. Ushbu xomashyodan buyumlar tayyorlash uchun ishlatiladigan keramika massasini tayyorlashning juda murakkab va uzoq jarayoni;
3. Ushbu massadan qolip tayyorlash qo'lda yoki mexanik ravishda maxsus qoliplarga quyish orqali;
4. Tayyor mahsulotlarni quritish;
5. Ularni sir bilan qoplash;
6. Har xil rejimlarda maxsus pechlarda bo'yoq qoplamasining xususiyatiga qarab qizdirish (sirlangan yoki sirlanmagan).

Keramika mahsulotlarini ularning materiallari va ishlab chiqarish texnologiyasi bo'yicha aniqlash tashqi tekshiruv yordamida amalga oshiriladi. Tadqiqotchi o'z e'tiborini qalinligi, tuzilishi, rangi, shaffofligiga qaratishi kerak.

Tadqiqot shaxsiy tajriba va tadqiqotchi ko'nikmalarga asoslanadi. Mahsulot ishlab chiqarilgan keramik massaning tarkibi, ko'pincha buyumning sinig'i yoki sirt shikastlanishini aniqlashga yordam beradi.

Buyumning pastki qismidagi konsentrik relyef chiziqlari, ko'pincha sopol idishlarda uchraydi, uning qo'lda kulol charxida qilinganligini ko'rsatadi - yog'och taxta relefi ob'ektning nam bo'lmagan pastki qismiga bosilgan va otish paytida mahkamlangan.

Agar siz qo'lingizni chinni yoki fayans buyumining yuzasi bo'ylab tekizsangiz va bo'yoq qoplamasining zo'rg'a seziladigan relyefini sezsangiz, rasm mexanik

ravishda emas, balki qo'lda ishlangan deb ayta olish mumkin (dekalkomaniya, bosma va boshqalar), unda sirt butunlay silliq bo'lib qoladi.

Ob'ektning sirlangan yuzasini yorqin nurda (deraza yaqinida) tekshirish sirt ostidagi bo'yash texnikasini aniqlashga yordam beradi. Agar yorug'likning o'tishi bo'yalganida erkin aks etsa, bu rasm sirt ostida qilinganligini anglatadi. agar yorug'lik biroz pasaysa va uning rel'efi barmoqlar bilan ob'ekt yuzasiga teginish orqali biroz sezilsa, bu holda rasm o'ta sirlangan bo'yoqlar bilan amalga oshirilgan bo'ladi.

Fayans chinnidan sirtining kamroq oqligi bilan farqlanadi, lekin ba'zida fayans buyumlari, asosan, shaffof bo'lmagan (fayansning eng yuqori navi, keramik massa tarkibidagi chinniga yaqinlashadi) tashqi ko'rinishi bilan chinnidan ajratish qiyin. Shuning uchun, kuchli yorug'likda (quyosh, yorqin chiroq) mahsulotning pastki qismini hisobga olish kerak. Agar barmog'ini yorug'lik manbai tomonidan pastki yuzasi bo'ylab harakatlantirsa, tadqiqotchi teskari tomonda soyani aniqlasa, bu idish shaffof va buyum chinni ekanligini anglatadi.

Keramika mahsulotida, odatda pechenedan yasalgan haykalcha, gips qolipining yoki matritsaning ikki yarmidan qolgan, yomon tozalangan birlashtiruvchi tikuvning izlari ko'pincha ko'rinadi. Bundan xulosa qilishimiz mumkinki, ob'ekt ajraladigan shaklda quyiladi.

Keramika mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun material va texnologiyani aniqlashning boshqa juda xilma-xil usullari mavjud, shu jumladan laboratoriyada kimyoviy tahlil. Bu keramika massasining tarkibini aniq aniqlash zarur bo'lgan hollarda (masalan, ularning arxeologik qazishmalaridan ob'ektlarni o'rganishda) kerak.

THE HEPPIEST WOMEN**Madullayeva Muxlisa Shavkat qizi**

Student SAMSIFL

Scientific supervisor: **Axrorova Amira***Key words: Book, Happiest women,*

No matter how indifferent a person may seem to be, he does not need trust. Man needs confidence. Man needs hope. Just as a tree or a flower needs water, so a person needs confidence. No matter what book I read, whether it is scientific or artistic, I will return to a religious book. It is an ointment for the human heart. He leans and leans on man.

My current review is Dr. Oiz Qarni's book *The Happiest Woman*.

The author attracts me in advance. Writing calms my heart. It encourages you to move on from where you left off in life. Please don't confuse this with motivation. This feeling is completely different. I think I read all of Garni's books. Everything is wonderful, as clear as the clear water of life, kind, sincere.

Let's talk about the "happiest woman"...

"Read this book, for it will remove the remnants of your sorrow, the ghosts of sorrow, the horrors of danger and suffering."

“Woman. You are the happiest woman in the world. The reason for this is that only your smile can revive love and make others friends. Your sweet words build a faithful devotion in the middle and remove anger. Believe in the future. Have mercy on the weak, you will be happy. Give to the needy, you will be healed. Don't worry, you'll be fine.

The sentences are beautiful and sincere so a?

Of course...The woman is the owner of a garden.

I am not a feminist. I am in favor of women's weakness.

I am in favor of proving that women are a delicate creature.

I am in favor of women being emotional people. They are emotions control by emotions.

I am in favor of women crying in difficult situations and seeking comfort.

Believe me, no matter how strong any strong woman (girl) looks, she will shed tears when you are not there. The woman is helpless. The woman is not local. She decides quickly, gets angry quickly, and can't control herself. The man waits for the man's consolation. "No, I'm strong. I can do it. ” The woman is always waiting for help. She always wants to calm herself down. She always wants them to work for her.

Don't make her cry. When you are angry, press your chest. Calm down. Be comforted. If driving in front, do not move sideways. After all, there is no life without a woman. There is no breath without a woman. There are no children without women. If you lose a woman with your pride, you will never find her again.

MAIN FACTORS FOR IMPROVING THE NATIONAL EDUCATIONAL SYSTEM

Student of SamSIFL: **Urinova Durdona**

Scientific supervisor: **Axrorova A**

***ABSTRACT** The article deals with the content and importance of the adopted regulatory documents on the implementation of the right to education, as well as entering the world educational space. The system of measures developed for integration into the world education system is analyzed.*

***KEYWORDS:** The Right To Education, Modern Education, The World Community, Inclusion, Regulatory Documents, School Education.*

INTRODUCTION

The development and future of any society, of the people who live in it, is, of course, closely linked with the upbringing and education of young people, who are the leading forces of states. Since time immemorial, the great Uzbek people have paid special attention to the education of children and youth. After all, the future of our country depends on our younger generation, who has confidence in the future.

MAIN PART

In the current process of globalization, the fight against ignorance and enlightenment is very significant. In particular, the use of the rich scientific heritage of our ancestors is extremely important in ensuring the harmony of education and upbringing. Despite the fact that a century has passed, the words of our enlightened ancestor Abdulla Avloni, "Education is for us a matter of life, salvation, destruction, happiness or disaster," are important and relevant for the development of our nation and homeland. The content of articles published by researchers on the adaptation of the national education system to international standards, as well as the content of legal regulations on the subject was analyzed. Research methods include analysis and synthesis, retrospective analysis, document analysis. It is well known that the

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

right to education is of great importance in the human rights system. The modernization of society, taking a worthy place in the world community, building a great state of the future, depends primarily on the attitude to the right to education. The International Right to Education Act (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination in Education, 14 December 1960) recognizes that the term "education" encompasses all types and stages of education and includes access to education, level of education and quality also includes teaching conditions. The norms of international law recommend making primary education compulsory and free, making secondary education universally accessible and accessible to all, ensuring that higher education is accessible to all on the basis of full equality and everyone's ability, and ensuring compulsory education by law. Article 41 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan states: "Everyone has the right to education. Free general education is guaranteed by the state. School work is under state control." The state not only creates the conditions for the exercise of the right to education, but also oversees the work of schools in the country. The document is aimed at "establishing tolerance and mutual respect, ensuring religious freedom, protecting the rights of believers, and helping to prevent discrimination". The exercise of the right to education is ensured by:- Creation of necessary socio-economic conditions for education;- Creation of a network of state and non-state educational institutions;- Access to education for all within the framework of state educational standards;- Free education in public educational institutions;- Mandatory access to basic information;- Use of various forms of education;- Independence of educational institutions from political parties and sociopolitical movements. This law plays a key role in realizing the right of people to education, bringing the national education system in line with international standards.

REFERENCE:

1. Convention for the Suppression of Discrimination in Education (December 14, 1960).
2. The Constitution of the Republic of Uzbekistan. T.: 2018.

3. Law of the Republic of Uzbekistan "On Education" in the new edition (September 23, 2020).
4. The Concept of Development of the Public Education System of the Republic of Uzbekistan until 2030 (Decree No. PF-5712 of April 29, 2019)
5. Khayrullayeva K.R., Ne'matova Z.T., Hakimova M.A. The exemplary life of Babur Mirza in the interpretation of Stephen Meredith. JournalNX-A Multidisciplinary peer reviewed Journal. Volume7, Issue 6, June 2021.

THE BEST SOURCE OF INFORMATION, BOOK OR TV?Student SAMSIFL: **Urinova Durдона**Scientific supervisor: **Axrorova Amira***Key words: Books, TV, information.*

Books had existed on this planet thousands of years before TV was. They are both valuable and have their own advantage. However, people tend to favor books more. Books are always the number one choice for learning and researching, especially if you are studying a subject. Even though it takes time and a lot of effort to read and research a particular topic. Books are the original databases that are always trustworthy. Even advanced computer databases such as Wikipedia do not have all the required information you needed, but if they did they can sometime be false info.

Furthermore, if you have a book, you could read it and re-read it all over again until you fully understand the book. However, advanced technology such as the televisions do not enable you to do such things. Secondly, books are compact and you can take them anywhere you go. Reading books on transport is a good way to use up time and to relax. Scientists had found out that reading books actually help you to reduce stress and you will learn faster. Reading books actually does a better job than computer games when it comes to relaxing our minds. With the appearance of e-book nowadays, the advantages of books are expanding further. Nothing is more convenient than carrying hundreds of books in a portable tablet. Reading books is good, but televisions are making it easier for us to gather information by hearing. Nowadays, there is no need to read the newspapers since it takes a lot of effort and time. Instead of reading the whole newspaper, which could take a whole day, watching TV only takes half an hour. Same information, but quicker. In conclusion, reading books is better than watching TV because it can help you remember information longer. You know, scientists have created a TV by reading a lot of books. What can you create by watching TV? The choice is yours!

References.

- 1.Saiful Akmal,Yuliar Masna,Lianta Ali 2021 Engaging to nurturing: English teaching strategies and constaints for very young Muslim learners at kindergarten in Aceh
- 2.Thornbuy Scott.1999. How to teach grammar .Essex:Pearson Education Limited.
- 3.<https://genardmethod.com/public-speaking-training/>

VETERINARY TERMS COMPARATIVE ASPECTS

Matkarimova Dilmurad Abuovna - assistant Samarkand Institute of Veterinary Medicine Nukus branch Department of "Natural and Humanities", E-mail matkarimovadilmurad0101@gmail.com

Abatbaeva Aygul Muratbay qizi- student Samarkand Institute of Veterinary Medicine Nukus branch E-mail abatbaeva01@mail.ru

Orazaliev Dilmurat Temur ulli - student Samarkand Institute of Veterinary Medicine Nukus branch E-mail orazalievdilmurat@gmail.com

***Annotation:** The paper highlights the features of the use of a medical term in various types of veterinary discourse. Based on a set of research methods, the authors conduct a comparative description of terminology in everyday and professional veterinary discourse and come to the conclusion that in the process of communication on a veterinary topic, the concepts of medicine are verbalized, the methods of which are determined, including the goals and strategies of participants in speech activity.*

***Key words:** veterinary discourse, medical term, terminology.*

***Аннотация:** В статье выделены особенности употребления медицинского термина в различных типах ветеринарного дискурса. На основе комплекса методов исследования авторы проводят сравнительную характеристику терминологии в бытовом и профессиональном ветеринарном дискурсе и приходят к выводу, что в процессе общения на ветеринарную тему происходит вербализация понятий медицины, методы которой определяется, в том числе целями и стратегиями участников речевой деятельности.*

***Ключевые слова:** ветеринарный дискурс, медицинский термин, терминология.*

Currently, in the scientific literature there is a tendency to shift the focus of linguistic research from the study of language as a system to speech activity, the

structure of which is determined by the personal qualities of the speaker, including social, professional and cultural status, as well as the nature of interpersonal relationships.

In this regard, the attention of researchers is increasingly focused on such an integrative object as discourse. In modern linguistics, the attitude to this concept is ambiguous and largely controversial. In the cognitive-discursive direction of linguistics, there are many approaches, among which, in the context of this work, two can be noted:

- pragmatic, considering discourse as a complex communicative phenomenon, which includes, in addition to the text, extralinguistic factors (knowledge of the world, opinions, settings, goals of the addressee), necessary for the construction of the text;
- communicative-discursive, in which the language used in speech or writing is considered as a form of social practice, a special way of communicating, understanding and representing the world (or some aspect of the world) or as part of social activity within the framework of social practice.

At present, it is generally recognized that the oral form of discourse is primary in relation to the written one. Information in this type of communication is not fixed in a graphical form, which makes the oral mode of discourse less formal. The dominant position of oral communication over written communication could not but be reflected in the peculiarities of the linguistic representation of concepts in everyday and professional veterinary discourse. This was expressed primarily in the accentological norms of both discourses.

At the same time, in professional veterinary and medical discourse, the emphasis in terms depends on their meaning. So, in terms with the final element “-graphy”, the stress falls on the penultimate syllable if the term means “research with the help of X-rays or electric current”, and in other cases on the third syllable from the end. In terms of “-pathy”, the stress falls on the penultimate syllable if the term means “disease”, and in other cases on the third syllable from the end. In “-pedia” terms, the stress is always placed on the second syllable from the end if the term

means "correction, restoration of normal function". In this regard, it seems insufficiently substantiated that not professional, but ordinary use of terms is fixed as an accentological norm in the dictionaries of the Russian language, especially since words are borrowed into the Russian language from Latin by transliteration, and the original language - the source of these compound words is ancient Greek its accentual norm. However, in connection with the pronunciation tradition that has developed in the Russian language, the peculiarities of the accentuation of the term can serve as one of the markers of the interlocutor's belonging to the professional field of medicine.

Thus, in everyday and professional veterinary discourse, one of the principal tasks that communication participants must solve is the verbalization of medical concepts.

In professional discourse, doctors need to understand each other; in everyday discourse, non-professionals face the same problem. When communicating between a veterinarian and the owner of the animal, the first must interpret from a scientific point of view what the second is trying to tell him, and so modify his speech activity in order to convey the information to the owner. Only in this case communication will be effective and successful. The first problem is solved quite easily - with the help of a professional language and terminology that all representatives of one professional field of activity own. The second task will be solved only if all participants in communication use the same method of linguistic representation of concepts. Studies have shown that almost all pet owners nominate concepts in a similar way. This fact makes us think that in ordinary veterinary discourse, the linguistic representation of a medical concept reflects the linguistic competence of any native speaker in which the concept is verbalized.

The problem of using terms in various types of veterinary discourse is multifaceted and can be considered in various aspects: from cognitive-discursive to accentological.

From the point of view of linguistic semantics, the term in professional discourse is a single semantic whole, the meaning is motivated by the components

included in the term (terminological elements in case of monolexemic nomination and parts of the term in case of polylexemic verbalization), and the term itself is a scientific (logical) concept and illustrates the scientific categorization of reality. .

In everyday discourse, the use of the term has its own characteristics: the word used reflects the feature underlying the name, which does not allow unambiguous identification of its meaning, the term usage itself illustrates a naive, unscientific categorization of reality, and the nomination is figurative and associative in nature. As a result, statements in which the term is used are of a communicative nature in ordinary veterinary discourse, while in professional veterinary discourse the terminological expression performs a nominative function, which is characteristic of terminology as a whole. This is confirmed by the fact that in the terminological expression of everyday discourse there is almost always a verbalization of some action expressed by the verb: “put”, “grow up”, “jump”, “pout”, “die”, “drive”, etc. When a veterinarian communicates with the owner of an animal, the terminological expression acquires the function of communicativeness, but does not lose its nominative character, that is, the discourse becomes popular science, which increases the effectiveness of communication.

References

1. Chernejko L.O., Bazovye ponyatiya kognitivnoj lingvistiki v ih vzaimosvyazi [Basic concepts of cognitive linguistics in their relationship] /Yazyk, soznanie, kommunikaciya: Sb. statej [Language, consciousness, communication: Sat. articles] / Otv. red. V.V. Krasnyh, A.I. Izotov, Moscow, MAKS Press, 2005, pp. 43-73.
2. Dijk T.A. van., The Study of Discourse, Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol.1: Discourse as Structures and Process, London, Thousand Oaks, New Delhi, 1997, pp. 1-34.
3. Ticher S., Mejer M., Vodak R., Vetter E., Metody analiza teksta i diskursa [Text Analysis and Discourse Methods], Har'kov, Publishing house of the Humanitarian Center, 2009, 356 p.

4. Fillips L., Jorgensen M.V., Diskurs analiz: teoriya i metod [Discourse analysis: theory and method], edited by. A.A. Kiselevoj, Har’kov, Publishing house of the Humanitarian Center, 2004, 336 p.

5. Fairclough N., Discourse, social theory and social research: the discourse of welfare reform, Journal of Sociolinguistics, 2000, Vol. 4, pp. 163-195

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Джураева Муаттар

Студент в Самаркандском Государственном Институте Иностранных
Языков

Научный руководитель: Ахророва А. А.

Аннотация: Эта статья посвящена важности обучения детей в детском саду иностранным языкам и посвящена способам обучения их иностранному языку.

Ключевые слова: дидактический, физическая культура, возраст, детская перспектива, обогащение знаний, а также окружающий мир, стандарты, основанные, помогают учиться.

Вступление:

В последние годы в нашей стране уделяется большое внимание изучению иностранных языков. Изучение иностранных языков не только обогащает кругозор и знания детей, но и помогает им учиться в соответствии с мировыми стандартами. Наши великие ученые также добились больших успехов благодаря своему владению иностранными языками. Наши предки, такие как Ибн Сина, Фараби, Навои, которые свободно владели арабским, персидским, турецким и другими языками, могли свободно говорить на всех языках и создавали всемирно известные произведения.

Актуальность темы:

В результате Указа Президента о дальнейшем совершенствовании системы изучения иностранных языков и работы по обеспечению реализации этого решения регулярные занятия английским языком в первых классах средних школ, а также в дошкольных учреждениях являются доказательством этого. Изучение языка тесно связано с возрастом человека.

Новости темы:

Например, дети изучают язык быстрее и легче, чем взрослые. При изучении иностранного языка они также произносят звуки более точно и четко, чем взрослые. Вот несколько причин, по которым дети быстро учат иностранный язык:

- прочность механической памяти;
- больше времени, чем у взрослых;
- Сильное подражание у детей;
- больше общения;
- участие друзей других национальностей.

Предложения и выводы по теме:

При обучении иностранному языку детей дошкольного возраста необходимо учитывать особенности детей. Например, дети часто запоминают механически, а не осмысливают. Поэтому при обучении детей дошкольного возраста иностранным языкам они должны использовать самые разнообразные игры.

Занятия должны быть адаптированы к интересам и возрасту ребенка. Информация не должна быть ни слишком простой, ни слишком тяжелой. В любом случае ребенок может потерять интерес к изучению языка. При обучении детей дошкольного возраста иностранному языку следует эффективно использовать следующие методы:

1. Используйте естественные визуальные эффекты для обучения новым словам. В этом процессе изучаемые слова, если они являются словами, относящимися к объекту, отображаются в реальном времени: ручка-карандаш {показано перо}

2. Обучение песням и стихам с помощью действий. Обучение песням и стихам, основанное на действиях, помогает детям запоминать слова, помогая им логически связывать слова с действиями.

3. Запомните алфавит иностранного языка в виде песни с различными действиями. Вместо того, чтобы просто запоминать алфавит в устной форме, этот метод также доставляет удовольствие и поднимает настроение ребенку.

4. Выполняйте различные физические моменты в сопровождении песни на иностранном языке. В то время как дети используют различные физические моменты, чтобы зафиксировать свою усталость во время уроков, использование иностранных слов также оказывает положительное влияние на изучение языка.

5. Организуйте небольшие выступления. Выполнение простых диалогов на сцене - забавная игра для ребенка.

6. Различные дидактические игры {Какого он цвета? Как это пахнет? Как организовать?}

7. Посредством различных пантомимических экшн-игр Изучение языков развитых экономик и наук является ключевым фактором в достижении мировой науки и развития. В начале века Махмудходжабехбуди призвал нацию изучать четыре языка, а не два. Великий мыслитель А. Навои в своих произведениях также призывал людей изучать язык и обогащать свое мировоззрение, говоря, что они знают язык.

Короче говоря, преподавание языка учащимся начальной школы не как обязанность, а с помощью веселых игр и инновационных методов может послужить основой для их будущих знаний. Поэтому, поскольку система образования также ставит перед собой задачу воспитания свободомыслящей, компетентной, зрелой личности, в будущем мы, будущие учителя, сможем разработать собственные способы эффективного использования инновационных технологий. мы можем внести свой вклад.

Рекомендации:

1. Толибобоева С. Ж. (2020). ОБУЧЕНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

по-английски. Наука и образование, 1 (Специальный выпуск 2).

2. Толибобоева, Ш. (2020). Инглизтилинио'китишдагизамонавийта'лим технологиялари.

Молодой ученый, 19(309), 581-582.

3.EN.m.wikipedia.org

MUSIQA TARBIYASINING HAYOTIMIZDAGI O‘RNI VA ROLI

Qarshi ixtisoslashtirilgan san’at maktabi o‘qituvchilari

Azizov Ulug‘bek**Raxmatov Otabek**

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada musiqa, shu jumladan zamonaviy musiqalarning hayotimizda tutgan o‘rni, uning ta‘sir doirasi, yoshlarda musiqiy estetikani rivojlantirish yo‘nalishlari va shu kabi masalalar yuzasidan so‘z yuritiladi. Zero zamonaviy musiqalar bugungi kunda har bir shaxsning hamrohi bo‘lib, usiz hayotni tasavvur qilib bo‘lmaydi.*

***Kalit so‘zlar:** Zamonaviy musiqa, ta‘sir, estetika, yoshlar, estrada, kuy, ashula.*

KIRISH

Musiqa ellarni-ellarga, dillarni-dillarga bog‘lovchi kishi estetik didini tarbiyalovchi hamda madaniy saviyasini oshiruvchi mo‘jizaviy vositadir. Musiqa bu tarbiyaning eng faol turi hisoblanadi. Bola tug‘ilgandan so‘ng ilk bor ona allasini tinglab orom oladi. Ona allasiga vatanga muhabbat ona yurtiga sadoqat kabi buyuk insoniy his-tuyg‘ular mujassamdir.

Musiqa ta‘limi va tarbiyasi insonni komil inson qilib tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi. Buyuk islohatlar amlga oshirilayotgan hozirgi kunda mustaqil fikrlovchi kishilar o‘zlari tanlagan kasblari bo‘yicha haq xil fanlarga ixtisoslashgan umumta‘lim maktablarida o‘rta maxsus kasb-hunar kollejlarda tahsil olmoqdalar. Musiqa ta‘limi asosan musiqa va san’at maktablarida darslardan tashqari tashkil etilgan. Musiqa to‘garaklarida o‘rgatiladi. Komil inson tarbiyasida ana shunday musiqa va san’at maktablari va to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati katta. Yosh avlodni san’at maktablariga jalb qilish ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil qilish samarali natijalar beradi¹⁸.

¹⁸ Jahon musiqasi tarixi fanidan o‘quv qo‘llanma: G‘arb musiqa san‘atining XVIII asrgacha shakillanish va rivojlanish davri/ G. va R. Tursunova – Toshkent 2017

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Tarbiya tizimi ta'lim tizimi bilan uzviy bog'liq. Tarbiyasi talab darajasida bo'lgan har qanday o'quvchi ta'limni juda yaxshi o'zlashtiradi. Shuning uchun komil inson tarbiyasida bu muhim ahamiyat kasb etadi.

Yosh avlodni yuksak madaniyatli estetik didi yuqori darajada rivojlangan komil insonlar qilib tarbiyalashda musiqiy ta'limning ahamiyati beqiyosdir. Xususan o'zbek musiqa san'ati bu borada katta imkoniyatlarga egadir. Ma'lumki o'quvchilarni musiqiy estetik ruhda tarbiyalash jarayoni birinchidan musiqa pedagogikasining asosiy umumiy tamoyillariga rioya etilishiga ikkinchidan didni tarbiyalash bilan bog'liq bo'lgan maxsus shart-sharoitlarni ta'minlashga asoslanishi lozim. Musiqiy estetik didni shakllantirish jarayoni musiqani idrok etish qobiliyatini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir. Bunda eng avvalo musiqiy idrokni ta'minlovchi tarkibiy qismlarini tamoyillarini tilga olish zarur bo'ladi¹⁹.

Ikkinchi tamoyil san'at pedagogikasi talablariga rioya qilishdan iborat bo'lib u idrok etishdagi yaxlitlikni obrazlilikni xissiy va anglangan taassurotlar birligini va ularning o'zaro bog'liqligini ta'minlashdan iborat.

Uchinchi tamoyil bola shaxsini rivojlantirishning tabiiy va madaniy jihatlarini birga qo'shib olib boorish zarurligidir. Bu tamoyil boladagi tabiiy iste'dod, qobiliyatlar, xususiyatlardan musiqiy tarbiya jarayonida samarali foydalanishni ularni tashqi pedagogic ta'sirlar yordamida yanada rivojlantirishni taqozo etadi.

Yuqorida sanab o'tilgan tamoyillarni shakllantirish shart-sharoitlari o'quvchilarni musiqiy tarbiyalashning bosqichligi ulardagi o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olish, o'quvchining ijodiy faoliyatini rivojlantirish darsda o'quvchi bilan o'quvchi aloqasining shakli bo'lgan muloqot etnopsixologik xususiyatlar va xalq pedagogikasi usullarini hisobga olishni nazarda tutadi hamda o'quvchilarning musiqiy estetik didini shakllantirish jarayoni samaradorligini oshiradi.

NATIJALAR

Har bir san'at turining o'z janrlari bo'lgani kabi musiqa san'atining ham o'z

¹⁹ O'zbek musiqasi tarixi/ T. E. Solomonova – Toshkent “O'qituvchi” 1891

janrlari bor. «Janr» so‘zi frantsuzcha bo‘lib "san‘at asarining turi" degan ma‘noni bildiradi. Masalan, rassomchilikda portret, natyurmort, peyzaj kabi janrlar bor.

Musiqas san‘ati janrlari ikki xil²⁰:

1. Xalq musiqas ijodi janrlari.
2. Kompozitorlik ijodi janrlari.

Masalan o‘zbek musiqasida xalq musiqas ijodi janrlari quyidagilardir: qo‘shiq, maqomlar, dostonlar, katta ashula va boshqalar. Kompozitorlik ijodi janrlariga quyidagilar kiradi: opera, balet, simfoniya, sonata va boshqalar. Xalq musiqas ijodi va kompozitorlik ijodini solishtirganda xalq ijodi balandroq turishini e‘tirof etish zarur. Xalq ijodi doimiy ravishda kompozitorlarga namuna bo‘lib kelgan. Kompozitorlik ijodi xalq musiqiy merosi namunalari ta‘sirida rivojlangan.

Har bir xalqning o‘z musiqas san‘ati bor. Boshqa san‘at turlari bilan bir qatorda musiqas ham xalq ma‘naviy taraqqiyotining ko‘zguisi hisoblanadi. Musiqas san‘ati asarlarida xalqning hayoti, turli davrlardagi ijtimoiy turmushi, urf-odatlarini, diniyati, axloqi haqidagi qarashlar o‘z aksini topgan.

Demak musiqas insoniyat bilan necha asrlardan beri hamrohlikda kelmoqda. Insoniyatning dunyo qarashi tafakkuri boyigani sari uning musiqasi ham o‘zgarib bordi. Har bir zamonda insoniyat musiqasini o‘ziga moslashtirib keldi. Shuning uchun musiqasini har kim o‘zicha har xil tushunadi. Kimdir uchun musiqas bu oddiy tovushlar yig‘indisi, kimdir uchun esa fizik xodisa namunasi, kimdir uchun hayotini ajralmas bir qismi bo‘lib hizmat qiladi Uning hayotimizdagi o‘rni beqiyos. Musiqasini eshitmaydigan uni tinglamaydigan odam bo‘lmaydi mening nazarimda. Sababi hech bir qalb yo‘qki musiqas uning eshiklarini ochib kira olmagan bo‘lsa. Inson suvga tashna bo‘lgani kabi uning ruhi ham musiqaga tashna bo‘ladi. Bu insonning o‘ziga sezilishi yoki sezilmasligi ham mumkin. U jismoniy hamda aqliy mehnatdan keyin insonga ketgan ruhiy energiya ba‘zasi to‘ldirib, asab tizimini tinchlantirish xususiyatiga ega.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki bugungi kunda musiqas, shu jumladan zamonaviy musiqas biz bilan hamohang yashab, rivojlanib bormoqda. Uning

²⁰ Mahkamova, S. R. (2021). MAKTAB O‘QUVCHILARIDA MUSIQAS MADANIYATI DARSLARINING INTEGRALLASHUVI. *Scientific progress*, 1(5).

hayotimizdagi o‘rni beqiyosdir. Musiqa yashash ritmini belgilab bera oladigan darajadagi vosita ekanligini bilib oldik.

Adabiyotlar

1. Jahon musiqasi tarixi fanidan o‘quv qo‘llanma: G‘arb musiqasi san’atining XVIII asrgacha shakillanish va rivojlanish davri/ G. va R. Tursunova – Toshkent 2017
2. O‘zbek musiqasi tarixi/ T. E. Solomonova – Toshkent “O‘qituvchi” 1891
3. Doston navolari/ B. Matyoqubov – Toshkent 2009
4. Mahkamova, S. R. (2021). MAKTAB O'QUVCHILARIDA MUSIQA MADANIYATI DARSLARINING INTEGRALLASHUVI. *Scientific progress*, 1(5).
5. Xalilova, M. M. (2021). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA MUSIQA TALIM TARBIYASINING DOLZARBLIGI. *Scientific progress*, 1(5).
6. Solomonova E. «O‘zbek musiqasi tarixi». Toshkent. «O‘qituvchi». 1983 y.
7. Sharipov O. «Musiqa o‘qitish metodikasi». Ma’ruzalar matni.
8. www.ziyonet.uz

TARBIYALANUVCHILARDA KOMPETENSIYA RIVOJLANTIRISH**Otajonova Umida Ollaberganovna,**

Xiva shahar maktabgacha ta’lim bo’limiga qarashli

1 – son davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti

Annotatsiya: ushbu maqolada tarbiyalanuvchilarda kompetentlilik yondashuvni shakllantirishga yo‘naltirilgan ta’lim–o‘quvchilarda egallangan bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘z shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida amaliy qo‘llay olish kompetensiyalarini shakllantirishga yo‘naltirilgan ta’lim haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: kompetensiya, tarbiyalanuvchi, qobiliyat, kasbiy bilim, tashabbuskorlik, yetakchilik, ta’lim, ma’naviyat, ota ona, maktab, metod

Kompetensiya –fan bo‘yicha egallagan nazariy bilim, amaliy ko‘nikma va malakalarni kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni yechishda foydalanib, amaliyotda qo‘llay olishdir.

Kompetentlilik tarkibiga sof kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalardan tashqari, tashabbuskorlik, hamkorlik, guruhda ishlash layoqati, kommunikativ qobiliyati,real baholay olish, mantiqiy fikrlash, axborotni saralash va foydalana olish xususiyatlari ham kiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuv o‘sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo‘lgan, ahloqiy me’yor va qadriyatlarni o‘zlashtirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, unda “men”obrazini qurish bilan bog‘liq bo‘lgan faoliyat usullarini shakllantirishga tayyorgarlikni ko‘zda tutadi. Boshlang‘ich muhim kompetensiyalar bolaning faoliyat va ahloq subyekti sifatida yaxlit rivojlanishini talab etadi. Ijtimoiy-tarixiy tajribani o‘zlashtirish faol ish jarayonida yuz beradi. Faollik bolaga hos xususiyatdir. Tarbiya jarayonidagi faollik asosida faoliyatning har xir turlari shakllanadi. Ulardan asosiylari: munosabatda bo‘lish faoliyati, bilish, buyumlar bilan bo‘ladigan faoliyat, o‘yin, oddiy mehnat va o‘quv

faoliyatlaridir. Ta'lim-tarbiya orqali amalga oshiriladigan faoliyatlarni maktabgacha yoshdagi bolalar birdaniga o'zlashtirib olmaydilar, aksincha ularni tarbiyachi rahbarligida sekin-asta egallab boradilar. Shuningdek muloqotda suhbatdosh fikrini hurmat qilgan holda o'z pozitsiyasini himoya qila bilish, uni ishontira bilish hamda turli ziddiyatli vaziyatlarda o'z ehtiroslarini boshqarish, muammo va kelishmovchiliklarni hal etishda zarur bo'lgan qarorlarni qabul qila olish ham kompetensiv qobilyatni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'qitish metodlari ta'lim jarayonida o'qituvchi va tarbiyalanuvchilar faoliyatining yo'nalishini, o'qitish jarayonining qanday tashkil etilish' va olib borilishi hamda o'qituvchining ish harakatlarini belgilaydi Bu metodlar o'qituvchi tomonidan o'quvchilar bilim, malaka va ko'nikmalarni o'zlashtirishi uchiui qo'llaniladigan usullar yig'indisini o'z ichiga oladi.

Ta'lim tizimida o'qitish metodlari bilan birga «usul» va «vosita» degan atamalar ishlatiladi.

Usul - ma'lum kompetensiv yo'nalishda qo'llanayotgan asosiy o'qitish metodi bilan birga ikkinchi bir o'qitish metodining ayrim elementlaridan foydalanib ish ko'rishdir.

Vosita – kompetensivning rivojlanishi amalga oshirish uchun zarur bo'lgan yordamchi o'quv materiallari - asbob, qurol, apparat va shu kabilardan foydalanishdir.

Tarbiyalanuvchilarning kompetentlik qobilyat metodlari o'qitish jarayonida va pedagogik tafakkuraing ko'p asrlik rivojlanishi tarixida muhim o'zgarishlarga duch keladi. Pedagogikada ta'lim metodlarini tasniflash va belgilashga bir xil yondashish mavjud emas. Ayrim mualliflar metodlarni belgilashda bilish manbalarining xususiyatlarini asosiy deb hisoblaydilar. Ta'lim metodi ta'lirn-tarbiya maqsadiga erishishga qaratilgan o'qituvchi bilan talabalar faoliyatidir. O'qitish metodlari - o'qituvchining ishlash uslubi bo'lib, u bu uslub orqali o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalami shakllantiradi. Kasbiy ta'limda ta'lim metodlari didaktikaning eng asosiy kategoriyasidan hisoblanadi. Agar ta'lim mazmuni nimaga

o'qitish kerak degan savolga javob bersa, metodi esa qanday o'qitish kerak degan savolga javob beradi.

Maktabgacha ta'limning sifat va samaradorligiga erishishda bolalarning kundalik faoliyatini mazmunli va qiziqarli tashkil etish, bo'sh vaqtlardan unumli foydalanish, qobiliyatlarini aniqlash va shunga qarab jarayonga ijodiy yondashish, bolalar uchun o'tkazilgan mashg'ulotlar va manbalarni bolalar va jamiyat ehtiyojlariga javob beradigan holatga keltirish maqsadida ratsional va tizimli tahlil qilishni ko'zda tutadi.

Bolalarga ko'proq kitob o'qib berish yoki kitob sovg'a qilish ularni so'z boyligini oshirish bilan bir qatorda xotirasi va tafakkurini o'stiradi. Maktabgacha ta'lim boshlang'ich ta'limning poydevori sanaladi. Poydevor mustahkam bo'lsa imorat uzoq yillar qad ko'tarib turadi. Shunday ekan kelajagimiz davomchisi bo'lgan yosh avlodga har tomonlama komil inson qilib, ta'lim- tarbiya berish bugungi kun pedagogining oldida turgan dolzarb vazifalardan biri ekanligini anglamog'imiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Мактабгача ёшдаги болалар илк ривожланишига қўйиладиган Давлат талаблари .
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M Mirziyoyev tomonidan 2019-yil 20-martda "Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbus
3. Maktabgacha ta'lim muassasalarida qisqa muddatli guruhlar faoliyatini tashkil etishda tarbiyachilarni tayyorlash bo'yicha trening moduli. T.: 2017-y.
4. "Bolangiz maktabga tayyormi?" O'z. Res. Xalq ta'limi vazirligi Respublika ta'lim markazi, Ma'rifat-Madadkor nashriyoti.

ASPECTS OF LIBRARY MANAGEMENT**Parlapani Alla Valerevna**

2 year master's degree student

Tashkent University of Informational technologies named after Muhammad al-Khwarizmi

***Annotation:** The article is about the main and fundamental bases of library management as well as about the main aspects of technical case of library management – library management system.*

***Key words:** library, management, system.*

Library Management is the applying of the techniques and principles of management to the library situation. It includes the decision making and getting the work done by others. The five main fundamental management functions are: planning, organizing, staffing, leading and controlling.

A library management system enhances the efficiency of both the librarians and the library users. It also enables librarians to easily catalog books and keep proper records of books issued, reissued, and those that are not returned.

Libraries use library management software, also called an integrated library system (ILS), to organize all of their physical and digital assets, in addition to their relationships with their members. Library management solutions act as the central hub for all library-related tasks.

Library management solutions allow libraries to become more effective. Library management software has brought libraries into the 21st century, enabling their digital transformation and making them more accessible to the digital-native generation.

Several Key Benefits of Library Management Software

Increase member engagement

Improve library efficiency

Easier cataloging

Acquisition management

Digital content management

A Library Management System is a software built to handle the primary housekeeping functions of a library. Libraries rely on library management systems (LMS) to manage asset collections as well as relationships with their members. Mainly library management systems help libraries keep track of the books and their checkouts, as well as members’ subscriptions and profiles.

Library management systems also involve maintaining databases for entering new books and recording books that have been borrowed with their respective due dates.

There are three main actors in LMS:

Librarian: Mainly is responsible for adding and modifying books, book items, and users. The Librarian can also issue, reserve, and return book items.

Member: All members can search catalog, as well as check-out, reserve, renew, and return a book.

System: Mainly responsible for sending the notifications for overdue books, canceled reservations, etc.

Here are the top use cases of the Library Management System:

Add/Remove/Edit book: To add, remove or modify a book or book item.

Search catalog: To search books by title, author, subject or publication date.

Register new account/cancel membership: To add a new member or cancel the membership of an existing member.

Check-out book: To borrow a book from the library.

Reserve book: To reserve a book which is not currently available.

Renew a book: To reborrow an already checked-out book.

Return a book: To return a book to the library which was issued to a member.

Libraries provide free access to information, technology, and safe places to be during studying hours. It is very important for the library to apply the appropriate library management system for the work.

Literature:

1. MLA 9th Edition (Modern Language Assoc.)

Lisa K. Hussey, and Diane L. Velasquez. Library Management 101 : A Practical Guide. ALA Editions, 2019.

2. MLA 9th Edition (Modern Language Assoc.)

Leda Bultrini, et al. Knowledge Management in Libraries and Organizations. De Gruyter Saur, 2016.

3. Jane G. Flener . New Approaches To Personnel Management. Journal of Academic Librarianship. Mar1975, Vol. 1 Issue 1.

PUFLAB CHALINADIGAN CHOLG`U ASBOBLARI: FLEYTA**Sanaev O'lmas Baxrom o'g'li**

Qarshi ixtisoslashtirilgan san'at maktabi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada puflab chalinadigan cholg`u asboblari haqida so`z yuritiladi. Unda xalqaro musiqa maydonida keng foydalaniladigan fleyta, pikolo hamda yurtimiz milli musiqachiligida muhim ahamiyatga ega bo`lgan nay, surnay musiqiy asboblari tahlil etiladi.*

***Kalit so'zlar:** Fleyta, pikolo, nay, surnay, cholg`u asbobi, musiqa.*

Fleyta - bu yog'och shamollar oilasiga mansub asbob bo'lib, u teshik orqali havo oqimidan tovush chiqaradi. U barmoqlar yoki tugmalar yordamida to'xtatilishi mumkin bo'lgan teshiklari bo'lgan naychadan qilingan. Fleyta eng qadimgi musiqa asboblariidan biri hisoblanadi va g'arb va sharq musiqasining bir qismidir. Naychalarni bir nechta keng toifalarga bo'lish mumkin. Yon va oxirigacha portlashana shunday tasnif. Yon chalinadigan asboblar yoki ko'ndalang naylar, masalan, g'arbiy kontsert naychasi, pikkolo, hind klassik naychalari (bansuri va venu), xitoy dizilari va boshqalar chalganda gorizontol holatda ushlab turiladi. Nayning bir uchiga puflab chalinadigan nay chalinadi.

Zamonaviy foydalanishda fleyta atamasi asosan g'arbiy klassik nayni anglatadi. Bu yog'och yoki metall dan yasalgan ko'ndalang asbob bo'lib, orkestrlarda, kontsert guruhlarida, harbiy bantlarda, yurish guruhlarida va boshqalarda ishlatiladi. Standart naylar C tilida o'rnatiladi va musiqiydan boshlab taxminan uch yarim oktavadan iborat. eslatma C₄. Flütarning eng baland balandligi C₇ deb hisoblanadi, lekin tajribali nay chaluvchilar undan ham yuqori notalarga erisha oladilar.

Ko'pchilik damli cholg'ular inson nafasi dami yordamida puflab chalinadi. Ana shu sababdan ular «damli» cholg'ular deb nomlanadi. Damni puflash orqali cholg'u asbobi ichiga qamalgan havo harakatga keltirilishi natijasida tovush hosil

bo'ladi. O zining tabiati, tovush hosil qiluvchi qo'zg'atuvchi omillariga ko'ra damli cholg'ular fleyta-naysimon-xushtaksimon, tilli-trostli va voronkasimon munshtuklilarga tasniflanadi.

FLEYTA-NAYSIMON (LABIAL-XUSHTAKSIMON) Ushbu cholg'uda ijrochi kuchli nafasining cholg'u teshigining o'tkir qirrasini (labial teshigi)ga urilib kesilishi natijasida tovush hosil bo'ladi. Okarinasimon dengiz chig'anoqi va sopoldan yasalgan cholg'ular ham xushtaksimonlar turiga kiradi. To'g'ri ushlab chalinadigan (продольные) fleytalar ikkala tomoni ochiq naylar bo'lib, ularning har xil uzunlikdagi ko'p naychalilari ham mavjud. Ushbu cholg'ularning uchiga sozanda labiga mos maxsus boshcha kiygiziladi yoki puflanadigan teshikning yarmisini til bilan berkitish orqali nafas uning o'tkir qirrasiga yo'naltiriladi. Yonlama gorizontal ushlab chalinadigan fleytalarining bosh tomoni tiqin bilan mahkamlab qo'yiladi va ichiga qamalgan havo oqimi bir tomonlama harakatlanadi. Tilli-trostli cholg'ularda tovush hosil qiluvchi membrana ularning tillari trostlari hisoblanadi. Ushbu guruhga: cho'l qamishining qovjiragan bo'lagini ip bilan qattiq bog'ib, bir-biriga biriktirib-qapishtirib bog'langan yoki yoniga qirzilgan ikki yassi-plastinkasimon g'arov qamishdan yasalgan tilchening biriktirilgan turi, sakrovchi tilli-garmonika, fagarmoniya va boshqalar kiradi. Voronkasimon munshtuklilarda ijrochi labining qimtilgan markaziy qismlari tovush qo'zg'atuvchi membrana vazifasini bajaradi. Bunda ijrochi labi, chakka va yuz mushaklarining mujassam holdagi harakati, chiniqqanligi va mahorati ambushyur deb ataladi. Ijrochi munshtukka labini zichlab joylashtiradi va tiqilib turgan nafas qo'yib yuborilishi natijasida lablarning markaziy qismini harakatga keltiradi. Shu bilan ambushyur boshqa damli cholg'ulardan farqli o'laroq, voronkasimon munshtuklilarda faqat tovush hosil qilish jarayonida ishtirok etibgina qolmasdan, bevosita qo'zg'atuvchi manba vazifasini ham bajaradi. Fleyta-naysimon, tilli-trostli cholg'ularda ham lab apparati ambushyur deb ataladi va har birida (fleytachi uning yordamida nafasni labium teshigiga yo'llaydi, trostli cholg'u ijrochisi esa trostni lablari bilan qamrab-o'rab oladi va uning tebranishini boshqaradi) o'ziga xos vazifani bajaradi. Kasbiy ijrochilikda qo'laniladigan fleytasimon va tilli-trostli cholg'ularning barchasi yog'ochdan yasalmasa-da, ularni

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O'RNI

yoq ochli (деревянные) damli cholg'ular deb yuritiladi. Voronkasimon munshuklilami esa mis (медные) cholg'ular deyiladi. Damli cholg'uning naychasi ichiga qamalgan havo ustunining tebranishi (tovush balandligi) naychanning uzun yoki qisqaligiga bog'liq. Ya'ni nay qancha uzun bo'lsa (tovush past eshitiladi), tebranish susayadi va aksincha, nay qisqa bo'lsa (tovush yuqori bo'ladi), tebranish tezlashadi.

Fleyta juda qadimgi damli cholg'ulardan biridir. Uning dastlabki namunalari ibtidoiy jamoa tuzumiga borib taqaladi. Bu cholg'u dengiz chig'anoqlari, hayvon suyaklari yoki g'arov qamishdan yasalgan. Qadimda yonlama va to'g'ri fleytalardan birdek foydalanilgan. To'g'ri (ikki tomoni ham ochiq) fleytalaiga nafas bosh tomonidan puflangan. Yonlama fleytalar bosh tomonining yonidan ochilgan teshikdan puflangan va shuning uchun ham u gorizontal holatda ushlangan. Fleytalar evolutsiyasidagi eng yorqin sahifa ulaming barmoq bilan bosiladigan teshiklarining ochilishi hisoblanadi. Teshiklar, avvalo, nayning pastki tomonidan boshlab ochilgan. Keyinchalik ko'p yillar o'tishi bilan yuqori tomonga qarab teshiklar soni ko'payib borgan. Dastlabki fleytalarda 4-5 ta teshik bo'lgan. To'g'ri fleytalar ham tobora takomillasha borib, avvalo, puflanadigan boshchasi qush tumshug'iga o'xshatib kesilgan va keyinchalik xushtak hosil qiluvchi moslama bilan ta'minlangan. Moslamaning o'tkir qirrasini puflangan nafas kesilishi, ya'ni xushtak hosil bo'lishini osonlashtirib, aniq tovush chiqishiga imkon yaratgan. O'rta asrlarda Yevropada fleytalar keng tarqalgan bo'lib, qush tumshuqli to'g'ri fleyta nemischa schnabeflote (blockflote), shvegell (schwegell) va ruspuflayfe (ruspfeiff) cholg'ularining ibtidosi hisoblanadi. Shuningdek, yonlama va to'g'ri juft naydan tashkil topgan, bir teshikdan puflanuvchi moslama o'rnatilgan qo'sha to'g'ri fleyta (doppel blockflote) ommalashgan. Xalq musiqiy amaliyotida pan fleytasi ham qo'llanilgan. Yevropada fleytaning asosiy vatani Germaniya hisoblanib, u yerda «nemis fleytasi» nomini olgan. Fleytaning tanasi buk daraxtidan silindrik shaklda yasilib, tepa yonida puflash uchun bitta va barmoq bilan bosish uchun 6 ta teshiklar ochilgan. Naychasining tor va uzun o'yilishi tovush hosil qilishni yengillashtiradi va tovush tusi yoqimlilikini ta'minlaydi. To'g'ri fleyta esa xalq orasida keng tarqalgan bo'lib,

keyinchalik minezinger (o'rta asr nemis shoir-qo'shiqchi)larining sevimli cholg'usiga aylangan. XVI asr oxirlarida yonlama fleyta naychasi konussimon shaklda o'yib yasaladi va bu tovush hosil qilishni yanada osonlashtiradi hamda intonatsiya sofligiga erishish uchun birmuncha imkon yaratadi. Fleytaning bosh qismi cholg'uni sozlash uchun suriladigan qilib ishlangan. XVII asrning ikkinchi yarmiga kelib, yonlama fleytaning nayi tovush tusini yanada yaxshilash uchun teskari konussimon qilib o'yilgan va uch qismga bo'lingan. Bunday ixtiro cholg'uni sozlashda tarkibiy qismlarni muvofiqlashtirish uchun qilingan. Yonlama fleyta tobora takomillashishi natijasida XVII asr oxiri va XVIII asrda to'g'ri fleytani orkestr tarkibidan butunlay siqib chiqargan. Yonlama fleytaning yana bir ustun tomoni u turli registrlarda har xil jaranglagan, to'g'ri fleytaning tovushi esa nozik va sadolanishi bir xillik kasb etgan. XVIII asr boshlarida yonlama fleytani takomillashtirish davom etadi. Uni aniq sozlash va yanada qulaylashtirish uchun nayining o'rta bo'g'ini ikkiga taqsimlanadi. Shu asr o'rtalariga kelib fa, sol-diyez, si-bemol, do klapanlari o'matiladi. Bu hoi murakkab applikatoradagi kombinatsiyani qo'lamasdan turib, to'liq xromatik tovushqator hosil qilishga imkon yaratadi. Fleytaning diapazoni ikki yarim oktava (birinchi oktava re dan uchinchi oktava la)gacha kengaydi. Bu davrga kelib fleyta bosqichlariga halqali moslama o'rnatildi va halqalar muayyan pardalami sozlash uchun moslashtirildi. Shu bilan nemis fleytasi rivoji yakun topdi yili Yevropada nemis virtuoz fleytachisi va kompozitori Teobald Byom metall dan (ba`zan kumushdan) ixtiro qilgan fleyta keng tarqala boshladi. Byom fleytasining nayi silindrik shaklda bo'lib, uning bosh qismi oldingi fleytaga nisbatan biroz uzunroq qilib ishlangan. Shuningdek, cholg'u menzurasining aniq belgilanganligi, barmoq bosqichlarining kengroq ochilganligi, barmoqlar uchun juda qulay, o'ziga xos bosqichlar tizimi ijrochi uchun o'ta murakkab texnik passajlarni ham yengil chalish imkoniyatini tug'diradi. Ushbu ixtiro uchinchi oktava tovushlarini chiqarishni ham yengillashtiradi. Hozirgi davrda o'sha ko'rinishi istifoda qilinmoqda. Katta fleyta yoki oddiy fleyta tanasi silindrik shakldagi, uzunligi 700 mm menzura aylanasi mm metall yoki yog'ochdan yasaladigan cholg'u. Fleyta uchta: bosh, o'rta va quyi qismga yoki ikkita: bosh va tana qismlarga bo'linadi. Bosh

qismida ambushyur teshikchasi, yanada yuqoriroqda cholg'u umumiy sozini muvofiqlashtirish uchun buramali tiqin mavjud. Fleytada ambushyur teshikcha qirrasiga puflash orqali tovush hosil qilinadi. Fleytaning barcha teshiklari berkitilganda qo'shimcha klapanlarni qo'llash orqali kichik oktava si, birinchi oktava do, re-bem ol tovushlari chalinadi. Birinchi oktava re dan boshlab ikkinchi oktava do-diyez gacha bosqichlarni navbatma-navbat ochib borish orqali xromatik tovushqator hosil qilinadi. Ikkinchi oktava do dan uchinchi oktava do-diyez gacha bo'lgan xromatik tovushqator nafas bosimini kuchaytirish natijasida oktava klapani orqali chiqariladi. Uchinchi oktava do-diyez dan yuqori tovushlar murakkab applikator yordamida amalga oshiriladi. Fleytalar transpozitsiya qilinmaydigan cholg'ular turiga kiradi. Fleytaning diapazoni va tasnifi.

FLEYTA TURLARI Kichik fleyta fleyta pikkolo (italyan. flauto piccolo, frans. petite flu to, nem. kleine flote, ingl. piccolo) XVIII asming ikkinchi yarmiga kelib keng tarqaldi. Uning hajmi katta fleytaga qaraganda ikki barobar kichik bo'lib, ikki qismdan: bosh va tana qismlardan tashkil topgan. U eng baland tovushlarni hosil qiluvchi cholg'u hisoblanadi. Kichik fleyta tovushlari skripka kalitida ifodalanadi va yozilishiga qaraganda oktava yuqori eshitiladi. Kichik fleyta diapazoni va registrlarining tasnifi. Texnik imkoniyatlari jihatidan kichik fleyta kattasidan uncha farqlanmaydi. Ammo badiiy mahorat katta fleytada ustun turadi. Fleyta pikkolo orkestrda yog'ochli damli cholg'ular yuqori tovushqatorining yanada uzaytirish va umumiy tovush jarangdorligiga jilo qo'shish uchun ishlatiladi. Ko'pincha yakka holda ham qo'llaniladi. Fleyta alt (italyan. flauto conmalto, frans. flu to alto, nem. alt fote, ingl. alto flute) asosiy fleytadan o'zining uzunligi, menzurasining biroz kengligi bilan ajralib turadi. Applikatorasi katta fleyta bilan bir xil.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. <https://books.google.co.uz/books?id>
2. <https://uz.lizcollinshistoryclasses.com/the-history-of-artley-flutes-12185661>
3. <https://mpradist.ru/uz/samye-nizkie-instrumenty-v-simfonicheskome-orkestre-referat-udarnye.html>
4. <https://meros.uz/object/nay>
5. www.zyonet.uz

ЭТИКА МЕЖДУ ПЕРСОНАЛОМ ОТЕЛЯ И КЛИЕНТАМИ.

Студентка :СамГИИЯ

Ахмадова Рушана

Научный руководитель :Ахророва Амира

***Аннотация:** Продажа любого сервиса, включая гостиничные услуги, отличается от продажи товаров в первую очередь, что услуга неразделяется от сотрудников, которые его предоставляет. Вот почему бизнес отеля окупает особое внимание на обслуживание клиентов. Все сотрудники, особенно тех, кто занимаются клиентам на регулярной основе, специально обучены. Они могут заниматься различными клиентами, говорить по телефону, слышать жалобы и многое другое. Будет научен. Подробные руководящие принципы будут разработаны для каждой категории персонала (приемная, бармен, официанты).*

***Ключевые слова:** обслуживание, гостиничная промышленность, сотрудники отеля, этика, менеджер, качество обслуживания, система отеля.*

Введение Услуги гостеприимства, в отличие от продажи товаров, имеют несколько уникальных характеристик. Прежде всего, он отличается от источника и объекта службы. Услуга предоставляется одному человеку другим человеком или фирмой его сотрудниками. Вот почему услуга больше сообщается об общении, отношениях и психологии, чем продукт. Особое внимание уделяется появлению персонала отеля. Они должны носить специальную форму. Существует только один уникальный продукт, который каждый нуждается, и этот продукт не может быть продан в любом месте в обслуживающей промышленности или в бизнесе в целом. Уважайте имя этого продукта. Сервис - это процесс, который имеет место между клиентом и сервисным или организацией, он глубоко личный и даже несколько конфиденциальных. Потребляется на время обслуживания. Если покупатель не удовлетворен продуктом, он может изменить его или возвращать деньги; Невозможно сделать это с помощью службы. Часто вы не можете объективно

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

обслуживать обслуживание клиентов, служба хороши или плохая, единственный критерий работает, нравится ли ему или нет. Расстроенный клиент не жалуется, в большинстве случаев только изменяет отель. Разочарование не является оценкой физического качества обслуживания, это сравнение ожиданий и полученных впечатлений. Качество обслуживания - это прежде всего сообщение общения или отношения. В этом случае форма сотрудников, которые не справляются с клиентами, должны отличаться от формы сотрудников, которые не имеют дело с клиентами. Это упрощает контролировать сотрудников. Единица должна быть чистой, без пятен, гладких и всех кнопок на месте.

Материалы и методы, у которых должен быть система удовлетворенности клиентов. Источники информации для такой системы являются следующими. Слежения. Менеджеры на всех уровнях должны быть на высшем уровне знаков неудовлетворительного обслуживания. Такие признаки включают очереди, длительные жесткие данные о клиенте, безразличие сотрудников клиентам, не выполняет обещания клиентов и т. Д. входит. В дополнение к наблюдениям менеджеров инспектор время от времени должен быть отправлен в отель, который в виде обычного клиента должен заниматься всеми услугами отеля и информировать управление гостиницу о его наблюдениях. Обзор гостей. Опросы обычно пронумерованы. Заполненные вопросники собраны сотрудниками отеля, а затем обрабатываются отдел маркетинга. Жалобы клиентов тщательно обработаны и принимаются соответствующие меры для улучшения качества предоставляемых услуг и повышения удовлетворенности клиентов. Сотрудники, которые могут подать жалобу, должны быть указаны на том, как справиться с недовольными клиентами. Вот некоторые издержки из этого руководства: внимательно слушайте жалобу на недовольство клиента, любая жалоба является, прежде всего, полезная информация, которая может помочь улучшить уровень обслуживания; Держите недовольный клиент из такто, чтобы другие клиенты не слышали; Экспресс-сочувствие и готовность

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

помочь; Позвольте клиенту выразить свои проблемы, не прерываются, или он или она начнет; Не согласны или не согласны с клиентом и не пытаетесь оправдать себя для любой внешней причины; Не спешат признает вину отеля - она может привести к тому, что клиент подает иск, перейти в суд и вызывал другие неудобства; Благодарим клиента за внимание уделять проблеме; Решите проблему быстро, если вы не можете решить проблему самостоятельно, свяжитесь с старшим менеджером; Если клиент жалуется на менеджера от сотрудника, менеджер не должен попасть в сотрудничество перед клиентом. Кстати, в большинстве случаев жалоба не является объективной, и сотрудник заслуживает поддержки, а не выговор. Правила процедур норм и правила бизнес-этикета основаны на общепринятых нормах общей гражданской этики, но бизнес-сектор делает их корректировки: официальный статус людей, с которыми они общаются, а не гендерные и возраста. Например, рабочий этикет не имеет значения, с которым мы приветствуем (мужчина или женщины, старые или молодые), и не имеет значения, с кем вы приветствуете (пожилой мужчина или женщина), еще важная вещь - статус. В отличие от Civic Etickete, подчинение в работе этикетки построено по принципу работы, а не по возрасту и поду. Жалобы. Связь, как правило, начинается с решения. Апелляции имеют культурную и социальную значимость. Исторически русский, как можно по-другому, как малыша, мадам, Мадеайзель, французская леди, Леди, мисс, английский джентльмен и т. Д.). Ссылка использовала «товарищ», который назывался человеком независимо от гендерного вопроса, и может быть использована и без их фамилия, оккупации, карьеры (Директор товарища, товарищ академик) и без них («Дорогие друзья!»). Среди общих правил, созданных для сотрудников:

- О персонал должен был всегда быть готов помочь клиенту, если это необходимо;
- Отель Hotel имеет право спорить с гостем;

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI‘

- [2] Давленров, И. О., Умиров, Дж. Т., Мухамеджанова, М. Б. (2020). Механизмы улучшения подготовки персонала. Управление, 8, 22.
- [3] Schwerker Jr, C. H., & Hartline, M. D. (2005). Управление этическим климатом сотрудников службы контактов с клиентами. Журнал исследований, 7 (4), 377-397

QOBIQ TRUBALI ISSIQLIK ALMASHINISH QURILMALARINING TASNIFI

Saidov Behzod Yusup o‘g‘li, Kengboyev Sirojiddin Abray o‘g‘li

TKTI Shahrisabz filiali, ass., tel: +998901767744

TKTI Shahrisabz filiali, ass., tel: +998939305751

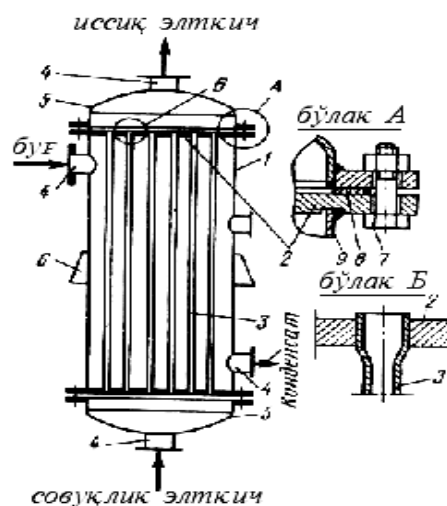
***Annotatsiya.** Ushbu maqolada issiqlik almashinish jarayonlari va ushbu jarayonlarda qo‘llaniladigan issiqlik almashinish qurilmalari, ular ichidan esa qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalari haqida ma‘lumot berilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Issiqlik almashinish jarayonlari, issiqlik almashinish qurilmalari, qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmasi, truba ichida truba, isitkich, sovutkich, kondensator.*

Sanoatning turli sohalarida xilma-xil xom-ashyo va mahsulotlarni qayta ishlashda issiqlik almashinish jarayonlari va ularni amalga oshiruvchi qurilmalar juda keng miqyosda qo‘llaniladi. Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalari xalq xo‘jaligining turli sohalarida eng keng tarqalgan va ko‘p ishlatiladigan turidir. Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalarida issiqlik eltkichlarning yo‘nalishi parallel yoki qarama-qarshi bo‘ladi. Issiqlik almashinish qurilmalari isitkich, bug‘latkich, sovutkich va kondensator kabi turlarga ajratiladi. Konstruksiyasiga qarab ushbu turdagi qurilmalar qobiq-trubali, truba ichida truba, zmeyevikli, spiralsimon, yuvilib turuvchi, plastinali, qirrali, g‘ilofli, blok-grafitli, shnekli va hokazo bo‘lishi mumkin. Trubalarning qo‘zg‘almas teshik panjarali, bir yo‘lli, vertikal va boshqa qobiq trubali issiqlik almashinish qurilmalari mavjud. Hozirgi kunda trubalarni teshikli panjaraga mahkamlashning eng zamonaviy, ilg‘or texnologiyasi – bu portlatib valtsovka qilishdir. Trubalar bo‘shlig‘i seksiyalanishi tufayli, seksiyadagi trubalar soni butun qurilmanikiga qaraganda kamayadi. Bu esa suyuqlik oqimi harakatlanadigan ko‘ndalang kesimi yuzasi kamayishiga va issiqlik eltkich tezligining ortishiga olib keladi. Biz o‘rganib chiqqanimiz bo‘yicha to‘rt yo‘lli qurilmada, bir yo‘llikka qaraganda suyuqlikning tezligi to‘rt marta ko‘p bo‘ladi. Bu hol esa trubalar bo‘shlig‘ida issiqlik berish koeffitsiyentining o‘shishiga sababchi bo‘ladi. Shuni nazarda tutish kerakki, har doim termik qarshiligi yuqori

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

Issiqlik eltkichning tezligini oshirish maqsadga muvofiqdir. 1-rasmda trubalarning qo‘zg‘almas teshik panjarali, bir yo‘lli, vertikal qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalari tasvirlangan. Ushbu qurilma silindrsimon qobiq 1 va uning ikki chetiga isituvchi trubalar 3 mahkamlangan teshikli panjara 2 lardan tarkib topgan. Trubalar o‘rami issiqlik almashinish qurilmasining butun hajmini ikkiga bo‘ladi: 1) truba bo‘shlig‘i; 2) trubalararo bo‘shliq. Teshikli panjara 2 lar silindrik qobiq 1 ga payvandlash usulida mahkamlangan. Qurilma qobig‘iga boltli birikma yordamida 2 ta qopqoq mahkamlanadi. Issiqlik eltkichlar kirishi va chiqishi uchun silindrik qobiq 1 va qopqoq 5 larda patrubkalar o‘rnatilgan. Isituvchi trubalar 3ni teshikli panjaralar 2da mahkamlashning eng keng tarqalgan usuli bu oddiy razvoltsovkadir. Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalarida issiqlik eltkichlarining yo‘nalishi parallel yoki qarama-qarshi bo‘ladi. Issiq eltkich qurilmaning yuqori qismidan trubalararo bo‘shliqqa, sovuq eltkich esa pastki qismidan trubalar ichiga yuboriladi. Natijada bug‘ issiqligini beradi va soviydi, ya‘ni kondensatga aylanadi va pastga qarab harakatlanadi. Temperaturasi ortishi bilan sovuq eltkichning zichligi kamayadi va u yuqoriga qarab ko‘tariladi. Agar suyuqliklar sarfi ko‘p bo‘lsa, ularning tezligi ham yuqori va issiqlik almashinish jarayoni intensiv bo‘ladi. Undan tashqari

1-rasm. Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmasi

1 – qobiq; 2 – teshikli panjara; 3 – isituvchi trubalar;
4 – patrubok; 5 – qopqoq; 6 – tayanch; 7 – bolt; 8 – qistirma; 9 – obechayka.

suyuqliklarning qarama-qarshi yo‘nalishida ularning tezliklari bir xilda taqsimlanib, qurilmaning butun ko‘ndalang kesimida issiqlik almashinishi o‘zgarmas bo‘ladi. Issiqlik almashinish jarayonining tezligini oshirish uchun 2 va undan ortiq yo‘lli isitkichlar qo‘llaniladi. Ikki va undan ortiq yo‘lli qurilmalarda trubalarni seksiyalarga ajratish uchun yoki suyuqlikning harakat yo‘li

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

soniga qarab qurilmaning qopqog‘i bilan truba teshikli panjarasining orasiga to‘siqlar o‘rnatiladi. Buning natijasida suyuqlik oqimi uchun yo‘llar soni, ya‘ni issiqlik almashinish yuzasi ortadi. Trubalar bo‘shlig‘i seksiyalanishi tufayli seksiyadagi trubalar soni butun qurilmanikiga qaraganda kamayadi. Bu esa, suyuqlik oqimi harakatlanadigan ko‘ndalang kesim yuzasi kamayishiga va issiqlik eltkich tezligining ortishiga olib keladi. Masalan 4 yo‘lli qurilmada bir yo‘lliknikiga qaraganda suyuqlikning tezligi to‘rt marta ko‘p bo‘ladi. Ushbu hol trubalar bo‘shlig‘ida issiqlik berish koeffitsiyentini o‘shishiga sababchi bo‘ladi. Shuni nazarda tutish kerakki, har doim termik qarshiligi yuqori issiqlik eritkichning tezligini oshirish maqsadga muvofiqdir. Trubalararo bo‘shliqda suyuqlik oqimi tezligini va harakat yo‘lini uzaytirish maqsadida sigment to‘siqlar o‘rnatiladi. Gorizontallik almashinish qurilmalarida ushbu sigment to‘siqlar truba o‘rami uchun oraliq tayanchlar vazifasini ham bajaradi. Odatda gorizontallik qurilmalar ko‘p yo‘lli qilib yasaladi va ularda suyuqliklar tezligi yuqori bo‘ladi. Bunday qilishdan maqsad temperatura va zichliklar farqi ostida suyuqliklarning qatlamlariga ajralib hamda harakatsiz zonalar hosil qilmasligini ta‘minlashdir. Agar issiqlik almashinish qurilmasi qo‘zg‘almas teshik panjara tuzilishi qobiq va tempraturalarining o‘rtacha farqi 50°Cdan katta bo‘lsada qobiq va trubalar uzayishi har xil bo‘ladi. Bu hol o‘z navbatida teshikli panjarada katta kuchlanishlar hosil qiladi va panjaradagi trubalar zichlanishini, payvand choklarini buzadi va yo‘l qo‘yib bo‘lmaydigan issiqlik eritkichlar ajralishiga olib keladi. Shuning uchun tempraturalar farqi katta bo‘lganda temperatura ta‘sirida uzayishini kompensatsiya qiladigan issiqlik almashinish qurilma konstruksiyalari qo‘llaniladi[1].

Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalarida truba teshikli panjaraga quyidagi usullarda joylashtirish mumkin:

- to‘g‘ri olti burchak cho‘qqi va qirralari yoki teng yonli uchburchak bo‘ylab;
- konsentrik aylanalar bo‘ylab;
- kvadrat cho‘qqi va tomonlari bo‘ylab;
- shaxmatli ko‘rinishda (bir va har xil ko‘ndalang qadamli).

Ushbu usullarda trubalarni issiqlik almashinish qurilmasida joylashtirish qurilmaning ixcham bo‘lish sharti bilan belgilanadi. Undan tashqari, har bir qurilmaga iloji boricha ko‘proq truba joylashtirishga harakat qilinadi. Kimyo mashinasozligida to‘g‘ri olti burchak tomonlari va cho‘qqilarida trubalarni joylashtirish keng tarqalgan. Qobiq-trubali issiqlik almashinish qurilmalarining afzalliklari sifatida ixcham, metall sarfi kam, U-simon trubali qurilmadan tashqari hamma qurilmalardagi trubalar ichini tozalash nisbatan oson bo‘lgan sifatlarni aytish mumkin. Issiqlik almashinish qurilmasining diametri quyidagi tenglamadan topiladi:

$$D = t \cdot (b - 1) + 4d_T$$

Payvandlab mahkamlashda esa:

$$t = 1,25 \cdot d_T$$

Trubalardagi tezlik bosimi:

$$\Delta p_{tez} = \frac{pw^2}{2}$$

Termodinamikaning birinchi qonuni:

$$Q = A + \Delta U$$

Temperaturalarning o‘rtacha farqini ushbu formuladan topish mumkin:

$$\Delta t_n = \frac{Q}{kF}$$

Trubalarning uzunligini topish formulasi esa quyidagicha[2]:

$$l = \frac{F}{\pi \cdot n \cdot d_{yp}}$$

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yusufbekov N.R., Nurmuhammedov X.S., Zokirov S.G., “Kimyoviy texnologiya asosiy jarayon va qurilmalari”, “Sharq” nashriyot matba. Toshkent-2003 – 238-244 b.

2. Yusupbekov N.R., Nurmuhammedov X.S., Ismatullayev P.R. “Kimyo va oziq-ovqat sanoatlarining jarayon qurilmalari fanidan hisoblar va misollar” – 126-127 b.

TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH PEDAGOGIK – PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA

ERMATOVA LOLA RAXMATULLAYEVNA

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti magistranti

Denov, O'zbekiston

Annotatsiya. Talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash muammosi pedagog-psixolog olimlar tomonidan muayyan darajada o'rganilgan bo'lsada, ammo hayot bu jarayonni yanada takomillashtirishni talab qilmoqda. Oila, oila tarbiyasi, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash muammosi pedagog, psixolog, sosiolog, faylasuf va jamiyatshunos olimlar tomonidan atroflicha o'rganib kelinmoqda.

Kalit so'zlar: Oila haqida tushuncha, Oilaning ijtimoiy vazifasi, Oilaning iqtisodiy vazifasi, oila o'zining demografik vazifasi, Talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash muammosi.

Oila – ijtimoiy, tabiiy omillar asosida shakllangan kichik jamoa sifatida ikki jinsga mansub bo'lgan shaxslar o'rtasidagi munosabatlarning birga hayot qurib nasl qoldirish, faqat farzandni dunyoga keltirish emas, balki ularni ma'naviy va jismoniy kamol toptirib, hayotga mustaqil qadam qo'yishiga sharoit yaratishdir. Oila “ayol” so'zi bilan o'zakdosh bo'lib, farzandlarni tarbiyalash, kishilarning ma'naviy va jismoniy kamoloti, ularni jipslashtirish, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotini ta'minlash kabi vazifalarni bajaradi. Shuning uchun oilada avvalo ayolga bo'lgan e'tibor muhim ahamiyat kasb etadi. Ko'plab buyuk insonlar oilada onalarimiz qo'lida unib-o'sib tarbiya topgan. Oila moddiy va ma'naviy jihatdan mustahkam bo'lsa, tinch-totuv bo'lsa, unda tarbiyalanib voyaga yetayotgan yosh avlod ham, mustaqil fikrli sog'lom va komil inson bo'lib yetishadi. [1]

Oilaning ijtimoiy vazifasi – farzandlarni tarbiyalash, yaxshi inson qilib kamolga yetkazish, ularning tabiat va jamiyatga nisbatan o'zaro munosabatini shakllantirish, vaqtida dam olishi va salomatligini ta'minlash kabilar kiradi; Oilaning iqtisodiy vazifasi – oila a'zolarining yashash uchun zarur bo'lgan moddiy boyliklar – uy-joy, oziq-ovqat, kiyim-kechak, texnika vositalari bilan

ta'minlash kiradi. Oilaning mavjudligi uning o'z vazifalarini bajarishi bilan uzviy bog'liq. Xususan, oila o'zining demografik vazifasi (naslning davomiyligini ta'minlash) ni bajarmas ekan, oilada natijada oila davom etmaydi.

Xalqimiz "Oilalari mustahkam bo'lgan, ravnaq topgan mamlakat qudratli va farovon bo'ladi", - deyishi bejiz emas. O'zbek oilasi o'zining bolajonligi, ota-ona farzandlar o'rtasidagi munosabatlarning samimiyligi, or-nomusning kuchliligi, yoshlarga izzat, keksalarga hurmat kabi fazilatlari bilan alohida ajralib turadi. Sharqda ota oilaning boshlig'i, uning ta'minotchisi va posboni bo'lsa, ona esa uning ko'rki, orastaligi, fayzidir. Farzandlar esa oila gulshanining g'unchalari hisoblanadi.

O'zbekistonda yoshlarning nikohdan o'tish darajasi yuqori bo'lsada, eng muhimi oilalarning buzilishi dunyo bo'yicha eng past darajadadir. Oilaning muqaddas vazifasi – qobiliyatli farzandlarni o'stirish, ularni jismoniy, intellektual va ma'naviy tomondan yetuk qilib, ota-onasiga, Vataniga sadoqatli insonlar qilib tarbiyalashdan iboratdir. [2]

Oilaning to'laqonli mustahkam bo'lishi ko'p jihatdan yigit-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash bilan bog'liq. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash muammosi bilan ko'plab pedagog va psixolog olimlarimiz ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishgan. Jumladan, Z.F.Mirtursunov, A.Munavvarov, G'.Shoumarov, V.Kariimova, O.Musurmonova, M.Inomova, N.Sog'inov, M.Xolmatova, D.Xoliqov, A.Muxsiyeva va boshqalarning ilmiy – tadqiqot ishlari e'tiborga molik. Pedagog olim M.Mahmudova ta'kidlaganidek, talaba moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishda ijtimoiy hayotga va ma'lum mutaxassislikka tayyorlanayotgan ijtimoiy guruh bo'lib, ularni oilaviy hayotga tayyorlash o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu davr o'ziga xos xususiyatlar va ziddiyatlarga boy davr hisoblanadi. [3]

Chunki, talabalik davrida yuqori malakali mutaxassis, jamiyatning yetuk fuqarosi shakllanadi, fiziologik va ijtimoiy jihatdan balog'atga yetgan shaxs rivojlanadi. Shunga ko'ra, ularni oilaviy hayotga tayyorlashda o'ziga xos xususiyat va mas'uliyat kasb etib, yoshlar hayot tarzini, o'z shaxsiy uslubini tarkib toptiradi. Bunda ularning o'ziga xos hayot tarzi, kun tartibi, qiziqishlari, shaxsiy muloqot

shakllari paydo bo’ladi. Bular esa talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy-amaliy holatini chuqur tahlil etish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Demak, talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash takomillashtirilib borilmog’i, uning yangi qirralari kashf etilishi, to’plangan tajribalar umumlashtirilishi, hayotga tatbiq etilishi lozim.

O‘zbekistonda yoshlarning nikohdan o‘tish darajasi yuqori bo’lsada, eng muhimi oilalarning buzilishi dunyo bo‘yicha eng past darajadadir. Oilaning muqaddas vazifasi – qobiliyatli farzandlarni o‘stirish, ularni jismoniy, intellektual va ma’naviy tomondan yetuk qilib, ota-onasiga, Vataniga sadoqatli insonlar qilib tarbiyalashdan iboratdir. Oila muqaddas tushunchalar asosida rivojlanib, takomillashib boradi. Er-xotinning ahilligi, ma’naviyati, bilim darajasi, oila munosabatlari madaniyati nazariyasining metodologik asosini tashkil etadi. Ammo ushbu omillarning birortasining muvozanati buzilsa, oila mustahkamligiga putur yetadi. Uning sabablari quyidagilardan iborat:

Birinchidan: oilalarning buzilib ketishiga er va xotinning dunyoqarashi, qiziqishi, ehtiyoji yaqin emasligi;

Ikkinchidan: erkakning zararli odatlariga berilib ketishi (spirtli ichimlik, giyohvandlik moddalar va shu kabilar) natijasida oila byudjetiga zarar keltirilishi, farzand tarbiyasiga e’tiborsizlik;

Uchinchidan: o‘zbek oilasi bolajon bo‘lganligidan yosh oilalarda 1-2 yil farzand, aksariyat hollarda ayolni bepushtlikda ayblagan;

To‘rtinchidan: er-xotin o‘rtasida o‘zaro hurmat va munosabat yomonlashishi, psixologik jihatdan birlikning yo‘qligi sabab qilib ko‘rsatilgan. [4].

Xulosa

Oila – qadim zamonlardan buyon hayot davomiyligini ta’minlab kelayotgan manba. Oilasiz jamiyatni tasavvur etib bo‘lmaydi. Oilaning mustahkamligi, barqarorligi esa balog‘at ostonasida turgan yigit-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash bilan bog‘liq. Olib borilgan tadqiqot ishlarimiz davomida talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash bilan bog‘liq muammolarning yechimini o‘rganish kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Asqarov A. O‘zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Universitet”, 2007.
2. Inamova M.O. Oilada bolalarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari:Diss.,...ped,fan,doktori, - T., 1998.
3. .Mustahkam oila ma’naviyati. A. Abdusamedov va boshq. T.: “Sano standart”, 2012

**TASVIRGA ISHLOV BERISH UCHUN CHUQUR O'RGANSH
ALGORITMINI ISHLAB CHIQISH****NORMURODOV SADRIDDIN SALIM O'G'LI**

O'zbekiston milliy universiteti magistranti

Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya. Dunyoda ob'ektlarni tanib olish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda va dinamik tizimlarda algoritmlardan foydalanish zaruratga aylanib bormoqda. Tasvirni aniqlash algoritmlari ishlab chiqish va takomillashtirish. Xotiraga ega tizimlar uchun differentsial hisoblash apparati va tasvirni aniqlash algoritmlaridan foydalanish chiziqli bo'lmagan dinamik tizimlarni yaratish.

Kalit so'zlar: Tasvir sifatini yaxshilash usullari va algoritmlari, Chiziqli tasvirni qayta ishlash algoritmlari, Rekursiv tasvirni qayta ishlash algoritmlari, Tezkor tasvirni qayta ishlash algoritmlari rekursiv – ajraladigan tasvirlarni qayta ishlash algoritmini ishlab chiqish.

Tasvir sifatini yaxshilash uchun yorqinlik diapazonini, kontrastini, aniqligini, ravshanligini oshirish kerak. Ushbu parametrlarni birgalikda tasvirning histogrammasini tenglashtirish orqali yaxshilash mumkin. Ob'ektlarning konturlarini aniqlashda ko'p hollarda yarim rangli tasvirdagi ma'lumotlar yetarli. Kulrang rangdagi tasvir - bu piksellar rangi haqida emas, balki faqat yorqinligi haqida ma'lumotni o'z ichiga olgan tasvir. Shunga ko'ra, kulrang rangdagi tasvir uchun gistogramma qurish tavsiya etiladi. Hozirda tadqiqotchilar tasvir sifatini yaxshilash uchun ko'plab algoritmlarni ishlab chiqmoqdalar. Raqamli tasvirni qayta ishlash jadal rivojlanayotgan ilmiy soha bo'lib, u turli xil axborot va texnik tizimlarda tobora ko'proq foydalanilmoqda: radar, aloqa, televizor va boshqalar. Tasvirga ishlov berish - bu ma'lumotni qayta ishlashning har qanday shakli bo'lib, ular uchun qayta ishlangan ma'lumotlar rasm, masalan, fotosuratlar yoki video ketma-ketliklar bilan ifodalanadi. Tasvirga ishlov berish ikkala chiqish tasvirini olish uchun ham amalga oshirilishi mumkin (masalan, chop etish replikatsiyasiga, teleko'rsatuvga tayyorgarlik va hokazo), va boshqa ma'lumotlarni olish uchun (masalan, matnni aniqlash, mikroskop maydonidagi hujayralar sonini hisoblash va boshqalar). Statik 2D tasvirlarga

qo'shimcha ravishda, o'zgaruvchan tasvirlar, masalan, video tasvirlar ham qayta ishlanishi kerak. Umumiy nuqtai nazardan, bir o'lchovli va ko'p o'lchovli signallarni raqamli qayta ishlash o'rtasida unchalik katta farq yo'qdek tuyuladi. Qanday bo'lmasin, qayta ishlash namuna olish, kvantlash, turli ortogonal o'zgarishlar va tasvir konvolyutsiyalarini amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Biroq, chuqurroq tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bir o'lchovli holatdan ikki o'lchovli holatga o'tish nafaqat miqdor, balki sifat hamdir. Ko'p o'lchovli signallarni qayta ishlashda yuzaga keladigan muammolar bir o'lchovli signallarni qayta ishlashda oddiygina mavjud emas va shunga mos ravishda, aksincha, raqamli signallarni qayta ishlashda ko'p qiyinchiliklar oddiygina mavjud emas yoki bir o'lchovli signaldan o'tishda osongina bartaraf etiladi.

Raqamli tasvirlashning turli tarmoqlari mavjud,

kabi:

- chiziqli tasvirni qayta ishlash;
- chiziqli bo‘lmagan tasvirni qayta ishlash;
- chiziqli va chiziqli bo‘lmagan algoritmlarni rekursiv amalga oshirish [1]

Titov V.S.ning optoelektronik tizimlar tasvirlari sifatini oshirish usullari, algoritmlari va texnik vositalarini ishlab chiqish yo'nalishlariga, texnik ko'rish tizimlarini tanib olishda tasvir sifatini yaxshilashga yondashuvlarga bag'ishlangan ishida. qayta ishlashning yangi usullari va algoritmlarni moslashtirish, ularning ishlashi uchun tashqi o'zgaruvchan sharoitlarni hisobga oladigan tizimlarning dizayn parametrlari va xususiyatlarini moslashtirish usullarini o'stirish va amalga oshirish; tizimli yondashuv va tizimlar sifatiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni har tomonlama hisobga olish asosida tasvirni qayta ishlashning yangi usullari, algoritmlari va texnik vositalarini yaratish. [2]

Chiziqli tasvirni qayta ishlash algoritmlari, rasmlarni filtrlashning eng keng tarqalgan usullaridan biri ularni chiziqli algoritmlar bilan qayta ishlashdir. Turli filtrlarni amalga oshirish jarayonlarini tushunish uchun chiziqli filtrlashning asosiy tushunchalarini ko'rib chiqaylik. Chiziqli raqamli filtr - chiqish signali namunalari kirish va chiqish signallarining oldingi namunalari va kirish signalining joriy

namunalarining chiziqli kombinatsiyasi sifatida taqdim etilgan qurilma. LCF uchun asosiy farq tenglamasi quyidagi shaklga ega:

$$y(nT) = \sum_{i=0}^M a_i \cdot x(nT - iT) + \sum_{j=1}^N b_j \cdot y(nT - jT), \quad n \geq 0, \quad (1.1)$$

Bu yerda T - tanlab olish davri (interval); n - signal namunasining joriy raqami, shu jumladan nol namunasi ($n = 0, 1, \dots$); j - kamaytiriladigan tenglama uchun 1 dan boshlanadi. Birinchi yig'indi filtrning rekursiv bo'lmagan qismini, ikkinchi yig'indi filtrning rekursiv qismini tavsiflaydi.

Rekursiv tasvirni qayta ishlash algoritmlari eng istiqbolli va tasvirni qayta ishlashda hisoblash xarajatlarini kamaytirish vazifalarida keng qo'llaniladi. Ushbu mezon, ya'ni tasvirni qayta ishlashga sarflangan vaqt (video oqim) real vaqtda ishlaydigan tizimlar uchun juda muhimdir. Ushbu turdagi filtrlash rekursiv xususiyatlarga asoslangan turli xil modifikatsiyalarda ham qo'llaniladi. Rekursiv raqamli filtrlar (RDF) filtr koeffitsientlari sonini kamaytirish mumkin bo'lgan filtrlardir (rekursiv bo'lmagan raqamli filtrlarga nisbatan - NCF). Ular cheksiz impulsli javobli filtrlar (IIR filtrlari) deb ataladi, chunki oldingi namunalar qiymatlarining "xotirasi" chegarada cheksiz bo'lishi mumkin. Rekursiv filtrning signalga javobi, "xotira" ni hisobga olgan holda, bir xil impulsli javobli filtrlarni amalga oshirish imkoniyatini istisno qiladi va rekursiv filtrlarning chastotali javoblari har doim murakkab bo'ladi. Berilgan chastotali xarakteristikalar bilan rekursiv chastota filtrlarini yaratish z -transformatsiyalar yordamida amalga oshiriladi .[3]

Tezkor tasvirni qayta ishlash algoritmlari Ushbu turdagi algoritmlarning mohiyatini tushunish uchun biz ta'rifni kiritamiz ishlash. Tezlik - bu qurilmalar, qurilmalar, mexanizmlar va boshqalar. ular uchun mo'ljallangan ishni kerakli tezlikda bajarish. Shuningdek, algoritmlarni qayta ishlashning ushbu xususiyati kanonik algoritmlarni har qanday transformatsiyalar tufayli boshqa ko'rinishda amalga oshirish imkoniyati sifatida shakllantirilishi mumkin, bu esa hisoblash operatsiyalarini kamaytirishga, algoritmni soddalashtirishga olib keladi va natijada

daromad olishiga olib keladi. vaqt xarajatlari, bu inson hayotining turli sohalarida juda muhim, bu erda hisoblash xarajatlarini kamaytirish talab etiladi.

T.S.ning kitoblar turkumida. Raqamli tasvirni qayta ishlashga bag'ishlangan Huang tasvirni qayta ishlashning uchta asosiy yo'nalishi bilan shug'ullanadi: samarali kodlash, tasvirlarning vizual sifatini tiklash va yaxshilash, naqshni aniqlash. Tasvirlarning vizual sifatini tiklash va yaxshilashning ko'plab usullari chiziqli fazoviy o'zgarmas filtrlardan foydalanishga asoslangan. Bunday muammolarni hal qilish uchun ko'pincha chiziqli bo'lmagan usullar talab qilinadi. Ana shunday usullardan biri median filtrlashdir. Zaxojaya O.I.Maqolasida. va Soloshenko A.N. raqamli filtrlar va System-On-Chip kontseptsiyasidan foydalangan holda tasvirni yuqori tezlikda qayta ishlash tizimini yaratish masalalari ko'rib chiqiladi. Raqamli filtrlardan foydalanish yuqori tezlikda tasvirni oldindan qayta ishlash va ekspozitsiyani boshqarishni amalga oshirish imkonini beradi, bu esa tasvirdagi xususiyatlarning reprezentativligiga ijobiy ta'sir qiladi. site:uz.wikisko.ru [4].

Turli xil tizimlarda tasvirlarni samaradorligini qiyosiy tahlil qilish Amalda, standart elektron xavfsizlik tizimlaridan foydalanish, aniqlanishi kerak bo'lgan, muammolarni bartaraf etish. Shunday qilib, tizim nisbatan oddiy ikki o'lchovli tasvir bilan ishlaydi, bu algoritmlarni sezilarli darajada soddalashtiradi va hisob-kitoblarning intensivligini pasaytiradi

Xulosa

Hozirgi kunda tadqiqotchilar tasvir sifatini yaxshilash uchun ko'plab algoritmlarni ishlab chiqmoqdalar. Raqamli tasvirni qayta ishlash jadal rivojlanayotgan ilmiy soha bo'lib, u turli xil axborot va texnik tizimlarda tobora ko'proq foydalanilmoqda: radar, aloqa, televizor va boshqalar. Tasvirga ishlov berishning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, bu ma'lumotni qayta ishlashning har qanday shakli bo'lib, ular uchun qayta ishlangan ma'lumotlar rasm, masalan, fotosuratlar yoki video ketma-ketliklar bilan ifodalanadi. Chiziqli tasvirni qayta ishlash algoritmlari, rasmlarni filtrlashning eng keng tarqalgan usullaridan biri ularni chiziqli algoritmlar bilan qayta ishlashdir. Rekursiv tasvirni qayta ishlash

algoritmлари eng istiqbolli va tasvirni qayta ishlashda hisoblash xarajatlarini kamaytirish vazifalarida keng qo'llaniladi. Ushbu mezon, ya'ni tasvirni qayta ishlashga sarflangan vaqt (video oqim) real vaqtda ishlaydigan tizimlar uchun juda muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Gonsales R.K. , Vuds R.E. . Raqamli tasvirni qayta ishlash, 3-nashr, Nyu-Jersi: Pearson Education, 2008. 950 pp.
2. Gupta S., Kaur Y. Raqamli tasvir uchun turli xil mahalliy va global kontrastni kuchaytirish usullarini ko'rib chiqish // Kompyuter ilovalari xalqaro jurnali [Elektron resurs] 2014, URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/7fb1/bf8775a1a1eaad9b3d1f45bc302adc5bc802adc>. 2019).
3. Визильтер Ю. В., Желтов С. Ю., Князь В. А., Ходарев А. Н., Моржин А. В. В41 Обработка и анализ цифровых изображений с примерами на LabVIEW IMAQ Vision. – М.: ДМК Пресс, 2007. – 464 с
4. Салыкова, Д.А. Интерактивный лабораторный практикум “ Восстановление изображений при помощи инверсной фильтрации в среде MATLAB” / Д.А. Салыкова, А.Н. Утемисов, А.В. Каменский // Современное образование: повышение профессиональной компетентности преподавателей вуза – гарантия обеспечения качества образования: материалы междунар. науч.-метод., 1-2 февраля 2018г., Россия, Томск. – Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники, 2018. – С. 65–66.

MAKTAB MATEMATIKA KURSINI O‘QITISHDA INTERFAOL USULLAR

Sayfullayeva Nozima Baxodirovna, Esanova Feruza Xikmatillo qizi

Buxoro davlat universiteti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada umumta’lim maktablarida matematika fanini o’qitishda ayrim interfaol usullardan foydalanish masalasi “Tub va murakkab sonlar” mavzusini o’qitish misolida yoritib berilgan. Dars jarayonida foydalanish mumkin bo’lgan interfaol usullardan “qoidani to’g’ri ayt” o’yini va “mosini top” usulidan namunalari keltirilgan.*

***Kalit so’zlar:** matematika fani, tub sonlar, murakkab sonlar, dars jarayoni, interfaol usullar, “qoidani to’g’ri ayt” o’yini, Eratosfen g’alviri.*

Zamonaviy ta’limni tashkil etishga qo’yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o’quvchilarga yetkazib berish, ularda ma’lum faoliyat yuzasidan ko’nikma va malakalarni hosil qilish, shuningdek, o’quvchilar faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko’nikma va malakalar darajasini baholash o’qituvchidan yuksak pedagogik mahorat hamda ta’lim jarayoniga nisbatan yangicha yondashuvni talab etadi.

Ushbu tezisdagi umumta’lim maktablarining Matematika kursini o’qitishda ayrim interfaol usullarni qo’llash masalasi “Tub va murakkab sonlar” mavzusi misolida tushuntiriladi.

Bizga maktab matematika kursidan yaxshi ma’lumki, “Tub va murakkab sonlar” mavzusi “Bo’linish belgilari” mavzusidan keyin keladigan mavzu bo’lib, o’quvchi natural sonlarning 2 ga, 3 ga, 5 ga, 9 ga va 10 ga bo’linish belgilari haqida batafsil ma’lumotga ega bo’lsagina tub va murakkab sonlar mavzusini o’zlashtirishda qiyinchilikga uchramaydi. Bunda yangi mavzu bayoniga o’tishdan oldin o’tilgan darsni o’quvchilar hukmiga “Qoidani to’g’ri ayt” o’yinini havola qilish mumkin:

1) Sonning bo’luvchisi deb –

- 2) Sonning karralisi deb –
- 3) Bo'linish belgisi deb –
- 4) bu son 2 ga bo'linadi;
- 5) bu son 3 ga bo'linadi;
- 6) bu son 5 ga bo'linadi;
- 7) bu son 9 ga bo'linadi;
- 8) bu son 2 ga bo'linadi.

O'quvchilar navbat bilan yuqorida sanab o'tilgan 8 ta qoidaga javob beradilar. Bu jarayonda o'qituvchi javobning to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligiga qarab izoh va to'ldirishlar qilishi mumkin.

O'tilgan mavzuni takrorlashda “Mosini top” usulidan ham foydalanish yaxshi samara beradi. Bu usulda “Qoidani to'g'ri ayt” o'yinidan farqli o'laroq javoblar aralash shaklda bo'lsada jadvalda o'z aksini topgan bo'ladi. Bu esa o'quvchilarga to'g'ri javoblarni eslashda yoki mantiqiy fikrlab topishda biroz imkoniyat yaratadi. Chunki ko'p hollarda javoblarni taqqoslash orqali ham bilimlarni mustahkamlar hamda o'tilgan tushunchalarni mustahkamlash yaxshi samara beradi.

Shu bilan bir qatorda bu o'rinda buyuk ajdodlarimizning mavzuga oid tadqiqot natijalaridan, tarixiy ma'lumotlardan keltirish orqali o'quvchilarda ajdodlarimizga nisbatan hurmat-izzatni shakllantirish mumkin. Masalan, buyuk ajdodimiz Abu Ali ibn Sino (980-1037) dunyoga mashhur “Tib qonunlari”ni yaratgan alloma bo'lish bilan birga, uning matematikaga oid tadqiqotlari ham bor. Dars davomida Abu Ali ibn Sinoning “Ash-shifo” asarining “Sonlar fani” bo'limidan olingan quyidagi natijalarni keltirish mumkin.

Agar sonni 9 ga bo'lganda:

- 1) 1 yoki 8 qoldiq qolsa, bu sonning kvadratini 9 ga bo'lganda 1 qoldiq qoladi;
- 2) 2 yoki 7 qoldiq qolsa, bu sonning kvadratini 9 ga bo'lganda 4 qoldiq qoladi;
- 3) 4 yoki 5 qoldiq qolsa, bu sonning kvadratini 9 ga bo'lganda 7 qoldiq qoladi;
- 4) 3 yoki 6 qoldiq qolsa, bunday sonning kvadrati 9 ga bo'linadi.

O'quvchilarga bir nechta misollarda Ibn Sino isbotlagan bu tasdiqlarni tekshirib ko'rish tavsiya etiladi.

O'qituvchi o'quvchilarning yangi mavzuni o'zlashtirishga tayyor ekanligiga ishonch hosil qilgach, yangi mavzu bayoniga o'tishi mumkin. Yangi mavzuga oid ma'lumotlar berilgach, darslikda keltirilgan misollar tahlil qilinadi.

Shu o'rinda mavzuga oid tarixiy ma'lumotlardan keltirish, xususan "Eratosfen g'alviri" haqida tushuncha berish o'quvchilarda matematika faniga bo'lgan qiziqishlarini yanada orttiradi.

Sonlarning bo'linish belgilari, tub sonlar juda qadim zamonlardan oq matematiklar diqqatini o'ziga tortgan. Ayniqsa, tub sonlar, ularning nechtaligi, natural sonlar qatoriga qanday joylashganligi bilan ko'pchilik olimlar qiziqishgan va chuqur tadqiqotlar olib borishgan. Yunon olimi Yevklid (eramizdan avvalgi III asr) tub sonlarning cheksiz ko'pligini isbotlagan.

Tub sonlar jadvalini tuzish usullaridan eng qadimgisi va eng soddasi yunon matematigi Eratosfen taklif qilganidir. Bu usul quyidagidan iborat: 2 dan boshlab biror natural songacha, masalan 100 gacha bo'lgan barcha natural sonlar yoziladi va undagi murakkab sonlar o'chiriladi. O'chirilmay qolganlari – tub son bo'ladi.

Go'yoki Eratosfen 100 ta natural sonni g'alvirga solib elagan: tushib ketganlari murakkab, qolganlari esa tub sonlar bo'lgan. Shuning uchun ham u taklif qilgan usulni "**Eratosfen g'alviri**" deyishadi.

Darsni yakunlashdan oldin, o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirganlik darajasini aniqlash maqsadida savollar berish mumkin. Mavzuga oid testlardan dars yakunida o'quvchilar bilimni qisqa muddatda baholashda foydalanish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, maktab o'quvchilariga Matematika kursining "Tub va murakkab sonlar" mavzusini o'qitish jarayonida maqolada keltirilgan ma'lumotlardan foydalanish orqali darsning o'tilgan mavzuni takrorlash, yangi mavzuni bayon qilish, mavzu bo'yicha olingan bilimlarni mustahkamlash qismlarini samarali tashkil etish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOT

1. Haydarov B.Q. Matematika 5 sinf (umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5- sinfi uchun darslik). Toshkent: Yangiyo'l Poligraf Servis, 2015. - 240 b.

DEMOKRATIK JAMIYAT YARATISHNING HUQUQIY TAMOYILLARI.**Dadayev Boxodir G‘ayrat o‘g‘li**

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti “Xalqaro huquq” fakulteti talabasi

Annotation: *Maqolaning mazmuni demokratik jamiyat qurishda zaruriy huquqiy tamoyillar hamda ushbu tamoyillarning negizida yaratish mumkin bo‘lgan bugungi kundagi muhim hisoblangan demokratiya haqidadir. Mazkur maqolada demokratiyaning jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati va muhimligi bir nechta nazariy fikr-mulohazalar bilan tizimli tahlil asosida yoritilib berilgan.*

Keywords: *demokratik jamiyat, huquqiy tamoyillar, demokratiya, fikr mulohazalar, tizimli tahlil.*

Introduction: O‘zbekiston – suveren demokratik respublika.²¹ Bugungi kunda dunyo miqyosida demokratiya, demokratik jamiyat to‘g‘risida muayyan mo‘tadillashgan ilmiy konseptsiyalar ishlab chiqilgan. Ularda demokratik jamiyatning qiyofasi, asoslari va rivojlanishining umume'tirof etilgan qonuniyatlari hamda uning har bir davlat, xalqning milliy-ma'naviy xususiyatlari bilan bog‘liq jihatlari tobora keng miqyosda o‘z ifodasini topmoqda.²²

O‘zbekiston Respublikasida barpo etilayotgan demokratik jamiyat - uning o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash, o‘rganish zarurati ham shu qonuniyat bilan bog‘liqdir.

Demokratiya tamoyillari milliy qadriyatlar bilan to‘ldirib borilmoqda. Shuningdek jamiyatimizdagi bu jarayonni atrofimizda ro‘y berayotgan ijtimoiy-siyosiy voqealar va ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘lanishlarni aniq voqeligimiz bilan chambarchas o‘rganish, tahlil etish zarurdir. Buning muhimligini birinchi Prezidentimiz I.A.Karimovning quyidagi gaplari bilan ko‘rsatishimiz mumkin: “Pirovard maqsadimiz – ijtimoiy yo‘naltirilgan barqaror bozor iqtisodiyotiga, ochiq

²¹ www.lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 1-moddasi.

²² Azizxo‘jaev A.A Demokratiya – xalq hokimiyati demakdir. – T.: 1996.

tashqi siyosatga ega bo‘lgan kuchli demokratik huquqiy davlatni va fuqarolik jamiyatini barpo etishdan iboratdir”.²³

O‘zbekistonda demokratik jamiyat qurish vazifalarining fuqarolik jamiyati asoslari bilan mushtarakligi, inson huquq va erkinliklarini, ularning qonun oldida tengligini amalda ta‘minlashiga qaratilgandir. Unga erishish shart-sharoitlarini, asosiy yo‘nalishlarini bilish demokratik jamiyat to‘g‘risida yaxlit tasavvur beradi. Bu bugungi kunda hayotimizda uchrab turgan demokratiyaga zid bo‘lgan ayrim nosog‘lom xatti-harakatlar, “demokratiya niqobi bilan” uning milliy-ma‘naviy xususiyatlarini, O‘zbekiston xalqi turmush tarzi, milliy-ma‘naviy qadriyatlarini: tarixi, tili, madaniyati, urf-odat va an‘analarini hisobga olmasdan, demokratiyaga baho berishdagi bir tomonlama, noxolis urinishlarning ham tub maqsadlarini, asl muddaolarining mohiyatini anglashga yordam beradi.

Demokratiya – bu hokimiyat va fuqarolik mas‘uliyati barcha fuqarolarning to‘g‘ridan to‘g‘ri yoki o‘zlarining erkin saylagan vakillari vositasida amalga oshiradigan boshqarish tizimidir;

Demokratiya ko‘pchilik hokimiyati va shaxsiy huquq prinsiplariga tayanadi. Demokratik davlat markaziy hokimiyat organlari kuch-qudratining oshib ketishiga yo‘l qo‘ymaydi, barcha darajadagi hokimiyatlarni fuqarolar uchun ochiqligini ta‘minlash, barcha kishilar ehtiyojlariga aks sado bera olishi uchun mintaqaviy va mahalliy darajalardagi hokimiyatlarni nomarkazlashtiradi;

Demokratik ustunlar

²³ I.A.Karimov. O‘zbekiston XXI asr bo‘lag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari T: O‘zbekiston, 1997, 3-bet.

Conclusions: Biz yangi O‘zbekistonni xalqimiz bilan birgalikda barpo etamiz, degan ulug‘vor maqsadni o‘z oldimizga qo‘yganmiz. Bu borada “Jamiyat – islohotlar tashabbuskori” degan yangi g‘oya kundalik faoliyatimizga tobora chuqur kirib bormoqda.²⁴

Boshqaruv tizimi sifatini oshirishda “Xalq davlat organlariga emas, balki davlat organlari xalqqa xizmat qilishi kerak” degan asosiy tamoyilni amalda to‘liq ta‘minlash bo‘yicha hali ko‘p ish qilishimiz zarur.²⁵

So‘nggi yillarda yurtimizda demokratik islohotlarni amalga oshirish, jumladan, inson huquq va erkinliklari hamda qonun ustuvorligini ta‘minlash borasida olib borilayotgan ishlar yuqoridagi fikr mulohazalarning isbotidir.

Ayni paytda biz inson huquq va erkinliklarini himoya qilish va ta‘minlashda amalga oshirgan ishlarimizdan ko‘ra, oldimizda turgan vazifalar anchayin salmoqli hamda katta masshtabni qamrab oladi.

References:

1. www.lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. I.A.Karimov. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari T: O‘zbekiston, 1997, 3-bet.
3. <https://review.uz/uz/post/uzbekiston-respublikasi-prezidenti-savkat-mirzиеevning-olij-mazlisga-murozaatnomasi> O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 28.01.2020..
4. Azizxo‘jaev A.A Demokratiya – xalq hokimiyati demakdir. – T.: 1996.

²⁴ <https://review.uz/uz/post/uzbekiston-respublikasi-prezidenti-savkat-mirzиеevning-olij-mazlisga-murozaatnomasi> O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 28.01.2020.

²⁵ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 28.01.2020.

COMPARATIVE ANALYSIS AND LINGO-DIDACTIC ISSUES OF REPORTED SPEECH IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES

Turaxon Abdurahmanov,

2nd year of masters of foreign languages faculty,

Andijan state university

Abstract: *the article analysis of the study of lingua-didactic issues of improper direct speech in modern linguistics. It reveals that direct speech preserves the peculiarities of the speaker's speech - lexical, emotional and evaluative, and maintains the rules of substitution of personal pronouns and personal forms of verbs in Uzbek and English languages.*

Keywords: *direct speech text linguistics, verbs, semantic characteristics, author, character, Uzbek and English language*

In modern linguistics, the development of problems remains very relevant, related to the study of other people's speech transmissions. One of the modes of transmission of someone else's speech in addition to direct and indirect speech remains the object of study for linguists. Its specificity is that it, as well as direct speech, preserves the peculiarities of the speaker's speech lexico-phraseological, emotional and evaluative elements; on the other hand, as in indirect speech the rules for the replacement of personal pronouns and personal forms of verbs are maintained. It was established, that non-direct speech is quite common in various texts and can range from one lexical unit to an entire sentence.

In English, as in Uzbek, there are direct speech and indirect speech, which are widely used in speaking and writing.

An excerpt is a statement that conveys the author's speech without any changes. Assimilation is the act of conveying the author's speech to another person by adapting it to the time and person. For example, consider the following sentence:

- Tom said 'I'm am tired'. (Tom said - author's statement, 'I am tired' - quote; Tom's statement is given without any changes.)

- Tom said he was tired. (Tom said, 'he was tired', assimilation, Tom's words are adapted to time and person)

Generally, to make a quotation sentence into an adverbial sentence, the tense in the quotation is postponed for a while, and the person, rhyme, and other tenses are changed.

Let us look at the order of change of times:

Present Simple Tense and Past Simple Tense

- ✓ He said 'my mother is a lawyer' He said that his mother was a lawyer.
- ✓ He said 'I don't like coffee' He said that he did not like coffee.

Present Continuous Tense and Past Continuous Tense

- He said 'I am having my hair cut today' He said that he was having his hair cut that day.

Past Simple Tense and Past Perfect Simple Tense

- He said 'I started as a He said that he had started out as acher.

Past Continuous Tense and Past Perfect Continuous Tense

7. He said 'I was having a bath at five o'clock yesterday' He said that he had been having a bath at five o'clock the day before.

Present Perfect Simple Tense and Past Perfect Simple Tense

He said 'I have passed my driving test.' He said that he had passed his driving test.

Present Perfect Continuous Tense and Past Perfect Continuous Tense

- He said 'I have been having English lessons for a year.' He said that he had been having English lessons for a year.

Indirect speech is one way of transmitting of someone else's speech, characterized by the author's and of the character. Due to its peculiarities, the problem of someone else's expression during the development of linguistic thought has always been at the center of interests of scientists.

Attention of researchers attracts the problem of functioning of non-direct speech as a part of super phrase unity; a typology is being developed of non-direct speech on modern prose material on different languages; means of entry are identified and systematized of direct speech; its formal signs etc. For example, direct

speech is a improper component of such a significant concept as the theory of the "author". Studies of the "image of the author" in the literary works have recently become are very popular, and therefore, the direct speech is receiving more and more attention. All kinds of strangers' speeches are distinguished by the author's background, in which they intertwine in different ways, performing a variety of stylistic functions. In terms of component analysis, how the rule is that the reproduction of someone else's speech consists of two parts - input (author's words) and transformation of someone else's speech (internal speech of the character).

Modal verbs and other auxiliary verbs change as follows: *He said 'Tom will win the match'; He said (that) Tom would win the match; He said 'I can speak five languages'; He said (that) he could speak five languages; He said 'I have to / must go'; He said (that) he had to go.*

In other cases, it is better that the modal verbs might / could / should / would/ought to be used in the quotation remain unchanged

The modal verb **must** change to the modal verb **had to** when it expresses an obligation in a quotation, and it must remain unchanged when it expresses a command (demand) or a logical conclusion.

He said 'I must go now' (obligation); He said that he had to go then.

The direct speech of the Uzbek language is the transmission of someone else's statement, accompanied by with the author's words. Direct speech is most often related to verbs of statements or thoughts in the author's words such as say, ask, answer, confirm, exclaim, say, whisper, confirm, object, think over, decide, etc; less often - with verbs indicating the character of speech, its connection with the previous statement that to start, to continue, to conclude, to interrupt, to finish up, etc. Author's words may include verbs that indicate the feelings of the speaker, his/her inner state (to be happy, to be upset, to be offended, to be horrified; verbs for mimics, gestures, movements that smile, laugh, frown, breathe, jump up, approach, run up, etc.

In the definition of indirect speech, it is necessary to proceed from the fact that in this way of transfer someone else's proverb inevitably changes its lexical-grammatical structure, becoming an appendage proposal or a member suggestion.

Within the statement itself there are also significant changes (by time, modality and person categories) under the influence of the input component, and may also be observed omitting, replacing or adding new lexemes. Indirect speech always functions as part of a complex sentence, including both parts of it: transmitting (the author's speech) and transmitting the hero's speech. The verbs that introduce indirect speech are much less than the verbs that introduce direct speech. Thus, for example, some semantic group heads do not introduce indirect Speech smile, nod, etc.; or it's much less common than direct speech such as continue, insert, plead, etc.

By "sensual perception," we mean ability; the state in which a person is able to be aware of the surrounding environment, has control over his or her own souls and the process of feeling and perception itself; the ability to actively experience, respond to life's impressions, sympathize with something.

The fourth journey into space... However, he's never I thought I'd make such a long leap over space and time. Seven hundred years old! With such a rapidity of life, the growth of new achievements, discoveries, with those horizons of knowledge, that have already been achieved on Earth...

Thus, the introductory verbs of non-direct speech in English literary texts are marked with its semantics, different kinds of internal processes of generation of the speech, which belongs to the addressee.

References

1. *Bakhtin M.M.* Problems of the text. // Bakhtin M.M. *Sobr. Soch.* M. M.: Russians dictionaries, 1996. T. 5. P. 306-328.
2. *Vinogradov V.V.* About the theory of artistic speech. M.: Higher school, 1971. P.p. 241-243.
3. *Efremov I.A.* Andromeda Nebula. Fantastic works / Ivan Efremov. Moscow: Excmo, 2008. P. 786.
4. *Popova L.G.* Reproduction of internal speech in German and Russian artistic texts from the perspective of pragmatic linguistics.

CHET TILI DARSLARINI INTERFAOL USULDA TASHKIL ETISH**XAYDAROVA NARGIZA RAJAB QIZI****SAMDCHTI MAGISTRANTI**

Bugungi kunda xorijiy tillarni bilish ko‘nikmasi professional ta‘limning ajralmas qismlaridan biri bo‘lib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda chet tillari kasbiy ta‘limning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Axborot texnologiyalari va zamonaviy o‘qitish usullaridan foydalanish qobiliyati yangi materiallarni tezkor tushunishga yordam beradi.

Turli usullarni birlashtirib o‘qituvchi muayyan ta‘lim dasturlarini yechishga qodir bo‘ladi. Shu munosabat bilan o‘qituvchi va talabalar xorijiy tillarni o‘qitishning zamonaviy usullari bilan tanishishlari kerak. Natijada maqsadlariga erishish uchun eng samarali usullarni tanlay bilish ko‘nikmalari shakillanadi. Bunda o‘qitish va o‘rganishning bir necha metodlaridan foydalanish samarali natija beradi.

Har bir metod psixologik asosga ega. Bolaning o‘quv materialini o‘zlashtirishdagi yosh imkoniyatlari va uning yetuklik darajasi o‘qitish va o‘qish usullariga juda katta ta‘sir ko‘rsatadi. O‘quvchilarning fikrlash faoliyatini va shaxsiy xususiyatlarini yaxshi bilish o‘qitishning samaraliroq usullarini topish imkonini beradi. Biz foydalanadigan metodlar o‘sayotgan organizmning anatomik-fiziologik, biologik xususiyatlariga ham bog‘liqdir. Ta‘lim metodlari nazariy jihatdan yaxshi asoslangan bo‘lishi, pedagogik nazariyadan kelib chiqishi kerak, ammo, ta‘lim metodlari amalda qo‘llanilmasa, foydasiz bir narsaga aylanadi. Amaliy yo‘llanganligi ta‘lim metodlarining eng muhim tomonlaridan biridir. Bu metodlarda pedagogik nazariya amaliyot bilan bevosita bog‘langan. Nazariya qancha chuqur va ilmiy bo‘lsa, ta‘lim metodlari o‘shancha samarali bo‘ladi.

O‘qitish metodlarini bilish manbalari bo‘yicha tasniflash ancha oddiy bo‘lib, ular maktab amaliyotida keng tarqalgan. Bu belgi bo‘yicha metodlar quyidagi uch guruhga bo‘linadi:

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

1. Og‘zaki metodlar (bilimlarni so‘z bilan bayon qilish, suhbat, darslik ma’lumotnoma va ilmiy adabiyotlar bilan ishlash).
2. Ko‘rsatmali metodlar rasmlar, namoyishlar, kuzatishlar.
3. Amaliy metodlar (mashqlar, laboratoriyadagi amaliy ishlar). Bular ma’lum darajada shartlidir, chunki mazkur metodlarning hammasi o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularni doim ham aniq chegaralab bo‘lmaydi. O‘qituvchi darsga tayyorlanishda va uning uchun eng muvofiq metodlarni tanlashda aynan shu metodlarning bajarilishi mumkinligini va ularning strukturasi hisobga olib, shu asosda, masalan, rag‘batlantirish, tarbiyaviy va kamol toptirish vazifalarini kuchaytiruvchi murabbiydir.

Ta’limning interfaol metodlari. Interaktiv metodlar o‘quvchi va o‘qituvchining birgalikdagi faoliyati bo‘lib, asosan o‘quvchilarni fikrlashga undaydi. Interfaol ta’lim – bilim, ko‘nikma, malaka va muayyan ahloqiy sifatlarni o‘zlashtirish yo‘lidagi o‘zaro harakatlarni tashkil etishga asoslanuvchi ta’limdir.

Interfaol metodining asosiy maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

1. O‘quvchilarni mustaqil, ijodiy tanqidiy, mantiqiy fikrlashga o‘rgatish;
2. Muammoli vaziyatni amaliy va hayotiy topshiriqlar asosida yechish;
3. O‘z-o‘zini fikrlashga majbur etish;
4. Faollashtirish;
5. O‘quvchilarni tashkilotchilik va yo‘naltiruvchanlikka undash;
6. Do‘stona munosabatlarni shakllantirish.
7. Refleksiya Interfaol usul tarbiya nuqtai nazaridan, har bir kishini ruhiy, ilohiy tavsifini ko‘zda tutgan hoda, xalqaro miqyosdagi ta’lim – tarbiya yangiliklarni hamda ma’naviy manbalarimizdagi aks ettirilgan intellektual salohiyatimiz ko‘nikmalariga asoslanib komil farzand tarbiyalash demakdir.

Interfaol metodlarni tanlash mezon – ularning ta’lim va tarbiyani rivojlantirish masalarni yechishga yuqori yo‘nalganligidir. Bu mezon turli xil metodlarni u yoki bu doiradagi vazifalarni yechish imkoniyatlarini baholash yo‘li bilan joriy etiladi, chunki ijtimoiy tajriba elementlarini o‘zlashtirishda ularning

imkoniyatlari turlichadir. Interfaol metodlarni tanlashning navbatdagi mezonlari ularning ta’lim mazmuni xususiyatiga mos kelishdir.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak zamon ilgarilab borgani sari har bir sohada yangilik ko‘paymoqda. Til o‘rgatishda ham turli uslublar paydo bo‘lmoqda. Ingliz tilini o‘rgatishda o‘rganuvchining salohiyat va darajasi, yoshidan kelib chiqqan holda bosqichma -bosqich o‘rgatish yaxshi natija beradi.

Zeroki bugungi o‘shib borayotgan avlodni har tomonlama mukammal kadr qilib o‘stirishda ta’limning ayniqsa xorijiy tillarning o‘ziga xos roli mavjud. O‘quv jarayonini samarali va qiziqarli shaklda tashkil etish bugungi kunning dolzarb masalasiga aylandi. Bu borada yurtimizda ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim haqida»gi Qonuni. – T., 1997. 29 avgust.
2. «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi». – T., 1997. 29 avgust.
3. Juraboyev, B. B. U. (2021). Problems and solutions for online teaching and learning of foreign languages.
4. Samarova, S. (2018). Forming Creative Vision of Person as Universal Method Enhancing Creativity. Eastern European Scientific Journal, (6).
5. Lyaudis V.L. - Metodika prepodavaniya psixologii, iz.vo 2000 URAO

FEATURES OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN PRIMARY EDUCATION

Hikmatov Diyorbek Xamroqul o'g'li

***Annotation:** In this article, the first group consists of natural and social sciences (physics, chemistry, history, etc.) that teach the basics of science, the first feature of which is to serve to create in the minds of students the correct ideas and concepts about science data are shown.*

***Keywords:** learning environment, language experience, language learning, language acquisition, initiative speech, proportionality.*

The difference between English and other subjects in the education system is at the same time, it is both an educational goal and an educational tool. English language skills (listening, speaking, reading, writing) while the purpose of education is new and obtaining useful information also acquires the status of a means of delivery. English differs in its coverage of the subject matter approaches are available. Researchers didactic, psychological, practical of a foreign language (functional), expressed opinions on the basis of education (I. V. Raxmanov, V. S. Setlin, J. J. Jalolov, T. Q. Sattorov, S.S. Saidaliyev et al.). T.Q. Sattorov, a definite Methodist, follows the subject of English classifies on the basis of pedagogical and psychological features:

1. The speech environment for communication in the native language and English is drastically different. Extracurricular activities for students to communicate in English almost non-existent. There is always a natural environment for the mother tongue.

2. The mother tongue is absorbed into a person's daily activities. For English while such an opportunity does not exist. Communicate with students in English classes it is necessary to create artificial speech situations for the purpose of teaching.

3. The human child perceives the environment through the mother tongue and interacts with people. The situation with teaching English is quite different.

The concept of learning environment is about ensuring effectiveness in English language teaching natural conditions, at least 1000 hours of communication with an English speaker, pedagogical skills of the teacher, physiological age of the student, features of psychological and cognitive activity, time spent on the subject, and such as students' attitudes toward the subject and their ability to learn factors. To get a broader picture of these factors in order to learn English naturally and artificially

Let's compare the study: Yazid is an 8-year-old Malaysian boy. She speaks English as a second language in school learns as. Outside of school, it's English-language commercials and traffic sees signs that occur in English in a variety of speech situations will be a living witness to communication and interaction. At home it is for children watches English subtitles. She is a teacher and her peers can communicate in English on familiar topics.

Pronunciation, grammar and lexical aspects of the language are studied, and ideas are expressed in English to understand and comprehend takes on the status of a practical goal.

T.Q. Sattorov from the point of view of the relationship between knowledge and skills subjects (a) knowledge and theory (history, literature, geography); (b) disciplines aimed at developing practical skills (Figure, labor education, physical education). English in this regard agrees with the authors of the general methodology of teaching and English is the subject between the two groups above. In conclusion, in the first and second conditions, a foreign language there is a natural environment for learning as a means of communication. Because firstly, unlimited time, and secondly, information in live speech situations there are factors that ensure its correct interpretation, and thirdly, it is being studied it is strong to fall into different social situations when communicating in a foreign language leads to need and high motivation, and fourth, the edge being studied in English, the focus is not on form, but on content, in English-speaking communication is tested

experimentally and studied independently. Most importantly, express your opinion personal initiative is displayed. Therefore, English in the context of natural learning assimilated

Books.

1. Galskova N.D., Nikitenko Z.N. Theory and practice of training inostrannym yazykam. Nachalnaya shkola: Metodicheskoe posobie. - M .: Ayriss-press, 2004. - 240 p.
2. Driscoll P., Frost D. The teaching of modern foreign languages in the primary schools. - L .: & N.Y .: Routledge, 2005. - 258 p.
3. Pinter A. Children learning second languages. Research and practice in Applied Linguistics. - UK .: Palgrave & Macmillan, 2011. - 308

УЗУМ УРУҒИ ТАРКИБИДАГИ ЭКСТРАКТИВ МОДДАЛАРНИ АНИҚЛАШ

Рустамов Санжар Аширалиевич

Кимё фанлари бўйича фалсафа доктори

Юлдашева Суғдиёна Махмуджон қизи

АДУ, кимё таълим йўналиши I-босқич талабаси

Индира Махамат Марселевна Муслимова

АДУ, кимё таълим йўналиши I-босқич магистранти

***Аннотация:** Ушбу мақолада озиқ-овқат саноатининг иккиламчи маҳсулоти бўлган узум уругини турли эритувчилардаги экстрактив моддалар йиғиндисини аниқланганлиги тўғрисидаги маълумотлар келтирилган.*

***Калит сўзлар:** узум уруги, экстрактив моддалар, биологик фаол бирикмала*

Дунёда доривор ўсимликлар ва ҳайвонлар организмидан ажратиб олинган доривор ва шифобахш моддаларга бўлган талаб кундан-кунга ортиб бормоқда. Ҳозирда доривор ўсимликлар асосида кўплаб биологик фаол қўшимчалар ишлаб чиқилмоқда ҳамда амалиётга тадбиқ қилинмоқда. Таркибида доривор ўсимликлар, ҳайвонлар организмидан ажратиб олинган биологик фаол қўшимчалар, модификация қилинган кўплаб табиий моддаларнинг биологик фаоллиги ҳамда кам захарлилиги синтетик усулда олинган моддаларга нисбатан юқори биологик фаолликка эга эканлиги маълум. Шундан келиб чиқиб таркибида доривор ўсимлик ва ҳайвон организмидан ажратиб олинган биологик фаол бирикмалар ёрдамида кенг таъсирга эга, янги турдаги биологик фаол қўшимчаларни яратиш ва амалиётга тадбиқ этиш долзарб муаммолардан ҳисобланади [1].

Ноананавий дори-дармонлар ҳозирги кунда инсонлар саломатлигини яхшилаш, касалликларнинг олдини олиш ва даволаш учун тобора оммалашиб бормоқда [2]. Ҳозирги вақтда тиббиётда кенг спектрдаги синтетик дори воситалари ишлатилади. Дунё тиббиёт амалиётида 42% дан ортиқ ўсимлик

хом ашёсидан олинган препаратлардан фойдаланилади. Шундай табиий манбалардан бири узум уруғи ҳисобланади. Уруғ таркибида макро ва микроэлементлар, полифенол бирикмалар, тўйинган ва тўйинмаган ёғ кислоталари, витаминларга бой бўлиб антиоксидан, ҳужайра ва тўқималарни қаришини секинлаштирувчи, юрак-қон томир, саратон ва турли яллиғланиш касалликларини олдини олиш, даволаш профилактикасида амалий тиббиёт ҳамда халқ табobatiда кенг фойдаланиб келинмоқда.

Барча турдаги доривор ўсимликларнинг сифат ва миқдор кўрсаткичларини аниқлаш уларнинг қай даражада зарарсиз, истемол учун яроқли ва самарали даволовчи ҳусусиятга эга эканлигини кўрсатиб берувчи асосий омиллардан бири ҳисобланади.

Турли эритувчилар ёрдамида доривор ўсимликлардан ажратиб олинган моддалар йиғиндиси “экстрактив моддалар” деб аталади.

Аксарият холларда эритувчи сифатида сув ва турли хил фоизли (40 %, 50 %, 60 %, 70 %) спиртлар ишлатилади ҳамда бошқа органик эритувчилар, аралашмалардан фойдаланилади. Шунинг учун ҳам битта доривор ўсимликнинг ўзидан турли эритувчилар ёрдамида ажратиб олинган экстрактив моддалар таркиби ва миқдори ҳар хил бўлади [3].

Экстракт моддалар миқдори маҳсулот сифатини белгилайдиган муҳим кўрсаткичлардан бири ҳисобланади. Шунинг учун ҳам давлат фармокопея (ДФ) талабларида доривор ўсимлик маҳсулототидаги экстрактив моддаларни миқдорини аниқлашни тақозо этади.

Узум уруғи таркибида экстрактив моддалар миқдорини аниқлашда ДФ талабларидан келиб чиқиб бажарилди

Узум уруғи таркибида экстракт моддалар миқдорини аниқлаш учун экстрагент сифатида дистирланган сув ва концентрацияси 40% 70% ва 96% бўлган сув-спирт эритмаларидан фойдаланилди. Таҳлил натижалари қуйидаги жадвалда келтирилган.

Узум уруғи таркибдаги экстрактив моддалар миқдори

Экстрагент			
Дистирланган сув	40 % этил спирт	70 % этил спирт	96 % этил спирт
10,16	17,98	15,88	10,26
10,25	18,21	16,86	11,28
10,10	19,54	14,63	12,85

Олинган натижада кўриниб турибдики узум уруғи таркибида экстракт моддалар этил спиртини 40% эритмаси билан экстракция қилинганда энг кўп миқдорда ажралиб чиқиши аниқланди. XI ДФ маълумотларида уларнинг меъёри 7% дан кам бўлмаслиги керак деб белгиланган. Бошқа эритувчиларда олинган экстрактив моддалар миқдори, юқорида санаб ўтилган сонли кўрсаткичларни XI ДФ да келтирилган усуллар бўйича аниқланди.

Виночилик саноати иккиламчи махсулоти бўлган узум уруғи ўзининг бой кимёвий таркибига қуйидаги гуруҳдаги биологик фаол бирикмалар: бета-каротиноидлар, углеводлар, органик кислоталар, витаминлар, минерал моддалар, клетчатка, крахмал, кумаринлар, гликозидлар, флавоноидлар, микроэлементлар йиғиндиси, ошловчи, ароматик моддалар, фитонцидлар ва бир қатор бошқа фойдали моддалар киришини инобатга олиб келажакда узум уруғини фармацевтика саноатида дастлабки хом-ашё сифатида фойдаланиш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. И.Р.Асқаров. Табобат қомуси. Мумтоз сўз. Тошкент-2019
2. Yongnian Ni, Minghua Mei, Serge Kokot. One- and two-dimensional gas chromatography–mass spectrometry and high performance liquid chromatography–diode-array detector fingerprints of complex substances: A, comparison of classification performance of similar, complex Rhizoma Curcumae samples with the aid of chemometrics, *Analytica Chimica Acta*, Volume 712, 2012, Pages 37-44.
3. Государственная Фармакопея РФ XVI изд. Минздрав РФ. [офиц. сайт] URL: <http://www.femb.ru/feml>. Москва, 2016.

ТИПОЛОГИЯ ЦИТАТ ИЗ КУРЪАНА В ПЕРЕВОДЕ «БАБУРНАМЕ» НА РУССКИЙ ЯЗЫК.

Алтмишева Ёркиной Мажидовна

Старший преподаватель

Андижанский государственный университет

Аннотация: В статье проанализированы цитаты из Куръана в сочинении «Бабурнаме» Захириддина Мухаммада Бабур и предложена их типология.

Ключевые слова: методы, типология, Куръан, религиозный контент.

Процесс перевода Куръанического контента отличается сложностью и многоаспектностью. В выборе методов перевода следует учитывать ряд таких факторов, как определение авторской задачи, языковое окружение лексической единицы, номинирующей реалию, а также ее значение и функциональную нагрузку в определенном контексте. Выбор только одного приема перевода может привести к «перегрузке» текста или к обеднению национального колорита художественного произведения. Таким образом, транслатологу целесообразно использовать комбинированный способ передачи исламских реалий, который поможет достичь максимальной близости к тексту оригинала.

Большое значение в исследовании имеет другой формально-логический метод — классификация, которая позволяет увидеть специфику явлений, их разнообразие, свойства, связи и зависимости, общее и специфическое и посредством этого проникнуть в их сущность. В тексте «Бабурнаме» использовано 142 аята из 23 сур.

Типология религиозных контентов, актуализированные в «Бабурнаме», а именно:

1. Начало молитвы – Бисмиллаҳир Роҳманир Роҳийм: – Во имя Аллаха Милостивого, Милосердного! , [1,с.11, с.231; 2, 1:1].

2. Аяты из сур Куръана с указанием на качества Аллаха:

«Это — милость Аллаха, дарует он ее, кому хочет: Аллах — владыка милости превеликой [1,с.359; 2, 57:15]»; «А если весы его тяжелы, то будет он жить жизнью благою» [1,с.365; 2, 101:54]; «Не унывайте и не печальтесь, ибо вашей будет победа» [1,с.371; 2, 3:133]; «от Аллаха поддержка и близкая победа; обрадуй же правоверных» — [1,с.371; 2, 61:13]; «Поистине, даровали мы тебе победу явную...» — [1,с.372; 2, 48:1]; «Поддержит тебя Аллах поддержкой могучей» — [1,с.372; 2, 48:3].

3. Аяты из сур Куръана с обращением к Аллаху за помощью –

«Скажи, о боже мой, о властитель власти, ты даешь власть, кому хочешь; и отнимаешь власть у кого хочешь; ты возвышаешь, кого хочешь, и унижаешь, кого хочешь, в руке твоей благо, и во всякой вещи ты властен [1,с.148; 2, 3:25]» «Во имя Аллаха, милостивого,! Господи, ты — мой владыка, нет бога, кроме тебя. На тебя возложил я упование, ты — господь великого престола. Чего пожелает Аллах, то будет, чего не захочет — не случится. Нет мощи и силы, кроме как у Аллаха, высокого, великого! Знай, что Аллах властен над всякою вещью и поистине объял он все своим знанием и исчислил все счетом. Боже мой, у тебя ищу защиты от зла собственной [страстного желания] души и от зла других [страсти] людей, от зла всякого злодея и от зла всякого животного, ибо ты схватишь злодея за хохол. Поистине ты — владыка великого престола» [1,с.231; 2, 1:1]; «Скажи: ожидают ли они от нас чего-нибудь, кроме одного из двух благодеяний» [1,с. 3226 ; 2, 9:52]; «Иншааллох - Если пожелает Аллах» [1,с.298; 2, 104:12]; «Иншааллоху таоло –Если пожелает Аллах великий» [1,с.399].

4. Аяты из сур Куръана с раскаянием, прощением:

«Я раскаялся перед тобой, и я первый из предавшихся богу» — [1,с.369; 2, 7:140]; «Господи, обидели мы самих себя» [1,с.359; 2, 7:23].

5. Аяты из сур Куръана о наказании и награждении, предупреждающие:

«Кто преступил клятву, тот сделал это во вред самому себе, а кто выполнил обет, данный Аллаху, тому дарует он награду великую [1,с.360; 2,

48:10]; «Да покинет его Аллах в день судный» — [1,с.360; 2, 69:35]; «Возвестим им о пытке болезненной...» — [1,с.360; 2, 3:20]; «Да хранит их Аллах от бедствий и опасностей» [1,с.360; 2, 5:90]; «Поддержит тебя Аллах поддержкой могучей» [1,с. 324; 2, 48:3].

6. Аяты из сур Куръана с указанием достоинств людей:

«Великий, идущий правым путем» [1,с.366; 2, 57:16]; «Не пришло ли время для тех, кто верует, смирить сердца свои поминанием Аллаха? » — [1,с.359; 2, 57:21]; «Указующий путь к добру подобен тому, кто его содеял» — [1,с.360; 2, 57:21]; «Кто сражается за веру, тот сражается за самого себя» — [1,с. 363; 2, 29:5]; «Подобны они строению, плотно скрепленному— [1,с.363; 2, 61:4]; «Гордость Та-Ха и Я-Син», названия сур Корана: Та-Ха —20, Я-Син —36[1,с.364; 2]; «Они — на правом пути, ведомые господом, и они суть те, кто спасается» — [1,с.365; 2, 2:4]; «Сколь часто малый отряд одолевал большой отряд с соизволения Аллаха» [1,с.148; 2, 2:249]; «А если весы его тяжелы, то будет он жить жизнью благою» [1,с.373; 2, 101:6].

7. Аяты из сур Куръана с указанием на человеческие пороки:

«душа побуждает ко злу» [1,с.359; 2, 12:53].; «Они суть неверные, нечестивые— [1,с.362; 2, 80:42]; «И отказался он, и возгордился, и стал одним из неверных» — [1,с.364; 2, 2:32]; «как шерсть расчесанная» — [1,с.371; 2, 101:4]; «и разлетелись, словно рассеявшиеся мотыльки» — [1,с.371; 2, 101:3]; «Люди со слоном...» [1,с.365; 2, 105:1].

8. Аяты из сур Куръана с повествованием о каком-либо событии:

«словно мрак, лежащий на мрак» [1,с.365; 2, 24:40]; «И вот воздвигает Ибрахим основы...» — [1,с.148; 2, 1: 24]; «Кто изменил это после того как услышал, — поистине лежит грех на тех, кто изменил это» — [1,с.360; 2, 2:177]; «Мы дали победу» — [1,с.369; 2, 48:1]; «В обитель гибели...» — [1,с.362; 2, 14:33]; «приближенные (к Аллаху) ангелы» [1,с.371; 2, 4:172]; «войска ислама» [1,с.365; 2, 4:95]; «от Аллаха поддержка и близкая победа; обрадуй же правоверных» [1,с.371; 2, 61:13].

9. Цитаты из хадисов пророка (саллаллаху алайхи васаллам) «десяти, получившим благую весть» [1,с.365]; «слоев земли стало шесть, а неба — восемь». Научный комментарий: в нескольких аятах Куръана и в одном достоверном хадисе сказано, что «И земля, и небо сотворены в семь слоев» (Измененная форма хадиса «Ищите знания от колыбели до могилы!») [1,с.365].

«Восхвалим всепрощающего, который любит кающихся и внимает просьбам ищущих помощи; возблагодарим дарителя, направляющего грешных на правый путь и дарующего прощения просящим о прощении; помолимся о лучшем из творений Аллаха — Мухаммеде, о благом его семействе и пречистых сподвижниках». (Восхваление Аллаха и салаваты Его Посланнику (САВ); [1,с.358,314].

Проведенный анализ показал, что исследование исламского контента и их типология на материале «Бабурнаме» имеет огромное значение для определения места Куръанического дискурса в «Бабурнаме».

Литература:

1. Бабурнаме. Записки Бабура. Ташкент, 1958, 528с
2. Коран. Перевод и комментарии И. Ю. Крачковского, М., Наука, 1986.

ВЗГЛЯД НА УЗБЕКСКУЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ МУЗЫКУ

Каршинская специализированная художественная школа

Хамраева Гуландом Намозовна

Ахтямова Лариса Лермонтовна

***Аннотация:** Сегодня в независимом Узбекистане, в связи с ростом национального самосознания, возрастает интерес народа к своему историческому прошлому, все более усиливаются тенденции возрождения многовековых традиций, сопровождаемые одновременно процессами переоценки художественных ценностей. Духовная значимость узбекских макамов весьма высока: древнее искусство макамов продолжает свою полнокровную жизнь, составляя основу репертуара многих профессиональных и самодеятельных макомных ансамблей и исполнителей.*

***Ключевые слова:** маком, макомат, традиция, охрана, развитие, система, Шашмаком, наследие, освоение, образование.*

ВВЕДЕНИЕ

Макомное искусство уникальное явление художественной культуры народов Ближнего и Среднего Востока, имеющий древние доисламские корни происхождения, формирование и процесс развития которой связан с эпохой «восточного ренессанса». Именно в период средневековья (IX-XVI века) в изустно-профессиональном пласте музыкального искусства система макомата занимает ведущее положение (макомная система 12 макамов «Дувоздах маком»), свидетельством тому теоретическое обоснование макамов в «Трактатах о музыке» ученых, мыслителей, бастакоров и поэтов, начиная от Фараби до Дервиш Али Чанги, от Борбада до Алишера Навои, где разработанная ими теория макомата, тесно связанная с музыкальной практикой, на протяжении веков имела неоспоримое господство в музыкальной науке и творчестве²⁶. В эпоху позднего средневековья (XVIII-

²⁶ Матякубов О. Узбекская классическая музыка. 1 том. Ташкент, 2015.

XIX вв.) происходят процессы, надолго определившие пути дальнейшего развития макомного искусства – усилилась тенденция к локализации, что привело к образованию специфических черт системы восточного макомата (макам, мугам, маком, мукам, дастгах, нуьба).

МАТЕРИАЛЫ И МЕТОДЫ

Макомное искусство – формирование (бухарский «Шашмаком»), становление и развитие (циклы «Хорезмские макомы» и «Фергано-Ташкентские макомы», макомные разновидности для дутара и сурная, инструментальные и вокальные произведения). Новое отношение к макомному искусству – нотная фиксация и публикации сборников макома; освоение традиций новой системой музыкального образования (от начального до высшего звена), при сохранении традиционной методики обучения «устоз-шогирд» (мастер-ученик); научно-исследовательская разработка и практическая деятельность; использование в бастакоровском (бастакор – творец образцов музыки в устной традиции) и композиторском творчестве.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЕ

Узбекское макомное искусство – приоритетное направление в музыкальной культуре; сохранение и охрана его как объекта нематериального культурного наследия; «Шашмаком» - шедевр НКН человечества (2003, 2008); возрождение и развитие под статусом «**национальный**» (миллий). XXI век – новый этап дальнейшего развития узбекского макомного искусства: Постановление Президента Республики Узбекистан Ш.М. Мирзиёева (ноябрь, 2017), где предусмотрены главные направления – организационная, научно-исследовательская и практическая.

Организационная - создание и функционирование республиканского центра макомного искусства, которое будет заниматься научно-исследовательской (вопросы истории, теории и исполнительства макомов) и практической направленностью (деятельность макомного ансамбля, фестивали, конкурсы, издания, образовательный процесс и др.). С января 2018 года вся направленность координируется республиканским и зональными

центрами макомного искусства. При центре создается лаборатория по совершенствованию народного музыкального инструментария с учетом их специфики исполнительских традиций²⁷.

Образовательный процесс - живая традиция узбекского макома осваивалась традиционной методикой «устоз-шогирд» (мастер-ученик), этом в музыкальной практике Хорезма использовалась своеобразная нотная запись «танбурная нотопись», созданная в последней четверти XIX века в Хиве. XX век – новое отношение к традиционной музыке; в истории музыкальных культур народов Центральной Азии эпоха перелома вековых традиций и поиска путей её обновления, внедрения универсальной нотной системы, создание новой системы музыкального образования.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Макомы были и будут своеобразным феноменом духовной культуры Узбекистана, и залогом этого их сохранность, развитие и популяризации. Самобытность узбекского макомата определяется степенью освоения универсалий макомного искусства сквозь призму музыкально-художественных ценностей культуры, что обусловило и импульсы их функционирования. Узбекские макомы представляют собой живую традицию, благодаря носителям старшего и среднего поколения музыкантов-певцов, которые сохраняют и продолжают развивать это бесценное достояние народа.

ЛИТЕРАТУРЫ

1. Матякубов О. Узбекская классическая музыка. 1 том. Ташкент, 2015.
2. Абдуллаев Р., Хакимов А. и др. Нематериальное культурное наследие Узбекистана (на узб. и англ. яз.). Ташкент, 2017.
3. www.ziyonet.uz
4. www.lib.ru
5. www.wikipedia.com

²⁷ Абдуллаев Р., Хакимов А. и др. Нематериальное культурное наследие Узбекистана (на узб. и англ. яз.). Ташкент, 2017.

СЕЛЕН ИОНИНИ ИНВЕРСИОН ВОЛЬТАМПЕРОМЕТРИК УСУЛДА АНИҚЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ

Атакулова Наргиза Абдиганиевна¹,

Зияев Дилшод Абдуллаевич²,

Рихсиева Шахноза Равшан қизи³

¹Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети докторанти

²Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети доценти.

+998993356512

³Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети талабаси

Аннотация. Бугунги кунга келиб инсонларнинг илим фандаги юксак натижалари ҳисобига саноатнинг жадал ривожланиши кузатилмоқда, бу эса ўз навбатида турли ҳил чиқиндилар натижасида флора ва фаунанинг зарарланиши кузатилмоқда. Бази элементлар борки улар инсонлар организмида кам миқдорда учрасада муҳим аҳамиятга эга дир. Шундай элементлардан бири селен бўлиб селенотсистеин аминокислота шаклидаги бази оқсилларнинг фаол марказларининг бир қисмидир. Селен ҳаёт учун зарур бўлган микроэлемент, аммо бирикмаларнинг аксарияти ўртача концентрацияларда ҳам жуда захарлидир. Бугунги кунда турли хил биоэлементларнинг миқдорини аниқлаш бўйича турли ишлар амалга оширилган бўлиб бизнинг тадқиқот ишимизда турли таркибли саноат чиқиндилари таркибидан селен ионларини инверсион вольтамперометрик усулда аниқлашда турли табиатли фон электролитлари, ёндош катионларнинг таъсири ўрганилди. Олинган натижаларга асосланиб саноат чиқиндилари таркибидан селен ионини аниқлашнинг инверсион вольтамперометрик усули ишлаб чиқилди.

Калит сўзлар: селен, саноат чиқиндилари, микроэлемент, фон электролити, инверсион вольтамперометрия, ёндош катионлар.

Ер қобиғида селен миқдори 500 мг/т ни ташкил қилади. Селен 37 та минерал ҳосил қилади, улар орасида ашавалит FeSe, клаусталит PbSe

кабилар кенг тарқалган. Селен ишлаб чиқаришда сульфид конлари катта саноат аҳамиятига эгадир.

Инсон танасида 10-14 мг селен мавжуд бўлиб, унинг кўп қисми жигар, буйрак, талок, юрак, мойклар ва эркакларда сперма ипларида тўпланган. Одамнинг селенга бўлган кунлик еҳтиёжи 70-100 мкг. Танадаги селен таркибининг кўпайиши депрессия, кўнгил айниш, қусиш, диарея, марказий асаб тизимининг шикастланишига ва бошқаларга олиб келиши мумкин.

1990-йиллардаги эпидемиологик тадқиқотлар натижаларига кўра россияликларнинг 80 фоиздан кўпроғида селен етишмовчилиги мавжуд.

Организмдаги селен витаминлар, ферментлар ва биологик мембраналар билан ўзаро таъсир қилади, метаболизмни бошқаришда, ёғлар, оқсиллар ва углеводлар алмашинувида, шунингдек оксидланиш-қайтарилиш жараёнларида қатнашади. Селен организмдаги 30 дан ортиқ ҳаётий биологик фаол бирикмаларнинг ажралмас қисмидир. Селен фаол ферментлар антиоксидант, организмнинг антирадик ҳимояси, нуклеин кислоталари, липидлар, гормонлар таркибига киради.

Селен Е витамини ва ёднинг синержистидир. Селен етишмовчилиги билан ёд танага кам сўрилади. Тадқиқотга кўра, селен иммун тизимининг normal ишлаши учун зарурдир. Вирусли инфекцияларга, шу жумладан, Оивга қарши курашиш механизмларида иштирок этади. ОИВ билан касалланган беморларда касалликнинг Оицга ўтишини секинлаштиради.

Ярим ўтказгичларнинг замонавий технологиясида кўплаб элементларнинг селенидлари, масалан, калай, кўрғошин, бизмут, антимон, лантаноидлар ишлатилади. Айниқса, фотоелектрик ва термоелектрик хусусиятлар селен ва селенидларнинг ўзи каби муҳимдир.

Радиотенактив селен-75 изотопи нуқсонларни аниқлаш учун гамма нурланиш манбаи сифатида ишлатилади[1]. Бу каби мисолларни кўплаб келтириш мумкин бўлиб биз селенинг миқдорини доимий назорат қилиб туришимиз,

хамда атроф муҳит объектлари, саноат чиқиндилари ва табиий бойликлар таркибидан аниқлашларнинг юқори сезгирликка эга, қулай, танлаб таъсир этувчанлиги юқори, бир наъмуна таркибидан бир вақтнинг ўзида бир неча ионларни аниқлаш имконига ва тан нархи арзон бўлган усулни танлаб олиш талаб этилади. Юқоридаги талабларга ИВ усули тўлиқ жавоб беради. ИВ усули бугунги кунда турпоқ наъмуналари ва атроф-муҳит объектлари анализини амалга оширишда кенг қўлланилмоқда, чунки ушбу усулнинг қуйи аниқлаш чегарасининг юқорилиги, бир вақтнинг ўзида ҳам сифат ҳам миқдорий таҳлилни амалга ошириш имкони борлиги, тезкорлиги ва таннархи арзонлиги билан бошқа усуллардан афвзалроқ ҳисобланади, шу сабабдан ҳам биз инверсион вольтамперометрия усулидан фойдаланилди [2].

Табиий объектлар таҳлили намуналарини анализга тайёрлашдан бошланади. Бунинг учун олинган намуналардан олиниб улар қуритилади, майдаланади ва фон эритмаси иштирокида филтирдан ўтквозилади, ҳамда ўлчашлар амалга оширилади. Фон электролити сифатида бир қанча турли миқдор ва табиатга эга бўлган фон электролитларидан фойдаланилди: 1М NH_4Cl , 1,0М HCl , 0,2М HNO_3 , 1,0М H_2SO_4 , 0,5М H_3PO_4 кислоталари. Олинган натижалар 1-жадвалда келтирилган.

1-жадвал

Селен ионини аниқлашда фон электролининг таъсири

($t_0=2,5$ мкА, $t_n=120$ с, $C_{\text{Se}}=0,3$ мг/дм³, $C_{\text{Se}}=0,25$ мг/дм³)

Фон электролити табиати ва концентрацияси	Se	
	$E_m, \text{В}$	$h, \text{мм}$
1М NH_4Cl	-0,22	10
1,0М HCl	-0,35	22
0,2М HNO_3	-0,15	12
1,0М H_2SO_4	-0,13	14
0,5М H_3PO_4	-0,11	16

1-жадвал малумотларидан қуриниб турибдики селен ионини инверсион вольтамперометрик усулда аниқлашда энг яхши натижалар 1,0М HCl кислота фон электролида кузатилди. Кейинги ишларда биз айнан шу фон

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

электролитидан фойдаландик. Кейинги ишларда биз ишлаб чиқилган усул ёрдамида селен ионларини табиий объектларда биргаликда кенг учрайдиган ёндош катионларига тақлид қилган ҳолда тайёрланган мураккаб модел аралашмалар анализи амалга оширилди.

2-жадвал

Селен ионининг рух, кўрғошин, кадмий, никель, кобальт, кумуш ионлари иштирокида модел аралашма таркибидан инверсион вольтамперометрик аниқлаш натижалари ($\bar{x} \pm \Delta x$; $P=0,95$)

Аралашмадаги компонентлар таркиби ва ундаги миқдори	Топилди Se, мкг ($P=0,95$; $n=3$)	
	$\bar{x} \pm \Delta x$	S_r
Se(1,0) +Zn(50,0);	0,990±0,372	0,150
Se(2,0)+Ni(1,0)+Co(0,1);	1,98±0,20	0,041
Se(0,50)+Ni(0,15)+Co(0,5);	0,480±0,223	0,104
Se(0,5) + Pb(15,0) +Zn(0,7);	0,470±0,099	0,085
Se(1,0)+Pb(0,6)+ Cd(0,1)+Zn(0,7);	0,933±0,223	0,101
Se(0,6)+ Pb(0,8)+Zn(3,6);	0,570±0,124	0,088
Se(0,8)+Zn(15)+ Pb(1,5)+Ag(1,0);	0,810±0,149	0,077

2-жадвал малумотларидан кўришиб турибдики, селен ионини модел аралашмалар таркибидан аниқлашда, кўпгина бошқа усулларга ўхшаб усулнинг селективлиги ва сезгирлигини оширадиган қўшимча жараёнларсиз амалга ошириш имкони мавжуд экан. Селен ионини аниқлашда нисбий солиштирма четланиш қиймати 0,193 дан ошмаганлиги, бу эса ишлаб чиқилган инверсион вольтамперометрик усулнинг тўғрилиги ва қайта такрорланувчанлигидан далолат беради [3].

АДАБИЁТЛАР

1.Е.В. Наянова, Г.М. Сергеев, Е.В. Елипашева. Избирательное фотометрическое определение низких содержаний селена(IV) и селена(VI) в бутилированной питьевой воде // Журн. аналит. химии. – Москва, 2016.- Т.71.- №4. - С.397-403.

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI ‘

2.А. А. Каплин, Н. А. Вейц, Н. М. Мордвинова, Г. Г. Глухов. Журн. аналит. химии. – Москва, 1977.- Т.32.- №4. - С.687-692.

3.Д. А. Зияев, М. Н. Сайфиев, М. М. Мамажонов, У. Ғ. Ахмаджонов. Кимё-технология фанларининг долзарб муаммолари мавзусидаги халқаро олимлар иштирокидаги Республика илмий-амалий анжумани. Тошкент. 2021.

УДК 517.984

3X3-ОПЕРАТОРЛИ МАТРИЦАНИНГ МУҲИМ СПЕКТРИ ҲАҚИДА**Шарипов Илхом Азизбой ўғли – магистрант**

Бухоро давлат университети

Аннотация. Фок фазосининг қирқилган уч заррачали қисм фазосида таъсир қилувчи A уч диагоналли 3×3 операторли матрица чизиқли чегараланган ва ўз-ўзига қўшма оператор сифатида қаралади A_1 ёрдамчи 2×2 операторли матрица қурилади ва унинг спектри ўрганилади. A операторли матрицанинг муҳим спектри A_1 операторли матрицанинг спектри орқали тавсифланади.

$H_0 := C$ - бир ўлчамли комплекс фазо, $H_n := L_2([- \pi; \pi]^n)$, $n \in N$ эса $[- \pi; \pi]^n$

да аниқланган квадрати билан интегралланувчи функцияларнинг Гильберт фазоси бўлсин. $F(L_2[- \pi; \pi])$ орқали $L_2[- \pi; \pi]$ фазо ёрдамида қурилган стандарт Фок фазосини белгилаймиз:

$$F(L_2[- \pi; \pi]) := C \oplus L_2[- \pi; \pi] \oplus L_2([- \pi; \pi]^2) \oplus \dots$$

ёки

$$F(L_2[- \pi; \pi]) = H_0 \oplus H_1 \oplus H_2 \oplus \dots$$

$H := H_0 \oplus H_1 \oplus H_2$ Гильберт фазосига стандарт Фок фазосининг қирқилган уч заррачали қисм фазоси дейилади.

Мазкур тадқиқот ишида H Гильберт фазосида уч диагоналли 3×3 блок операторли матрицани қараймиз

$$A = \begin{pmatrix} A_{00} & A_{01} & 0 \\ A_{01}^* & A_{11} & A_{12} \\ 0 & A_{12}^* & A_{22} \end{pmatrix}$$

бунда $A_{ij} : H_j \rightarrow H_i, i, j = 0, 1, 2$ матрица элементлари қуйидагича аниқланган

$$A_{00}f_0 = \varepsilon f_0, \quad A_{01}f_1 = \int_{-\pi}^{\pi} \sin t \cdot f_1(t) dt$$

$$(A_{11}f_1)(x) = (\varepsilon + 1 - \cos x)f_1(x), \quad (A_{12}f_2)(x) = \int_{-\pi}^{\pi} \sin t \cdot f_2(x, t) dt,$$

$$(A_{22}f_2)(x, y) = (\varepsilon + 2 - \cos x - \cos y)f_2(x, y),$$

бу ерда $f_i \in H_i, i = 0, 1, 2; \varepsilon \in \mathbb{R}$. A_{ij}^* – оператор $A_{ij}, i < j$, га қўшма оператор, $f = (f_0, f_1, f_2) \in H$ элемент номаси қуйидаги тенглик ёрдамида аниқланади

$$\|f\|^2 = |f_0|^2 + \int_{-\pi}^{\pi} |f_1(x)|^2 dx + \int_{-\pi}^{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |f_2(x, y)|^2 dx dy.$$

Бунда

$$(A_{01}^*f_0)(x) = \sin x \cdot f_0, f_0 \in H_0;$$

$$(A_{12}^*f_1)(x, y) = \sin y \cdot f_1(x), f_1 \in H_1.$$

Берилган операторнинг чизиқли, чегараланган ва ўз-ўзига қўшма эканлигини функционал анализ курсининг мос таърифлари ёрдамида текшириш мумкин.

Ўрганилаётган операторли матрицага ёрдамчи бўлган $H_0 \oplus H_1$ фазода аниқланган A_1 операторли матрицани киритамиз

$$A_1 := \begin{pmatrix} A_{00} & A_{01} \\ A_{01}^* & A_{11} \end{pmatrix}.$$

Кўриниб турибдики, чекли ўлчамли қўзғалишларда муҳим спектрнинг ўзгармаслиги ҳақидаги машҳур Вейл теоремасига кўра $\sigma_{ess}(A_1)$ муҳим спектр учун қуйидаги тенглик ўринлидир

$$\sigma_{ess}(A_1) = [0; 2]$$

$C \setminus [0; 2]$ соҳада регуляр бўлган ушбу функцияни аниқлаймиз

$$\Delta(z) = \varepsilon - z - \int_{-\pi}^{\pi} \frac{\sin^2 t dt}{\varepsilon + 1 - \cos t - z}.$$

Одатда $\Delta(\cdot)$ функцияга A_1 операторга мос Фредгольм детерминанти дейилади. Қуйидаги теорема A_1 операторнинг хос қийматлари ва $\Delta(\cdot)$ функциянинг ноллари орасидаги боғланишни ифодалайди.

1-лемма. $z \in C \setminus [0; 2]$ сони A_1 операторнинг хос қиймати бўлиши учун $\Delta(z) = 0$ бўлиши зарур ва етарлидир.

1-леммадан

$$\sigma_{disc}(A_1) = \{z \in C \setminus \sigma_{ess}(A_1) : \Delta(z) = 0\}$$

эканлиги келиб чиқади.

$\Delta(\cdot)$ функциянинг аниқланишига кўра бу функция $(-\infty; 0) \cup (2; +\infty)$ тўпلامда монотон камаювчи функция бўлади. Шу сабабли $\Delta(\cdot)$ функция $(-\infty; 0)$ (мос равишда $(2; +\infty)$) ораликда кўпи битта нолга эга бўлади. 1-леммага кўра бу ноллар A_1 операторнинг хос қийматлари бўлади.

Эслатиш жоизки $\Omega_1, \Omega_2 \subset R$ тўпلامлар учун

$$\Omega_1 + \Omega_2 = \{a_1 + a_2 : a_i \in \Omega_i, i = 1, 2\}$$

тенглик ўринли.

Ишнинг асосий натижасини баён қиламиз.

1-теорема. A операторнинг $\sigma_{ess}(A)$ муҳим спектри

$$\Sigma := [\varepsilon; \varepsilon + 4] \cup \{[0; 2] + \sigma_{disc}(A_1)\},$$

тўпلام билан устма-уст тушади, яъни $\sigma_{ess}(A) = \Sigma$ тенглик ўринли. Бундан ташқари, Σ тўпلام кўпи билан 3 та кесмаларнинг бирлашмасидан иборат бўлади.

A_1 оператор кўпи билан 2 та оддий хос қийматга эга бўлганлиги боис $[0; 2] + \sigma_{disc}(A_1)$ тўпلام кўпи билан 2 та кесмаларнинг бирлашмасидан иборат бўлади. Бунда битта кесма 0 нуқтадан чапда, иккинчиси эса 2 нуқтадан ўнгда жойлашган бўлади. Бу тасдиқ A_1 оператор муҳим спектрининг кейинги хоссаларини, муҳим спектрнинг икки заррачали ва уч заррачали тармоқларининг жойлашув ўрнини ўрганишда муҳим аҳамият касб этади.

1-теоремани исботлаш жараёнида $\Sigma \subset \sigma_{ess}(A)$ муносабат Вейл теоремаси ёрдамида исботланади. Тескари муносабат, $\sigma_{ess}(A) \subset \Sigma$ муносабатни исботлашжа Фредгольмнинг аналитик теоремаси [1] қўлланилади.

Фойдаланилган адабиёт.

1. М.Рид, Б.Саймон. Методы современной математической физики. Т.4, Анализ операторов. М. Мир, 1982.

**“NASOYIM UL-MUHABBAT” TAZKIRASIDA TASAVVUFGA OID
ATAMA VA IBORALARNING QO`LLANILISHI**

ADHAMJON OTAXANOV

TDSHU magistranti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada Alisher Navoiyning “Nasoyim ul-muhabbat” tazkirasida iqtibos sifatida keltirilgan atama va iboralarning matndagi o`rni haqida fikr yuritiladi.*

***Kalit so`zlar:** iqtibos, so`z qo`llash, axloqiy qadriyat, so`fiy, din, tasavvuf, poetika, ibora, badiiy termin...*

***Аннотация.** В этой статье рассматривается роль терминов и выражений в тексте, приведенных в качестве цитат в тазкире Алишера Навои “Насойим уль-Мухаббат”.*

***Ключевые слова:** цитата, словоупотребление, моральная ценность, суфизм, религия, мистика, поэтика, фраза, художественная терминология...*

***Annotation.** In this article we will talk about the role of the terms and phrases quoted as iqtibos in the text of Alisher Navoi's “Nasoyim ul-muhabbat”.*

***Keywords:** word application, moral value, sofiy, religion, mysticism, poetics, phrase, artistic term...*

Alisher Navoiy faqat buyuk so`z san`atkori, balki o`rta asrlardagi falsafiy, ijtimoiy oqimlar jarayoniga bevosita ta`sir ko`rsatgan yetuk alloma. U falsafa, din, tariqatlar haqida maxsus ilmiy asarlar yozmagan bo`lsada, badiiy va ilmiy, tarixiy asarlari orqali bu masalaga albatta munosabat bildirgan bu ayniqsa, ikki xil yo`sinda namoyon bo`ladi:

1. Ochiq mulohaza, talqin yoki yaxlit xulosalar sifatida;
2. Badiiy asar tabiati bilan bogliq holda, yo`l-yo`lakay munosabat, imo-ishora tarzida.

Shuningdek, bir qator muhim, ammo nozik masalalar (qazo va qadar, hurufiylik, malomatiya, futuvvat - javonmardlik)ga munosabat pardali imo-ishora hamda muayyan obrazlar zamiriga singdirilgan holda korinadi.

Navoiyning tasavvuf falsafasining asosiy prinsiplari va yo‘llari haqidagi mulohaza va xulosalari qit‘a, gazal singari kichik janrlarda ochiq qayd etilgani holda, dostonlar tarkibida muayyan g‘oyaviy niyat bilan bog‘liq holda, badiiy matn doirasida ko‘rinadi. Ammo shuni ham ta‘kidlash lozimki, Alisher Navoiyning xususan tasavvuf va tasavvuf allomalariga bag‘ishlab yozgan qator diniy-falsafiy asarlari mavjud. Alisher Navoiy “tasavvuf”ga bag‘ishlab muayyan asarlar ham yozgan.

Xususan, “Nasoyim ul-muhabbat” shular jumlasidandir. Shoir o‘zining “Nasoyim ul - muhabbat” asarida so‘fiylik va tasavvuf haqida juda qimmatli ma’lumotlar bergan. Bevosita mavzumizga dalxdor bo‘lganligi sababli “avliyo” va “orif” sozlarining lug‘aviy ma’nolariga to‘xtalmoqchimiz. “Avliyo” sozi arab tilidan olingan bo‘lib, “valiya” fe‘lidan yasalgandir.

Bu fe‘l:

- 1) yaqin bo‘lmoq;
- 2) qo‘shilmoq;
- 3) boshqarmoq, voliylik qilmoq;
- 4) mudirlik qilmoq, idora qilmoq

kabi ma’nolarni anglatadi. Avliyo so‘zi “valiy” so‘zining ko‘plik shaklidir. “Valiy” so‘zi ham o‘z o‘rnida: 1) yaqin; 2) tug‘ishgan; 3) qarindosh; 4) mulkdor, mulk egasi; 6) vasiy, homiy; 7) valiy, avliyo (Allohning do‘sti) degan ma’nolarni beradi.

“Kahf” surasining 102-oyatida ham “avliyo” so‘zi kelgan bo‘lib, ushbu oyatning ma’nosi quyidagicha: “Yoki kufr keltirganlar meni qo‘yib bandalarimni valiy-iloh qilib olishni gumon qildilarmi?! Albatta, Biz jahannamni kofirlarga manzil etib tayyorlaganmiz”. Bu oyati karimada “avliyo” so‘zi “Iloh, Rahnamo” ma’nosida kelgan. Bu ma’no ham avvalgilaridan farqli bo‘lib, endi yolg‘iz Allohning Haq Rahnamoligi haqida so‘z ketmoqda. Shuningdek, Niso surasining 74-, 89-, 139-, 144-oyati karimalarida ham, “Moida” surasining 50-, 57-, 81-

oyatlarida ham “avliyo” so‘zi kelgan. Bu oyatlarning ko‘pchiligi mo‘min-musulmonlarning boshqa musulmonlar turib, kofir kimsalarni do‘st tutmasliklari haqida. Musulmonlar bu ishdan qattiq qaytarilganlar. Demak, bu oyatlardagi “avliyo” so‘zining ma‘nosi avvalda zikr qilingan ma‘nolar kabidir. Ya‘ni aksari “insonlararo dostlik”ni ifodalab kelgan.

Bizga ma‘lumki, tasavvufning g‘oyasi komil insonni tarbiyalashdir. Bunday kamolotga erishgan shayxlarning o‘z darajalari va manoiqlari mavjud. Komil insonni tasavvufiy istilohda “avliyo” deyiladi. Biz avval avliyo tushunchasi va uning Qur‘oni Karimda anglatgan ma‘nolari bilan tanishib chiqqan edik. Shu ma‘nolar orasida “Allohning do‘sti” ma‘nosi ayni biz o‘rganayotgan mavzuni yoritib berishda asos bo‘lib xizmat qiladi.

Valiy tushunchasi Qur‘on va hadisga asoslangan bolib, “do‘st” (Allohning dosti) ma‘nosini bildiradi (“Alloh esa taqvodor zotlarning do‘stidir”).

Ilm – Alloh tomonidan insonga berilgan ulug‘ ne‘matdir. Ilm inson kamoloti uchun zurr bo‘lgan sifatlardan biridir. U insonni ziynatlaydi va uni ulug‘likka yetkazadi. Insonga berilgan ilmning eng mukammal darajasi Payg‘ambarlikdir . Olimlar esa Muhammad(s.a.v.) aytganlaridek

“ Payg‘ambarlarning me‘rosxo‘rlaridir” .

Rasululloh (s.a.v) tufayli fazilatga erishgan ulug‘ sahobalar, valiyullohlar safida tariqat pirlari ham turadilar. Tariqat pirlari Payg‘ambarimiz (s.a.v.) sunnatlariga amal qilgan olimu ulamolar bolib, ilm vositasida xalqni to‘g‘ri yo‘lga boshlaganlar.

Tasavvufda komil inson namunasi sifatida Payg‘ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning hayot yo‘llari va faoliyatlarini asos qilib oladilar.

Tariqat pirlari – Rasulullohning sunnatlariga mustahkam bog‘langan va u zotning axloq-u odoblari bilan ziynatlanganlar. Ular ulug‘ martabali olim, buyuk tarbiyachi bo‘lganlar. Ular ilm – ma‘rifat chirog‘i bo‘lib, odamlarni zulmatdan ziyoga boshlaganlar. Tariqat nihoyada murakkab va yuksak darajadagi barkamollik yo‘lidir. Pirsiz murid bu manzilga yeta olmaydi. Ichki olamining razolatdan tozalab,

uni gozal xulq bilan bezatishi uchun murid komil pirning rahnamoligiga ehtiyoj sezadi.

Tariqat pirlari bajaradigan vazifasiga ko‘ra tabibga o‘xshaydi. Farq shundaki, tabib insonning zohiridagi, ya’ni tanasidagi kasalliklarni davolaydi, pir – murshid esa muridning botinini, nafsoniy xastaliklardan poklaydi. Pir muridning qobiliyati darajasiga qarab muolaja usulini tanlaydi.

Ko‘rinadiki, Alisher Navoiy ijodida tasavvuf bilan adabiyot oliy darajada o‘zaro uyg‘unlashadi. «Nasoyim ul-muhabbat»ning ahamiyati haqida so‘z ketganda, uning tasavvuf tarixi, oqim va silsilalari, namoyandalari, tasavvufning asosiy tushuncha va istilohlari, falafiy, axloqiy konsepsiyasi namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil Al-Buxoriy. Hadis: 4 kitob. 1-k. Al-Jomi’ as-Sahih (Ishonarli to‘plam). – T.: Qomuslar Bosh tahririyati, 1991. – B. 133
2. Kerimov G.M. Al-Gazali i sufizm. – Baku: Elm, 1969. – S. 32.
3. Бертельс Э.Э. К. вопросу о мировоззрении Хавай // Хавай и Джами. Избр.труды. том-4. –М.: 1965. С. 447.
4. Abdurahmon Jomiy. Lavoyih. O‘zR FA SHI, qo‘lyozma № 503.
5. Ramazonov N. “Nasoyim ul-muhabbat” va uning manbalari // O‘zbek tili va adabiyoti, 2001. №1. – B. 14–19.

O'QISH SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA PIRLS TADQIQOTLARIDA BAHOLASHNING KONTSEPTUAL YONDASHUVLARI

Maftuna Maxkamova

Oltinko'l tumani 5- umumta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

***Annotasiya:** Maqola o'quvchilarining o'qish savodxonligini aniqlashda PIRLS va PISA Xalqaro baholash dasturi xususida bo'lib, unda PIRLS va PISA xalqaro tadqiqotlarida o'qish savodxonligining konseptual yondashuvlari xususida ma'lumotlar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** PIRLS, PISA, konseptual, tadqiqot, savodxonlik, kitobxonlik, ta'lim, matn, hikoya, asar, tushunish, anglash, baholash.*

Jamiyat hayot davomida insonning bir nechta faoliyat turlarini o'zgartirishi zarurati bilan bog'liq bo'lgan umrbod ta'limning muhimligini anglab yetdi. Endi o'qish qobiliyatini erta maktab yoshida olingan qobiliyat deb hisoblash mumkin emas. Endi bu doimiy ravishda rivojlanib boradigan bilim, ko'nikma va ko'nikmalar to'plamidir, ya'ni insonning hayoti davomida turli xil faoliyat va muloqot sharoitlarida yaxshilanadigan sifat hisoblanadi. PIRLS va PISA tadqiqotlari bosqichma-bosqich o'qish savodxonligi konsepsiyasini kengaytirib, unga "jamiyat talab qiladigan ifoda etishning lingvistik shakllari", "yozma ma'lumotlardan foydalanish" kabi muhim xususiyatlarni kiritdi. O'qish savodxonligi nima? Ushbu tadqiqotlarda o'qish savodxonligi odamning yozma matnlarni anglash va ularda aks ettirish, o'z mazmunidan o'z maqsadlariga erishish, bilim va imkoniyatlarni rivojlantirish, jamiyatda faol ishtirok etish uchun foydalanish qobiliyatini tushunishni taklif qiladi. Ko'rinib turibdiki, ushbu ta'rifda tushunchaning nomlangan belgilarining har biri muhim ahamiyatga ega. Savodxonlik so'zi o'quvchilarning kelajakdagi rejalarini amalga oshirish vositasi sifatida o'qishni o'zlashtirishlaridagi muvaffaqiyatni anglatadi. Konsepsiyaning mohiyati ham belgilardan iborat: tushunish, aks ettirish va foydalanish. Ular o'zaro bog'liq va bir-birini boyitadi. Refleksiya matnning mazmuni (yoki tuzilishi) haqida o'ylashni, uni shaxsiy ong doirasiga o'tkazishni o'z ichiga oladi. Faqatgina

bu holatda biz matnni tushunish, insonning tarkibida turli xil faoliyat va muloqot sharoitlarida uning mazmunidan foydalanish imkoniyati to'g'risida gaplashishimiz mumkin. Yozma matn tabiiy tildan foydalanilgan bosma, qo'lda yozilgan yoki namoyish qilingan matnlarni anglatadi. Bunday matnga diagrammalar, rasmlar, xaritalar, jadvallar, grafikalar ko'rinishidagi vizual tasvirlar kiritilishi mumkin, ammo boshqa idrok strategiyasini talab qiladigan filmlar, televizion tasvirlar, animatsiya, so'zsiz rasmlardan foydalanishni istisno qiladi. Vizual tasvirlarning kiritilishi tufayli matnlarni qattiq (bunday tasvirlarsiz) va uzluksiz (bunday tasvirlar bilan) bo'linishi mumkin. Vizual tasvirlar (vizual matnlar) alohida, mustaqil ravishda taklif qilinishi mumkin.

Matn bilan ishlash holatlari

- shaxsiy maqsadlar uchun o'qish (o'zingiz uchun) shaxsiy maktublarni, badiiy adabiyotlarni, tarjimai hollarni, ilmiy-ommabop matnlarni va boshqalarni o'qishni o'z ichiga oladi;
- jamoat maqsadlarida o'qish rasmiy hujjatlarni, jamoat manfaatlarini uchun barcha turdagi ma'lumotlarni o'qishni va boshqalarni o'z ichiga oladi;
- "ish" maqsadlarida o'qish (ish jarayonida, ish joyida) o'qish uchun ko'rsatma matnlarini (qanday qilish kerak) va boshqalarni o'z ichiga oladi;
- ta'lim uchun o'qish o'quv adabiyotlari va ta'lim maqsadida ishlatiladigan matnlarni o'qishni o'z ichiga oladi;

Matnning mazmunini aks ettirish uchun o'quvchiga topshiriqlarni bajarish, matnda topilgan ma'lumotni boshqa manbalardan olingan ma'lumotlar bilan bog'lash, matndagi bayonotlarni dunyo haqidagi g'oyalariga asoslanib baholash, o'z nuqtai nazarini himoya qilish uchun dalillarni topish kerak. Matnni tushunishning bu jihati o'quvchilarning aqliy qobiliyatlari, axloqiy va estetik rivojlanishining yuqori darajasini anglatishi aniq. Matnni baholash uchun o'quvchining topshiriqlarni bajarishi nafaqat matnning mazmunini, balki uning

ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O‘RNI

shaklini ham, umuman, uning bajarilish mahoratini ham baholashi muhim hisoblanadi. Matnni tushunishning bu jihati tanqidiy fikrlashning yetarli darajada rivojlanishini va mustaqil fikrlashni nazarda tutadi. Vazifalarni bajarish uchun o‘quvchi matnning tuzilishi, janrning o‘ziga xos xususiyatlari, matnda so‘z bilan ifodalangan fikrlarning asosiylarini aniqlash, muallifning g‘oyasini anglash qobiliyatini aniqlash va muallifning tasvirlagan baholashlarini farqlash qobiliyatiga ega bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.A.Ismailov, N.A.Karimova, B.Q.Haydarov, Sh.N.Ismailov. “Xalqaro tadqiqotlarda o‘quvchilarning o‘qish savodxonligini baholash” – T.: 2019
2. Shaxmurodova D.A. Boshlang‘ich sinf o‘qish darslari orqali o‘quvchilarning o‘qish savodxonligini oshirish. Xalq ta’limi №3. T.: 2021
3. www.markaz.tdi.uz
4. www.edu.uz

SHARAFLI KASB EGALARI**Xursanova Ro'zigul Furqat qizi;****Azizova Sevara Sobir qizi***Kalit so'zlar: O'qtuvchi, ta'lim, yoshlar, mehnat, kasb, ustoz...*

Mehr nuri yog'ar doim ko'zingizdan ustozlar

Yursam deyman bu tabarruk izingizdan ustozlar

(P. Mo'min she'ri)

Sevimli shoirimiz Po'lat Mo'minning „Ustozlar“ she'rini O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan xonanda Sanobar Raxmonova ijrolari-da eshitgan vaqtim hali boshlang'ich sinflarda o'qib yurgan kezlarim edi. Uzoq o'ylab o'tirmay kelajakda men ham albatta o'qtuvchi bo'laman degan maqsadni o'z oldimga qo'ygandim.

Yoshim ulg'aygani sayin o'qtuvchilik kasbiga bo'lgan muhabbatim yana ham oshib boraverdi.

Mening bu kasbga qiziqishimga asosiy sabab bo'lgan kishilardan yana biri bu mening onam bo'ladilar. Onam men tahsil olgan Urgut tumani xalq ta'lim bo'limiga qarashli 101-umumtalim maktabida 32 yildan buyon o'quvchilarga ona tili va adabiyot fanlaridan tahsil berib kelyaptilar.

O'qituvchilik kasbini sharaflidi deb bilishimga ham sababchi bu mening onajonimdirilar. Onam har kuni 5-6 soat dars o'tib kelsalarda, xonadonimizdagi yumushlarni, kechasi yana 2-3 soatlab uy ishi, sinf ishi daftarlarini tekshirish – bularning barchasidan onam yana ham zavqlanadilar hech ham charchadim demaydilar. Bularning barchasi esa mehnat va mashaqqatlari evaziga bajarilgan bo'lsa ham onam bu holdan nolimaydilar, xafa ham bo'lmaydilar.

Onamning aytishlaricha bu mashaqqatlarning barchasi ko'chada yurganda, to'yda, marakalarda yosh-u qarilarning „Ustoz“ „Muallim“ deb murojaat qilishlarining o'zidanoq inson qalbida paydo bo'layotgan faxr, g'urur, quvonch kabi tuyg'ularni so'z bilan tariflab bo'lmasligini aytadilar.

Bugungi kunda o‘qituvchilik jamiyatdagi o‘z o‘rnini yuqori o‘rinlarda ko‘rayotgan, ardoqlanayotgan kasblardan biriga aylandi.

Yangi O‘zbekistonga o‘z kasbini fidoyisi bo‘lgan insonlar kerakligini yurtboshimiz takror-takror uqtirayaptilar. Fidokorona mehnat qilib Yangi O‘zbekistonni yuksaltirishga, bilimli, salohiyatli yoshlarni qo‘llaridan yetaklab qalblariga mehr urug‘ini ekayotgan ustozlarimiz soni ko‘paysagina jamiyat yuksalib mamlakatimiz qisqa vaqt ichida rivojlangan davlatlar qatoriga qo‘shilib olishga ishonaman.

Sharafli kasb egalari hozirgi kunda jamiyatimizda juda ko‘plab topiladi. Kasbini sevgan shifokorlar, hamshiralar, huquqshunoslar, muhandislar, olimlar, shoirlar, yozuvchilar...

Buday kasb egalari qatorini uzoq davom ettirishi mumkin. Lekin barchasini boshi yana o‘qtuvchiga borib taqaladi. Vaqt o‘tishi bilan iqtidorlar rivojlanib o‘qtuvchi, yana iqtidor rivojlanib talaba, iqtidor yuksalavergach esa shoir yoki olim, yo boshqa kasb egasi bo‘lib yetishadi.

Sharafli kasb egalarini sharaflab ko‘plab shoirlarimiz yozuvchilarimiz she‘rlar hikoyalar yozishgan. O‘zbekiston qahramoni, O‘zbekiston xalq shoiri Abbulla Oripov ham o‘qtuvchilarni madh etib quyidagi misralarni aytganda nihoyatda haq gapni aytganlar

ABOUT METHODS OF LANGUAGE TEACHING

Rakhmanqulova Dilnoza Eshnazarovna

English teacher at Specialized State General School (IDUM) No. 95

***ANNOTATION** At present stage of development of science, technology, international trade, different types of business communication a good command of foreign languages is not only a necessity, but also the need for specialists. There are many traditional methods of teaching foreign languages which are quite effective. However, the current development of society requires finding and using more advanced techniques and technologies.*

***Keywords:** training methods, foreign languages, learning.*

INTRODUCTION

In modern society, the role of foreign languages is increasing. Knowledge of a foreign language gives young people the opportunity to join the world culture, use the potential of the vast resources of the global Internet in their activities, and also work with information and communication technologies and multimedia teaching aids. Currently, intensive methods of teaching foreign languages are becoming more and more popular. There are many varieties of the intensive method, mainly used for teaching a foreign language to adults. However, at school, experienced teachers successfully use the techniques work inherent in this method.²⁸

While teaching students foreign languages the most effective methods are: a multimedia presentation, method of projects, interactive testing programs on-line (eg, TOEFL), on-line modules, interactive whiteboards, multimedia programs, the creation of a student’s ELP, the “case” method (based on situational teaching methods), competency analysis (provides an assessment of game participants

²⁸ Near peer role models. *Teacher Talking to Teacher*. 4 (3), 21-23. Mynard J. & Almarzouqi I., 2006.

competencies, building professional diagram by specialty), distance learning, and others.

RESEARCH METHODOLOGY

These advanced techniques allow to achieve the following objectives: 1) the readiness to perceive educational material; 2) systematization of knowledge; 3) development of creative abilities of students; 4) self -education; 5) removing psychological barrier (fear to communicate, to make a mistake); 6) the comprehension of educational material, the analysis of the acquired material. One of the modern methods of teaching foreign languages is the use of computer technologies. Computer language programs add variety to the learning process, fostering a creative atmosphere and, at the same time, modify the learning process and facilitate the ongoing monitoring. One of the important points in learning a foreign language is a stage of reflection. Using a computer, students have the opportunity to analyze the results of their activities. The multimedia program «Learn to speak English», London language course "Air" (for intermediate and advanced levels), electronic encyclopedias «Encarta», Encyclopedia» have been of particular interest to students. Multimedia programs have a number of advantages:²⁹

- 1) the use of exciting videos about countries with the text support, which can be removed by setting a task of high difficulty;
- 2) virtual voice contact with native speakers, the opportunity for the student to become a participant in the events and monitor the quality of foreign language communication;
- 3) the ability to merge the grammatical material with the use of games.

Over the past decades, the methodology of teaching a foreign language has been developing under the sign of communication-oriented learning. The foreign language program for secondary school proclaimed as the main communicative goals, which set a certain movement for the learning process in this direction. The qualitative originality of the intensive method lies in the fact that in it these

²⁹ Maslova A.M. «Essential English for Medical Students». M., 1981.

postulates are translated into real deeds; as a result, an integral and effective technology of intensive training has emerged, within the framework of which adequate communication mechanisms have been developed.

The features of this technology are as follows:

- 1) in the use of techniques that activate conscious and subconscious processes of the psyche to create an extensive and solid language base;
- 2) in the development of tasks that motivate communication;
- 3) in the optimal organization of the collective interaction of students with each other and with the teacher.

Method of projects is one of the most effective ways of organizing students' self-study, which is used in the final stage of the lesson's topic, i.e. as a consolidation or in the process of repetition. Project-based learning allows you to personalize the learning process, enables students to plan, implement and monitor their activities. Using the "project" method students can choose their own sources of information and forms of material presentation to show completely their creativity. Project work involves several steps. In the first stage the content and nature of the project, the sources and ways of finding information are discussed, individual tasks are distributed, or tasks for mini groups. Groups are formed according to the level of proficiency, psychological features and creativity. The second step is working directly with the project, such as collecting, summarizing and analyzing information; information exchange; compilation of vocabulary; writing a personal project; creating slides, drawings, posters and so on. The third stage is a presentation of the project. During the presentation, students demonstrate their fluency in a foreign language, demonstrate both prepared and spontaneous speech, especially during the discussion after the presentation of the project. The work on the project will definitely increase the interest in learning foreign languages. Motivation helps students strengthen their cognitive and communicative skills. It is well known that a role-play is a means of simulation of problem situations in various spheres of human activity and it allows you to find the best solutions to many problems. A role-play is

a comprehensive methodological procedure of learning in which students first consider the decision-making process. The role-play is a process of imitation in the model as a result of which there are some results and their consequences. The role-play is aimed at developing the students' skills to analyze concrete practical situation and make decisions.

RESULTS

The technique of working with Internet resources arouse a great interest and show effective results:

1. “Hotlist” is a list of Internet resources on the topic.
2. “Multimedia Scrapbook” is the study of multimedia reference collection (photos, maps, history, facts, audio, video fragments), selection of the necessary resources and the creation of the multimedia materials’ collection.
3. “The Treasure Hunt” is a search for information to answer questions of specific nature of the subject under study; the existence of problematic issues on the content of sites and the final task are presumed.

Thus, the use of a variety of advanced methods of teaching foreign languages has a number of advantages that help teach students to actively acquire a profound knowledge, develop their creativity and organizational skills and provide a powerful intention to learn the language. Advanced technologies enable perfectly combine theory with practice, form the content knowledge, skills and abilities.

REFERENCES

1. Maslova A.M. «Essential English for Medical Students». M., 1981.
2. Khodjaeva L.U. Textbook "English", Tashkent, 2005.
3. Peer teaching: A description and evaluation. Teaching Sociology, 2(2), 133-146. Murphey. T. Australia, 1996.
4. Near peer role models. Teacher Talking to Teacher. 4 (3), 21-23. Mynard J. & Almarzouqi I., 2006.

РАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫЕ ОБЛАСТИ РАСТЕНИЯ АЗОЛЛА И ЗА ЕЕ СПОСОБАМИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Рахмонбердиева Дилфуза Бердиёр кизи

Студент в Самаркандском Государственном Институте Иностранных Языков

Научный руководитель: Ахророва.А.А

Абстракт: В настоящее время население мира растут, что, в свою очередь, увеличивает спрос на очистку сточных вод и производство продуктов качества качества. Для решения этих проблем можно использовать растение Азола. Азол можно использовать для лечения загрязненной воды и в качестве корма в рыбалке. В этой статье дается вам краткий обзор на Азалеа и как их выращивать.

Ключевые слова: азоль, ракообразный, споры, родной водный растение, красный, азот.

Введение

Azola - это группа водных, прессообразующих многолетних растений, принадлежащих к семейству ракообразного. Есть водяные корни под водой и толстыми листьями на воде. Есть 6 типов азола. Количество ископаемых видов составляет около 50. Некоторые из азолы являются общими в тропиках современной Южной Америки, Африки, Юго-Восточной Азии и Австралии. Ископаемые остатки азола (споры, листовые следы и мегасереса) обнаруживаются в слоях из мела до плейстоцена. Они встречаются в меле в Западном Казахстане, в эоцене в Индии, в Устюрте и в олигоцене в Казахстане. Визы Азолла используются для увеличения плодородия почв из-за их содержания азота. Это обычный водный завод в Тасмании. Это обычное за фермерские плотин и другие водные тела. Растения небольшие (обычно только несколько см в длину) и поплавок, но могут быть обильными и образовывать большие кровати. Растения обычно красны цвета и имеют небольшие водостойкие листья.

Азолла плавает на поверхности воды с помощью многих крошечных, плотно связанных масштабированных листьев, висящих с поверхности воды. Они образуют симбиотические отношения с цианобактером Анабаэ Азоллау, которая связывает атмосферный азот. Завод может легко колонизировать пресноводные зоны и расти в большой ставке - удвоение своей биомассы каждые два-три дня. Ограничивающий фактор, присущий его росту, представляет собой фосфор. Обилие фосфора, например, из-за эйфории или химического потока, часто приводит к цветению Азолла. В отличие от всех других известных растений, его симбиотические микроорганизмы передаются непосредственно из поколения в поколение. Азолла воспроизводит сексуально и асексуализованно (подразделение). Как и все папоротники, сексуальное воспроизведение приводит к образованию спор, но другие члены этой группы, азолла, производят два вида. Летом многие сферические структуры под названием *Sporocarp* появляются на базе ветвей. Мужской спорозапен зеленый или красноватый в цвете и напоминает массу яиц насекомым или паука. Это диаметром два миллиметра и имеет много мужских спорангий. Мужские споры (микроспоры) крайне малы и образуются в каждой микроспартизации. Микроспоры придерживаются соединений, называемых массами. Женский споропуп довольно мал, содержащий один споненгум и один функциональный спорт. Отдельные женские споры называются мегаспорами, потому что они намного больше, чем мужчины-мужчины. У азолла есть микроскопические мужские и женские геймофиты, которые развиваются в мужских и женских спорах. У одного есть яйцо. Микроспорд образует одно-аттермидный мужской гемотистот, который производит восемь плавниковую сперму. Торная глосидия в мужских кластерах шпионов заставляет их придерживаться женских мегапоров, тем самым облегчая оплодотворение.

Литература:

1. Баксуллейвич, Тохиров Бастий, Алимова Луиза Халиловна и Худойбердиева Сабина Алишеровна. «Практическая ценность

микроскопических водорослей в сельскохозяйственном секторе».

Вопросы уакиозарации

. 2. Тохров Б. Б., Тешаева Д. Р. Характеристика растений, обогащающие фитанонарное состояние джалалау кишкил // Вопросы науки и образования. - 2018. -)

. 3. Шамстреев Н. А., Токсиров Б. Б., Баксуллава Г. В. Условика Размоняние Некоторикс Промсловой ВИДОВ Рыб Умер